

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
ORTADOĞU ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
ORTADOĞU SİYASİ TARİHİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLERİ
ANABİLİM DALI

İSRAİL'İN SİYASİ YAPISINDAKİ RUS YAHUDİLERİN ROLÜ

(Yüksek Lisans Tezi)

Hazırlayan
Nazgul SULTANOVA

İstanbul 2011

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
ORTADOĞU ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
ORTADOĞU SİYASİ TARİHİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLERİ
ANABİLİM DALI

İSRAİL'İN SİYASİ YAPISINDAKİ RUS YAHUDİLERİN ROLÜ

(Yüksek Lisans Tezi)

Hazırlayan
Nazgul SULTANOVA

Danışman
Yrd. Doç. Dr. Giray Saynur BOZKURT

İstanbul 2011

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	I
ÖNSÖZ	V
ÖZET	VI
ABSTRACT	VII
KISALTMALAR	VIII
GİRİŞ	1
1. Tezin Amacı, Yöntemi ve Bulguları.....	2
2. Konuyla İlgili Araştırmalar.....	3
3. Rus Yahudilerin Kimliği.....	4
4. İsrail'in Coğrafyası ve Ekonomisi.....	5

BİRİNCİ BÖLÜM

İSRAİL DEVLETİ'NİN KURULUŞU VE DEMOGRAFİK YAPISI

1.1. İsrail Siyasi Tarihine Genel Bakış.....	7
1.1.1. Balfour Deklarasyonu.....	10
1.1.2. İngiliz Manda Yönetimi.....	11
1.1.3. İsrail Devleti'nin Kuruluşu.....	15
1.2. Göçlerle Kurulan Bir Devlet: İsrail.....	18
1.2.1. İsrail'e Göç Dönemleri.....	19
1.2.1.1. İsrail Devleti'nin Kuruluşundan Önceki Göç Dönemleri.....	19
1.2.1.2. İsrail Devleti'nin Kuruluşundan Sonraki Göç Dönemleri.....	22
1.2.1.2.1. 1948-1989 Yılları Arasındaki Göçler.....	25
1.2.1.2.2. 1989 Sonrası Göçler Dönemi.....	26
1.3. İsrail'in Demografik Yapısı.....	26
1.3.1. Yahudi Nüfusu.....	27
1.3.1.1. Aşkenaz Yahudiler.....	28
1.3.1.2. Rus Yahudileri.....	28

1.3.1.3. Sefarad Yahudileri.....	29
1.3.1.4. Oryantal (Mizrahim) Yahudiler.....	29
1.3.1.5. Etiyopya Yahudileri.....	30
1.3.2. Yahudi Olmayan Nüfus.....	31
1.3.2.1. Araplar.....	31
1.3.2.2. Dürziler.....	31
1.3.2.3. Çerkezler.....	32

İKİNCİ BÖLÜM

İSRAİL DEVLETİ'NİN SİYASAL SİSTEMİ

2.1. Yürütme Erki.....	33
2.1.1. Cumhurbaşkanı.....	33
2.1.2. Başbakan ve Bakanlar Kurulu.....	34
2.2. Yasama Erki.....	36
2.2.1. Knesset.....	36
2.2.2. Seçim Sistemi.....	37
2.3. Yargı.....	39
2.4. Siyasi Partiler.....	41
2.4.1. Kadima (İleri).....	48
2.4.2. Likud (Birlik).....	48
2.4.3. Yisrael Beiteinu (Evimiz İsrail).....	49
2.4.4. Şas (Tevrat'ın Sefaradi Koruyucuları).....	49
2.4.5. İşçi Partisi.....	50
2.4.6. Haatzma'ut (Bağımsızlık).....	51
2.4.7. HaTnuah HaHadasha - Meretz (Yeni Hareket – Meretz).....	52
2.4.8. İsrail'in Dinci Partieri.....	52
2.4.9. İsraili Arapların Siyasi Partileri.....	53

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İSRAİL DEVLETİ'NDEKİ RUS YAHUDİ CEMAATİNİN OLUŞUMU

3.1. Rus Yahudileri'nin Tarihçesi.....	55
--	----

3.1.1. Rusya İmparatorluğu'ndan Önceki Dönemde Yahudi Cemaati.....	55
3.1.2. Rusya İmparatorluğu Dönemi.....	58
3.1.2.1. 1721-1881 Dönemi.....	58
3.1.2.2. 1881-1917 Dönemi.....	63
3.1.3. 1917-1922 Dönemi.....	67
3.1.4. Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği Dönemi.....	70
3.2. Rus Yahudileri'nin İsrail'e Göçü.....	73
3.2.1. Göçün Temel Sebepleri.....	73
3.2.1.1. Psikolojik Sebepler.....	73
3.2.1.2. Sosyolojik ve Siyasi Sebepler.....	74
3.2.1.2.1. Dinsel Faktör.....	74
3.2.1.2.2. Toplumsal Hareketler.....	75
3.2.1.2.3. Siyonizm Faktörü.....	76
3.2.1.3. Ekonomik Sebepler.....	79
3.2.2. Göçün Evreleri.....	79
3.2.2.1. 1948 Öncesi Dönem.....	79
3.2.2.2. 1948 Sonrası Dönem.....	83
3.3. Rus Yahudileri'nin İsrail'e Entegrasyonu.....	88
3.3.1. Ekonomik Entegrasyon.....	88
3.3.2. Kültürel Entegrasyon.....	89
3.3.3. Siyasi Entegrasyon.....	92

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

RUS YAHUDİLERİ'NİN İSRAİL'İN SİYASİ YAPISINDAKİ KONUMU VE ETKİLERİ

4.1. Rus Yahudileri'nin Siyasi Ağırlıklarını Belirleyen Faktörler.....	98
4.1.1. Nüfus Faktörü.....	99
4.1.2. Çoklu Kültürel Aidiyet Faktörü.....	99
4.1.3. Dış Etkenler Faktörü.....	100
4.1.4. Temel Altyapıların Gelişme Faktörü.....	101
4.2. Rus Yahudileri ve İsraili Ulusal Siyasi Partiler.....	103

4.2.1. Rus Yahudileri ve İsraili Ulusal Sol Partiler.....	103
4.2.2. Rus Yahudileri ve İsraili Ulusal Sağ Partiler.....	106
4.2.3. Rus Yahudileri ve İsraili Ulusal Dinci Partiler.....	110
4.2.4. Rus Yahudileri ve Diğer İsraili Ulusal Partiler.....	113
4.3. Rus Yahudileri'nin Siyasi Partileri ve Liderleri.....	114
4.3.1. Yisrael BaAliyah.....	116
4.3.2. Demvıbor.....	119
4.3.3. Yisrael Beiteinu.....	120
4.3.4. Rus Yahudi Cemaatinin Elit Tabakası ve Liderleri.....	126
SONUÇ	132
BİBLİYOGRAFYA	136
EKLER	146
1. Haritalar.....	146
2. Resimler.....	147
3. Tablolar.....	148

ÖNSÖZ

Türkiye’de, akademik ortamlar dâhil, Rus Yahudiler ve onların İsrail’in siyasî yapısındaki rolleri hakkında neredeyse hiç bilgi bulunmamaktadır. İsrail’deki Rus Yahudilerin, Türk toplumunun bilinçaltında farklı imajlarla yer alması ve onların İsrail Devleti’nde sahip oldukları siyasi ağırlıkları hakkında Türkiye’de mevcut olan bilgi eksikliği bizi bu çalışmaya iten başlıca nedenlerden birisidir. Rus Yahudileri’nin özellikle dış siyasette baskı ve belirleyici gücünü ortaya koymaya başladıkları bu dönemde, onların İsrail’in siyasi sistem yapısındaki rolleri araştırılacaktır.

Araştırmamız, İsrail’deki Rus Yahudileri’nin siyasi görüşleri ve faaliyetleri üzerine yapılmış bir analiz çalışmasıdır. Tez dört bölümden oluşmaktadır: Birinci bölümde, modern İsrail Devleti’nin siyasi tarihi, ikinci bölümde İsrail’in siyasal sistem yapısı, üçüncü bölümde Rus Yahudileri’nin tarihçesi ve İsrail’e entegrasyonları, dördüncü bölümde ise Rus Yahudileri’nin İsrail’in siyasal sistem yapısındaki konumu incelenmiştir.

Çalışmam boyunca, göstermiş olduğu yakın ilgi, destek ve bana olan güveninden dolayı öncelikle değerli tez danışmanım Sayın Yrd. Doç. Dr. Giray Saynur Bozkurt’a teşekkürü bir borç bilirim. Ayrıca bu çalışmanın ortaya çıkmasında benden hiçbir yardımını esirgemeyen muhterem hocam Doç. Dr. Osman G. Özgüdenli’ye, tezimin her aşamasında beni destekleyen değerli öğretmenim Tuğba Kahraman’a, ihtiyacım olduğu her an bana Moskova kütüphanesindeki bütün kaynak kitap ve makaleleri seferber eden Sayın Prof. Dr. Fedorçenko Andrey Vasileviç’e tesekkürlerimi sunuyorum.

Son olarak ise, Türkiye’de yüksek lisans öğrenimimin başlangıcından son anına kadar bana daima maddî manevî yardımlarda bulunan annem Gulnara Raimkulova’ya, tezimi oluştururken Türkçemin zayıf kaldığı yerlerde bana yardım eden arkadaşlarım Yasemin Akçakaya, Belkız Karabıyık ve Fatma Ay’a, Türkiye’de bulunduğum sürece bana destek veren Kahraman ailesine minnet ve teşekkürü bir borç bilirim.

Nazgul Sultanova

İstanbul 2011

ÖZET

Bu çalışma, Rus Yahudileri'nin İsrail'in siyasal sistem yapısındaki rolünü belirleyerek ve devletin hem iç hem de dış siyasi gündemini etkileme yeteneğini tespit ederek bir sonuca ulaşmayı hedeflemektedir.

Son dönemlerdeki seçimlerde net olarak görüldüğü üzere, Rus Yahudileri'nin İsrail'in siyasal sistem yapısındaki rolü gittikçe artmaktadır. Bu bağlamda özellikle 2009 seçimlerinde Knesset'te 15 koltuk elde eden Rus Yahudileri'nin siyasi partisi Yisrael Beiteinu'nun İsrail'in güvenlik ve dış politikanın gündem maddelerini ne kadar etkilediği de tespit edilmeye çalışılmıştır.

Varılan sonuç, ülkenin siyasal sistem yapısını doğrudan etkileyen seçim sonuçlarının, büyük ölçüde Rus Yahudileri'nin destekleri ile belirleyici olmasıdır. Bugün Rus Yahudileri'nin İsrail dış politikasını etkileme gibi yüksek potansiyellerinin henüz tam anlamıyla ortaya çıkmamasına rağmen bu cemaatin İsrail'in iç siyasi gündeminin yönünü değiştirebilme gücünün arttığı açıkça görülmektedir.

Anahtar Kelimeler

İsrail, Siyasal Yapı, İsrail Seçimleri, Rus Yahudileri, Yisrael Beiteinu, Avigdor Lieberman.

ABSTRACT

This thesis is trying to reach a conclusion by determining the role of Russian Jews in the structure of Israel's political system and at the same time by finding their ability to influence both internal and external political agenda of the state.

As it can be clearly seen in the recent elections, the role of Russian Jews in the structure of Israel's political system is increasing. In this context, it was also tried to determine the influence of Russian Jews' political party Yisrael Beiteinu that won 15 seats in Knesset during the 2009 elections, on Israel's foreign and security policies agenda.

The conclusion is; Israeli election results that directly affect the structure of the country's political system are largely determined by the vote of the Russian Jews. Today, Russian Jews in Israel do not reveal the full meaning of their high political potential to the state's foreign policy. Despite that the increased influence of this community to change the direction of Israel's domestic political agenda can be clearly seen.

Keywords

Israel, The Political Structure, Israeli elections, Russian Jews, Israel Beytenu, Avigdor Lieberman.

KI SALT MALAR

ABD	Amerika Birleşik Devletleri.
AÜ	Ankara Üniversitesi.
BDT	Bağımsız Devletler Topluluğu.
bkz.	Bakınız.
BM	Birleşmiş Milletler.
çev.	Çeviren(ler).
DST	Dünya Siyonist Teşkilatı.
Haz.	Hazırlayan.
İBV	İnstitut Blijnego Vostoka (Yakın Doğu Entitüsü).
IFRI	Institut Français des Relations Internationales (Uluslararası İlişkiler Fransız Kültür Merkezi).
Inc.	Incorporation (Şirketleşme).
ISPR	İnstitut Sotsialno Politiceskih İssledovaniy RAN (Sosyal ve Siyasi Araştırmalar Enstitüsü RAN)
NRP	National Religious Party (Ulusal Dinci Parti).
NZO	New Zionist Organization (Yeni Siyonist Organizasyonu).
s.	Sayfa.
ss.	Sayfalar.
SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği.
SUNYP	State University of New York Press (New York Üniversitesi Yayınevi).
WZE	World Zionist Executive (Dünya Siyonist İdareciliği).
ZM	Zionist Movement (Siyonist Hareketi).

GİRİŞ

Karmaşık kimliklerin farklı düşüncelerle birleştiği siyasi bir yapıya sahip olan İsrail Devleti'nde, seçimlerin buna bağlı olarak kendine has özellikleri vardır. İdeolojik temellere sahip İsraili siyasi partilerin programları, İsrail vatandaşlarının zaman zaman diğerlerinininki ile birleşen veya kesişen bireysel, grupsal veya cemaat çıkarları etrafında şekillenmektedir. Seçim barajının düşük olması çok sayıda küçük partinin Knesset'e girmesine sebep olurken, çoklu koalisyonlar, ülkede istikrar sorunu yaratmaktadır. Koalisyonlar oluşurken, pazarlık payı temsil gücüne oranla oldukça yüksek olan küçük partiler ülkenin iç ve dış politikasına etki edebilmektedir. Bu yapı içinde özellikle son dönemlerde ön plana çıkmaya başlayan Rus Yahudileri ve onların aşırı milliyetçi temelli partisi Yisrael Beiteinu Partisi'nin İsrail iç ve dış siyasetinin oluşumuna doğrudan ya da dolaylı olarak etki etmeleri gittikçe belirginleşmektedir.

Eylül 2010 yılında BM 65. Genel Kurul Çalışmaları çerçevesinde New York'ta konuşan ve ABD'nin girişimleriyle yürütülen barış görüşmelerine değinen İsrail Dış İşleri Bakanı Avigdor Lieberman: "*Statü konusundaki nihai anlaşmanın temel prensibi "barış karşılığında toprak"tan ziyade yerleşim bölgelerinin değiş-tokuşu olmalıdır*", demişti¹. Ancak ertesi gün, bu söylediklerinin "şahsi fikri" olduğunu ve kendisinin de anahtar koalisyon ortağı olduğu İsrail hükümetinin resmi tutumunu yansıtmadığını açıklamıştır. Bunun yanı sıra başbakanlık ofisinden yapılan açıklamada; diplomatik görüşmeler yürütme konusunda sadece Başbakan Netanyahu'nun, tek başına yetkili olduğu bildirildi². Lieberman'ın bu konuşmasının uluslararası kamuoyundan ziyade İsrail seçmenlerine yönelik olduğunu söylemek mümkündür. Amacı; kendisini Ariel Şaron örneğinde olduğu gibi "sert" çizgi yanlısı konumlandırarak, gelecek seçimlerde yerini sağlama almaktı.

Aynı zamanda New York'ta düzenlenen Clinton Küresel Girişimi adlı konferansta konuşan eski ABD Başkanı Bill Clinton, Lieberman'ın sözlerine tepki olarak İsrail'deki Rus Yahudilerinin barış görüşmelerini tıkayan en önemli engel olduğunu dile getirmiştir. Rus Yahudilerinin Avrupa kökenli Yahudilere kıyasla barış için topraktan taviz verme konusunda daha isteksiz olduklarını söyleyen Clinton, İsrail ordusunun da her geçen gün

¹http://www.mfa.gov.il/MFA/Government/Speeches+by+Israeli+leaders/2010/FM_Lieberman_Addresses_UN_General_Assembly_28-Sep-2010, erişim tarihi: 29.04.2011.

²<http://inform.com/politics/lieberman-speech-doesnt-reflect-israel-view-talks-pm-1575546a>, erişim tarihi: 29.04.2011.

daha fazla Rus Yahudisi ve yerleşimci ailelerin çocuklarına bağımlı hale geldiğini iddia etmiştir³.

Clinton tezini ispat etmek için kendisinin başkanlığı döneminde İsrail’de başbakan yardımcılığı ve entegrasyon bakanlığı yapan Natan Şaranski’yle arasında geçen bir konuşmayı aktarmıştır. Buna göre yerleşim birimlerinin boşaltılması ve Batı Şeria’nın tümünden Filistinlilere devredilmesine karşı çıkan Şaranski, Clinton’a; “*Ben Rusya gibi büyük bir ülkeden geldim. Şimdi elimizdeki küçük küçük ülkenin daha da küçülmesine nasıl razı olurum?*” demiştir⁴.

Yukarıda yer alan her iki açıklama, eski SSCB’den kitlesel göçlerle İsrail’e gelen Rus Yahudilerinin İsrail iç siyasetinde ve dış ilişkilerinde gittikçe artan rollerini işaret etmektedir.

1. Tezin Amacı, Yöntemi ve Bulguları

İsrail’in iç siyasetine yönelik olan bu araştırma, Rus Yahudilerinin ülkenin iç siyasetinde baskın ve belirleyici gücünü ortaya koymaya dayanmaktadır. Araştırmanın asıl hedefi; Rus Yahudilerinin İsrail’in siyasal sistem yapısındaki rolünü ortaya koyarak, devletin iç ve dış siyasi gündemini etkileme yeteneğini kapsamlı bir şekilde incelemektir. Buna bağlı olarak aşağıdaki maddeleri belirtmek mümkündür:

- I. Rus Yahudilerinin İsrail Devleti’nin kurulmasındaki rolünü incelemek;
- II. Rusya İmparatorluğu’ndan ve eski SSCB’den yapılan göçlerinin nedenlerini incelemek ve bu Aliyah’ın özelliklerini belirlemek;
- III. Rus Yahudilerinin İsrail’in siyasi durumuna etkilerini incelemek;
- IV. Rus Yahudilerinin ileride İsrail Devleti’ne etkisini öngörmeye çalışmak.

Bu çalışmada vurgunun özellikle günümüz İsrail’indeki Rus Yahudilerine ve siyasi ağırlıklarına yapılmasına rağmen, Rusya İmparatorluğu döneminden başlayarak İsrail’deki Rus Yahudilerinin tarihinin aydınlatılmasına da gerek duyduk. Böylece, bu incelemenin kronolojik çerçevesi 18. yüzyıldan günümüze kadar oldukça büyük bir zaman aralığını kapsamaktadır. Fakat çalışmanın önemli bir kısmı 1990’lı yılların sonuna yoğunlaşmaktadır. Bunun yanı sıra modern İsrail Devleti’nin siyasi tarihine ve ülkenin siyasal sistem yapısına da kısaca değinilmiştir.

³http://thecable.foreignpolicy.com/posts/2010/09/21/bill_clinton_russian_immigrants_and_settlers_obstacle_s_to_mideast_peace, erişim tarihi: 29.04.2011.

⁴http://thecable.foreignpolicy.com/posts/2010/09/21/bill_clinton_russian_immigrants_and_settlers_obstacle_s_to_mideast_peace, erişim tarihi: 29.04.2011.

Ayrıca üzerinde çalıştığımız konunun güncel gelişmeleri içermesi sebebiyle, tezimizle ilgili özellikle son zamanlarda gerçekleşmekte olan gelişmelere yönelik güncel dergi ve gazetelerin yanı sıra internet kaynaklarına da başvurma zorunluluğu doğmuştur. Dolayısıyla tezimizde, özellikle son bölümde kitaplardan çok, makale ve internet kaynaklarına ağırlık verilmiştir. Ayrıca tez konumuz İsrail’deki Rus Yahudileri ile ilgili olduğu için onların özellikle İsrail’in siyasi sistemindeki rolleri ve bu konudaki algılamaları bizim için önem arz ettiğinden, temelde Rusça kaynakların kullanılmasına özen gösterilmiştir. İsrail, toplumun içerisinde alt kimliklerin oluşumunu engellemek ve var olan ayrışmanın önüne geçebilmek için resmi kaynaklarında Rus Yahudilerine ilişkin ayrı bir veri bulundurmaması (göç verileri istisnai durumdur) nedeniyle bu araştırmamızda genellikle Moskova’daki Orta Doğu Enstitüsü ve İsrail’deki Yahudi Ajansı “Sohnut” tarafından yürütülen araştırmaların sonucunda elde edilen bilgilere başvurulmuştur. Bunun yanı sıra İsrail Devleti’nin seçim sisteminde uygulanan gizli oy yöntemi ve seçmenlerin tercihleri gizli tutulduğundan araştırmamızda Rus Yahudilerinin seçimlerde sergilemiş olduğu davranışları değerlendirmek amacıyla İsrail’deki Rus Yahudilerin başkanlık yaptığı Sosyal ve Siyasi Bilimler Enstitüsü “Mutagim” tarafından yapılan seçim anketlerinin sonuçları dikkate alınmıştır.

2. Konuyla İlgili Araştırmalar

Tez konumuz ile ilgili daha önce yapılmış Türkçe ve yabancı dillerde herhangi bir çalışmaya rastlayamadık. Ancak bizim konumuza benzeyen özellikle Rus dilinde oldukça çok sayıda makale ve bir kitap bulunmaktadır. Söz konusu kitap, Khanin Vladimir’in *Russkie i Vlast v Sovremennom İzraile* (“Ruslar” ve Modern İsrail’deki Güç) adlı 2003 yılında Rusça basılmış çalışmasıdır⁵.

Khanin Vladimir’in kitabı, İsrail medyasında ve toplumunda Rus Yahudilerinin yükselmekte olan siyasi güçlerini saha araştırması yaparak ortaya koymayı amaçlayan akademik bir çalışmadır. Kitabı özetlememiz gerekirse, Khanin Vladimir’e göre İsrail’deki Rus Yahudilerinin siyasi potansiyelleri özellikle 1990’ların ortasında ortaya çıkarak Knesset ve doğrudan başbakan seçimlerinde büyük ölçüde belirleyici etken olmuştur⁶. Ancak yazar bunu belirtirken Rus Yahudilerinin seçimlerde ne şekilde

⁵ Vladimir Khanin, “*Ruskiye*” i *Vlast v Sovremennom İzraile*, İnstitut izuçeniya İzrailya i Blijnego Vostoka, Moskova 2003, s. 16.

⁶ Vladimir Khanin, “*Ruskiye*” i *Vlast v Sovremennom İzraile*, s. 18.

belirleyici unsur olduklarına dair destekleyici materyaller göstermemiş olmasından dolayı bu bilgiyi yarım bırakmıştır.

Bu kitapta dikkatimizi çeken bir diğer husus ise; kitabın amacı Rus Yahudilerinin siyasi güçlerini belirlemek olmasına rağmen kitapta daha çok İsrail’de mevcut olan Rus Yahudilerinin dernekleri ve kuruluşları ayrıntılı bir şekilde incelenmiş ve bunların Rus Yahudileri üzerindeki etkisi araştırılmış olmasıdır.

3. Rus Yahudilerinin Kimliği

Rus Yahudileri Aşkinaz kökenli olmalarına karşın, kendilerini İsrail’de genellikle ayrı bir topluluk olarak değerlendirmekte ve Rus kültürel kimliğini⁷ benimsemektedirler. Batı Avrupa’dan gelen Aşkinaz Yahudileri’nin kültürüne kendilerini uzak hissedenden bu Yahudiler, Rus kültürünü büyük ölçüde benimseyerek kendilerini sadece Rusya’dan gelen Yahudiler ya da Rusça konuşan Yahudiler olarak değil Rus Yahudiler ya da “Ruslar⁸” olarak tanımlamaktadırlar.

Rus Yahudilerinin kendilerini özellikle “Rus” olarak tanımlamalarının en önemli nedenlerinden biri; hem Rusya İmparatorluğu’nda hem de eski SSCB’de uygulanan devlet politikalarının orada bulunan Yahudileri derinden etkilemesi ve onları asimilasyona uğratmasıdır.

Amerikan Yahudi Komitesi’nin resmi web sitesinde yayınlanan “Biz Kimiz? Rus muyuz ya da Rusça konuşan Yahudiler miyiz?” sorusunu eski SSCB’den göç eden sanatçı Altman Svetlana şöyle cevaplamıştır:

Tanımlarla ne kadar oynarsanız oynayın biz yine de sadece Rusça konuşan Yahudiler değil tam anlamıyla “Rus” Yahudileriyiz. Çünkü biz artık sadece dille değil terbiye, eğitim, zihniyet yapımızla ve hatta ismen de Ruslaşmışız. Daha düne kadar hayatlarımızda ne Musevilik ne de Yahudi kültürü önemliydi. Ayrıca çoğumuz İsrail’e kaçan aktif birer Siyonist değil, eski SSCB’nin günden güne kötüleşen ekonomik durumundan kaçan birer Sovyet insanıydık.

Biz Sovyetlerin asimile olmuş azınlıklarından sadece biriyiz ve İsrail’in Dönüş Yasasına göre uçaktan iner inmez İsrail’in Yahudi vatandaşı olarak kabul

⁷ Kültürel kimlik, belli bir unsurun ön plana çıkarılmasıyla yansıtılır. Bir azınlık gurubun kendilerine has bir sosyal âdeti yaşatmaları örneğin, dans veya başka herhangi bir gelenek onların kültürel kimliklerini yansıtır. <http://slovari.yandex.ru/~книги/БСЭ/Русские/>, erişim tarihi: 30.04.2011.

⁸ Büyük Sovyet Ansiklopedisinin tanımına göre Rus, Rusya Federasyonu’nda yaşayan Doğu Slav halkı veya bu halkın soyundan olan, Rusça konuşan ve resmi dini Hristiyanlık olan kimsedir. <http://slovari.yandex.ru/~книги/БСЭ/Русские/>, erişim tarihi: 30.04.2011.

edilmemize rağmen “Yahudi” olabilmemiz ve topluma entegrasyon sağlamamız için bizi daha uzun ve zor bir yolculuk beklemektedir⁹.

Bu çalışmada eski SSCB’den ve BDT’den göç eden ve Rusça konuşan Aşkinaz Yahudiler, Rus Yahudileri olarak ele alınmış ve bazı durumlarda özellikle bu cemaate belirli bir kuruluş ya da derneğin aitliğini belirlemek için “Rus” kelimesi kullanılmıştır.

4. İsrail’in Coğrafyası ve Ekonomisi

Resmi adı İsrail Devleti olan ülke (İbranice adı: Medinat Yisrael) en yeni kurulan devletlerden biridir. İsrail, Güneybatı Asya’da, Asya ve Afrika kıtalarının birleştiği bir bölgede bulunmaktadır. Batısında Akdeniz, kuzeyinde Lübnan ve Suriye, doğusunda Ürdün, güneyinde Mısır ve Kızıldeniz ile çevrilidir.

İsrail’in yüzölçümü 20.770 km²’dir. İsrail yüzey şekilleri ve iklim özellikleri bakımından komşusu bulunduğu ülkelere nazaran değişiklikler göstermesi ile dikkat çeker. Ülke coğrafi yönden kıyı bölgesi, ortadaki dağlık alan ve doğudaki tektonik çukurluk olmak üzere üçe ayrılır¹⁰. İsrail’in Kuzeyden güneye en uzun mesafe 450 km, doğudan batıya (işgal altındaki topraklar dâhil) 135 km’dir. En yüksek nokta Negev (Naqab)’deki Rosh Ramon Dağı (1.035 metre), en alçak noktası ise deniz seviyesinin 417 metre altında bulunan Ölü Deniz veya diğer adıyla Lut Gölü’dür. Ayrıca, 1967’den bu yana işgali altında tuttuğu Suriye’ye ait Golan Tepeleri’nin en yüksek noktası 2.656 metredir¹¹.

İsrail Merkezi İstatistik Enstitüsü’nün 2010 yılına ait verilerinde, nüfusu 7.552.000 olan İsrail’de (bunların %76’sını Yahudi, %24’ü ise Yahudi olmayan nüfustur), nüfusun %90,6’inin şehirlerde, kalan %9,4’lük bir kesimin ise kırsal alanlarda özellikle Kibbutz ve Moshavlar’da¹² yaşadığı belirtilmiştir. Bunun yanı sıra Batı Şeria’da

⁹ <http://www.ajcrussian.org/site/apps/nlnet/content2.aspx?c=chLMK3PKLsF&b=1309715&ct=1459381>, erişim tarihi: 30.04.2011.

¹⁰ Nurten Günal-Selami Gözenç-Yasemin Özdemir, *Ortadoğu, Güneybatı Asya Ülkeler Coğrafyası*, Der Yayın, İstanbul 2006, s. 171.

¹¹ <http://www.musavirlikler.gov.tr/upload/IL/Rapor%202008.doc>, erişim tarihi: 30.04.2011.

¹² Kibbutzlar, kolektif çalışma ilkesi doğrultusunda gelir giderlerin ortak kullanımı ilkesine dayanan ve bireysel mülkiyetin olmadığı, kendi üyelerinin oluşturduğu bir idare heyeti tarafından özerk yönetim şekline sahip olan bir topluluktur. Moshavlar ise ailevi ve ferdiyetçi yaşama daha geniş yer vermelerine karşın, toplumsal bir yapıya sahiptirler. Bunlara bir çeşit kooperatif köyler de denebilir. <http://www.musavirlikler.gov.tr/upload/IL/Rapor%202008.doc>, erişim tarihi: 30.04.2011.

296.700, Golan Tepeleri'nde 19.100 ve Doğu Kudüs'te 192.800 İsraili yerleşimci yaşadığına dair verilere yer verilmiştir¹³.

İsrail Devleti'nin kurulduğu yıllarda ekonomi; tarım, hafif sanayi ve emek-yoğun endüstrilere dayalı geleneksel bir ekonomiyken, bu yapı günümüzde büyük ölçüde değişmiştir. “İleri teknoloji tabanlı” (high-tech based) bir ekonomi ve üretim yapısını tercih eden İsrail, telekomünikasyon, elektronik ve yaşam bilimleri sanayisi (life science industries) alanlarında dünyanın önde gelen ülkelerinden biri haline gelmiştir. İsrail'in kaydetmiş olduğu bu gelişmeye Rus Yahudi bilim adamları ve mühendisleri önemli katkı sağlamışlardır.

İsrail'de tarım, benzeri ekonomik gelişmişlik seviyesindeki diğer ülkelerde olduğu gibi, küçük ancak önemli bir paya sahiptir. Ülke topraklarının sadece %20'si tarımsal kullanım alanı içindedir. Tarımsal alanların ve suyun kısıtlı olması nedeniyle İsrail'in tarımsal alanda yüksek teknoloji kullanması ve geliştirmesi hızlanmıştır¹⁴.

Bunun yanı sıra toprakların 2/5'ini kaplayan meralarda küçükbaş hayvan besiciliği de önemli bir gelir kaynağıdır. Modern bir şekilde yürütülen büyükbaş hayvan besiciliğinde hayvan başına alınan yıllık süt üretimi bakımından Hollanda'dan sonra 4.500 litre ile dünyada ikinci sırada yer alır¹⁵.

İsrail hammadde ve maden kaynakları bakımından fakir bir ülke olmasına rağmen, ülke dışından ithal edilen ham maddeler ile tekstil, kimyasal maddeler, elektrikli aletler maden işleme, otomotiv, petro-kimya kuruluşlarının yanı sıra, kuyumculuk ve elmas işlemeciliği de büyük ölçüde gelişmiştir¹⁶.

¹³ http://www1.cbs.gov.il/reader/shnaton/templ_shnaton_e.html?num_tab=st02_07x&CYear=2010, erişim tarihi: 30.04.2011.

¹⁴ <http://www.musavirlikler.gov.tr/upload/IL/Rapor%202008.doc>, erişim tarihi: 30.04.2011.

¹⁵ Nurten Günel-Selami Gözenç-Yasemin Özdemir, *Ortadoğu, Güneybatı Asya Ülkeler Coğrafyası*, s. 176.

¹⁶ Nurten Günel-Selami Gözenç-Yasemin Özdemir, *Ortadoğu, Güneybatı Asya Ülkeler Coğrafyası*, s. 176.

BİRİNCİ BÖLÜM

İSRAİL DEVLETİ'NİN KURULUŞU VE DEMOGRAFİK YAPISI

1.1. İSRAİL SİYASİ TARİHİNE GENEL BAKIŞ

Siyonizm; dünyaya yayılmış bulunan Yahudilerin milli gayeleri yönünden aralarındaki dayanışmayı öngören ve politik yönleri de bulunan, milletlerarası ilişkileri etkileyen bir akımdır. En geniş anlamıyla Siyonizm, İsrail oğullarının Filistin'de Sion Dağı çevresinde yerleşmeleri ve yaşamlarını burada sürdürmeleri anlamına gelmektedir¹⁷.

Siyonizm hareketleri, dünya üzerinde farklı boyutlarda kendini göstermiştir. Bunlar; İşçi Siyonizmi, Dinsel Siyonizm ve Genel Siyonizm olarak üçe ayrılabilir. Bugün İsrail'de yerleşimi kolaylaştırmak ve sosyal çelişkileri ortadan kaldırmak amacıyla kurulmuş olan kibbutzlar (toplu çiftlikler), işçi Siyonizm hareketinin uygulama sahalarıdır. Bu hareketi, İsrail Parlamentosunda Birleşik Siyonist İşçi Partisi temsil etmektedir¹⁸.

Hahamlar tarafından ortaya atılan ve geniş bir etki alanı bulan Dinsel Siyonizm, Araplarla savaşmanın Allah'ın bir emri olduğunu iddia ederek bugünkü İsrail Devleti'nin yayılmacı ve işgalci tutumunu körüklemiştir. Keza bugün İsrail'de yer alan dini okulların açılmasında önemli rol oynamıştır. Bu akım, İsrail Parlamentosunda Dinci Ulus Partisi ile temsil edilmektedir¹⁹.

Genel Siyonizm hareketi, daha ziyade liberal bir çizgi izlemiştir. Bu hareket genellikle, tüm dünya ülkelerinde bulunan Yahudileri Filistin topraklarına göç etmeyi teşvik etmiş ve 1850 yılından bu yana devam eden Yahudi göçlerini organize etmiştir.

¹⁷ Ataöv Türkkaya, *Siyonizm ve Irkçılık*, 2. Baskı, İleri Yayınları, İstanbul 2006, s. 237.

¹⁸ Hikmet Erdoğan, *Büyük İsrail Stratejisi*, IQ Yayıncılık, İstanbul 2005, s. 54.

¹⁹ Ramazan Özey, *Dünya Denklemine Orta Doğu*, Öz Eğitim Kitap Evi, İstanbul 1997, s. 117.

İsrail ordusunun kurulmasında da oldukça etkili olmuştur. Bu akımın savunucuları, daha ziyade milliyetçi çizgi izleyen Likud Partisi içinde yer almaktadır²⁰.

Fransız devrimi ile birlikte modern Yahudi tarihinde önemli bir dönüşüm sağlanmıştır. Dünyada yükselen milliyetçilik akımları Yahudi aleyhtarlığını şiddetlendirerek, onlarda bir ulusal bilincin doğmasına neden olmuştur. Bu duygu ile Yahudiler kendi kültürlerini araştırmaya ve geliştirmeye başlamışlardır. Ayrıca Fransız devriminin Avrupa'ya getirdiği liberal düşünce sistemi, insan haklarının önem kazanması ve sınırlanmaların kalkması sonucu, eşitlik ve özgürlüğe kavuşan ülkelerdeki Yahudiler, bu dönemde ayrı bir ulus olma düşüncesinden ayrılarak buldukları toplumun bir parçası olabileceklerini düşünmeye başlamışlardır²¹.

Ayrıca 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Rusya'da Yahudi aleyhtarlığı baskılarının artması üzerine bu ülkede yaşayan Yahudiler arasında Filistin'e dönme fikri yerleşmeye başlamış, Yahudiler atalarının topraklarının dışında yaşayamayacaklarını anlamış ve bunun için 1860'lardan itibaren ülke çapında değişik adlar altında dernekler kurarak çalışmalarına başlamışlardır.

Rusya'daki Siyonistlerin ilk ciddi örgütleri 1881 yılında Odessa'da "Hovevei Zion", "Zion'u sevenler" veya "Zion âşıkları" adı altında kurulan dernek olmuştur. Bu dernek Siyonizmin ilk adımı sayılmaktadır. Derneğin amacı, Yahudilerin Kudüs ve Filistin'e yerleşmelerini sağlamaktır²². Bu dernekten ayrılan 500 kadar Yahudi genci *Bilu* adı altında yeni bir hareket başlatarak 1882 yılında Filistin'de bir Yahudi Yurdu kurulmasını isteyen ilk Siyonist belge olan *Bilu Manifestosu*'nu yayınlanmışlardır²³. Yahudi milliyetçiliğinin bu konseptinin 1882'de Rus Yahudilerinden Leo Pinsker tarafından izah edildiği bilinmektedir²⁴. Pogromlardan²⁵ etkilenen Dr. Pinsker ise 1882'de yazdığı *Autoemancipatio, Kendi Kendine Kurtuluş* adlı eseriyle Yahudilerin kurtuluşu için kendi topraklarında kendi kaderlerini belirleyerek Yahudi sorununun çözümlenebileceğini ileri sürmüş, ancak bu yurdun neresi olması gerektiğini belirtmemiştir.

²⁰ Ramazan Özey, *Dünya Denkleminde Orta Doğu*, Öz Eğitim Kitap Evi, s. 117.

²¹ Hikmet Erdoğan, *Büyük İsrail Stratejisi*, s. 57.

²² Alan R. Taylor, *İsrail'in Doğuşu 1897-1947 Siyonist Diplomasinin Analizi*, 3. Baskı, çev. Mesut Kardeşhan, Pınar Yayınları, İstanbul, 2000, s. 14.

²³ Fahir Armaoğlu, *Filistin Meselesi ve Arap-İsrail Savaşları (1948-1988)*, Türkiye İş Bankası Yayınevi, İstanbul 1989, s. 15.

²⁴ <http://jhistory.nfurman.com/zion/maor10.htm>, erişim tarihi: 21.12.2009.

²⁵ Pogrom, Öldürmelerle neticelenen Yahudi aleyhtarı gösteriler.

Her ne kadar ilk Siyonist dernekler ve hareketler Rusya’da ortaya çıktıysa da, örgütlenmiş politik Siyonizm’in kurucusu, Viyana’da eğitim görmüş Macaristanlı bir Yahudi olan Theodor Herzl sayılmaktadır. Herzl, Yahudi düşmanlığı yok edilemediğine göre, Yahudilerin ayrı bir toprağı ve devleti olmasının tek çıkar yol olduğunu düşüncesindeydi. Bu görüşlerini 1896 yılında politik Siyonizmin ideolojik temellerini oluşturan Yahudi Devleti (Der Judenstaat: The Jewish State) adındaki kitabında toplamıştır²⁶. Theodor Herzl, Filistin’de bir Yahudi devletinin kurulması için birçok çalışmada bulunmuştur. Bu amaçla Yahudi halkıyla çeşitli vesilelerle görüşen Herzl, onlardan büyük ilgi görmüştür. Bu ilgi üzerine zengin Yahudileri Siyonizm fikirlerine çekerek, yatkın olanları bir çatı altında toplamayı başarmıştır.

Bir yıl sonra İsviçre’nin Basel kentinde Birinci Dünya Yahudi Kongresinde, politik Siyonizmin hedefi ve politikaları tespit edilerek, bu politikaların uygulama alanına konması amacıyla hedefe ulaşma yollarını gerçekleştirmek için *Dünya Siyonist Teşkilatı* (DST) kurulmuş, böylece diğer kongreler için de zemin oluşturulmuştur. Böylece DST dünya çapında üye organizasyonlarını kurarak Filistin’e olan yerleşimleri özendirmeye çalışmıştır. Ayrıca Londra’da banka hesapları açarak Filistin’de toprak satın almaları için Yahudilere ortak milli fon da oluşturmuştur. Birinci Siyonist kongresi sadece Siyonizm’in temellerini attığı için değil aynı zamanda yeni milli akımın sembolü haline geldiği için de çok büyük önem taşımaktadır²⁷.

Birinci Dünya Yahudi Kongresine iki yüzü aşkın delege katılmıştır. Delegelerin çoğu Rusya İmparatorluğu’ndan gelen genç Siyonistlerdi²⁸. Bu kongrede her sosyal tabakadan ve düşünceden Yahudiler aynı çatı altında toplanmış, adeta küçük bir Yahudi akımı yaratılmıştı. Kurulan Dünya Siyonist Teşkilatı’nın başına Theodor Herzl getirilmiş ve Yahudi kurtuluş hareketinin siyasal amaç ve faaliyetlerine başlanmıştır.

Theodor Herzl kongredeki açılış konuşmasında katılımcılara şöyle seslenmiştir;

Biz burada Yahudi Milletine sığınacak taştan bir binanın tesisi ihtiyacını ortaya koyacağız. Dünya bizim hakkımızda daima kötü bilgilere sahiptir... Antisemitizm bize kuvvet vermiştir. Biz Siyonistler görüyoruz ki, Yahudi milleti her yerde kendisine yardım için uyanmaktadır. Biz şimdiye kadar

²⁶ Tayyar Arı, *Geçmişten Günümüze Ortadoğu, Siyaset, Savaş, Diplomasi*, Alfa Yayınevi, İstanbul 2007, s. 115.

²⁷ Yoram Hazony, *The Struggle for Israel’s Soul*, Basic Books Publishment, New York 2001, s. 81.

²⁸ <http://jhistory.nfurman.com/zion/maor18.htm>, erişim tarihi: 21.12.2009.

Yahudi milletinin ihtiyacı olan düzenli bir organizasyon, kuruluş meydana getireceğiz²⁹.

Bunun yanı sıra Herzl, büyük devletlerin desteği olmadan yurt ve toprak edinme çabalarının başarıya ulaşamayacağını da görmüş ve bu hususta dönemin büyük devletlerinden, Almanya, Osmanlı ve İngiltere'den yardım istemiştir. İlk girişimlerinde başarısız olan Herzl, 1901 ve 1902 yıllarında doğrudan Sultan Abdülhamit'le görüşmüş ancak görüşmeler istenen sonucu vermeyince Avrupa ülkeleri ile görüşmelerini hızlandırmıştır. Bunun üzerine İngiltere'ye yönelen Yahudilere önce El-Ariş teklif edilmişse de buna Mısır ve Osmanlı karşı çıkmıştır. Daha sonra Uganda teklif edilmiştir, Uganda teklifi 1903 yılında toplanan Altıncı Yahudi Kongresinde önce geçici yurt olarak kabul edilmiş ancak bu teklif 1904 yılında Herzl'in ölümü ve onun yerine geçen Rus kökenli Chaim Weizmann liderliğindeki Yedinci Yahudi Kongresinde reddedilmiştir³⁰.

Theodor Herzl'in hiç beklenmeyen ölümüyle Siyonizm hareketi Rus Yahudi liderlerinin eline geçmiştir. Siyonizm akımının yönetimini bir Rus Yahudisi olan Menahem Ussişkin (1863-1941) ile Chaim Weizmann (1874-1952) ellerine almış ve Herzl'in aristokratik bir Yahudi Cumhuriyeti idealini bir tarafa atarak Siyonizm'in birleştiriciliği hedefini izlemeye başlamışlardır³¹. Liderlerden Weizmann özellikle İngilizleri ikna etmek için çok çalışmış ve bunda da başarılı olmuştur.

1.1.1. Balfour Deklarasyonu

Siyonist hareketin yeni lideri olan Rus Yahudisi Chaim Weizmann, 1904 yılında, İngilizlerin Siyonizm'in en ümit verici potansiyel sempatizanları olduğu inancıyla İngiltere'ye gitmiştir. 1906 yılında Arthur Balfour ile yapılan bir görüşmede, İngiliz politikacılarla bağlantı kurmasına ilişkin bir program başlatmıştır. Weizmann 1907 yılında, "Politik Siyonizm, Yahudi meselesini uluslararası bir sorun haline getirmeyi ifade eder. Uluslara gidip hedefimize ulaşmak için sizin yardımınıza ihtiyacımız var" diyerek İngiltere bakanlarına seslenmiştir. Daha sonraları Arthur Balfour bu görüşme münasebetiyle Weizmann'ı "beni Siyonist yapan adam" diye tanımlayacaktır³².

²⁹ Süleyman Kocabaş, *Vaat Edilmiş Toprak – Filistin İçin Mücadele – Türkiye ve Siyonizm*, Vatan Yayınları, İstanbul 1994, s. 149.

³⁰ Tayyar Arı, *Geçmişten Günümüze Ortadoğu, Siyaset, Savaş, Diplomasi*, s. 118-119.

³¹ Vedii Evsal, *Ortadoğu'da Savaş*, Yağmur Yayınları, Ankara 1995, s. 260-261.

³² Hikmet Erdoğan, *Büyük İsrail Stratejisi*, s. 72.

1917 yılında ise Dünya Siyonist Konseyi'nin Orta Doğu'da bir yerleşme yeri isteği İngiliz Hükümetine resmen iletilmiştir. İngiliz Dış İşleri Bakanı Balfour, 2 Kasım 1917 yılında İngiltere Siyonist Dernekleri Başkanı Lord Rothschild'e yanıt olarak, daha sonra Balfour Deklarasyonu adını alacak aşağıdaki mektubu yazmıştır:

Sevgili Lord Rothschild, Yahudi Siyonist beklentilerle uyum gösteren aşağıdaki bildirin Majestenin Hükümeti tarafından bakanlar kuruluna sunulduğunu ve kabul edildiğini bildirmekten zevk duyarım. Majestelerinin Hükümeti Filistin'de Yahudi halkı için ulusal bir yurt kurulmasının lehindedir ve bu amaca ulaşılabilmesi için gerekenleri elinden geldiğince yapacaktır. Filistin'de bulunan Yahudi olmayan toplumların medeni ve dinsel haklarına yönelik hiçbir tarafgirliğe ve herhangi bir ülkedeki Yahudilerin sahip olduğu haklara ve siyasal konuma hanel getirilmesine meydan verilmeyeceğinin bilinmesi gerekir. Bu bildiri Siyonist Federasyonuna iletirseniz size müteşekkür olurum. Saygılarımla. Arthur James Balfour³³.

Böylece İngiltere Filistin'de Yahudi halkı için bir milli yurt kurulmasını olumlu karşıladığını, bunun orada mevcut Yahudi olmayan toplulukların medeni ve dini haklarına bir zarar getirmeyeceğine inandığını, bu hedefinin gerçekleşmesi için elinden gelen gayreti göstereceğini belirtmiştir. Balfour deklarasyonu adıyla anılan bu yanıt aynı zamanda İsrail'in kurulmasını oluşturan ilk önemli adım da olmuştur.

1917 Balfour Bildirisi ile İngiliz Dışişleri Bakanı'nın Filistin'de Yahudilere bir "Ulusal Yurt" kurulması çabasının İngiliz Hükümeti tarafından destekleneceğini açıklamasıyla birlikte olaylar yeni bir boyut kazandı. Siyonistler bu bildirden sonra diğeri İtilaf devletlerinin de bu deklarasyona katılması için çalıştılar. Fransa 1918 Şubat'ında, İtalya ise hemen sonra bildiriye desteklediklerini açıkladılar. Balfour Deklarasyonu ile birlikte Siyonist'ler bir Filistin mücadelesine kapılmışlardır. Bu açıklamalarla beraber gelişimini ve organizasyonunu büyük ölçüde tamamlamış olan Siyonist hareket ile Filistin topraklarına Yahudi göçü hızla artarak devam etmiştir³⁴.

1.1.2. İngiliz Manda Yönetimi

Birinci Dünya Savaşı sonunda, Ortadoğu'da İngiltere'ye dost bir devlet kalmamıştır. İngiliz menfaatleri, bu bölgede bir dost devletin bulunmasını gerektiriyordu. Filistin'de kurulacak bir Yahudi devleti boşluğu doldurabilecekti. Bundan dolayı 2 Kasım

³³ Hikmet Erdoğan, *Büyük İsrail Stratejisi*, s. 75.

³⁴ David Fromkin, *Barışa Son Veren Barış: Modern Ortadoğu Nasıl Yaratıldı*, çev. Mehmet Harmancı, Epilson Yayınevi, İstanbul 2004, s. 294.

1917 yılında İngiltere Dışişleri bakanı Arthur Balfour'un girişimiyle açıklanan Balfour Deklarasyonu, bu süreci başlatmış oldu. İngiliz ordularının 1917 yılında bölgeyi işgali ile başlayan İngiliz hâkimiyeti dönemi, Temmuz 1922 yılında Milletler Cemiyeti'nin İngiltere'ye Filistin Manda Yönetimini vermesi ile hukuki gelişimini tamamlamıştır. Böylece İngiltere Dışişleri Bakanı Lord Balfour'un 1917 yılında yayınladığı Balfour Deklarasyonu ile bölgede bir Yahudi Devleti'nin olabilirliği ilk kez büyük bir devletin belgeleriyle resmiyet kazanmıştır³⁵.

Bunun sonucunda Siyonistler Filistin mandasının bir Yahudi devletinin yaratılmasına dönüşmesini istemeye başlamışlardır. Ancak Filistin'de Yahudi devleti kurulmasını mümkün kılacak oranda yeterli Yahudinin bulunacağı zamana kadar ülke yönetiminin İngiltere'nin elinde olması uygun görülmüştür. Weizmann daha 1907 yılının baharında, İngiliz yönetiminin Siyonizm'e verdiği desteği ilan ettiği sırada, İngiliz Siyonist Federasyonu'na "Siyonizm'in hedefi aşama aşama gerçekleşecektir ve ilk aşamada Filistin İngiliz hâkimiyetine girmek zorunda kalacaktır³⁶" demiştir.

Diğer taraftan Siyonist hareket İngiltere'nin Arap ulusal hareketine karşı kullandığı bir tampon güce dönüştürüldü. Britanya İmparatorluğu bu sayede birçok avantaj elde ediyordu. Süveyş Kanalı'nın savunması kolaylaşırken, Hindistan'a kara bağlantısı güvence altına alınıyor, İmparatorluğunun haberleşmesi için gerekli hava istasyonları kuruluyor, Hayfa'daki petrol boru hattı çıkışı projeleri gerçekleştiriliyordu. Akdeniz'de İngiliz deniz stratejisi açısından yaşamsal öneme sahip Hayfa limanının denetimi ise en önemli avantaj olarak görülüyordu.

Ancak İngiltere Filistin üzerinde meşru bir yönetime sahip olmasına rağmen Filistin'e Yahudi göçlerinin artması sonucu git gide artan Arap-Yahudi çatışmaları İngiltere'yi zor durumda bırakmıştır. Nitekim 1929 yılında başlayan fakat özellikle 1930'ların başından itibaren yoğunluğu arttıran Arap-Yahudi çatışmalarının sonucunda İngiltere soruna bir çözüm bulmak amacıyla bir takım girişimlerde bulunmuştur. Bunlardan ilki Lord Passfield'in hazırladığı ve Arap-Yahudi işbirliğine dayanan bir yönetim kurulmasını tavsiye eden, fakat asıl önemli kısmı Yahudi göçlerinin

³⁵ Fahir Armaoğlu, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi* (Cilt 1-2: 1914-1995), Genişletilmiş 15. Baskı, Alkım Yayınevi, İstanbul 2005, s. 484.

³⁶ C. Rabin, "Palestine, a Study of Jewish, Arab and British Policies", *Jewish Social Studies*, Volume 11, Issue 27, Indiana University Press, Bloomington 1949, ss. 89-91.

durdurulmasını öngören rapor olmuştur³⁷. Ancak bu rapor hükümleri Siyonistlerin şiddetli tepkileri ve Nazi baskısı sonucu oluşan Yahudi göçlerinin artması nedeniyle uygulamaya konulamadı³⁸.

Filistin’de kurulan İngiliz Manda yönetimi döneminde, Siyonist hareketin girişimleri neredeyse hiç kısıtlanmamıştır. Bu dönemde Filistin’de Yahudi nüfus hızla arttı, Kibbutzlar çoğaldı. İbranice, Arapça ve İngilizcenin yanında ülkenin resmi dili haline geldi. Arap halkın muhalefetine rağmen Siyonist gücün devamını sağlayan yegâne unsur İngiliz emperyalizminin varlığıydı. Bu yüzden yerli Arap halkın direnişine rağmen İngiliz desteği sayesinde Yahudi göçü devam ediyordu.

Diğer taraftan Hitler’in Almanya’da iktidara gelmesi ve Yahudilere karşı büyük katliamlara girişmeye başlaması Filistin’e ayrı büyük bir Yahudi göçüne neden olmuştur. 1934 yılında Filistin’deki Yahudilerin sayısı, Nazilerin iktidara gelmesi ile birlikte 900 bini buldu³⁹. O dönemde eğitim düzeyi düşük ve sermayeden yoksun Araplar, eğitilmiş ve sermayesi ile gelen Yahudiler ile rekabet edemeyerek, kendi ülkesinde ikinci sınıf yurttaş haline gelmişlerdir. Bu durum ister istemez Araplar ile Yahudiler arasındaki yeni çatışmaların başlamasına neden olmuştur.

Filistin’deki Araplar bu göçe karşı koyduklarından İngiltere, Yahudi göçlerinin durdurulmasına karar verdi ve göçleri sınırlandırdı. Bunun üzerine Siyonist Askeri Yahudi Teşkilatı *Haganah*⁴⁰, Filistin’e göç konusunda İngiltere’nin aldığı bu kısıtlayıcı kararı protesto amacıyla silahlı terör eylemlerine girişerek, Yahudi göçlerini gizli bir şekilde düzenlemeye başlamıştır. Burada belirtilmesi gereken nokta ise; her ne kadar Siyonistler Yahudilerin Avrupa’dan Filistin’e akışının kendiliğinden meydana geldiğini savunsalar da, durumun tam da böyle olmadığı aşikârdır. Bu illegal göçleri bilfiil Siyonist örgütlerin teşvik ve finanse ettiğini gösteren bir dizi kanıt vardır.

³⁷ Tayyar Arı, *Geçmişten Günümüze Ortadoğu, Siyaset, Savaş, Diplomasi*, Alfa Yayınevi, İstanbul 2007, s. 211.

³⁸ Alan R. Taylor, *İsrail’in Doğuşu 1897-1947 Siyonist Diplomasinin Analizi*, s.744-745.

³⁹ Bernard Reich, *A Brief History of Israel*, An Imprint of Infobase Publishing, New York 2008, s. 14.

⁴⁰ Haganah; paramiliter bir Yahudi organizasyonu olarak, 1920’den 1948 yılına kadar İsrail Savunma Kuvvetleri’nin ilk nüvesini oluşturmuştur. Haganah, İbranicede “Savunma” anlamına gelmektedir ve ilk zamanlarında Doğu Avrupa’dan gelen göçmenlerin oluşturduğu 100 kişilik bir grupla kurulmuştur. Lokalize olarak var olan, az silaha sahip Haganah, Yahudi liderlerce kibbutz ve çiftlikleri korumak için meydana getirilmiş; Yahudi yerleşimlerdeki genç ve yaşlıların korunması onlara verilmiştir. Basit askeri ekipmanlar kullanan ve eğitimsiz ordusuyla bir yeraltı örgütü görünümü veren Haganah, İsrail’in ilk düzenli ve eğitilmiş ordusu sayılmaktadır. Bugünkü İsrail Savunma Kuvvetleri’nin temelini oluşturmaktadır. Munya M. Mardor, *Haganah*, New American Library, New York 1966, s. 16.

Sürekli artan Yahudi nüfusu ve Yahudilerce toprak satın alınması Araplarda rahatsızlığa neden olmuş ve bunun sonucunda İngiliz yönetimine karşı pasif direnç kararı alan Arap liderler Nisan 1936 yılı bir araya gelerek, Filistinli Arapların Yahudilere karşı mücadelesine önderlik edecek Arap Yüksek Komitesi kurmuşlardır⁴¹. Komitenin çağrısıyla başlayan genel grev, yılsonuna doğru ulusal bir ayaklanmaya dönüşmüştür.

1936 ve 1937’de Yahudiler ve Araplar arasında yaşanan olaylardan sonra Londra, sorunun nasıl çözüleceğini araştırmak üzere bu sefer Filistin’e Lord Robert Peel başkanlığında bir heyet göndermiştir. 1937 yılında eski Hindistan İşleri Bakanlarından Lord William Robert Peel başkanlığında kurulan kraliyet komisyonu, Araplarla Yahudilerin ortak bir devlet içinde yer almalarının olanaksızlığını vurgulayarak Filistin’in taksim edilmesini önermiş, Filistin topraklarının %17’si kadar bir bölümünde bir İsrail devletinin kurulmasını tavsiye etmiştir⁴². Ayrıca Peel Komisyonun Raporunda Kudüs’ün İngiliz manda yönetimine verilmesi ve kurulacak Arap ve Yahudi Devletleri’nin antlaşmalarla İngiltere’ye bağlı olması öngörülmüştür⁴³.

Ancak bu rapora her iki taraf da şiddetli tepki göstermiştir. Zira hem Araplar hem de Yahudiler Filistin’in tamamı üzerinde hak iddia ediyorlardı. Yahudiler iddialarını Balfour Deklarasyonu’nda Filistin topraklarının tamamının Yahudi Yurdu olarak vaat edildiği iddiasına dayanıyordu⁴⁴. Araplar da Yüksek Komitesi yayınladığı bildiriye Kraliyet Komisyonunun kararlarının kabul edilemez olduğunu belirterek bölgenin bölünmesine şiddetle karşı çıkmışlardır.

Bunun yanı sıra Filistin’de meydana gelen bu çatışmalar, İkinci Dünya Savaşı öncesi İngilizleri endişeye sevk etmiş ve çıkabilecek bir savaşta Arapları kendi saflarına çekmek amacıyla 1939 yılında İngiliz Sömürgeler Bakanı Malcolm Mc Donald tarafından “Mc Donald Beyaz Kitabı” olarak anılan bir plan yayınlanmıştır⁴⁵. Bu planda İngiltere 10 yıl içinde bağımsız bir “Filistin Devleti” kurmayı vaat ediyordu. Yine bu plana göre Filistin A, B ve C olmak üzere üç bölgeye ayrılıyor. A bölgesi Araplara veriliyor ve burada Yahudilerin toprak satın alması yasaklanıyor, B bölgesinde Yahudilerin toprak satın almaları izin veriliyor ancak bazı şartlara bağlanıyor, Filistin’in %5’ini oluşturan C bölgesinde ise Yahudilerin toprak satın almaları serbest

⁴¹ Fahir Armaoğlu, *Filistin Meselesi ve Arap-İsrail Savaşları (1948-1988)*, s. 55.

⁴² Mihail Şterenşis, *İstoria Gosudartva İsrail: 1896-2002*, Izdatelstvo IsraDon, Moskva 2005, s. 254.

⁴³ Fahir Armaoğlu, *Filistin Meselesi ve Arap-İsrail Savaşları (1948-1988)*, Türkiye İş Bankası Yayınevi, İstanbul 1989, s. 54.

⁴⁴ Fahir Armaoğlu, *Filistin Meselesi ve Arap-İsrail Savaşları (1948-1988)*, s. 56.

⁴⁵ Fahir Armaoğlu, *Filistin Meselesi ve Arap-İsrail Savaşları (1948-1988)*, s. 58.

bırakılıyordu⁴⁶. Ancak Mc Donald Beyaz Kitabı da diğerleri gibi hem Araplar hem de Yahudiler tarafından şiddetli tepkiyle karşılanarak uygulanmaya konmadan reddedilmiştir.

Mc Donald Beyaz Kitabı yürürlüğe koyulmadan reddedilse de İngiltere, Filistin topraklarına devam eden Yahudi göçlerinin durdurulmasına karar vermiştir. Bunun üzerine *Haganah*, Filistin'e göç konusunda İngiltere'nin aldığı bu kısıtlayıcı kararı protesto amacıyla yalnız Araplara karşı değil bu sefer İngilizlere de karşı silahlı terör eylemlerine girişmiştir. Bunun sonucunda İngiltere, manda rejimini sürdürmenin artık bir anlamı kalmadığını ve bu “sorundan” kurtulma zamanı geldiği düşüncesine yönelmiştir.

1.1.3. İsrail Devleti'nin Kuruluşu

İkinci Dünya Savaşının neden olduğu yıkım sonucunda ekonomik bir çöküntü yaşamakta olan İngiltere, bölgedeki şiddet olaylarını kontrol altına alamayarak manda görevini yerine getiremeyeceğini açıkladı. Arap-Yahudi meselesine çözüm getirmesi amacıyla İngiltere, Şubat 1947 yılında Birleşmiş Milletler'e başvurmuştur⁴⁷. Bunun üzerine Birleşmiş Milletler bünyesinde bir Filistin Özel Komitesi oluşturuldu. BM Filistin Özel Komitesi 16 Haziran-24 Temmuz 1947 tarihleri arasında Filistin'de yaptığı incelemeler sonucunda; Kudüs'ün konumu, İsrail devletinin kurulması ve Filistin devletinin durumu konularında Ağustos ayında raporlar hazırlamıştır⁴⁸. Bu raporlarda komisyon, oy birliği ile Filistin'in bağımsızlığını öneriyordu. Ancak bu bağımsızlık nasıl olacaktı. Bu noktada Filistin Komitesi ikiye ayrılmıştı. Biri “Çoğunluk Planı”, diğeri ise “Azınlık Planı” olarak bilinen iki ayrı görüş önermekteydi. Hazırlanan bu planlar tarihe BM Paylaşım Planı olarak geçmiştir.

Komitede Çekoslovakya, Hollanda, İsveç, Kanada, Guatemala, Peru ve Uruguay temsilcileri tarafından desteklenen Çoğunluk Planına göre, Filistin, Araplarla Yahudiler arasında taksim edilmeli ve iki ayrı bağımsız devlet kurulmalıydı. Kudüs şehri ise Birleşmiş Milletler'in gözetimi altında uluslararası bir statüye sahip olmalıydı⁴⁹. Arap devletine Filistin topraklarının %42,8'inin, Yahudi devletine ise %56,4'ünün verilmesi öngörülüyordu. Hindistan, İran ve Yugoslavya tarafından teklif edilen Azınlık Planı ise,

⁴⁶ Fahir Armaoğlu, *Filistin Meselesi ve Arap-İsrail Savaşları (1948-1988)*, s. 59.

⁴⁷ Mihail Şterenşis, *İstoria Gosudartva İsrail: 1896-2002*, s.343.

⁴⁸ Fahir Armaoğlu, *Filistin Meselesi ve Arap-İsrail Savaşları (1948-1988)*, s. 126.

⁴⁹ Tayyar Arı, “ABD-İsrail İlişkileri ve Ortadoğu Barış Süreci”, *Avrasya Dosyası*, Cilt 5, Sayı 1, İlkbahar 1999, ss. 225-247.

Kudüs'ün başkent olduğu Arap ve Yahudi devletlerinden oluşan bağımsız bir Filistin Federal Devletinin kurulmasını öngörmekteydi⁵⁰.

Söz konusu Çoğunluk Planı Yahudiler tarafından kabul görmüş olmasına rağmen Araplar, Çoğunluk Planının Filistin'in toprak bütünlüğünü parçaladığı gerekçesiyle Azınlık Planını desteklemişlerdir. Çünkü Araplara göre, Azınlık planı Filistin'in toprak bütünlüğünü korumaktaydı. Bunun yanı sıra Araplar, Filistin'de bütün insanların ve azınlıkların haklarına saygı gösterecek demokratik bir devlet sistemi önermişler ve meselenin çözümünün uluslararası mahkemeye havalesini istemişlerdir.

Ancak buna rağmen komisyonun hazırladığı planlar doğrultusunda, BM Genel Kurulu'nda 29 Kasım 1947'de yapılan oylama sonucunda; 33 kabul (Türkiye dâhil), 13 ret ve 10 çekimser oyla Çoğunluk Planı kabul edilmiştir⁵¹.

Taksim planı onaylanınca, Siyonistler için geriye kalan tek mesele İsrail Devleti'nin tanınmasını sağlamak olmuştur⁵². Öte yandan, Birleşmiş Milletlerin taksim kararı Arap ülkeleri arasında tepkiyle karşılanmıştır. Irak Dışişleri Bakanı Fadıl Cemali, 11 Aralık 1947 günü Washington'da Dışişleri Bakanlığı yetkilileri ile yaptığı görüşmede, Arapların, taksimi kabul etmektense ölmeyi tercih edeceklerini söylüyordu⁵³. Mısır, Irak, Suriye, Lübnan, Ürdün, Suudi Arabistan ve Yemen Dışişleri Bakanları, 8-12 Aralık 1947'de Kahire'de yaptıkları toplantı sonucunda yayınladıkları bildiriye, BM kararına karşı mücadele etmeye kararlı olduklarını, taksimi önlemek için "kesin tedbirler" almaya karar verdiklerini, taksim kararının "self determinasyon" prensibinin bir ihlali olduğunu, taksim kararı ile 500.000 Arap'ın Yahudi boyunduruğu altına gireceğini söylüyorlardı⁵⁴.

Böyle bir tablo içerisinde Taksim Kararı, tarafları bir daha karşı karşıya getirerek sorunu içinden çıkılmaz bir hale getirmiştir. Bir yandan ABD'nin gittikçe artan desteği, diğer taraftan taksim verdiği güvenle cesaretlenen Yahudiler, Filistinlilerin yanında İngilizlerin de bir an önce Filistin topraklarından çekilmesini sağlamak için, şiddetli saldırı ve çatışmalara başvurmaya başlamışlardır. Ayrıca Yahudiler, Taksim kararı ile kendilerine ayrılan toprakları, İngiltere çekilmeden önce ele geçirmek ve Araplar da buna engel olmak için harekete geçince, Özel Komite kararının hemen ertesinde Filistin'de Arap-Yahudi çatışmaları başlamıştır.

⁵⁰ Larry Collins ve Dominique Lapierre, *O Jerusalem*, Touchstone Books Publishment, Florida 1998, s. 29.

⁵¹ Alan R. Taylor, *İsrail'in Doğuşu 1897-1947 Siyonist Diplomasinin Analizi*, s. 127.

⁵² Fahir Armaoğlu, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi* (Cilt 1-2: 1914-1995), s. 485.

⁵³ Lütfullah M. Karaman, *Uluslararası İlişkiler Çıkmazında Filistin Sorunu*, İz Yayıncılık, İstanbul 1992, s. 18-45.

⁵⁴ Lütfullah M. Karaman, *Uluslararası İlişkiler Çıkmazında Filistin Sorunu*, s. 46.

Filistin'deki varlığı gittikçe daha çok tehlikeye giren İngiliz yönetimi, Aralık 1947 tarihinde bölgedeki manda Yönetimine son verdiğini tek taraflı olarak ilan etmiştir⁵⁵. BM'in kararı üzerine İngiltere yaptığı açıklamayla, 15 Mayıs 1948'de Filistin'deki bütün kuvvetlerini çekeceğini ilan etmiş ve Nisan 1948'den itibaren kuvvetlerini geri çekmeye başlamıştır.

Hızlı gelişen bu süreç içinde İngiltere'nin çekildiği toprakları ele geçirmek için Yahudiler ve Araplar harekete geçmiş, Yahudilerin Araplara uyguladığı saldırılar katliama dönüşmüştür. *Deir Yasin Katliamı*⁵⁶ bunların en bilineni ve Arapları kitle göçüne sürükleyen en belirgin olaylardan biridir. Zamanla yoğunlaşan çatışmalarla birlikte Yahudiler, Birleşmiş Milletlerin Filistin'i Taksim Kararı'nda kendilerine ayrılan topraklardan daha fazlasını ele geçirmeyi başarmışlardır.

İngilizlerin 1948'de Filistin topraklarından tamamen çekilmesinden sonra 14 Mayıs 1948'de Yahudiler İsrail Devleti'nin ilan edilip edilmemesi ya da bir süre ertelenmesi konularında görüş birliği içinde değillerdi. Konuyu tartışan Yahudi Geçici Ulusal Konseyi (Vaad Leumi), 14 Mayıs'ta, mandanın sona ermesinden birkaç saat önce, 5'e karşı 6 oyla, "İsrail Devleti'nin Kuruluş Deklarasyonu"nu yayınlayarak, İsrail Devletinin kurulmasına karar verdi ve saat 16.00'da (New York saatine göre) David Ben Gurion İsrail Devleti'nin kurulduğunu açıkladı⁵⁷.

Konseyin yayınladığı deklarasyonda, "Eretz İsrail yani İsrail Ülkesi, Yahudi milletinin doğduğu yerdir ve Yahudi milleti ilk defa burada devlet olmuştur" diye başlıyor ve "Biz, İsrail Ülkesi'ndeki Yahudi toplumunun ve Siyonist hareketin temsilcisi olan Halk Konseyi'nin üyeleri olarak, tabii ve tarihi hakkımızı kullanarak Eretz İsrail'de, bundan sonra İsrail Devleti diye tanınacak olan Yahudi Devleti'nin kurulduğunu ilan ediyoruz" demekteydi. Deklarasyonda ayrıca, Birleşmiş Milletlerden üyeliğe kabul edilmesi isteniyor, İsrail Devleti içinde kalacak olan Arapların tam ve eşit vatandaşlık haklarına sahip olacakları belirtilerek Arap ülkeleri ile de barış ve iyi komşuluk münasebetlerinin kurulması arzusu vurgulanıyordu. Deklarasyon'un altında 37 kişinin imzası ile 14 Mayıs 1948 tarihi bulunmaktaydı. Bağımsızlığın ilanı ile birlikte Ben

⁵⁵ Lütfullah M. Karaman, *Uluslararası İlişkiler Çıkamazında Filistin Sorunu*, s. 46.

⁵⁶ 9 Nisan 1948'de Siyonist-Faşist Irgun ve Stern örgütleri üç ayrı yönden Deir Yasin köyünü kuşatmış ve oradaki Arapları katletmiştir. Bu terör örgütleri İşçi Partisi ve Haganah tarafından desteklenmiştir. Katliama, daha sonra İsrail devletini yönetecek olan Menahem Begin ve İtzhak Şamir gibi isimler öncülük etmiştir. Bu olay sonucunda; Araplar kitleler halinde göç etmeye başlamıştır. Charles D. Smith, *Palestine and the Arab-Israeli Conflict*, 6th Edition, Palgrave Macmillan Pub., New York 1996, s. 144.

⁵⁷ Sander Oral, *Siyasi Tarih*, 8. Baskı, İmge Kitabevi, Ankara 2000, s.269. (15 Mayıs Yahudilerin dini dinlenme günü olan (şabat) cumartesiye denk geldiği için devletin ilanı bir gün önceye alınmıştır.)

Gurion başkanlığında 13 kişilik bir kabine kuruldu. Geçici İsrail hükümeti adını alan bu kabinede David Ben Gurion İsrail'in ilk Başbakanı ve Savunma Bakanı, Moshe Shertok ise Dışişleri Bakanı oldu⁵⁸.

Yahudilerin bağımsızlıklarını ilan edecekleri Amerikan Başkanı Truman'a önceden bildirildiğinden ve Amerikan Dışişleri Bakanlığının Ortadoğu Dairesinin hemen hemen tamamı Filistin'de bir Yahudi Devleti kurulması fikrine muhalif olduğundan, Dışişleri Bakanlığının kendisine engel olmasına fırsat vermemek için, İsrail Devleti'nin bağımsızlık ilanından tam on bir dakika sonra, Başkan Truman İsrail Devleti Geçici Hükümeti'nin "de facto" tanındığını, basın sekreteri vasıtasıyla basına açıklıyordu⁵⁹.

Diğer taraftan Ben Gurion Tel Aviv'den Amerikan halkına teşekkür mesajı gönderirken, Mısır, Ürdün, Suriye, Lübnan ve Irak ordularının savaş uçakları, yeni kurulan İsrail Devleti'nin başkenti Tel Aviv'i bombalamaya başlamıştı.

Amerika'nın İsrail'i tanımasından iki gün sonra, 17 Mayıs 1948'de Sovyetler Birliği de İsrail'i tanıdı. Sovyetler bu suretle açıkça Araplara karşı cephe almış durumdaydı. Nitekim bu tutumunu savaş sırasında daha da yoğunlaştıracaklardı. Sovyetler Birliği'nden sonra, 18 Mayıs'ta Polonya ve Uruguay, 19 Mayıs'ta Çekoslovakya ve Yugoslavya, 24 Mayıs'ta da Güney Afrika İsrail'i tanımıştır. Bu ülkelerin ardından 2 Haziran'da Macaristan ve 14 Haziran'da da Romanya İsrail'i resmen tanıdı. İsrail Devleti'ni tanıyan ülkelerin büyük bir çoğunluğu Batı ülkelerinden değil, Sovyetler Birliği'nin uyduları olan (Sovyet ordusunun II. Dünya Savaşı'ndan sonra girip işgal ettiği) Doğu Bloğu ülkelerinden oluşmaktaydı⁶⁰.

İsrail'in kurulmasıyla birlikte Siyonistler bir Yahudi devleti kurma amacına ulaşmıştır. 1948 yılında BM'in belirlediği sınırlar daha sonra genişletilmiştir. Böylece Siyonist hareketin başlangıcından elli yılı aşkın bir süre sonra Filistin'de bir Yahudi devleti doğmuştur.

1.2. GÖÇLERLE KURULAN BİR DEVLET: İSRAİL

İsrail Devleti'nin toplumu çok çeşitli ülkelerden milyonlarca Yahudi göçmenin entegrasyonu ile meydana gelmiş, modern iletişimde çok eski bir dilin (İbranice) kullanımı ile zengin bir edebiyat, tiyatro, film endüstrisi ve eğitim-kültürü oluşmuştur. Şehirleşmiş olmasına rağmen tarımsal gelişimde lider konuma gelmiş, kırsal komünal

⁵⁸ Fahir Armaoğlu, *Filistin Meselesi ve Arap-İsrail Savaşları (1948-1988)*, s. 93.

⁵⁹ Fahir Armaoğlu, *Filistin Meselesi ve Arap-İsrail Savaşları (1948-1988)*, s. 94.

⁶⁰ Sander Oral, *Siyasi Tarih*, s. 269.

deneyim sahibi bir ülkedir. İsrail, teknolojik gelişimi ile birçok üçüncü dünya ülkesine örnek teşkil etmekle beraber, dünya Yahudilerine de bir kimlik sağlamıştır⁶¹.

İsrail'e göçün şartları, evreleri ve yolları kendine hastır. Öncelikle II. Dünya Savaşı ve Avrupa'daki Soykırım, Yahudiler arasında milliyetçilik bilincinin uyanmış olması, devlet-öncesi Filistin topraklarında hali hazırda sayıca artan bir Yahudi cemaatinin yaşıyor olması ve 1990'larda SSCB ve Doğu Avrupa'daki radikal değişimler, Arap ülkelerinde yaşayan Yahudilerin durumu gibi sebepler İsrail'e göçe neden olmuştur⁶².

1.2.1. İsrail'e Göç Dönemleri

Yahudi geleneğine göre İsrail'e olan göçe *Aliyah*⁶³ adı verilir. Aliyah, "Mesih'in geleceği gün" için tüm Yahudilerin Siyon'a yani Kutsal (Vaat edilmiş) Topraklara döneceklerine dair köktenci inanca dayanır. İsrail'e göç ideali, Yahudi dini fikriyatında var olduğu gibi laik milliyetçi ideolojisinde de kök salmıştır. Dini görüş, Filistin'e bireysel göçe önem verirken, siyasi ideoloji olarak Siyonizm, daha büyük grupları bu yola itmiştir⁶⁴.

İsrail'in göçle ilgili resmi politikaları, 1948 yılında kabul edilen "Bağımsızlık Bildirisi" ve 1950 yılında yayınlanan "Geri Dönüş Yasası" olmuştur. Her iki bildiri de dünyaya dağılmış olan ve göç etmek isteyen Yahudilerin kayıtsız şartsız kabulünü ve vatandaşlık hakkı verilmesini öngörmektedir. Böylece Aliyah kültürü resmi bir kimlik kazanmış ve daha önce yasadışı görülen Yahudi göçmenler artık İsrail Devleti'nin asli vatandaşları olarak kabul edilmiştir.

İsrail'e gruplar halinde yapılan göçler, bölgeler ve sebeplerin farklılığı da dikkate alınarak İsrail Devleti'nin kuruluşundan önce ve bağımsızlığını ilan ettikten sonra olmak üzere iki ana dönemde incelenebilir.

1.2.1.1. İsrail Devleti'nin Kuruluşundan Önceki Göç Dönemi

1882'deki göç dalgası başlamadan önce, Osmanlı sınırları içindeki Filistin'de, dağınık kümeler halinde 25.000'den daha az Yahudi nüfusu bulunuyordu. 1835-1840

⁶¹ Calvin Goldscheider, *Israel's Changing Society: Population, Ethnicity and Development*, Westview Press, San Francisco 1996, s. 3

⁶² Calvin Goldscheider, *Israel's Changing Society: Population, Ethnicity and Development*, s. 5.

⁶³ İbranicede "Yükseliş" anlamına gelen Aliyah, yıllar içerisinde Yahudi kültürünün önemli bir parçası olmuştur.

⁶⁴ Bernard Reich ve Gershon R. Kieval, *Land of Tradition and Conflict*, Westview Press, San Francisco 1993, s. 13.

yıllarında Kudüs'te 2000-3000 arasında olan Yahudi nüfusu Hayfa'da 1000, Safed'te 1.500 dolayındaydı. Daha sonraki yıllarda meydana gelen kitlesel Yahudi göçleri bölgenin bütün dengelerini değiştirmiştir⁶⁵.

İsrail'e gruplar halinde yapılan göçler, ilk defa Rusya İmparatorluğu'ndan göç eden Bilu adlı hareket ile birlikte başladı. Bu dönemde yapılan göçler İsrail'in temelini oluşturan en önemli göçler olarak tarihe geçmiştir. 1882 ve 1947 yılları arasında, aşağıdaki tabloda da gösterildiği gibi yaklaşık 455.000 Yahudi, İsrail'i şekillendirecek olan ilk beş göç dalgası ile Filistin'e göç etmişlerdir.

Tablo 1: İsrail'e Ana Göç Dalgaları⁶⁶

Göç Dönemleri	1882-1903	1904-1914	1919-1923	1924-1931	1932-1947
Göçmen Sayısı	25.000	40.000	35.000	85.000	270.000

İlk Aliyah (1882-1903) ile yaklaşık 25.000 Yahudi Filistin'e göç etmiştir. Bu dalgada yer alanların çoğu Rusya İmparatorluğu'nda ortaya çıkan Siyonist hareketlerin üyeleri ve Odessa'da yaşanan pogromlardan kaçan mağdurlar olmuştur. Birinci göç dalgası sonucunda Filistin topraklarındaki ilk Yahudi yerleşmelerinin ardından ilk tarımsal koloniler de oluşturulmuştur.

İkinci Aliyah (1904-1914) ile yaklaşık 40.000 Yahudi Filistin'e göç etmiştir. Bu dalgayı neredeyse tamamı 1905 yılında Rusya İmparatorluğu'nda yaşanan ayaklanmalardan ve arkasından gelen pogromlardan kaçan *İşçi Siyonistler* oluşturmuştur. 1905 Devriminde aktif roller üstlenen ve aynı dönemde Filistin'e göç eden Yahudiler, beraberinde sosyal eşitlik ve özgürlük fikirlerini de getirmişlerdir. İkinci göç dalgası sonucunda Yahudi yerleşimlerinin yeni türleri (moşeva ve kibbutz) ortaya çıkarak, işçi hareketinin temelleri atılmıştır⁶⁷.

Üçüncü Aliyah (1919-1923) ile yaklaşık 35.000 Yahudi Filistin'e göç etmiştir. Bu dönemde yayınlanan Balfour Deklarasyonu tüm Yahudi diasporası tarafından, Siyonist

⁶⁵ Farsoun K. Samih ve Christina E. Zacharia, *Palestine and the Palestinians*, Westview Press, Colorado 1997, s. 75.

⁶⁶ Tablo'da yer alan veriler İsrail İstatistik Kurumu Resmi İnternet sitesinden alınmıştır. http://www1.cbs.gov.il/reader/shnaton/templ_shnaton_e.html?num_tab=st04_02&CYear=2010, erişim tarihi: 10.11.2010.

⁶⁷ Gabriel Lipshitz, *About the Country on the Move: Migration to and within Israel, 1948-1995*, Springer Publisher, New York 1998, s. 38.

idealinin gerçekleşmesi için, yeni bir başlangıç olarak yorumlanır ve göçler teşvik edilmeye başlanır.

Bu Aliyah, çoğunlukla Polonya ve Rusya'dan gelen ve tarım eğitimi almış bekâr erkeklerden oluşmaktaydı. Bu göçmenler, birinci ve ikinci Aliyah'ların göçmenlerinden farklı olarak daha müreffeh bir ülkeye gelmişlerdir⁶⁸.

Bunun yanı sıra bu göç döneminde Filistin topraklarına gelen yeni Yahudi göçmenleri kendi savunma birliklerini geliştirip, ordunun ilk temellerini atmışlardır. Ayrıca gizli istihbarat örgütleri de bu dönemde gelişmeye başlamıştır.

Dördüncü Aliyah (1924-1931) ile yaklaşık 85.000 Yahudi Filistin'e göç etmiştir. Göçleri tetikleyen iki temel neden vardı. Bunlardan biri, Baron de Rothschild gibi zengin Yahudiler tarafından mali açıdan desteklenen yerleşimcilerle bölgedeki ekonomik durumun gelişmesi, diğeri ise Polonya'da Yahudi karşıtı yasaların artması sonucunda ekonomik bakımdan Yahudilerin zor bir döneme girmesidir.

Bu sebeplerle Polonya'daki daha çok orta sınıftan olan Yahudiler göç etmeye başladılar. Göçmenler içerisinde zanaatkâr gençler fazlaydı. Bu gençler Filistin'e göç ettiklerinde daha çok şehirlere yerleşmeyi tercih ettiler. Küçük işletmeler ve atölyeler kurdular. Şehirlerin büyümelerini sağladılar. Özellikle Tel-Aviv şehri hızla büyüdü⁶⁹.

Beşinci Aliyah (1932-1947) Orta ve Doğu Avrupa'daki Yahudi karşıtı aktivitelerin artışı nedeniyle ve özellikle 1933 yılında Adolf Hitler'in başa geçmesi yüzünden meydana gelmiştir. 1935 yılında rekor sayıda Yahudi Filistin'e göç etmiştir ve beş yıl içinde Yahudi nüfusu iki katına çıkmıştır. Bu göç dalgasında 270.000 göçmenden bahsedilmektedir⁷⁰.

Göç edenler, yanlarında kalkınma için büyük miktardaki sermayelerini, bunun yanı sıra orta sınıf alt yapılarını, şehirli yaşam tarzlarını ve idare deneyimlerini getirerek, Filistin ekonomisinin gelişimine büyük katkı yapmıştır. Ayrıca kentsel nüfus artışında da önemli bir dönüm noktasını oluşturmuşlardır.

⁶⁸ Asher Arien, *The Second Republic: Politics in İsrail*, Chatnam House Publisher, New Jersey 1998, s. 23.

⁶⁹ Susan Rolef Hattis, *Political Dictionary of the State of İsrail*, Macmillan Publishing Company, New York 1993, s. 16.

⁷⁰ Asher Arien, *The Second Republic: Politics in İsrail*, s. 24.

1.2.1.2. İsrail Devleti'nin Kuruluşundan Sonraki Göç Dönemi

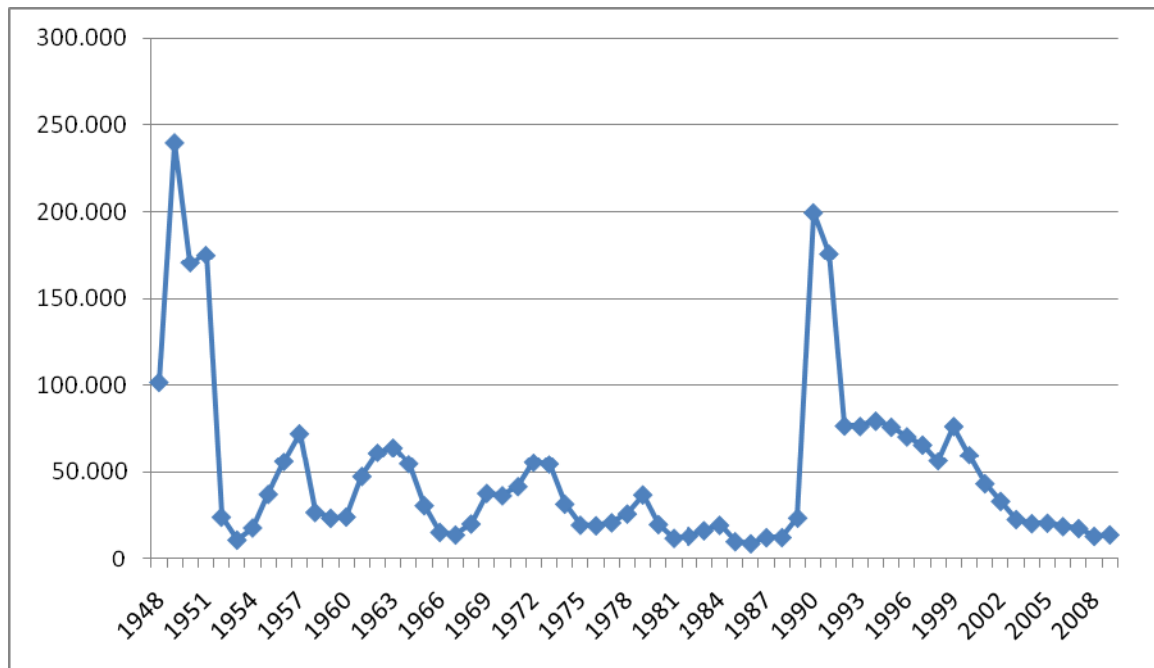
1950 yılında İsrail hükümeti tarafından kabul edilen dönüş yasasından sonra İsrail'e dünyanın dört bir yanından akın etmeye devam eden göçmenler sayesinde ülkenin nüfusu giderek artmaya başlamıştır. Ayrıca göçler üzerindeki sınırlamaların kalkması ve İsrail'in daha iyi ve rahat bir yaşam sunması göçleri daha da hızlandırmıştır. 1948'den sonra göçlerin devam etmesine karşın, yaşanan Arap-İsrail Savaşları az da olsa göçleri olumsuz yönde etkilemiştir. Ancak İsrail ordusunun her başarılı müdafaası da Yahudiler tarafından büyük bir heyecanla karşılanmış ve göçlerin adeta patlamasına neden olmuştur. Gerçekleşen yüksek kitlesel göç oranları, Yahudi nüfusunu daha ilk yirmi yılda iki katına ulaştırmış ve takip eden yıllar içerisinde de nüfus değerlerini giderek arttırmıştır.

Tablo 2: 1948-2009 Yılları Arası İsrail'e Göçler⁷¹

Yıllar	Göçmen Sayısı	Yıllar	Göçmen Sayısı	Yıllar	Göçmen Sayısı
1948	101.828	1969	38.111	1990	199.516
1949	239.954	1970	36.750	1991	176.100
1950	170.563	1971	41.930	1992	77.057
1951	175.279	1972	55.888	1993	76.805
1952	24.610	1973	54.886	1994	79.844
1953	11.575	1974	31.979	1995	76.361
1954	18.491	1975	20.028	1996	70.919
1955	37.528	1976	19.754	1997	66.221
1956	56.330	1977	21.429	1998	56.730
1957	72.634	1978	26.394	1999	76.766
1958	27.290	1979	37.222	2000	60.192
1959	23.988	1980	20.428	2001	43.580
1960	24.692	1981	12.599	2002	33.567
1961	47.735	1982	13.723	2003	23.268
1962	61.533	1983	16.906	2004	20.898
1963	64.489	1984	19.981	2005	21.183
1964	55.036	1985	10.642	2006	19.269
1965	31.115	1986	9.505	2007	18.131
1966	15.957	1987	12.965	2008	13.699
1967	14.469	1988	13.034	2009	14.572
1968	20.703	1989	24.050	-	-

⁷¹Tablo'da yer alan veriler İsrail İstatistik Kurumu Resmi İnternet sitesinden alınmıştır. http://www1.cbs.gov.il/reader/shnaton/templ_shnaton_e.html?num_tab=st04_02&CYear=2010, erişim tarihi: 10.11.2010.

Tablo 3: 1948-2009 Yılları Arası İsrail'e Göç Dalgalarının Dağılımı

Yukarıda verilen tablodaki veriler grafiğe aktarıldığında göçlerin hangi dönemlerde daha fazla gerçekleştirildiği net olarak görülebilir. Grafiğe göre 1948-2009 yılları arasında meydana gelen kitlesel göçlerin en büyük oranları iki ana dönemde ortaya çıkmaktadır.

Tablo 3'te görüldüğü gibi İsrail'in ilk yıllarda aldığı göçler, neredeyse ülkenin kendi nüfusunu geçmişti. Ancak 1960'ların başlarından itibaren ve 1980'lerin sonuna kadar meydana gelen kitlesel göçlerde bir nevi daralma görülmektedir. Bunun temel nedenleri 1967 ve 1973 yıllarında yaşanan Arap-İsrail Savaşları olarak gösterilebilir. Kitlesel göçler 1990'ların başında tekrar bir artış sergileyerek, ikinci büyük dalgasını oluşturdu. Bu göç döneminde daha çok eski SSCB'den ve Etiyopya'dan gelen göçmenler yer aldı. 1948 yılında İsrail'in nüfusu 870.000 kişi iken, 60 yıl sonra nüfusun sayısı yaklaşık 7.5 milyon kişiye yaklaşmıştır.

Böylece yukarıda verilen verilerden elde edilen grafik dikkate alınarak, İsrail Devleti'nin kuruluşundan günümüze kadar devam eden göçleri iki ana dönemde incelenebilir.

1.2.1.2.1. 1948-1989 Yılları Arasındaki Göçler

1948-1952 yılları arasında İsrail'in nüfusu 600.000'den 1.5 milyona çıkmıştır. Göçlerin büyük bir çoğunluğu Yahudi soykırımlarıyla uğraşan Doğu Avrupa (Polonya, Romanya, Macaristan) ve istikrarsız komşu Arap ülkelerinden (Irak, Fas, Cezayir, Tunus, Libya) gelmiştir.

1949-1950 yılları arasında İsrail'in gerçekleştirdiği *Magic Carpet Operasyonu*yla 50.000'e yakın Yemenli Yahudi İsrail'e taşınmıştır. Taşınma İsrail Hükümeti'nin temin ettiği uçaklarla yapılmış ve bu uçaklara Yemenli Yahudiler "Kartal Kanatları" adını vermiş. Eylül 1949'da başlayıp Eylül 1950'de tamamlanan bu operasyona da aynı ad verilmiştir. Bu operasyonla Yemen'de bulunan Yahudi nüfusunun büyük çoğunluğu İsrail'e taşınmıştır.

1952 yılından sonra Ortadoğu ve Kuzey Afrika bölgelerinden İsrail'e göçler artmaya başlamıştır. Bu kıtalardaki Irak, Fas, Tunus, Mısır, Etiyopya, Sudan, Cezayir, Libya ve Yemen gibi ülkelerdeki Yahudi nüfusunun neredeyse tamamına yakını İsrail'e göç etmeyi başarmıştır.

1955-1957 ile 1961-1964 yıllar arasında ülkeye göç etmeye devam eden göçmenlerin çoğunun özellikle Kuzey Afrika'dan oldukları görülmektedir. Ayrıca bu göçmenlerin mesleki yetenekleri ve eğitim düzeyleri, kendilerinden önce bölgeye gelen Avrupa kökenli Yahudilerden çok daha düşük olduğu görülmüştür.

1967 yılında yaşanan Arap-İsrail Savaşı'ndan sonra, çoğunlukla Doğu Avrupa'dan (eski SSCB ve Romanya) ve Batılı ülkelere (özellikle Amerika Birleşik Devletleri) olan kitlesel göçler hızlanarak artmaya başladı. Bu zaman diliminde, topluma daha yüksek standartlara sahip bir göçmen entegrasyonu sağlanmıştır. Batılı ülkelere gönüllü olarak gelen yeni göçmenlerle, Ortadoğu ülkelerinden gelen göçmenlere verilen sübvansiyon arasındaki fark tartışmalıdır⁷².

Her ne kadar 1979 yılından önce İsrail'e Etiyopya'dan göçler gerçekleşmişse de Etiyopya Yahudileri'nin asıl kitlesel göç dalgaları bu tarihten itibaren başlamıştır. 1979-1984 yılları arasında Sudan üzerinden yaklaşık 7.000 Etiyopya Yahudisi İsrail'e göç etmiştir. Ancak 1984-1985 ve 1985-1989 yılları arasında İsrail Devleti'nin yardımlarıyla ülkeye 10.000'e yakın Etiyopya Yahudisi gelmiştir.

⁷² Calvin Goldscheider, *Israel's Changing Society: Population, Ethnicity and Development*, s. 50.

1.2.1.2.2. 1989 Sonrası Göçler Dönemi

Yukarıdaki Tablo 3'te görüldüğü gibi 1989-1995 yılları arasında ikinci büyük göç dönemi meydana gelmiştir. Bu dönem içerisinde İsrail'e göç eden 700.000 göçmenin çoğunluğunu eski Sovyetler Birliği'nden ve Etiyopya'dan gelenler oluşturuyordu⁷³.

Etiyopya'nın iç karışıklarından kaçmaya çalışan Etiyopya Yahudileri, bu dönemde meydana gelen en büyük kitlesel göçlerden birini oluşturmuşlardır. 1991 yılında İsrail'in gerçekleştirdiği *Solomon Operasyonu* ile 36 saat gibi kısa süre içerisinde 14.200 Etiyopya Yahudisi İsrail'e getirilmiştir.

Bir diğer önemli kitlesel göç dalgasını eski SSCB'den göç eden Rus Yahudileri gerçekleştirmiştir. 1980'lerden itibaren eski SSCB'de meydana gelen ekonomik ve siyasi sistemleri yeniden yapılandırma süreci sonucunda, 1989 yılının sonundan itibaren Rus Yahudilerine İsrail'e göç etme konusunda daha fazla kolaylık tanınmıştır. 1989 ile 1995 yılları arasındaki dönemde eski Sovyetler Birliği'nden göç eden 609.900 Yahudinin çoğu; iyi eğitilmiş, laik, Batılı kültürü bilen Aşkenazlardı. Göçmenlerin birçoğu Siyonizm'i Sovyetler Birliği'nde değil, İsrail'de öğrenmişlerdir⁷⁴. Rus Yahudilerinin bu göçleri bugüne kadar binleri aşan göçmen sayılarıyla da devam etmektedir.

1.3. İSRAİL'İN DEMOGRAFİK YAPISI

Değişik etnik, dinsel, kültürel ve sosyal kökenlerden gelen İsrail'in nüfusu 2010 yılı resmi rakamlarına göre, yaklaşık 7.552.000 kişidir. Bunların %76'sı Yahudi iken %24'ü Yahudi olmayan nüfustur⁷⁵. Ülkenin nüfusunu şekillendiren en önemli faktör göçlerdir. İsrail kurulduğu tarihten itibaren farklı ülkelerden gelen Yahudi nüfusunun kaynaştığı bir ülkedir. Bu açıdan nüfus yapısının heterojen bir yapıya sahip olduğunu söyleyebiliriz.

Azınlıklar temelde Müslüman, Dürzî ve Hıristiyanlardan oluşmakta ve bunların hepsine genellikle İsrail Arapları denmektedir. Ülke nüfusunun dinsel dağılımına bakıldığında, nüfusun; %75,4'ü Yahudi, %16,8'i Müslüman, %2,1'i Hıristiyan, %1,7'si Dürzî ve %3,9'u diğer topluluklardan oluşmaktadır⁷⁶.

⁷³ Rus Yahudilerinin diğer alt kültürler arasındaki sürtüşmeler daha sonraki bölümlerde ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

⁷⁴ Asher Arien, *The Second Republic: Politics in Israel*, s. 29.

⁷⁵ <http://www.mfa.gov.il/MFA/Facts+About+Israel/People/SOCIETY.htm>, erişim tarihi: 21.12.2010.

⁷⁶ http://www1.cbs.gov.il/reader/shnaton/templ_shnaton_e.html?num_tab=st02_02&CYear=2010 erişim tarihi: 10.11.2010.

İsrail bazı dini grupları kanun ile tanıyarak onlara hem mensupları üzerinde birtakım otorite kullanma yetkisi vermekte hem de eğitim ve dini faaliyetleri için fon ayırmaktadır. İsrail 10 tanesi Hıristiyan gruplar olmak üzere toplamda 12 dini grubu tanımaktadır: Doğu Ortodoks, Latin (Roman Katolik), Gregoryan-Ermeniler, Ermeni-Katolik, Süryani (Katolik), Süryani Ortodoks, Keldani (Uniate), Yunan-Katolik Melkite, Maronil, Evangelikal Episkopal Kilisesi, Ortodoks Yahudilik, İslam, Dürzilik ve Bahailik⁷⁷. Bunların yanında tanınmayan bir dizi dini gruplar da vardır ki bunlar genelde ibadetlerini yapmakta ve dini kurumlarını kurmakta serbest olmalarına rağmen, din hizmetleri için devletten yardım alamamaktadırlar. 1970'ten beri hiçbir yeni dini grup tanınmamıştır. Ortodoks olmayan Yahudiler ve birçok Protestan Hıristiyan grup bunlardan bazılarıdır.

İsrail'in toplumsal mozağini oluşturan temel gruplar Yahudi ve Yahudi olmayanlar olarak ayrılmaktadır. Yahudi olan nüfus genellikle göç edilen ülkelere göre; Aşkenaz, Sefarad Rusya ve Etiyopya Yahudileri olarak gruplandırılırken, Yahudi olmayan nüfus ise Müslüman Araplar, Hıristiyanlar, Dürziler ve Çerkezler olarak gruplandırılmaktadır.

1.3.1. Yahudi Nüfusu

İsrail siyasi hayatında göz önüne alınması gereken başat faktörlerden bir tanesi de Yahudiler içindeki etnik yapıdır. Dünyada yaşayan 13 milyon Yahudinin %85'i Aşkenaz, %15'i ise Sefarad'dır. Dünyadaki Aşkenaz nüfusun 1/5'i, Sefarad nüfusun 2/3'ü İsrail'de yaşamaktadır. Buna rağmen bugün İsrail nüfusunun %55'i Aşkenazlardan, %45'i Sefaradlardan oluşmaktadır⁷⁸. Birçok değişik ülkeden gelen, çeşitli etnik köken, dil ve dini bakış açısına sahip olan Yahudi göçmenlerin çoğu farklı kültürel, tarihsel ve siyasi tecrübeleri paylaşmışlardır. Tüm bu özellikler Yahudilerin kendi içlerindeki farklılıkların kaynağı olup, bunlar ülkenin siyasi yelpazesi içerisinde konumlandıkları yerleri de etkilemektedir.

⁷⁷ http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsourc/Society_&_Culture/Christian_communities.html#Rec, erişim tarihi: 21.12.2010.

⁷⁸ Haim Gordon, *Israel Today*, Peter Lang Publishing, New York 2007, s. 70.

1.3.1.1. Aşkenaz Yahudiler

Aşkenazi, klasik İbranicede “Alman” demektir. Ataları, Kuzey Fransa, İngiltere, Almanya, Polonya, Rusya ile Orta ve Doğu Avrupa’nın diğer ülkelerinde yaşamış olan Yahudilerin ortak adıdır⁷⁹.

19. Yüzyılın sonu ve 20. Yüzyılın ilk yarısında Filistin’e gelen Aşkenaz Yahudileri, kuruluş öncesi Siyonist toplumu şekillendirmişler ve Yahudilerin gruplar halinde Filistin’e yaptıkları göçleri organize etmişlerdir.

1948 yılında İsrail’deki Aşkenaz Yahudilerin büyük çoğunluğunu, 1932 yılından sonra Avrupa’da ve özellikle de Hitler iktidarı döneminde yaşanan anti-semitizmin yükselmesinden dolayı Filistin’e göç edenler oluşturmaktaydı. Bu dönemde İsrail’de devletin oluşumu sırasındaki Aşkenazi olmayan Yahudi sayısı, Aşkenazlara nazaran düşüktü⁸⁰.

Ayrıca bu göçmenlerin maddi durumları, mesleki yetenekleri ve eğitim seviyeleri yüksek olduğundan; ülkeyi inşa eden, İbraniceyi yeniden canlandıran, kibbutzları ve ilk modern Yahudi şehri olan Tel Aviv’i kuran İsrail Devleti’nin kurucuları ve ilk yöneticileri olarak bilinmektedir. Bugüne kadar görev yapan devlet başkanlarının çoğu ile Knesset’e⁸¹ giren milletvekillerinin %80’i Aşkenaz kökenlidir. Aşkenazlar siyasi yaşamda da ağırlıklarını hissettirmiş, batı kültürü ve burjuva değerleri ile yoğrulmuş, nitelikli işlerle meşgul olmuşlardır⁸².

1.3.1.2. Rus Yahudileri

Rus Yahudileri⁸³ Aşkenaz kökenli olmalarına karşın, kendilerini genellikle ayrı bir topluluk olarak değerlendirmektedirler. Bunun önemli nedenlerinden biri ise hem Rusya İmparatorluğu’nda hem de SSCB’de uygulanan devlet politikalarının orada bulunan Yahudileri derinden etkilemesi ve onları asimilasyona uğratmasıdır. Özellikle 90’larda büyük kitleler halinde göç edenlerin; etnik Ruslarla ismen özdeşleşmeleri, İbranice dilinin kullanımında sıkıntılar yaşamaları ve dinsel kurallara diğer Yahudi topluluklar kadar bağlı olmamaları nedeniyle İsrail’deki diğer Yahudi topluluklarıyla bütünleşme sorunları ortaya çıkmıştır. Ancak bugünlerde İsrail Devleti’nin siyasi

⁷⁹ Israel Shahak ve Norton Mezvinsky, *İsrail’de Yahudi Fundamentalizmi*, s. 31.

⁸⁰ Israel Shahak ve Norton Mezvinsky, *İsrail’de Yahudi Fundamentalizmi*, s. 110.

⁸¹ Knesset, başlık olarak daha ilerleyen bölümlerde ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

⁸² Süleyman Özmen, *İsrail ve Etnik Dini Çatışmalar*, IQ Kültür-Sanat Yayıncılık, İstanbul 2006, s. 130.

⁸³ Rusya Yahudileri, başlık olarak daha ilerleyen bölümlerde ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

hayatında önemli roller üstlenerek yeni bir “güç” olabilme potansiyeline her geçen gün yaklaşmaktadırlar.

1.3.1.3. Sefarad Yahudileri

Sefarad, eski çağlardan 15. Yüzyılın sonuna kadar İspanya’da yaşamış, Yahudi soyundan gelenlere denir. 15. Yüzyılda veba mikrobunu taşıdıkları gerekçesiyle İspanya’dan ve Portekiz’den sürüldükten sonra Akdeniz ve Balkan ülkelerinde yerleştiler. İspanya Yahudileri genelde Ladino adı verilen Judeo-Espanyol lehçesini konuşmaktadır. Bu dili önceleri ortaçağ İbrani harfleri, daha sonra Latin alfabesiyle yazarak kullanmışlardır⁸⁴.

İsrail’e göç eden Sefaradlar, yeni devletin kıt kaynakları nedeniyle “maabarot” denilen geçici çadır kentlere yerleştirilmişlerdir. Bu dönemde Sefaradların, kamplarda saçlarının kesilmesi, haşere ilaçlarıyla ilaçlanmaları hatta bebeklerinin alınıp Aşkenaz ailelere evlatlık verilmesi gibi uygulamalara maruz kaldıkları iddia edilmektedir. Çadır kentlerde, bazen on yıl gibi uzun bir süre kaldıktan sonra ve çoğu kez onayları alınmadan yeni oluşturulan kentlere ya da kolektif yerleşim merkezlerine gönderilmişlerdir. Böylece amaç bu olmamasına rağmen, etnik olarak homojen bölgeler oluşmuş ve Sefaradların yaşadığı yerler ülkenin en fakir bölgeleri haline gelmiştir⁸⁵.

Sefarad ifadesi, günümüz Yahudi Dünyası’nda Aşkenaz olmayan tüm Yahudileri tanımlamak için kullanılmaya başlanmıştır. İsrail, çeşitli etnik grupları kendi bünyesinde asimile etme çabasında olmadığını belirten bir anayasaya sahip olsa da ülkedeki Aşkenaz baskınlığı, Sefarad olarak tanımlanan diğer Yahudileri de etkilemektedir⁸⁶. Gerek yönetimde, gerekse toplumdaki üst sınıflarda Aşkenazların çoğunlukta olmasına karşın, İsrail’deki dinsel Şas Partisi⁸⁷ kendisini Sefaradların koruyucusu olarak tanımlamaktadır.

1.3.1.4. Oryantal (Mizrahim) Yahudiler

Bu Yahudiler Arapça konuşan ülkelere “Sihirli Kilim Operasyonu” ile, 1948 yılında İsrail’e getirilmişlerdir. Çoğu Yemen, Irak, İran, Afganistan ve Hindistan’dan gelmiştir. Yahudilerin içinde en geri kalmış grup bunlardır. Genelde alt ve orta sınıfa

⁸⁴ Angel Marc, *Exploring Sephardic customs and traditions*, Ktav Publishing House, New Jersey 2000, s. 2.

⁸⁵ Selin Çağlayan, *İsrail Sözlüğü: Siyonistler, Muhalifler, Tarihçiler, Eylemciler, Yerleşimciler, İsraililer*, İletişim Yayınları, İstanbul 2004, s. 457.

⁸⁶ <http://www.haaretz.com/hasen/spages/1046220.html>, erişim tarihi: 22.12.2010.

⁸⁷ Sefaradları temsil eden Şas Partisi, başlık olarak daha ilerleyen bölümlerde ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

mensup olan ve niteliksiz işlerde çalışan Oryantal (Doğu) Yahudileri düşük bir eğitim düzeyine sahiptir⁸⁸.

Doğulu Yahudiler 1948 yılından sonra İsrail'e önemli miktarda göç vermeye başladıklarında, yeni kurulmuş devletin lider kadroları, yeni göçmenlerin geleneklerini daha önceden var oldukları topluluktaki baskın gelenekler içinde erimekten ziyade, yeni evirilen kültürel örüntüler oluşturacak şekilde birbirine karışmış hale getirtmeye çalışmışlardır. Siyasi parti, ordu ve eğitim kurumları gibi sosyalleştirme araçları vasıtasıyla, Doğular, kültürel geleneklerinden vazgeçmeleri ve hâkim Aşkenaz kültürünü içselleştirmeleri yönünde cesaretlendirilmiştir⁸⁹.

Her Mizrahi Yahudisinin farklı orijinlerden gelmesi nedeniyle farklı gelenek ve göreneklere sahiptir. Fakat ibadet şekilleri Sefaradların ibadet şekillerine çok benzer⁹⁰. Bu benzerlikten dolayı Sefarad terimi çoğu zaman İsrail toplumsal ve siyasal yaşamında, Oryantal Yahudileri ya da Mizrahileri tanımlamak için de kullanılmaktadır. Ancak aralarındaki fark, Oryantal Yahudiler Sefaradların daha yoksul, imtiyazsız ve niteliksiz işlerde çalışan bir topluluk olarak tanınmaktadır. Bugün dahi İsrail toplumuna adaptasyonu en zor sağlayan ve niteliksiz işlerde çalışan yoksul Yahudi sınıfı için Mizrahim ifadesi kullanılmaktadır.

1.3.1.5. Etiyopya Yahudileri

Etiyopya Yahudileri, 1985 ve 1991 yıllarındaki iki operasyonla ülkeye getirilmişlerdir. Ülkedeki birçok Yahudi, özellikle Aşkenazlar bu göçe karşı çıkmışlardır. Halen bazı tutucu Yahudiler, bu zenci Yahudilere karşı tavır takınmaktadırlar⁹¹.

Bugün birçoğu İsrail'de yaşayan bu Yahudiler için genellikle Yahudi olmayan Etiyopyalılar tarafından Amharca "Sürgündekiler" anlamına gelen aşağılayıcı bir kelime olan Falaşa sıfatının kullanıldığı görülmektedir⁹². Ayrıca İsrail Devleti'nde halen Yahudi toplulukları özellikle Rus Yahudileri bu zenci Yahudilere karşı tavır takınmakta olduğu görülmektedir.

⁸⁸ Süleyman Özmen, *İsrail ve Etnik Dini Çatışmalar*, s. 114.

⁸⁹ Renee Taft, "Ethnic Divisions in Israel", *Israel Faces The Future*, Haz. Reich Bernard ve Kieval R. Gershon, Praeger Publishers, New York 1986, ss. 81-97.

⁹⁰ Sergio DellaPergola, "Sephardic Jewry and Mizrahi Jews", *Sephardic and Oriental Jews in Israel and Western Countries: Migration, Social Change and Identification*, Haz. Avraham Harman, Indiana University Press, New York 2007, ss. 3-11.

⁹¹ Süleyman Özmen, *İsrail ve Etnik Dini Çatışmalar*, s. 114.

⁹² <http://www.jewishencyclopedia.com/view.jsp?letter=F&artid=13>, erişim tarihi: 21.12.2010.

1.3.2. Yahudi Olmayan Nüfus

Bugün İsrail nüfusunun %24'ü Yahudi olmayanlardan oluşmaktadır. Bunların çoğunluğunu oluşturan Arap Müslümanların yanı sıra Hıristiyan Araplar, Dürzîler ve Çerkezler de bulunmaktadır. Bazen Yahudi olmayanlar için “goy⁹³” terimi de kullanılmaktadır.

1.3.2.1. Araplar

İsrail'deki Arap toplumu pasif ve organize olamamış bir toplumdur. Arap yurttaşlar, kanunlar karşısında Yahudi vatandaşlarla aynı politik haklara sahip olmakla birlikte kendi toplumları içindeki okullarda okumakta, yaşamakta ve çoğunluk nüfustan dışlanmaktadır. Her yıl yüzde 4 oranında artış gösteren Arap nüfusun taşıdığı kimlik kartları özellikle büyük B harfiyle işaretlenmektedir⁹⁴.

Arapların çoğunluğunu oluşturan Müslümanlar, İsrail Devleti'nin toplam nüfusunun %15,79'unu oluşturmaktadır. Bunların yarısı ülkenin kuzey sınırlarında bulunan küçük şehirler ve kasabalarda yaşamaktadır.

Ayrıca Müslüman nüfusun %10'unu oluşturan ve yaklaşık 30 kabileden oluşan Bedeviler, İsrail'in güney kesimindeki geniş çöllerde göçebe hayatı yaşamaktadır. Ancak bugünlerde daha genç olan Bedeviler yavaş yavaş yerleşik hayata geçerek İsrail'in iş hayatına dâhil olmaya başlamışlardır.

İsrail'de yaşayan 123.000 kadar Hıristiyan Arap, ülkenin ikinci en kalabalık azınlığını oluşturmakta olup Nasıra, Şafaram ve Hayfa şehirlerine yerleşmişlerdir. Bunlar Rum Katolik, Rum Ortodoks, Roman Katolik gibi çok çeşitli mezheplerden oluşmaktadır.

1.3.2.2. Dürzîler

İsrail'in kuzeyindeki 22 köyde yaşayan ve Arapça konuşan Dürzîlerin nüfusu yaklaşık 122.000'dir⁹⁵. Dürzîler Müslüman kategorisine girmelerine rağmen, kültürel, sosyal ve dini farklılıkları nedeniyle ayrı bir grupta değerlendirilmektedir. Bunun yanı sıra Dürzî olmalarına rağmen güvenlik güçleri, savunma kuvvetleri ve eğitim sisteminde kendilerine yer bulan tek azınlık grup olma özelliğine sahiptirler.

⁹³ Goy, Yahudi olmayan. Bazı yazılı metinlerde ve anlatımlarda “putperest” anlamında da kullanılmaktadır.

⁹⁴ Helen C. Metz, *Israel: A Country Study*, US Government Printing Office, Washington 1991, s. 100-101.

⁹⁵ http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Society_&_Culture/druze.html, erişim tarihi: 20.12.2010.

1.3.2.3. Çerkezler

Çerkezlerin nüfusu 4.000 kişi olup genelde ülkenin kuzey bölgesinde yer alan iki köyde yaşamaktadırlar. Ayrıca her ne kadar Arap kökenli olmasalar ve daha geniş Müslüman toplulukların kültürel geçmişinden gelmeseler de Sünni Müslüman'dırlar. Etnik kimliklerini koruyarak, Musevi toplumun içinde asimile olmaksızın İsrail'in ekonomik ve ulusal faaliyetlerine katılmaktadırlar.

İKİNCİ BÖLÜM

İSRAİL DEVLETİ'NİN SİYASAL SİSTEMİ

İsrail; yasama, yürütme ve yargı organları tarafından yönetilen çok partili parlamenter demokrasiye sahip olan bir devlettir. Yasama, yürütme ve yargı erklerinden oluşan üçlü kuvvet ayrılığı ilkesi temel alınarak birbirlerini karşılıklı olarak denetleme hakları bulunmaktadır. Mevcut siyasal sisteme göre yürütme işlevi Cumhurbaşkanı ve hükümet bakanlar kurulu, yasama işlevi Knesset (İsrail parlamentosuna verilen ad); yargı işlevi ise bağımsız yargı organları tarafından yürütülmektedir⁹⁶.

İsrail Devleti, resmi anlamda yazılı bir Anayasaya sahip olmadığından devletin siyasal sisteminin yapısı ve temel ilkeleri *Temel Yasalarla* düzenlenmiştir. İsrail'de toplam 11 Temel Yasa bulunmaktadır. Anayasa taslağı üzerinde çalışmalar 2003'ten bu yana hala devam etmektedir⁹⁷.

2.1. YÜRÜTME ERKİ

2.1.1. Cumhurbaşkanı

İsrail'in *Temel Devlet Başkanı Yasası*'na göre Cumhurbaşkanı, İsrail Devleti'nin başı olarak bütünlüğü simgeler ve parti siyasetleri üstünde moral ve prestijli bir güce sahiptir⁹⁸. Cumhurbaşkanı yedi yılda bir Knesset'in çoğunluğunun oyu ile bir dönem için seçilir. Aynı kişi ikinci bir dönem için tekrar seçilemez. Her İsrail vatandaşının Cumhurbaşkanlığına aday olma hakkı vardır. Devlet başkanlığına aday olabilmek için aranan tek şart, İsrail vatandaşı olmaktır. Devlet başkanının görev süresi Knesset'inkiyle aynı değildir. Yönetimde sürekliliği sağlamak ve makamın partiler üstü konumunu korumak maksadıyla yedi yıllığına seçilir. İsrail parlamenter bir cumhuriyet olduğu için, İsrail cumhurbaşkanının her hangi bir siyasi konumu yoktur. Hükümetten bağımsız olarak,

⁹⁶ Bernard Reich, "State of Israel", *World Encyclopedia of Political Systems and Parties*, Haz. Delury E. George, Facts on File Publications, New York 1983, ss. 512-525.

⁹⁷ Gregory Mahler, *Politics and Government in İsrail*, Rowman & Littlefield Publishes, USA 2004, s. 118.

⁹⁸ http://knesset.gov.il/president/eng/law_frame_eng.htm, erişim tarihi: 20.01.2011.

Cumhurbaşkanı ulusal değerleri ve normları temsil etmektedir. Cumhurbaşkanının bu konumu ve apolitik duruşu ulusla devlet arasındaki işbirliğini güçlendirir.

Cumhurbaşkanının yetki ve sorumluluklarına gelince, bunlar: Knesset üyelerinden seçtiği bir kişiyi Başbakan olmak ve hükümeti kurmak göreviyle görevlendirmek, yeni oluşturulmuş bir Knesset'in ilk oturumunun açılışını gerçekleştirmek, Knesset tarafından hazırlanan ve kabul edilen yasaları imzalayarak onaylamak, İsrail Devletine atanan yabancı diplomatların akreditasyonlarını onaylamak ve onları kabul etmek, yabancı ülkelerle yapılan ve Knesset tarafından onaylanan uluslararası antlaşmaları imzalamak, hâkimleri ve yasalarla belirlenmiş bazı üst düzey bürokratları atamak, adalet bakanının tavsiyesi üzerine mahkûmların cezalarını affetmek ya da azaltmak gibi genellikle törensel ve resmi yürütme işlevleridir⁹⁹.

Bugünkü İsrail Cumhurbaşkanı, Şimon Peres bu görevde 15 Temmuz 2007'den itibaren bulunmaktadır.

2.1.2. Başbakan ve Bakanlar Kurulu

İsrail, parlamenter demokrasiye sahip bir ülkedir. Knesset'in 120 üyesi yurt genelinde yapılan seçimler neticesinde merkezi parti listelerinden seçilir. İl ya da bölge bazlı bir seçim söz konusu değildir ve meclis seçimleri dört yılda bir yapılır. İsrail'de bugüne kadar hiçbir parti tek başına hükümet kurabilecek çoğunluğu elde edemediği için İsrail hep koalisyon hükümetleri ile yönetilmiştir. Aslında bu, İsrail'in doğası gereği normal bir durumdur. Zira dünyanın farklı bölgelerinden gelen, farklı dünya görüşlerine sahip göçmenlerden oluşan bir devlette, içinde barındırdığı bu farklılığın siyasi arenaya, siyasetteki farklılıkların da hükümetlerin oluşturulmasına etki etmemesi düşünülemez. İsrail'de 18 yaşın üstündeki her vatandaş cinsiyet, din ve etnik ayrıma tabi tutulmaksızın seçme ve seçilme hakkına sahiptir¹⁰⁰. Yalnızca Yahudiler değil Müslüman ve Hıristiyan Araplar da Knesset'te milletvekilli olarak bulunabilirler.

İsrail Başbakanı ülkede hükümetin başı ve en etkili siyasi figürdür. Başbakan, İsrail Devleti'nin Cumhurbaşkanı tarafından atanmaktadır (Ancak 1996-2001 yılları arasında İsrail Başbakanı'nın seçimi ABD başkanlık seçimleri örnek alınarak, Knesset seçimleri ile eş zamanlı olarak doğrudan genel halk oylaması ile yapılmıştır). Genellikle, cumhurbaşkanının atadığı kişi Knesset'teki en çok sandalyeye sahip partinin lideri olur.

⁹⁹ <http://jhistory.nfurman.com/lessons10/geizel/02.htm>, erişim tarihi: 20.01.2011.

¹⁰⁰ Bernard Reich, "State of Israel", ss. 512-525.

Başbakan mevkiye atanan liderin partisi tek başına iktidar olabilecek oyların çoğunluğunu kazanamadığı takdirde, yeni başbakan Knesset'ten güvenoyu alabilmek için başka parti ya da bağımsızlarla koalisyon görüşmelerini yapar ve anlaşma yoluna giderek ortak bir hükümet kurmaya çalışır.

Bunun yanı sıra İsrail'in hiçbir yasası başbakanının yetkisini doğrudan tanımlamamıştır. Temel yasada başbakanın sadece hükümetin başı olduğu belirtilmiştir. Başbakanın gücü genelde onun görev süresi boyunca izlediği politikalarına bağlı olarak öne çıkmaktadır.

İsrail başbakanı, 1996-1999 yıllar arasında ilk defa Başbakanlığa seçilen Benyamin Netanyahu 31 Mart 2009'dan itibaren yeniden bu görevi yürütmektedir.

İsrail'in Başbakanı ve Bakanlar Kurulu İsrail Devleti'nin en üst yürütme yetkisine sahiptir. Bu yürütme organı ülkede siyasi gücün merkezi olup ülke konularında geniş çaplı politika üretir ve en üst idari kararlar alma işlevlerini üstlenir. Kabinenin başında bulunan başbakan, kabine üyeleri ile beraber çalışmaktadır. Başbakan Knesset'in onayı ile bakanların hem atamasını hem de görevlerinden uzaklaştırmasını gerçekleştirebilir. İsrail'in her hükümeti kendi çalışma ve karar verme yönetimini tespit etmekte serbesttir. Bakanların her biri alınan karar konusunda aynı fikirde olmasalar bile hükümetin çoğunluk oy oranıyla aldığı kararlarından sorumludur. Hükümete Knesset dışı üyeler de atanabilir. İsrail'de bakanlar için Knesset üyesi olma zorunluluğu bulunmamasına rağmen bakanların çoğu Knesset üyesidir. Bu zorunluluk sadece Başbakan ve Başbakan vekili için geçerlidir. Dışişleri, içişleri, ekonomi ve savunma bakanlıklarına kritik önemlerinden dolayı genellikle tecrübeli bireyler atanır. Ayrıca Başbakan, aynı zamanda birden fazla bakanlığı sorumluluğuna alarak da görev yapabilir. (Bugün Benyamin Netanyahu başbakanlık koltuğunun yanı sıra Ekonomik Strateji, Emekli İşleri ve Sağlık Bakanlıklarını üstlenmektedir).

Kabine, *Temel Hükümet Yasası*'na göre çalışır¹⁰¹. Yürütme organı hükümet Knesset'e karşı sorumludur ve güvenoyuna tabidir. Bakanlar kurulu haftalık olarak Pazar günleri bir araya gelmektedir. Ancak gereksinimleri doğrultusunda ilave toplantılar da düzenlenebilmektedir. Gündem başbakan tarafından belirlense de bakanlar gündem için öneride bulunabilirler.

¹⁰¹ <http://www.pmo.gov.il/PMOEng/Government/Policy/>, erişim tarihi: 20.01.2011.

Bugün iktidarda bulunan hükümet 31 Mart 2009 yılında; Likud, Yisrael Beiteinu (Evimiz İsrail), Şas, İşçi Partisi ve HaBayit HaYehudi (Yahudi Evi) Partileri'nin koalisyonuyla kurulmuştur. Ancak 2011 yılının başında Savunma Bakanı Ehud Barak'ın lideri olduğu İşçi Partisi'nden istifa etmesinin ardından, yeni Atzmaut Partisi (Bağımsızlık) ile koalisyon hükümetine katılmış ve bu katılımımla birlikte hükümetteki parti sayısı 5'ten 6'ya çıkmıştır. Ayrıca İsrail'in 32nci hükümeti, bakanların sayısı bakımından da ülke tarihinde bir ilke imza atmıştır. Bakanlar kurulu 30 bakan ve 9 bakan yardımcısından oluşturulmuştur.

2.2. YASAMA ERKİ

2.2.1. Knesset

İsrail parlamentosu tek meclisli, 120 üyeli Knesset'tir. Knesset seçimleri dört yılda bir yapılmaktadır. Ancak bu süre içerisinde Knesset'in kendi kararıyla meclisi yani Knesset'i fesih etme yetkisi vardır. Knesset'i fesih etme yetkisi aynı zamanda Başbakanı da tanımıştır. Ancak bu şartlar altında bile yeni genel seçimler yapılınca kadar eski Knesset üyeleri tam yetkili olarak göreve devam ederler. Tek bir seçim bölgesi olarak kabul edilen İsrail'de %2'lik eleme barajını aşabilen siyasal partiler Knesset'te temsil edilebilmektedir. Knesset'in, dünyada diğer modern parlamentolara benzer; ulusal politikaların oluşturulma sürecine katılma, hükümetin işlerini denetleme, iki milletvekilini hâkim atamalarından sorumlu komitede yer alması için görevlendirme, devlet bütçesi ve vergilerini onaylama, hükümeti onaylama ya da reddetme, cumhurbaşkanı ve Devlet Denetçisini seçme, yönetimin faaliyetlerini denetleme ve erken seçime gitme gibi temel yetkileri vardır.

Knesset'in asıl fonksiyonu yasamadır. İşlevini genel kurul oturumları şeklinde ve her biri ülke işlerinin belirli bir konusunu ele alan on daimi komite aracılığıyla yürütmektedir. Ayrıca Knesset'in kanunen parlamenter bir egemenliği bulunduğu için her konuda kanun çıkarma yetkisine sahiptir. Hiç kimse yasaları veto edemez ve Knesset'in yasaları hiçbir otorite tarafından *Temel Yasalara* aykırı ilan edilemez¹⁰².

Kanun teklifleri, çoğunlukla kabine tarafından yapılmakla beraber, herhangi bir Knesset üyesi tarafından da yapılabilir. Knesset üyeleri tarafından yapılan kanun

¹⁰² Bernard Reich, "State of Israel", ss. 512-525.

tekliflerine “bireysel üye tasarıları” adı verilir. Kanun tasarılarının kanunlaşabilmesi için Knesset’te üç defa ele alınması, yani üç aşamayı geçmesi gerekmektedir¹⁰³.

17 Ocak 2011 tarihi itibarıyla bugün Knesset’te temsil edilen 13 siyasi parti ülkenin hem siyasi hem de dini spektrumu kapsamaktadır. Bunların beşi (Kadima, Likud, İsrail Beytenu, Şas ve İşçi Partisi) 2009 seçimlerinde Knesset’te on sandalyeden fazlasına sahip olmuştur. Ancak İşçi Partisi’nin bölünmesi sonucunda bu partinin Knesset’te sandalye sayısı 8’e gerilemiştir. Belirtmek gerekir ki Kadima, Likud ve İşçi Partisi İsrail’de uzun bir dönem boyunca önde gelen siyasi partiler konumundaydı.

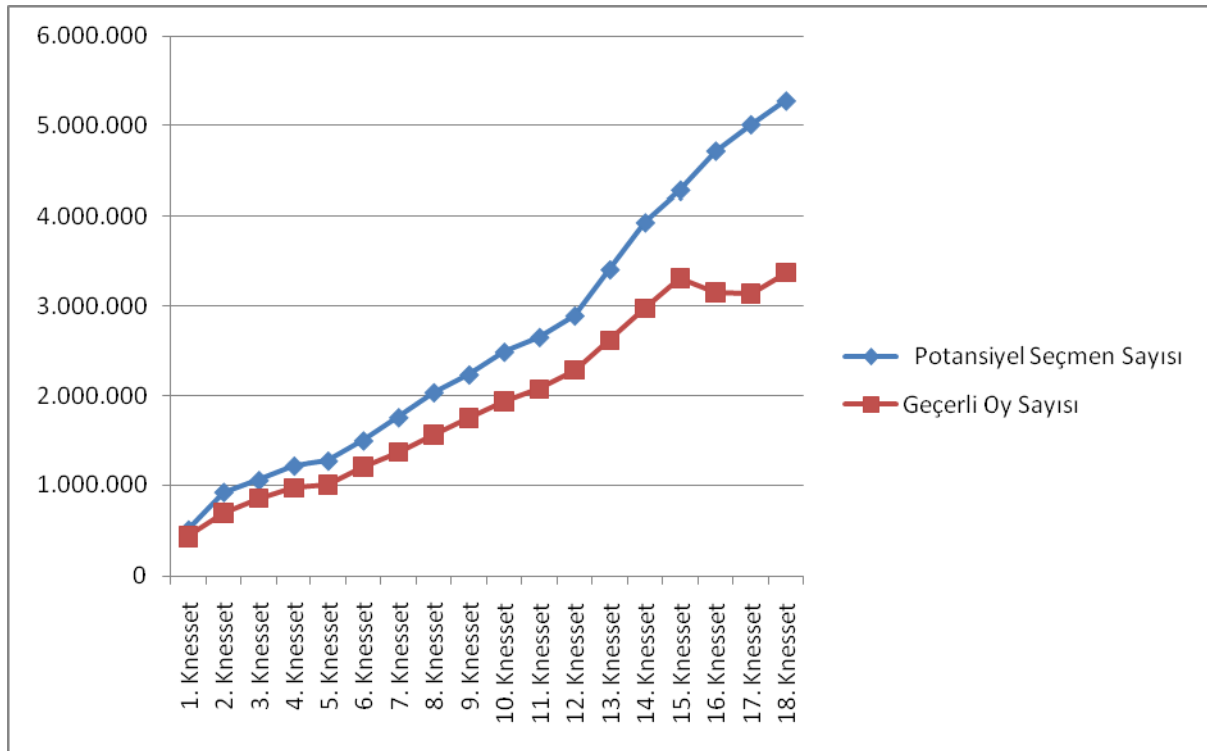
2.2.2. Seçim Sistemi

Demokratik bir sistemle yönetilen İsrail’de, halkın hükümet üzerindeki etkisi çok büyüktür. Knesset seçimleri; genel, ulusal, eşit, gizli, orantılı ve doğrudan yapılmaktadır. 18 yaşında ve üstü olan her vatandaş oy hakkını kullanabilir. Ancak Knesset’te aday olabilmesi için yaşı 21 ve üstü olması şarttır. Bu kural yerel seçimler için de geçerlidir. İsrail’de seçime olan katılım hayli yüksektir, nüfusun yaklaşık %80’i potansiyel seçmenler kategorisine girmektedir¹⁰⁴. 1949 yılından bu güne kadar yapılan seçimler incelendiğinde, son üç seçim hariç, kayıtlı seçmenlerin %80,26’sının seçimlerde sandığa gittiği görülmektedir¹⁰⁵. Knesset’lere göre potansiyel seçmen ve geçerli oy sayıları Tablo 4’te gösterilmiştir.

¹⁰³ http://knesset.gov.il/description/eng/eng_mimshal0.htm, erişim tarihi: 21.01.2011.

¹⁰⁴ Bernard Reich, “State of Israel”, ss. 512-525.

¹⁰⁵ Son üç Knesset seçimlerinde (2003, 2006 ve 2009) katılım oranında bir düşüş yaşanarak, kayıtlı seçmenlerin sadece %66,33’ünün seçimlerde katılmışlardır. Central Bureau of Statistics, *Elections to The Knesset, by Eligible Voters and Voters 1949-2010*, Statistical Abstract of Israel, No. 61, Israel 2010, s. 471.

Tablo 4: Potansiyel Seçmen ve Geçerli Oy Sayıları¹⁰⁶

Seçimler, yasalar çerçevesinde (Knesset ve Seçim Yasaları) yapılarak en az dört yılda bir düzenlenmektedir, ancak bazen daha da sık ortaya çıkabilir. (İsrail’de bugüne kadar bir Knesset’in ortalama süresi 25 ay olmuştur.) Seçimler Merkez Seçim Komitesi tarafından denetlenmektedir¹⁰⁷.

Tek bir seçim bölgesi olarak kabul edilen İsrail’de nispi temsile dayalı bir seçim sistemi uygulanmaktadır. Diğer bir deyişle, %2’lik eleme barajını aşabilen her siyasal parti, aldığı oy oranıyla belirlenen koltuk sayısını elde etmektedir. (13. Knesset seçimlerine kadar eleme barajı sadece %1 idi. 16. Knesset sırasında eleme barajı %1,5’den %2’ye çıkartılmıştır.) Bu nedenle de değişik fikir ve siyasi görüşler Knesset’e girmeyi başararak, seçmenlerin düşüncelerinin daha uygun bir şekilde temsil edilmelerini sağlamışlardır. Ancak bu sistem ve eleme barajının hayli düşük olmasının etkisiyle, Knesset’teki parti sayılarının her dönem oldukça fazla olmasını sağlamıştır.

Seçimler sırasında her seçmen tek bir aday için değil, bir parti listesi için oyunu kullanmaktadır. 1’den 120’ye kadar partinin tüm adaylarının yer aldığı parti listeleri,

¹⁰⁶ Tabloya esas teşkil eden bilgiler Knesset Resmi İnternet Sitesinden alınmıştır. http://knesset.gov.il/description/eng/eng_mimshal_res.htm, erişim tarihi: 21.01.2011.

¹⁰⁷ Louis R. Mortimer, *Israel a Country Study*, Kessinger Publishing, Washington 2004, s. 223.

kendi partileri tarafından hazırlanmaktadır. Parti listesinde yer alan her aday liste üzerindeki sıraya göre Knesset'e seçilir. Örneğin belli bir parti 10 sandalye için yeterli oy aldıysa, kendi listesinde ilk 10 aday Knesset'te girer. Bir Knesset üyesi vefat eder veya herhangi bir nedenle Knesset'teki görevinden istifa ederse listede bulunan bir sonraki aday onun yerini alır.

2.3. YARGI

İsrail'de yargı tamamen bağımsızdır. Yargının tam bağımsızlığı İsrail'in Temel Yasalarının güvencesi altındadır. Devletin en yüksek organı olan yargı laik ve dini olarak iki mahkeme sisteminden oluşur. Mahkemelerinin her ikisi için hâkimler, adalet bakanı başkanlığındaki hâkimler aday komitesinin önerisi üzerine cumhurbaşkanı tarafından atanır. Bu komite; Yüksek Mahkeme başkanı ve iki yargıç, iki Knesset üyesi, bir kabine üyesi ve iki Avukatlar Odası (İsrail'in baro) üyesinden oluşmaktadır¹⁰⁸.

1948 Hukuk ve İdare Talimatnamesinin 17. Maddesine göre, Manda döneminde mevcut olan mahkeme sistemi aynen devam ettirilmiştir. Bundan dolayı İsrail yargı organları, temelde İngiliz geleneğini esas almıştır. İsrail yargı organlarının İngiliz geleneğinden ayrıldığı en önemli noktalardan biri mahkemelerde jüri bulunmasıdır¹⁰⁹.

Yargıtay İsrail Devleti'nin en yüksek mahkemesidir. Sivil ve ceza davalarında alt mahkemelerin temyiz dilekçelerini kabul etme, yazılı mahkeme emrini çıkarma, kamu görevlilerinin keyfi davranışların karşısında bireylerin haklarını koruma gibi işlevler Yüksek Mahkeme'nin sorumluluk alanlarıdır¹¹⁰. Yasama yetkisi her ne kadar Knesset'e aitse de, Yüksek Mahkeme kanun değişikliği yapabilmektedir ve idari işlemleri geçersiz sayabilmektedir.

İsrail'de beş bölgede ve çok sayıda farklı görevlere bakan farklı mahkemeler bulunmaktadır. Sulh Mahkemeleri; hafif ceza davalarına bakarken, Bölge Mahkemeleri kamu davalarına bakmaktadır. Özel Mahkemeler de, trafik suçları, iş, çocuk ve belediye anlaşmazlıklarına kesin çözüm yetkisine sahip idari mahkemelerdir. Askeri mahkemeler, Yüksek Mahkeme sorumluluğu altında bulunan yüksek askeri mahkemesine bağlıdır¹¹¹.

¹⁰⁸ Gregory Mahler, *Politics and Government in Israel*, s. 231.

¹⁰⁹ Don Peretz ve Gideon Doron, *The Government and Politics of Israel*, Westview Press., Boulder 1997, s. 193.

¹¹⁰ <http://elyon1.court.gov.il/eng/system/index.html>, erişim tarihi: 23.01.2011.

¹¹¹ Louis R. Mortimer, *Israel a Country Study*, s. 228.

Dini mahkemelerin daha çok evlilik, boşanma, nafaka ve miras gibi kişisel konularda yargı yetkisi bulunmaktadır. Yüksek Hahamlar Mahkemesi, Museviliğin en yüksek dini mahkemesi olup Aşkenaz ve Sefarad Yahudileri'nin baş hahamları tarafından denetlenmektedir. Hahamlar tarafından alınan kararlar kesindir ve tartışılmaz. Hıristiyanlar için Kilise Mahkemeleri, Müslüman ve Dürzîler için Şeriat Mahkemeleri aynı yetkiyle çalışır.

İsrail Devleti'nin halen yazılı bir anayasası bulunmamaktadır. Bu durumun en temel nedenlerinden biri, aşırı dinci kesim ile laik kesim arasında anayasa yapılması konusunda bir uzlaşmaya varılmamış olmasıdır. Çünkü aşırı dinci Yahudiler *Halakah*'dan¹¹² daha üstün bir kurallar dizisinin olamayacağına inanmakta ve bu nedenle bir anayasa yapılmasına karşı çıkmaktadır. Ancak ülkede anayasanın yerini tutan ve ilki 1958 yılında ilan edilen 11 Temel Yasa bulunmaktadır. Her biri zamanla yasalaşan bu kurallar dizisi yasama, yürütme ve yargı organlarının yetkilerini belirlemekte, ayrıca ekonomi, ülke toprakları ve sivil-asker ilişkileri gibi İsrail yönetimi için özel önem taşıyan kuralları düzenlemektedir. Bu temel yasalar bir anayasanın parça parça yazılan bölümleri olarak değerlendirilmektedir.

İsrail'in 11 Temel Yasası şu şekildedir¹¹³:

- I.** Temel Yasa: Knesset (Parlamento)
- II.** Temel Yasa: Temel Yasa olarak İsrail Toprakları: Halk Toprakları
- III.** Temel Yasa: Devlet'in Cumhurbaşkanı
- IV.** Temel Yasa: Hükümet
- V.** Temel Yasa: Devlet Ekonomisi
- VI.** Temel Yasa: Ordu
- VII.** Temel Yasa: Kudüs, İsrail'in Başkenti
- VIII.** Temel Yasa: Yargı
- IX.** Temel Yasa: Devlet Denetçisi
- X.** Temel Yasa: İnsan Onuru ve Özgürlük
- XI.** Temel Yasa: İşgal Özgürlüğü

¹¹² Encyclopedia Judaica, s. 44. Halakah, gitmek veya yürütmek fiilinden gelen, Yahudilerin dinsel kurallarını veya geleneklerini ifade etmektedir.

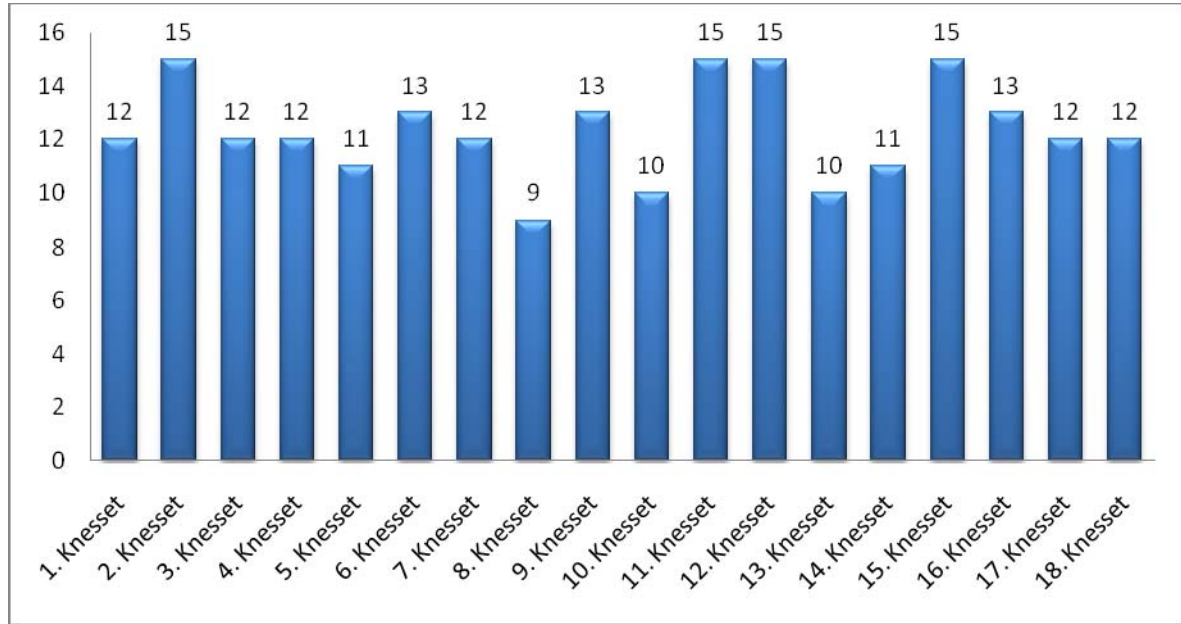
¹¹³ http://www.knesset.gov.il/description/eng/eng_mimshal_yesod1.htm, erişim tarihi: 23.01.2011.

2.4. SİYASİ PARTİLER

Ülkedeki siyasal partiler incelendiğinde, bu partilerin önemli bir kısmının İsrail Devleti'nin kuruluşundan önce de özellikle Rus Yahudileri tarafından oluşturulan grup ve kuruluşlar olarak varlık gösterdikleri görülmektedir. İsrail'deki çok partili yapı aslında devlet öncesi Rus Yahudileri tarafından geliştirilen farklı ideolojilerden ve Siyonist hareketin içindeki değişik menfaat gruplarından evrimleşen yapının bir mirasıdır¹¹⁴. Zamanla bu partiler diğer demokratik ülkelere oranla çok daha yoğun bir biçimde topluma nüfuz etmişler ve toplumsal hayatın her boyutunu etkilemeye ve siyasallaştırmaya çalışmışlardır.

İsrail'in parti sistemi, batılı demokrasilerle karşılaştırıldığında en bölünmüş ve çok partili sistemlerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bölünmüş yapı, demokrasi adına iyi sayılabilecek bir durum olmakla birlikte, siyasi istikrar adına olumsuz bir durum oluşturmaktadır. Ayrıca seçim barajının oldukça düşük olması küçük partilerin de parlamentoya girmesine olanak sağlayarak her dönemde ortalama 12 partinin parlamentoya girmesine olanak vermiştir. Bu bölünmüşlük ile İsrail'deki çok partili demokrasi sistemi bir koalisyon hükümetleri tarihi görünümündedir. 1973 yılı genel seçimlerinde Knesset'e girmeye hak kazanan 9 parti, ülke tarihindeki en düşük parti sayılı parlamento olmuştur. Genel seçimlere ve yasama dönemlerine göre Knesset'te temsil edilmeye hak kazanan parti sayıları Tablo 5'te gösterilmiştir.

¹¹⁴ Paul Johnson, *A History of the Jews*, Harper Collins Publishers, London 1988, s. 426.

Tablo 5: Knesset Seçimlerine Göre Parlamenta Girmeye Hak Kazanan Parti Sayıları¹¹⁵

Tüm bu bölünmüşlüğe ve çok partililiğe rağmen İsrail siyasal sistemindeki temel bölünmenin uzun bir süre için Likud (merkez sağ) ve İşçi Partisi (merkez sol) arasında yaşanmıştır. Siyasi yelpazedeki kalan diğer partiler, bu iki büyük partinin yanında yer alarak sağ ve sol küçük partilerden oluşmaktadır. Bu spektruma ilave olarak Yahudi dini partileri ile Arap partileri de dâhil etmek mümkündür. Ayrıca Yahudi dini partilerinin bir bütün halinde düşünülmesi durumunda Likud ve İşçi Partisi'nin yanında üçüncü güçlü bir blok olarak ele alınması mümkündür.

Ancak Khanin'e göre eski SSCB'den büyük Aliyah ile gelen Rus Yahudileri, İsrail'in siyasi yelpazesine yeni güçlü bir blok daha katarak var olan spektrumu ve tabloyu değişime uğratmışlardır. Öyle ki özellikle 1989'dan sonra nüfusları yaklaşık bir milyona ulaşan Rus Yahudiler sahip oldukları belirleyici oy potansiyelleri ve kendilerine ait kurmuş oldukları bağımsız siyasi örgütleri sayesinde İsrail'in siyasi manzarasını derinden etkilemede başarı sağlamışlardır¹¹⁶.

¹¹⁵ Tabloya esas teşkil eden bilgiler Knesset Resmi İnternet Sitesinden alınmıştır. http://knesset.gov.il/history/eng/eng_hist_all.htm, erişim tarihi: 01.02.2011.

¹¹⁶ Vladimir Khanin, "Israeli Russian Voting Trends in the 2009 Knesset Elections", *Israeli Domestic Policy*, Haz. Friedrich Ebert Stiftung Vakfı, FES Publication, Herzliya Pituach 2009, ss. 2-9.

Böylece Khanin'in öne sürmüş olduğu görüşü de ele alarak, bugünkü İsrail'in siyasi partilerinin mevcut olan dört önemli bloka (sağ, sol, dini ve "Rus") göre devletin siyasal sisteminde yerlerini aldıklarını söyleyebiliriz.

Bu dört güçlü blokta yer alan partiler, sürekli bir birleşme, bölünme, tekrar birleşme ve parçalanma sarmalı içerisinde yeni partiler oluşturmakta veya bazı partiler siyaset sahnesinden tamamen çekilmektedir. Bu güne kadar gerçekleştirilen Knesset seçimlerinin sonuçları ve partilerin aldıkları oy oranları Tablo 11'de sunulmuştur.

1950'li ve 1960'lı yıllarda siyasi partiler, aslında tek bir kişi tarafından yönetilen daha çok "siyasal hareket" tanımlamasına uyan partiler olmuştur. Devlet öncesi İsrail'de mücadelenin önemli simalarından olan Menachem Begin, Herut Partisi'nin tartışmasız tek adamıydı. Ya da aynı şekilde David Ben Gurion da İşçi Partisi'nin saygın lideriydi. Bu parti liderleri ideolojik ve entelektüel anlamda halkları için rehber konumundaydılar. Ancak yeni nesiller daha demokratik bir yapının oluşması gerekliliğini hissettiklerinden İsrail siyaseti zamanla daha hareketli bir yapıya kavuşmuştur. 1977 yılına kadar Mapai (sonradan İşçi Partisi) siyasal sisteme damgasını vurarak, İsrail Devleti'nin kuruluşundan sonraki ilk 29 yıl boyunca yönetimde kalmıştır. Ancak İsrail Devleti için bir dönüm noktası olan 1977 genel seçimlerinde Likud iktidarı ele geçirerek rekabeti sol ve sağ olmak üzere iki ana blok arasında ortaya çıkartmıştır¹¹⁷.

1977 yılında ortaya çıkan seçim sonuçları, sosyal Siyonizmin artık devletin baskın ideolojisi halinden çıktığını göstermiştir. İsrail'in kuruluş ve ardından güvenliğini sağlamaya çalıştığı ilk dönemlerde; göç, güvenlik ve ülkenin imarı alanlarında önemli işler yapan İşçi Partisi, özellikle göçmen İsraililerden ve o dönemi bilfiil yaşamış nüfus kitlelerinden geniş destek görmüştür. Ancak 1977 yılından sonra İsrail toplumunun ideolojik yapısında önemli değişimler meydana gelmiştir. Ayrıca İsrail'de dünyaya gelen, kuruluş aşamasını bilfiil yaşamamış seçmenlerin politik tercihlerinin farklı yönde oluşması nedeniyle merkez solu oy ve prestij kaybına uğramıştır.

Diğer taraftan Likud liderliğindeki merkez-sağ partilerin ülke ve güvenlik meselelerini farklı açıdan ele almaları, kendilerine daha çok oy kazandırmıştır. Bu çerçevede İşçi Partisi, çoğunluğu Aşkenaz Yahudileri olan ilk göçmenler üzerinde ne kadar etkili ve başarılı olduysa, Likud da İsrail'de doğan ve doğu orijinli Sefarad Yahudiler üzerinde etkili olmayı başarmıştır. Menachem Begin liderliğindeki Likud'un

¹¹⁷ Gregory Mahler, *Politics and Government in Israel*, s. 177.

1977 yılında tarihinde ilk defa muhalefet konumundan iktidar partisi konumuna geçmesinde, iç politikada ikinci plana itilmiş olan Sefarad Yahudileri'ni kucaklamasının büyük rolü olmuştur.

Daha sonra Ariel Şaron anılarında Likud'un bu başarısının ikinci İsrail Devrimi (birincisinin devletin kuruluşu olduğunu vurgulayarak) olarak nitelenmiş ve bu olayı Safardi Devrimi olarak adlandırmıştır¹¹⁸.

23 Ocak 1992 tarihinde yapılan genel seçimlerinde, son 15 yılı ya ana muhalefet partisi ya da Likud liderliğinde oluşturulan Ulusal Birlik Koalisyonunda ikinci parti olarak görülen İşçi Partisi, Yitzhak Rabin liderliğinde birinci parti olarak öne çıkarak yeniden iktidara gelmiştir. Bu seçimler, İsrail siyasi hayatındaki en önemli dönüm noktalarından biri olarak görülmüş ve hatta bazı tarihçiler tarafından ikinci Ma'Hapach¹¹⁹ ya da İsrail politikasında ikinci devrim olarak kabul edilmiştir (İlki 1977 yılında gerçekleştirilen seçimlerdir). Bu seçim ayrıca 1977 yılından beri İsrail politikasına ağırlığını koymuş olan Likud'un hegemonyasının çöktüğü anlamına da gelmekteydi.

Yeni hükümetin barış politikaları güdeceğinin anlaşılması ve gerekirse barış adına toprak tavizine bile sıcak bakılmasından dolayı Rabin aleyhtarı kampanyalar düzenlemeye başlanmıştır. Hükümetin Batı Şeria ve Gazze'ye yerleşim birimi açma sürecini durdurma ve tüm yerleşim bölgelerine kamu sübvansiyonlarını dondurma kararları aynı zamanda radikal sağa karşı açılmış bir "savaş" olarak algılanmıştır.

Ancak diğer taraftan seçimlerin sonuçlarında İsrail kamuoyunu iyimser bir hava kaplamış, uluslararası arenada barışa olan inanç ve beklentiler de büyük ölçüde artmıştır. Bu seçimlerde İşçi Partisi'nin aldığı oyları, Likud lideri Yitzhak Shamir'in "Büyük İsrail" hayaline karşılık, İsrail kamuoyunun barışı tercih ettiğinin bir göstergesi olarak da algılamak mümkündür.

Bunun temel nedeni Arap-İsrail çatışmasının sıradan bir İsrail vatandaşının hayatını her açıdan doğrudan ilgilendirmekte ve etkilemekte olmasıdır. Bunun yanı sıra barış ile güvenlik arasındaki seçimin, İsrail siyasi hayatındaki bütün genel seçimlerde başat bir rol oynamakta olduğu gözlenmektedir. Başbakan Yitzhak Rabin'in 1995'te Tel-Aviv'de fanatik bir Yahudi tarafından öldürülmesi sonucunda, İsrail kamuoyunda

¹¹⁸ Ariel Sharon, *Warrior*, Simon&Shuster Paperbacks, New York 2001, s. 390.

¹¹⁹ Ma'Hapach: Sözlük anlamı "dönüm noktası, tersyüz olma, mevcut durumun radikal bir şekilde değişmesi, bozulmasıdır. İsrail siyasi literatüründe 1977 seçimleri ile Likud'un tarihinde ilk defa birinci parti olarak seçimleri kazanması ve İşçi Partisi iktidarına son vermesi anlamında kullanılmaktadır.

Rabin'in barış politikalarına karşı olan sempati daha da artarken, Filistinlilerle olan barış görüşmelerine devam edilmesi yönünde beklentiler de artmıştır¹²⁰. Bu yüzden Rabin'den boşalan başbakanlık görevini devralan Shimon Peres, kamuoyundaki bu olumlu havanın da etkisiyle seçimlere giderek, kendisine ve partisine dört yıl daha iktidarda kalmayı sağlayacak bir zafer kazanacağından emindi. Ancak müteakip günlerde seçimlerden hemen önce hem Suriye Devlet Başkanı Hafız Esat'ın İsraili muhataplarıyla görüşmeyeceğine dair yapılan açıklaması, ve hem de ardından Hamas'ın düzenlediği saldırılar neticesinde 59 İsrail vatandaşının hayatlarını kaybetmesi, seçimlerin gidişatını doğrudan İşçi Partisi'nin aleyhinde rotasını değiştirmiştir¹²¹. Oslo Barış Sürecinin devamını savunan ve daha birkaç hafta öncesine kadar kamuoyu yoklamalarında önde giden İşçi Partisi ve Şimon Peres, ülkenin içine girdiği bu şiddet dalgası neticesinde 1996 seçimlerinde süratle oy ve prestij kaybetmeye başlamıştır.

29 Mayıs 1996 tarihinde yapılan seçimlerde, İşçi Partisi'nin %27,5 oy ile çok az bir farkla seçimden birinci parti olarak çıkmasına rağmen (Likud-Gesher-Tsomet koalisyonu %25,80 oy), başbakanlık için verilen oylarda Netanyahu'nun oyların %50,49'unu alması üzerine İşçi Partisi ve Şimon Peres hükümet dışında kalmışlardır¹²².

1996 seçimlerinin sonucunda yaşanan bir diğer önemli gelişme de, farklı toplumsal grupların İsrail iç politikasında oynadıkları rolün artmasıdır. Öyle ki, bu dönemde Likud Partisi'nin başkanı olan Benyamin Netanyahu hükümetini kurarken koalisyon görüşmelerini, İsrail'in toplumsal gruplarından biri olan Rus Yahudilerinin parti liderleriyle gerçekleştirmiştir. Görüşmeler sonunda kurulan hükümetin içinde yer alan partilerinden biri de Rus Yahudilerinin haklarını savunmaya ve korumaya çalışan, Yisrael BaAliyah Partisi'dir. İşte bu tarihten itibaren özellikle Rus Yahudilerinin "kendi" partileriyle İsrail'in siyasi hayatına başarıyla katılmaya başladıkları görülmüştür.

İsrail'de partilerin seçimler öncesinde ittifaklar kurması sıradan bir durumdur. Ya da bir partideki ayrılıklar neticesinde farklı partilerin ortaya çıkması, bazılarının tamamen diğer bir partinin yapısal unsuru haline gelmesi, İsraililerin yadırgamadığı bir gerçek olmuştur. Bunların bir kısmı yukarıda da değindiğimiz gibi ya farklı partilerin çatısı

¹²⁰ Süleyman Özmen, *İsrail ve Etnik Dini Çatışmalar*, s. 142.

¹²¹ Daniel Elazar ve Shmuel Sandler, "The Battle over Jewishness and Zionism in the Post Modern Era", *Israel at the Polls*, 1996, Haz. Elazar Daniel ve Sandler Shmuel, Frank Cass & Co. Ltd Publication, London 1998, ss. 1-34.

¹²² Daniel Elazar ve Shmuel Sandler, "The Battle over Jewishness and Zionism in the Post Modern Era", ss. 1-34.

altında birleşmiş, ya da zamanla kaybolup gitmiştir. Bazısı da halen siyasete aynı ya da farklı isimlerle devam etmektedir.

İsrail siyasetindeki bölünmüşlük ve istikrarsızlığı büyük ölçüde yansıtan en güzel örneklerinden biri 2009 seçimlerine giden süreç olarak gösterilebilir. Her şeyden önce bu artık bir erken seçim geleneğidir. 2006 seçimlerinden başarıyla çıkan Kadima önderliğinde kurulan koalisyon önce başbakan Ariel Şaron'un rahatsızlığı, sonra yerine geçen Ehud Olmert'in rüşvet skandalı nedeniyle sarsılmıştı. Ehud Olmert'in parti liderliğinden çekilmesi sonucu Tzipi Livni partinin yeni lideri seçilerek, yeni koalisyon için kolları sıvamıştı. Ancak İsrail'in iç siyasetinin parçalanmış olması nedeniyle Livni partiler arası uzlaşmayı sağlayamadan doğal olarak ülkeyi erken seçime götürme yoluna gitmiştir. 2009 yılında gerçekleştirilen seçimlerin sonuçları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 6: 10 Şubat 2009 İsrail Seçiminin Sonuçları¹²³

Partiler	Oy Oranı (%)	Knesset Üyesi
Kadima	22,13	28
Likud	21,53	27
Yisrael Beiteinu (Evimiz İsrail)	11,64	15
İşçi Partisi	11,10	13
Şas (Tevrat'ın Sefarad Koruyucuları)	8,33	11
Yahadut HaTorah HaMeukhedet (Birleşik Tevrat Yahudiliği)	4,26	5
Ichud Leumi (Ulusal Birlik)	3,35	4
Ra'am-Ta'al (Birleşik Arap Listesi)	3,20	4
Hadash	3,16	4
HaTnuah HaHadasha - Meretz (Yeni Hareket - Meretz)	2,93	3
Habayit Hayehudi (Yahudi Yurdu)	2,87	3
Balad (Ulusal Demokratik Meclis)	2,35	3

¹²³ Tabloya esas teşkil eden bilgiler Knesset Resmi İnternet Sitesinden alınmıştır. http://knesset.gov.il/description/eng/eng_mimshal_res18.htm, erişim tarihi: 01.02.2011.

Yukarıda verilen tabloya baktığımızda, en son 10 Şubat 2009 yılında gerçekleştirilen seçimlerde İsrail Devleti'nin 18. Knesset'inde 12 adet farklı parti sandalye sahibi olduğunu görmekteyiz. Ancak 2011 yılının başlarında Savunma Bakanı Ehud Barak'ın lideri olduğu İşçi Partisi'nden istifa etmesinin ve yeni Atzmaut Partisi'ni (Bağımsızlık) oluşturmasının ardından, Knesset'teki parti sayısı 13'e çıkarak, İsrail Devleti'nin Knesset'teki durumu aşağıdaki Tablo 7'de verilen bilgilerin doğrultusunda değişime uğramıştır.

Tablo 7: 17 Ocak 2011'den Sonra Knesset'te Yer Alan Partilerin Genel Durumu¹²⁴

Partiler	Oy Oranı (%)	Knesset Üyesi
Kadima	22,13	28
Likud	21,53	27
Yisrael Beiteinu (Evimiz İsrail)	11,64	15
Şas (Tevrat'ın Sefarad Koruyucuları)	8,33	11
İşçi Partisi	-	8
Haatzma'ut (Bağımsızlık)	-	5
Yahadut HaTorah HaMeukhedet (Birleşik Tevrat Yahudiliği)	4,26	5
Ichud Leumi (Ulusal Birlik)	3,35	4
Ra'am-Ta'al (Birleşik Arap Listesi)	3,20	4
Hadash	3,16	4
HaTnuah HaHadasha - Meretz (Yeni Hareket - Meretz)	2,93	3
Habayit Hayehudi (Yahudi Yurdu)	2,87	3
Balad (Ulusal Demokratik Meclis)	2,35	3

Yukarıdaki tabloda aktarılan verilere baktığımızda, 10 Şubat 2009 yılında gerçekleştirilen en son seçimlerin neticesinde Knesset'te 13 sandalyeyi elde eden İşçi Partisi, 2011 yılında parti içinde meydana gelen bölünme sonucunda sandalye sayısının 8'e indiğini görmekteyiz. İşçi Partisi'nin diğer 5 sandalyesi ise 17 Ocak 2011 yılında

¹²⁴ Tabloya esas teşkil eden bilgiler Knesset Resmi İnternet Sitesinden alınmıştır. http://knesset.gov.il/description/eng/eng_mimshal_res18.htm, erişim tarihi: 01.02.2011.

Ehud Barak tarafından yeni kurulan “Haatzma’ut” yani Bağımsızlık Patisine geçerek Knesset’teki toplam parti sayısını 13’e yükseltmiştir.

Rusya Yahudileri’nin İsrail Devleti’nin siyasal sistem yapısının neresinde yer aldıklarını ve ne kadar önemli bir rol oynadıklarını görmek açısından en son yapılan seçimler sonucunda Knesset’te girmeyi başaran partilere daha yakından bakmamız önemli olacaktır.

2.4.1. Kadima (İleri)

Kadima Partisi, 2005 yılında Ariel Şaron’un beraberindeki bir grup arkadaşı ile Likud’dan ayrılarak kurulmuştur. Sağ kanat Likud ile merkez soldaki İşçi Partisi’nin ılımlı üyelerini bir çatı altında toplayarak bir merkez partisi kurulması yönündeki çabaların son ürünü olan Kadima, parti programında işgal altındaki topraklardan çekilmek (iki devletli çözüm), ekonomide serbest piyasa politikaları izlemek, parti temelli parlamenter sistemde reforma gitmek ve Yahudi Ortodoks dini lobi gruplarının etkisini azaltmak gibi başlıklar bulunmaktadır¹²⁵.

Şaron’un 4 Ocak 2006 yılında geçirdiği beyin kanamasından bu yana komada olmasına karşın, 2006 ve 2009 yıllarında gerçekleşen seçimlerden sonra Kadima Partisi Knesset’te en fazla sandalyeye sahip parti olmuştur. Partinin bugünkü lideri Tzipi Livni’dir.

2.4.2. Likud (Birlik)

Likud Partisi, “Birlik” sağ – revizyonist partiler, Özgür Merkez, Herut, Loam ve Gahal’ın 1973 seçimlerine hazırlık olarak birleşmesiyle doğan sağcı bir partidir. Likud 1977 seçimlerini kazanarak ilk kez o güne kadar iktidarda olan İşçi Partisi’nin iktidarını ele geçirmiştir. Likud’un bu başarısı Doğulu Sefarad Yahudileri’nin desteği sonucu olmuştur¹²⁶.

Likud Partisi, İsrail’in en önemli muhafazakâr partilerinden biri haline gelerek güvenlik konularında sertlik yanlısı bir çizgiyi ve ekonomide serbest piyasa duruşunu benimsemiştir. Bu değişim, büyük oranda ılımlı kanadın partiden ayrılması sonucunda meydana gelmiştir (Kadima örneği).

¹²⁵ <http://www.kadima.org.il/>, erişim tarihi: 04.02.2011.

¹²⁶ Benjamin Akzin, “The Role of the Parties in Israeli Democracy”, *The Journal of Politics*, Volume 17, Issue 04, Cambridge 2009, ss. 515-520.

Partinin temel ilkesi; Filistinlilere kendi kaderlerini belirleme ve bağımsız bir devlet kurma hakkının verilememesi üzerine kuruludur. Begin'in bu konudaki stratejisi, 1967'den bu yana işgal altında bulunan Arap topraklarında sürekli olarak silahlı İsrail Savunma Kuvvetleri'nin bulundurulmasını, bu bölgelere İsrail halkının yerleştirilmesini, Arapların ise sürülmesini öngörmüştür¹²⁷. Netanyahu'nun stratejisi ise, Filistin Yönetimi'nin Kassam füzeleriyle düzenlenen saldırıları, İsrail'in çekilmesinin ardından Gazze'de hüküm süren karışıklığı ve Hamas'ın seçim zaferini gerekçe göstererek Batı Şeria'dan geri çekilmeyi gündemine almamak ya da bir Filistin devletinin kurulmasını değerlendirmemek yönünde şekillenmektedir¹²⁸.

2009 yıllarında gerçekleşen seçimlerden sonra Kadima Partisi Knesset'te en fazla sandalyeye (28 sandalye) sahip olmasına rağmen bugünkü hükümet, Likud Partisi'nin lideri ve İsrail Devleti'nin başbakanı olan Benjamin Netanyahu tarafından kurulmuştur¹²⁹.

2.4.3. Yisrael Beiteinu (Evimiz İsrail)

Yisrael Beiteinu Partisi, Avigdor Lieberman tarafından 1999 yılında kurulan sağcı bir partidir. Seçmen tabanı genellikle laik, toplum içinde büyük oranda kimliğini korumuş olan eski SSCB'den ve BDT ülkelerinden göç eden Rusça konuşan kesime dayanmaktadır. İsrail Devleti'nin siyasal yapısında genellikle Rus Yahudilerin partisi olarak tanımlanmaktadır¹³⁰.

2.4.4. Şas (Tevrat'ın Sefarad Koruyucuları)

Şas Partisi, 1984 yılında İsrail'in Sefarad Baş Hahamı Ovadya Yosef tarafından, aşırı dinci Mizrahi kesimin çıkarlarını korumak amacıyla kurulmuştu. Daha seçimlerin öncesinde Agudat Israel Partisi'nden, ultra-Ortodoks Sefaradların eşit olarak temsil edilmediği gerekçesiyle ayrılan Sefaradlar, 1984 seçimlerine katılarak 4 sandalye elde etmişlerdir. 1999 yılında gerçekleştirilen seçimlerde Şas Partisi beklenmedik bir çıkışla Knesset'te 17 sandalye elde ederek, ilk defa önde gelen partiler (Likud ve İşçi Partisi) için bir tehdit oluşturmuştur. En son 2009 seçimlerinde ise Mizrahi ultra Ortodoks

¹²⁷ John Bunzl, *Öteki İsrail (Barış Hareketleriyle Konuşmalar)*, Metis Yayınları, İstanbul 1988, s. 13.

¹²⁸ <http://www.mfa.gov.il/MFA/Facts+About+Israel/State/Benjamin+Netanyahu.htm>, erişim tarihi: 04.02.2011.

¹²⁹ Likud Partisi ise 2009 seçimlerinde 27 sandalye elde ederek ikinci sırada yer almıştır.

¹³⁰ Rus Yahudileri temsil eden Yisrael Beitenu Partisi, başlık olarak daha sonraki bölümlerde ayrıntılı olarak incelenecektir.

Yahudi topluluğundan büyük destek alan parti, bugünkü Knesset'te 11 sandalye kazanarak 5inci olmuştur.

Etnik bir parti olma özelliği nedeniyle Şas Partisi İsrail siyasal sisteminde dindar partilerin rolünü tamamıyla değiştirmiştir. Bu parti dini konular, aile hukukundaki sorunlar ve dini okullar ile derneklere fon ayrılması gibi konularda parti ön plana çıkmaktadır¹³¹. Ayrıca *Halakha* olarak da bilinen, Yahudi dini kurallarının bütünü ile yönetimi öngören bir siyaset anlayışı vardır. Siyasetin yanı sıra sosyal hayatta da muhafazakâr söylemleri ile tanınan parti, laik dindar çatışmasını körüklemektedir. Ruhani liderin “Mahmud Abbas ve tüm Filistin halkı için ölüm” istemesi ve “Yahudi olmayanlar, olanlara hizmet amacıyla vardılar” tezi, partinin Arap-İsrail ilişkilerine nasıl yaklaştığının göstergesidir¹³².

2.4.5. İşçi Partisi

İsrail'in ilk politik oluşumlarından olan Siyonist-Sosyalist partisi, Mapai 1930'larda David Ben Gurion tarafından yönetilen bir işçi hareketiydi. Mapai İsrail'in kuruluşundan önce ve sonra ortanın solundaki ana siyasi partisi olmuştur. İsrail Devleti'nin kuruluşundan sonraki ilk 29 yıl boyunca hükümet politikaları temel olarak Mapai politikaları çerçevesinde oluşmuştur. Ayrıca Ulusal Konsey'deki gücü nedeni ile Mapai hükümette ve yönetimde diğer partilere göre daha deneyimli bir partidir.

Mapai'de göç unsuruyla birlikte siyasal değişiklikler de meydana gelmiştir. Göçleri emme organizasyonu birçok partiye göre daha başarılı bir şekilde ilerlemiştir. İsrail'deki partilerin devletleşme geleneği Siyonizme yön vermekle oluşmuştur. Güçlü konumdaki pozisyonlarına rağmen Mapai'nin oyları 1955 Haziran ayı seçimlerinde kayba uğramıştır. Buna rağmen 1968 dönemine kadar iktidara gelen bütün devlet başkanları Mapai Partisi'nden olmuştur. 1949'daki seçimlerde, %35 oyla hükümet kuran parti, İsrail seçim sisteminin sonucu olarak 1968'de İşçi Partisi'yle birleşmiştir¹³³.

İşçi Partisi, İsrail devletinin merkez solda ülkenin en büyük iki partisinden biridir. Aynı zamanda bugün 1968 yılındaki halinden uzak merkez-sol bir çizgi seyrederek, sosyal demokrat ve Siyonist bir parti olarak da bilinmektedir. Daha önce de belirttiği

¹³¹ Daniel Lefkowitz, *Negotiated and Mediated Meanings: Ethnicity and Politics in Israeli Newspapers*, Haz. Anthropological Quarterly, Cilt 6, Sayı 73, Published by The George Washington University Institute for Ethnographic Research, Washington 2001, ss. 179-189.

¹³² Nur Caföğlü, “Tel Aviv Cephesinde Yeni Bir Şey Yok: İsrail'de Partiler ve Hükümet”, *21. Yüzyıl Dergisi*, Cilt 9, Sayı 24, Aralık 2010, ss. 1-3.

¹³³ Adam Garfinkle, *Politics and Society in Modern Israel: Myths and Realities*, M.E. Sharpe, INC., New York 2000, s. 182.

gibi İşçi Partisi 1949'dan 1977'ye kadar olan dönemde İsrail siyasetinin hem ideolojik hem de yönetim açısından en önemli unsuru olmuştur. Aynı zamanda İşçi Partisi'ne İsrail'in politikacı ve başbakan fabrikası demek de yanlış olmaz. Levi Eşkol, Golda Mier, Yitzhak Rabin, Şimon Peres, Ehud Barak ve Amir Peretz gibi isimler bu partiden çıkmıştır¹³⁴. Ancak 1977 seçimlerinde İşçi Partisi'nin tekel gücü kırılmış ve özellikle 1981 seçimlerinden itibaren İsrail siyasetinde tek parti kontrolünden, ana blokların devamlı bir rekabet içine girecekleri yeni bir döneme geçilmiştir.

İşçi Partisi'nin; hükümetin demokratik bir oluşumunu gerçekleştirmek, İsrail halkının sosyal ve ekonomik hayatlarını geliştirmek, serbest piyasa ilkelerine dayanarak İsrail ekonomisini güçlendirmek ve Ortadoğu'yu kapsamlı bir barışa ulaştırmak gibi taahhütleri vardır¹³⁵.

Bugün oy ve milletvekili sayısı, tarihinin en düşük seviyesinde olsa da, parti kemik sayılabilecek oy tabanı ile 2011 yılına kadar iktidar taliplerinin kolayca vazgeçemeyecekleri bir koalisyon ortağı olmuştur. Ancak 2011 yılın başlarında Savunma Bakanı Ehud Barak'ın lideri olduğu İşçi Partisi'nden kendisiyle birlikte hareket eden 4 milletvekiliyle istifa etmesinin ardından parti büyük prestij kaybına uğramıştır. Yaşanan bölünme neticesinde Knesset'te 13 sandalyeye sahip olan İşçi Partisi'nin sandalye sayısı 8'e inmiş, başkanlık koltuğuna ise eski Ticaret, Sanayi ve Çalışma Bakanı olan Binyamin Ben-Eliezer getirilmiştir.

2.4.6. Haatzma'ut (Bağımsızlık)

17 Ocak 2011 yılında Benyamin Netanyahu hükümetinin en büyük koalisyon ortağı olan Savunma Bakanı Ehud Barak, İsrail siyasetinin başlıca merkez sol partisi olan İşçi Partisi Başkanlığından istifa ederek kendisiyle birlikte hareket eden 4 milletvekiliyle yeni Atzmaut Partisi'ni (Bağımsızlık) kurduklarını açıklamıştır.

İşçi Partisi'nden ayrılan dört arkadaşıyla basın toplantısı düzenleyen Barak, İşçi Partisi'ndeki iç çekişmelerin dayanılmaz hale geldiğini belirtmiş ve yeni kurdukları partinin “merkezde, Siyonist ve demokrat” olacağını ifade ederek Arap dünyası ve Filistinlilerle barışa, ekonomiye ve ulusal birliğin sağlanmasına öncelik vereceklerini açıklamıştır¹³⁶.

¹³⁴ http://knesset.gov.il/govt/eng/GovtByNumber_eng.asp, erişim tarihi: 07.02.2011.

¹³⁵ <http://www.havoda.org.il/>, erişim tarihi: 07.02.2011.

¹³⁶ <http://www.haaretz.com/print-edition/news/left-behind-by-ehud-barak-labor-mks-to-choose-new-faction-leadership-1.337850>, erişim tarihi: 07.02.2011.

Ancak Haaretz'in 17 Ocak 2011 tarihli haberinde aktardığına göre, Filistinlilerle barış görüşmelerinin çıkmaza girmesinin ardından, İşçi Partisi Başkanı Barak, partili bakanlar ve milletvekillerinin, barış süreci olmazsa, partinin de koalisyondan çekilmesi yolundaki baskıları ile karşı karşıya kaldığından Barak, koalisyondan çıkmamak için partiyi bölmeyi tercih etmiştir. Böylece Ehud Barak'ın Başbakan Benyamin Netanyahu ile varılan anlaşma doğrultusunda Bağımsızlık Partisi bugün hükümette dört bakana, Knesset'te ise beş milletvekiline sahip olarak göreve 17 Ocak 2011 tarihinden bu yana devam etmektedir.

2.4.7. HaTnuah HaHadasha - Meretz (Yeni Hareket - Meretz)

Önce Meretz, sonra Yahad (ülkenin en büyük radikal sol partisi olarak tanınmıştır) ve en sonunda Meretz-Yahad olarak bilinen Yeni Hareket – Meretz, 1992'de laik ve solcu parti olan Mapam ve Şinui'un birleşmesiyle kurulmuştur.

İsrail şartlarında belki de en radikal partilerden birisi Yeni Hareket – Meretz'dir. Radikal solun İsrail'deki temsilcisi diyebileceğimiz Yeni Hareket – Meretz, sadece İsrail'de değil ABD'de de ciddi anlamda etkili *Peace Now* örgütünün siyasi kanadı olarak da algılanmaktadır¹³⁷.

Siyonist ve sosyal demokrat olarak tanımlanan parti Arap dünyası ile kapsamlı bir barışı, 1967 sınırlarına geri dönülmesi gerektiğini, insan haklarını ve dini bağımsızlığı savunmaktadır. Parti bugünkü Knesset'te sadece 3 milletvekili ile temsil edilmektedir¹³⁸.

2.4.8. İsrail'in Dinci Partileri

İsrail'de din ve devlet işleri birbiriyle iç içe yürüdüğünden her geçen gün Yahudi dini İsrail'in sivil kültüründe daha önemli bir yere sahip olarak artmaktadır¹³⁹. Ayrıca İsrail hükümetinin dini kurumları kontrol etmediği ve hatta kontrol etmeyi de denemediği gözlenmektedir. Bunun sonucunda dini komite ve gruplar kendi isteklerine erişmek için siyasete katılmaktadırlar¹⁴⁰.

Aşırı dinci Mizrahi kesimin çıkarlarını koruyan Şas Partisi'nin yanı sıra, bugünkü Knesset'te Birleşik Tevrat Yahudiliği, Ulusal Birlik ve Yahudi Yurdu gibi toplam dört dinci parti yer almaktadır.

¹³⁷ <http://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-3119885,00.html>, erişim tarihi: 08.02.2011.

¹³⁸ <http://www.newmeretz.org.il/asp/default.aspx>, erişim tarihi: 08.02.2011.

¹³⁹ Eliezer Don-Yehiya ve Charles S. Liebman, *Religion and Politics in Israel*, Indiana University Press, Bloomington 1984, s. 84.

¹⁴⁰ Israel Shahak ve Norton Mezvinsky, *İsrail'de Yahudi Fundamentalizmi*, s. 127.

Bunlardan Birleşik Tevrat Yahudiliği, 1992 yılında iki Aşkenazi aşırı muhafazakâr grup arasında bir ittifak olarak kurulmuştur. 2004 yılında Şaron'un koalisyon hükümetine dâhil olup olmama konusunda bazı anlaşmazlıklar sonucunda bölünmeler yaşansa da 2009 seçimlerinde Tevrat'ın Bayrağı ve Agudat Israel¹⁴¹ ittifakını kurarak yarışmışlar ve Knesset'te beş sandalyeye sahip olmuşlardır.

Ulusal Birlik, 2009 seçimlerine: Molodet¹⁴², Hatikva, Eretz Yisrael Shelanu ve Tkuma gibi dinci-milliyetçi siyasi partilerden oluşan bir ittifak olarak katılmıştır. Bugünkü Knesset'te 4 sandalye ile temsil edilen birlik İsrail parlamentosunun en sağcı partisi olarak da kabul edilmektedir.

Yahudi Yurdu ise NRP'nin (National Religious Party yani Ulusal Dinci Parti¹⁴³) uzantısı olarak 2008 yılında iki dinci grup ile birleşerek kurulmuştur. Bugün Knesset'te 3 sandalyeye sahip olan parti, iç ve dış siyasetlerinde izlediği politika nedeniyle halen seçmenler arasında sadece isim değiştirmiş NRP olarak algılanmaktadır.

İsrail'in dinci partilerinin genel ilkelerine baktığımızda genellikle din ve devletin ayrılmasına karşı çıkma ve genç ultra-Ortodoks erkekleri için askerlik tasarısını hazırlama üzerine kurulu olduğunu görmekteyiz. Bunun yanı sıra genellikle dinci eğitim kurumlarının korunması gibi konularda da aynı doğrultuda hareket edilmekte ve Yahudi hukuku ön plana alınmaktadır¹⁴⁴.

2.4.9. İsraili Arapların Siyasi Partileri

İsraili Araplar nüfusun %20'sini oluşturmalarına rağmen, Knesset'te nüfuslarıyla orantılı bir şekilde temsil edilememektedir. Bunda en büyük neden, Araplar arasındaki bölünmüşlük ve seçim koalisyonunun oluşturulamamasıdır. İsraili Araplar oylarını

¹⁴¹ Agudat Israel, dindar partilerden biridir. Ancak; sekülerizme karşı NRP'den çok daha ultra Ortodoks ve saldırgan politikaları vardır. Tevrat'ın Yahudileri birleştirme özelliğinin yanı sıra Yahudi egemenliğinin sonsuz kaynağı da olduğunu vurgulayarak, İsrail'i hahamlığa bağlı otoritelerin yönetmesi gerektiğini savunmaktadırlar. 2009 yılında gerçekleştirilen seçimlerde Birleşik Tevrat Yahudiliği'ne katılmıştır.

¹⁴² Molodet (Anayurt) 1988'de, İsraili Arapların ve Filistinlilerin başka Arap ülkelerine transferini savunan emekli General Rehavam Ze'evi tarafından kurulmuştur. 2009 yılında gerçekleştirilen seçimlerde ise Ulusal Birliğe katılmıştır.

¹⁴³ NRP (National Religious Party yani Ulusal Dinci Parti), dinci fakat Ortodoks olmayan bir parti olup, İsrail siyasi hayatının; politika ve ekonomi konularında merkezin sağına daha yakındır. Merkez sağ partilerle Ortodoks Yahudilik hakkında da ortak bir söylemleri vardır: Yahudilerin günlük yaşamı Talmud'un kabul ettiği ilkelere ve pratiklere bağlı olmalıdır.

¹⁴⁴ Israel Shahak ve Norton Mezvinsky, *İsrail'de Yahudi Fundamentalizmi*, s. 104.

genellikle Hadaş, Balad ve Birleşik Arap Listesi gibi Arap partilerin yanı sıra, Meretz gibi barış yanlısı sol partilere vermektedirler¹⁴⁵.

İsraili Arapların siyasi partilerinden biri olan Hadaş Partisi, Rakah (yeni) ya da Barış ve Eşitlik için Demokratik Cephe olarak da bilinmektedir. Hadaş, sol parti olduğundan kökleri genellikle İsrail'in Komünist Partisi, Kara Panterler ve diğer komünist olmayan sol gruplara dayanmaktadır. Bunun yanı sıra İsraili Arap partisi olduğundan esas olarak seçmenlerin çoğu Araptır.

Parti platformunun ana noktaları; İsrail'in 1967'de işgal edilen topraklardan tamamen çekilmesi, İsrail'in yanında bağımsız bir Filistin devletinin kurulması, din ve devletin ayrılması, demokratik laik bir anayasa oluşturulması ve İsrail'in Arap vatandaşları için tam eşitliğin sağlanması olarak sıralanabilmektedir¹⁴⁶.

Ayrıca 2009 yılında oluşan Knesset'te İsraili Araplar Ra'am Ta'al (Birleşik Arap Listesi) 4, Balad (Ulusal Demokratik Meclisi) Partisi 3 milletvekili ile de temsil edilmektedirler.

¹⁴⁵ İbrahim Mazlum, "İsrail Siyasal Yaşamının Temel Dinamikleri", *Değişen Toplumlar, Değişmeyen Siyaset: Ortadoğu*, Haz. Fulya Atacan, Bağlam Yayınları, İstanbul 2004, s. 103.

¹⁴⁶ http://www.knesset.gov.il/faction/eng/FactionPage_eng.asp?PG=193, erişim tarihi: 09.02.2011.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İSRAİL DEVLETİ'NDEKİ RUS YAHUDİ CEMAATİNİN OLUŞUMU

3.1. RUS YAHUDİLERİ'NİN TARİHÇESİ

Bugünkü Rus Yahudilerinin kökenlerini, İsrail'deki varlıklarını ve ülke siyasetindeki etkilerini anlamak açısından, bu cemaatin İsrail devleti kurulmadan önce Rusya İmparatorluğu ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'ndeki tarihçesine kısaca değinmek gerekmektedir. Dönemleri; Rusya İmparatorluğu Öncesi, Rusya İmparatorluğu Dönemi, 1917-1922 Yıllar Arası Dönemi ve İsrail Devleti kurulana kadar Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği Dönemi şeklinde ayırmak mümkündür.

3.1.1. Rusya İmparatorluğu'ndan Önceki Dönemde Yahudi Cemaati

Doğu Avrupa topraklarında ilk Musevi toplulukların Karadeniz ve Azak Denizi kıyılarında en geç M.Ö. 2 ve 1. Yüzyıllarında ortaya çıktığı tahmin edilmektedir¹⁴⁷. Daha önce Güneydoğu Karadeniz sahillerinde Pontus'ta yaşayan bu Yahudiler, Flavius'a (M.Ö. 384-322) göre Büyük Tapınak'a gönderilmek üzere topladıkları altınlara Pontus kralı Mitridates'in (M.Ö. 132-63) el koyduğunu nakletmektedir. Pontus Yahudileri M.Ö. 107'de Kırım'a, Azak Denizinin kıyılarındaki Bosphorus Krallığı'na sürülmüşlerdir. Burada bulunan ve üzerinde Yahudi isimleri yazılı olan lahitler Yahudi cemaati üyelerinin halkın önde gelen askerlerinden olduğunu ve konuşma dili olarak da eski Yunancayı kullandıklarını belgelemektedir.

Bosphorus Krallığı'nın bulunduğu Taman Yarımadası Yahudi cemaatinin önemli bir merkezi olduğunu gösteren bir diğer önemli kaynak ise Bizans tarihçisi olan Theophanes'in (760-818) notlarıdır. Theophanes'in kaydettiğine göre: "... Phanagoria şehrinde ve onun çevresinde yaşayan Yahudi cemaatinin yanı sıra diğer pek çok kabile de yaşamlarını sürdürmektedir". Ayrıca 6 - 8. Yüzyıllarına ait Taman Yarımadası'ndaki

¹⁴⁷ Feliks Kandel, *Oçerki Vremen i Sobitij iz İstoriy Rossiyskih Evreyev I*, Oçerk 1, Tarbut Yayınevi, Kudüs 1988, s. 6.

lahitlerin üzerinde bulunan Yahudi sembolleri (yedi kollu şamdan, şofar) Bizans tarihçisinin notlarını destekler biçimdedir¹⁴⁸.

Doğu Avrupa Yahudileri'nin bir diğer önemli tarihi dönemi ise 7 ile 10. Yüzyıllar arasında Karadeniz'in kuzey kıyılarından Kiev'e kadar, Hazar Denizi'nin kuzey ve kuzeybatısını kaplayan geniş topraklarda hüküm süren Hazar Kağanlığı ile ilişkilidir.

Hazar Kağanlığı'nın resmi dini olan Musevilik'in ne zaman ve nasıl kabul edildiğine dair birden fazla yorum bulunmaktadır. Öyle ki Brutskus'a göre İran'da bulunan Yahudi cemaatinin bir kısmı Sasanilerin takipleri sonucunda Derbent'i geçerek Volga Nehri'nin alt bölgesinde bulunan İtil - Hazar Kağanlığın başkentinde yerleşmiş ve dinlerini yaymaya başlamışlardır¹⁴⁹. İşte bu Yahudi cemaatlerinin etkisi altında kalan Hazar hükümdarı Bulan Kağan 9. Yüzyılın başında Musevilik'i kabul etmiştir. Ancak Engles, Hazar hükümdarının Musevilik'i kabul etme nedenini tamamen o dönemin siyasi çıkarlarına dayandırmaktadır¹⁵⁰. Çünkü iki güçlü medeniyet, Sasani İmparatorluğu (İslam) ve Bizans İmparatorluğu (Ortodoks Hıristiyanlık) arasında kalan Hazar Kağanlığı'nın hükümdarı ideolojik etkilerinden bağımsız kalabilmek için Musevilik'i kabul etmiştir.

Yahudiler Hazar Kağanlığı'nın hükümdarlarının himayesi altında iken Doğu ile Batı arasındaki ticareti canlandırarak, siyasal ve ekonomik alanda önemli mevkilere yükselmişlerdir. Yahudi tüccarlar genellikle çeşitli baharatların alım satımı, köle, kürk ve silah ticaretiyle uğraşmaktaydılar¹⁵¹.

969 yılında Hazar Kağanlığı, Knez Svyatoslav tarafından zapt edildikten sonra Yahudileri'nin büyük bir çoğunluğu Kafkaslar'a ve Kiev Knezliği'ne göç etmiştir. 11 ve 12. Yüzyıllarda özellikle Kiev Knezliği'ne göç eden Musevi cemaatleri genelde "Jidove" yani "Yahudiler" olarak adlandırılan ayrı Yahudi mahallelerinde oturuyorlardı. Buradaki Yahudiler 12. yüzyıla kadar daha çok Bizans, Babil ve Filistin'de bulunan Musevi cemaatler ile iletişim sağlarken bu dönemden sonra Batı Avrupa'da da bulunan Yahudi camiasıyla bağlantı kurmuşlardır.

¹⁴⁸ Valeriy Engel Viktoroviç'in, Maimonides adındaki Yahudi Devlet Akademisi'nde 2000-2001 öğretim yılının birinci döneminde okutmuş olduğu "Rusya'daki Yahudileri'nin Genel Tarihi" dersinde vermiş olduğu ders notlarından alınmıştır. 1. ders notları.

¹⁴⁹ Aleksandr Solcenitsin İsayeviç, *Dvesti Let Vmeste (1795-1995)*, Russkiy Put, Moskova 2001, s. 3.

¹⁵⁰ Valeriy Engel Viktoroviç'in, Maimonides adındaki Yahudi Devlet Akademisi'nde 2000-2001 öğretim yılının birinci döneminde okutmuş olduğu "Rusya'daki Yahudileri'nin Genel Tarihi" dersinde vermiş olduğu ders notlarından alınmıştır. 1. ders notları.

¹⁵¹ Semen Dubnov, *Kratkaya İstoriya Evreyev*, Feniks Yayınevi, Rastov-na-Donu 2000, s. 380.

13. Yüzyılda meydana gelen Moğol istilalarının sonucunda Kiev Knezliği ve burada yaşayan Musevi cemaatleri büyük zarar görmüştür. Öyle ki 15. Yüzyıla kadar bu bölgede yaşayan Yahudi cemaatleriyle ilgili günümüze ulaşan hiçbir kaynak bulunmamaktadır.

Ancak Kırım Hanlığı'nda (1441 - 1783) daha önce yerleşen Yahudi cemaatinin yanı sıra, Karaim Türkler'inin de burada yaşadıkları bilinmektedir. Kırım'da yaşayan Yahudilerin özellikle ticaret alanında Yunanlılarla rekabet içerisinde oldukları ve refah seviyelerinin yüksek olduğu da bilinmektedir¹⁵².

İleride Rusya İmparatorluğu'ndaki Yahudileri derinden etkileyecek durum, 14. Yüzyılda yeni ve muzaffer bir lider olan Polonya kralı III. Kazimir (1310-1370) döneminde gerçekteşmiştir. Batı Avrupa'daki farklı ülkelerde yaşayan Yahudileri'nin yüksek ekonomik konumları nedeniyle kral III. Kazimir kendi ülkesine gerçekteşebilecek her Yahudi göçüne sıcak bakıyor ve destekliyordu. Bu nedenle kralın daveti üzerine birçok Yahudi Polonya topraklarına göç etmiştir. Göçlerin öncesinde, bu bölge topraklarında yaşayan Yahudilerin çoğu, Slav dillerini konuşuyorlardı. Ancak zamanla Batı Avrupa'dan gelen Aşkenaz Yahudileri'nin etkisi altında kalarak Yidiş dilinde konuşmaya başladılar.

Polonya ve Litvanya'dan Rusya'ya gelen Yahudi tüccarlar sadece geçici bir süre bu topraklarda kalabiliyorlardı. 18. Yüzyıla kadar ne Moskova knezleri ne de Rus çarları Yahudi cemaatlerine topraklarında yerleşmeye izin veriyorlardı. Bunun önemli nedenleri; o dönem Rus halkının Hıristiyan olmayan cemaatlere büyük bir şüphe ile yaklaşmaları ve hükümdarların Rus Ortodoks Kilisesi ile ilişkilerinin zedelenme ihtimallerinin önlenmesiydi.

Ancak buna rağmen 1676 ve 1684 yıllarında yapılan nüfus sayımına göre, Moskova'da az sayıda vaftiz edilmiş Yahudi yaşamaktaydı. Genelde ressam, hekim ve çevirmen olan Yahudiler Ortodoks Hıristiyanlığa geçtikten sonra büyük miktarda para ile ödüllendiriliyorlardı¹⁵³. Bu vaftiz edilmiş insanlardan bazıları I. Petro (1672-1725) zamanında Rus aristokrasisinin en yüksek çevrelerine dâhil edilmişlerdir. Bunlardan: şansölye olan P. şafirov ve St. Petersburg'un general – polismeystr olan A. Diver örnek olarak verilebilir.

¹⁵² Semen Dubnov, *Kratkaya İstoriya Evreyev*, s. 477.

¹⁵³ Semen Dubnov, *History of the Jews in Russia and Poland*, Avotaynu, Inc., New Jersey 2000, s. 33.

3.1.1. Rusya İmparatorluğu Dönemi

Rusya İmparatorluğu Büyük Kuzey Savaşı sonucunda Rus Çarı I. Petro tarafından 1721 yılında kurulmuştur. 19. Yüzyılın başında dünyanın en büyük ülkesi olan Rusya İmparatorluğu 1917 yılında meydana gelen Şubat Devrimi ile varlığını yitirmiştir.

Paul Johnson'a göre, Çarlık rejimi, otokrasinin en kötü ve çirkin yönlerini uygulayarak, Yahudileri sistematik bir şekilde en kötü muameleye tabi tutmuştur¹⁵⁴. Rusya İmparatorluğu'nun dönemi boyunca Yahudilerin aleyhine yığınlarca kanunlar ve kararname düzenlenmiştir.

Ancak burada unutulmaması gereken nokta, Yahudilere ilişkin yayınlanan tüm kanunlar ve kararname devletin hem dış ve hem de iç etkenlerden etkilenerek düzenlenmişlerdir.

3.1.1.1. 1721-1881 Dönemi

Rus Yahudileri farklı tarih, din ve dil geçmişine dayanan çeşitli etnik topluluklara bağlıdır. Büyük çoğunluğu, Avrupa kökenli Aşkenazlardır. Çoğunun kökenleri, 1772-1795'teki Polonya'nın bölünmesinden sonra Rusya'ya geçen eski Polonya topraklarından gelmektedir.

İmparatorluğu'nun kurucusu ve aynı zamanda Hıristiyanlığın koruyucusu olarak da bilinen I. Petro, batıdan gelen Yahudi tüccarların Rusya topraklarına gelmelerine karşı çıkarak Yahudi tüccarların serbestçe ticaret yapmalarına izin vermemiştir¹⁵⁵. Ancak buna rağmen kalabalık Yahudi topluluklarının Rusya'ya, özellikle Malorosiya'ya yavaş yavaş göç ederek yerleşmeye başladıklarını görmekteyiz.

I. Petro'nun ölümünden sonra eşi I. Ekaterina (1684-1727), 20 Nisan 1727 yılında İmparatorluk sınırlarında bulunan tüm Yahudilerin sınır dışı edilmesine yönelik bir kararname yayınladı¹⁵⁶. Ancak Yahudileri İmparatorluğu'nun topraklarından uzak tutma çabaları kısmen başarısız oldu. Çünkü Yahudi cemaati mensuplarının çoğu Rusya İmparatorluğu'nun ekonomik ve ticari hayatlarına mühim katkılarda bulunmaktaydılar.

1772-1795 yıllar arasında meydana gelen Polonya'nın bölünmesi sonucunda Yahudileri Rus İmparatorluğu'ndan uzak tutma çabaları zamanla daha da imkânsız hale

¹⁵⁴ Paul Johnson, *A History of the Jews*, s. 358.

¹⁵⁵ Andrey Dikiy, *Evrei v Rossii i v SSSR. İstoriçeskiy Oçerk*, 2. Baskı, Blagosvet Yayınevi, Novosibirsk 1994, s. 47.

¹⁵⁶ Rusya İmparatorluğu döneminde Yahudilere ilişkin yayınlanan kararname, <http://www.hrono.ru/dokum/1700dok/1727zhidy.php>, erişim tarihi: 02.03.2010.

gelmiştir. Daha önce Polonya kralı III. Kazimir'in daveti üzerine Polonya'ya göç eden yoğun Yahudi nüfusu, Polonya'nın bölünmesinin sonucunda topraklarıyla beraber Rus İmparatorluğu'nun hâkimiyeti altına girmiştir. Sayıları yüz binleri bulan kalabalık bir Yahudi nüfusunun Rusya'nın yönetimi altına girmesi, "Çözülmesi gereken bir Yahudi sorunu" haline gelmiştir¹⁵⁷. Bu "sorunu" Rusya'nın her İmparatoru veya İmparatoriçesi farklı yaklaşımlarla çözmeye çalışmışlardır.

1783 yılında, Kırım'ın da tüm Yahudi nüfusuyla birlikte Rus İmparatorluğu'nun topraklarına dâhil edilmesi üzerine, Aralık 1791 yılında İmparatoriçe II. Ekaterina (1729-1796) tarafından "Çerta Osedlosti"¹⁵⁸ yani "Sınırlandırılmış Yerleşim Bölgesi" olarak bilinen kararname açıklanmıştır (bkz. Harita 1). Bu kararnameye göre Rusya'da bulunan Yahudilere bu bölgenin dışında yerleşmesi ve yaşaması yasaklanarak, kendilerine ayrılmış olan belli yerleşim birimlerinin sınırları içerisinde kalmaları şart koşulmuştur. Ayrıca özel yasal izni olmadan Yahudilerin bu bölgenin dışına çıkması da yasaklanmıştır.

1801 yılında tahta çıkan I. Aleksander (1777-1825), "Yahudi sorununu" çözmek ve Yahudilerin yaşamını iyileştirmek amacıyla özel bir komisyon görevlendirmiştir. Komisyon tarafından geliştirilen ve 1804 yılında "Yahudi Durumlarını Düzenleme" adı altındaki kanun İmparator tarafından onaylanmıştır¹⁵⁹. Bu kanun doğrultusunda tüm Musevi cemaatlerinin çocukları ayırım yapılmaksızın bütün Rus devlet okullarında, yüksek okullarında ve üniversitelerinde eşit eğitim hakkına kavuşmuştur.

Ayrıca Yahudilerin kendi *kahal*'larına¹⁶⁰ bağlı kaldıkları sürece, Yahudi cemaatlerini oluşturmalarına, hahamlarını seçmelerine yani kendilerini uygun gördükleri şekilde yönetme ve kendi sosyal ihtiyaçlarını karşılamalarına da izin verilmiştir. İdareciler için ise bu, vergi toplamanın en etkin yoluydu. Yahudiler için ise, nihayet yaşamlarını kendi dini liderlerinin yönetiminde, doyasıya yaşama fırsatıydı¹⁶¹.

¹⁵⁷ Paul Johnson, *A History of the Jews*, s. 358.

¹⁵⁸ Sınırlandırılmış Yerleşim Bölgesi, Baltık'tan Karadeniz'e uzanan, Yahudilerin serbest yaşamasına izin verilen ve yirmi beş kentten oluşan bölgedir. Oleg Budintskiy, *İstoriya i Kultura Rossiyskogo i Vostoçnoevropeyskogo Evreystva, Dom Evreyskoy Knigi*, Moskova 2004, s. 26.

¹⁵⁹ Semen Dubnov, *Kratkaya İstoriya Evreyev*, s. 530.

¹⁶⁰ Kahal, İbranice cemaat anlamına gelmektedir. Yahudi halkının doğasında olup, ancak dış güçlerin baskısını hissetmediğinde ortaya çıkan kültür ve değer sisteminin bir örneğidir. Aynı zamanda kahalllar, üyelerinin tüm sosyal, ekonomik ve hukuk meseleleriyle yakından ilgilenmektedir. Benjamin Blech, *Geçmişten Günümüze Yahudi Tarihi ve Kültürü*, çev. Seval E. Vali, Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın, İstanbul 2004, s. 193.

¹⁶¹ Benjamin Blech, *Geçmişten Günümüze Yahudi Tarihi ve Kültürü*, çev. Seval E. Vali, Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın, İstanbul 2004, s. 193.

Yine kabul edilen düzenlemeler çerçevesinde tüm Yahudi cemaatlerine mensup bireyler çiftçi, tüccar, meşani¹⁶² ve el sanatlarıyla uğraşanlar olmak üzere 4 ana sınıfa ayrılmıştı¹⁶³.

Yahudileri tarıma çekmek amacıyla, devlet vergi indirimleri uygulamış, belirli bölgelere, özellikle Novorosiya'ya Yahudi cemaatlerin yerleşmeleri için önerilerde bulunmuştur. Bu bölgelere yerleşen Yahudilerin çiftçiliği öğrenmeleri için hükümet ayrıca bazı kolaylıklar da sağlamaya çalışmıştır. Ancak bir yandan Yahudilerin tarıma yabancı olmaları, diğer yandan ıssız bozkır bölgelerine yerleşme zorluğu zamanla bu tarımsal kolonilerin gerilemesine neden olmuştur.

Rusya İmparatorluğu'ndaki Yahudilerin bazıları birden fazla dil bilmeleri, tüccarlık ve girişimcilik alanlarında kabiliyetli olmaları nedeniyle, Rusya'nın ticari ve ekonomik hayatlarında önemi roller üstleniyorlardı. Ayrıca çeşitli el sanatları ile uğraşan Yahudiler, özellikle bakır eşya işçiliğinde, marangozlukta, şişirme cam üretiminde ve deri işlemede ön plana çıkmışlardı.

Son olarak Yahudi nüfusunun büyük bir çoğunluğunu oluşturanlar meşani sınıfına giriyorlardı. Bu sınıfa ait olan Yahudilerin bazıları zamanla çiftliklerin, değirmenlerin ve balıkçılık sektörlerinin sahipleri olarak, kısa zamanda zenginleşerek sınıfın üst tabakalarına yerleşmeyi başarmışlardır. Ancak A. Dikiy bu zenginleşme, Yahudilerin sınıfların ayrılmasına o kadar da önem vermediklerinden kaynaklandığını belirtmiştir. Çünkü Yahudilerin çoğu kendilerine gösterilen arazide meşgul olacakları yerde, arazileri kiraya veriyorlar, buna karşılık bazıları ticaretle uğraşıyor, bazıları sarraflık ve tefecilik yapıyorlardı¹⁶⁴. Böylece yüksek faizle borç verdiklerinden bir hayli zenginleşmişler, emlak sahibi olmuşlardı. Yahudilerin bu derece zenginleşmesi Ortodoks ahali tarafından olumsuz karşılanmış, huzursuzluk ve anlaşmazlıklara yol açmıştır. Hükümet bu sürtüşmeleri, Yahudileri bu bölgelerden uzaklaştırarak çözmeye çalışmıştır. Bu durum ise Yahudiler arasında gönül kırgınlığına ve umutsuzluklara sebep olmuştur.

Çar I. Nikolay (1796-1855), otokratların en acımasızı olarak bilinmekteydi¹⁶⁵. Onun yönetim döneminde Yahudilere ilişkin en önemli değişiklik, 1827 yılında yürürlüğe girmiş olan "Kanton Kararnameleri" olmuştur. Bu kararnamelere göre daha önce askeri görevlerden muaf tutulan Yahudilerin artık bu görevi yerine getirmeleri şart koşuluyordu.

¹⁶² Meşanın, Rusça küçük kent bujuvazisine ait birey anlamına gelmektedir. Meşani kelimenin çoğulu.

¹⁶³ Andrey Dikiy, *Evrei v Rossiy i v SSSR. İstoriçeskiy Oçerk*, 2. Baskı, s. 68.

¹⁶⁴ Andrey Dikiy, *Evrei v Rossiy i v SSSR. İstoriçeskiy Oçerk*, 2. Baskı, s. 76.

¹⁶⁵ Paul Johnson, *A History of the Jews*, s. 358.

Her yıl her bin Yahudi erkekten onunun askeri görevini yerine getirmesi bekleniyordu. Hıristiyan toplumunda ise, her bin erkekten sadece yedisine zorunluluk konmuştu. Ayrıca Yahudi çocuklar, Hıristiyanların aksine askeri göreve 12 yaşından itibaren başlamaktaydı. 18 yaşını doldurmamış olanlar garnizon taburlarına, oradan da çoğunluğu ya askeri kanton okullarına ya da köylere zanaatkâr çıraklığına gönderilmekteydi. Küçük yaşta kanton okullarına gönderilen ve geri dönen “Yahudi” askerlerin çoğu kendilerini artık Yahudi olarak tanımlamaması üzerine hükümetin uygulamış olduğu zorunlu asimilasyon politikaları açıkça ortaya çıkmış oldu. Askerlik görevinden kaçmaya çalışan ya da askerlik sürelerini bitirmeyenlerinin ailelerinden ise yüksek miktarda para cezası alınmaktaydı.

1835 yılında Çar I. Nikolay tarafından eski adı altında olan “Yahudi Durumlarını Düzenleme” kanununa bazı değişiklikler ilave edilerek yeniden onaylandı. Yürürlüğe girmiş olan bu yeni değişiklikler, Yahudi cemaatlerinin durumlarını olumsuz yönde etkileyerek, bu sefer ikamet ve meslek seçimlerinde de önemli kısıtlamalar getirmiştir. Kasabalarda yerleşmelerin yasaklanması ve kamu işlerinden uzak tutulması gibi yapılan değişiklikler, Yahudileri öncelikle maddi yönden büyük ölçüde sarsarak yeni problemler çıkarmıştır.

Yeni kanunda yer alan değişikliklerden bir diğeri ise Yahudi kıyafetleri maddesi olmuştur. Bu maddeye göre özel bir izinle “Sınırlandırılmış Yerleşim Bölgesi”ni geçmek isteyen Yahudiler ancak “Rus” kıyafetlerini giyerek bunu yapabileceklerdi. Ayrıca özel bir izin ile Rusya İmparatorluğu’nun iç illerinde bulunan Yahudiler, bundan sonra bölgede en fazla altı hafta kadar kalabileceklerdi.

1850 yılına gelindiğinde Yahudi kıyafetleriyle ilgili olan madde sadece Rus İmparatorluğu’nun sınırlarının iç kesiminde bulunan iller ile sınırlı kalmayıp, “Sınırlandırılmış Yerleşim Bölgesi” de bu kanuna tabi tutulmuştur. Yahudilerin geleneksel kıyafetlerine yasak kalsa da ihtiyar Yahudilere, ödenen vergi karşılığında geleneksel kıyafetlerini giymeye izin verilmiştir. Ayrıca dinlerini temsil eden tüm unsurlar (kadınların başlarını tıraş etmesi, erkeklerin uzun sakal bırakmaları) ve kıyafetler (kipa, tallit) yasaklanarak, sadece sinagoglarda giyilmesine izin verilmiştir.

Yahudi cemaatlerinin arasında Rus dilini ve kültürünü yaygınlaştırmak ve dini hayatlarını kısmen de olsa kontrol altına almak amacıyla 1840 yılında Yahudiler için

genel eğitim kursları ile kamu ilköğretim okullarının yanı sıra iki tane de hahamlık okulu açılmıştır¹⁶⁶.

İmparator II. Aleksander (1818-1881) dönemi, Rus Yahudileri için bir dönüm noktasını teşkil etmiştir. Bu dönemde Çar liberal bir dönem başlatarak, Yahudi cemaatlerine ilişkin pek çok düzeltmeleri ve reformları yapmıştır. Bunlardan en önemlileri şöyleydi; genç Yahudi erkeklerin askeri kanton okullarına alınmaları sona erdirildi. Tüccarlara, esnaflara, zanaatkarlara ve yüksek tahsillerini tamamlamış olanlara Rusya İmparatorluğu'nda serbest dolaşım ve yerleşim imkanları tanındı. Yani 1791 yılında oluşturulan “Sınırlandırılmış Yerleşim Bölgesi” fiilen işlevini ilk defa bu dönemde yitirmiş oldu. Ayrıca eskiden devlet ve kamu hizmetlerinden uzak tutulan Yahudiler bu dönemde kısmen dahi olsa devlet işlerine girmeyi de başarmışlardı.

Çar II. Aleksander tarafından yapılan reformların sonucunda Rusya İmparatorluğu hızlı bir ekonomik kalkınma sergilemiştir. Yahudi cemaatlerinin çabaları ve girişimciliği de bu gelişmelere hız katarak, özellikle bugünkü Ukrayna bölgesini Rusya İmparatorluğu'nun dinamik bir şekilde gelişen mntikasına dönüştürmüştür. Ülke çeşitli ekonomik dalların gelişmesinde, özellikle bankacılık sektöründe başarılı olan Ginsburg ve Polyakov aileleri ve şeker endüstrisinin mühim girişimcilerinden Zaitsevs ve Brodsky aileleri önemli birer rol üstlenmişlerdir¹⁶⁷. Ayrıca Rusya İmparatorluğu'nun gelişmekte olan önemli limanlarından biri olan Odessa, Yahudi nüfusunun hızlı artışına ve gelişmesine sahne oldu. Zamanla bu şehir, Rusya İmparatorluğu'nun Yahudi cemaatlerinin bulunduğu en yoğun bölgesi, Yahudi kültürünün merkezi ve *maskiller* yani aydınlanan Yahudiler tarafından yönetilen ilk kenti olmuştur¹⁶⁸.

1860'lardan itibaren Yahudi cemaatlerinin kültürel izolasyonları giderek zayıflıyordu. Yahudi gençler devlet okullarına ve üniversitelerine büyük ilgi duymaya başlayınca, Rus dilini ve geleneklerini benimseyen Yahudilerin sayısı da her geçen yıl artmaya başlamıştı. Bu durum hem Yahudilerin kuşaklar arası çatışmasına hem de *maskillerle* (aydınlananlar) Ortodoksların karşı karşıya gelmelerine neden olarak, cemaatler içi ortamlarını gerginleştirmişti. Yaşlılar ve din adamları kendilerini Rus ortamından tamamen ayırmaya çalışırken, gençlerin çoğu bunun tam tersine Rus

¹⁶⁶ Valeriy Engel Viktoroviç'in, Maimonides adındaki Yahudi Devlet Akademisi'nde 2000-2001 öğretim yılının birinci döneminde okutmuş olduğu “Rusya'daki Yahudilerinin Genel Tarihi” dersinde vermiş olduğu ders notlarından alınmıştır. 6. ders notları.

¹⁶⁷ Andrey Dikiy, *Evrei v Rossiy i v SSSR. İstoriçeskiy Oçerk*, 2. Baskı, s. 80.

¹⁶⁸ Paul Johnson, *A History of the Jews*, s. 454.

toplumuyla birleşmeye ve uyum sağlamaya çabalıyordu. Böylece pek çok asimile olmuş Yahudi, bunların çoğu *maskiller* (aydınlananlar) Hıristiyanlığı kabul ederek vaftiz olmuşlardır¹⁶⁹.

Burada belirtilmesi gereken nokta, *Haskala*¹⁷⁰ hareketinin (Yahudi aydınlanması) destekçileri Rusya'nın ekonomi, siyasi, kültürel ve sosyal dallarında farklı görevleri üstlenerek önemli birer yönetici konumuna da gelebiliyorlardı. Örneğin Rus müziğinde, annesi ve babası din değiştirmiş olan Anton Rubinstein (1829-1894) ve kardeşi Nikolay, (1835-1881) Moskova Konservatuarını yıllarca yönetmişlerdi ve gene yıllarca Rus senfonisinin ve operasının hâkimiydiler.

Bu dönemde Yahudi topluluğunda meydana gelen bir diğer önemli gelişme ise 1850'den itibaren Yahudi edebiyatının Rusça ve İbranice olarak ortaya çıkmasıdır. *Maskilim*, Yidişten nefret ediyordu. Çünkü bu dil onlara göre getto ve Tora kokuyordu; İlahi bir Varlık'a hiç atıf yapmayan bir İbranicede, kültürel Rönesans yapmayı umuyorlardı¹⁷¹. Böylece zamanla düzenli olarak çıkan ilk İbranice haftalık dergi, "Ha Maggid" 1856'da Rusya'da yayınlanmaya başlamıştır. Tüm bu süreli yayınlar *Haskala*'nın propagandasıyla başlayarak, zamanla Yahudi halkının kültürünü ve milliyetçiliğini vurgulamaya başlamıştır. St. Petersburg gibi büyük şehirler ise Rus Yahudilerinin sosyal ve kamu merkezlerine dönüşmüştür.

3.1.2.2. 1881-1917 Dönemi

Yahudi tarihinin en önemli yıllarından biri 1881 yılı olmuştur. Meydana gelen olayların önemi ve dayandıkları esaslara bakılırsa, dünya tarihinde de bir dönüm noktası olarak algılanabilir. Bu dönemde yaşanan pogromlar¹⁷², Yahudilerin kitleler halinde Rusya İmparatorluğu'ndan kaçmalarına neden olarak tüm dünyanın tepkisini çekmiştir.

1881 yılında Rusya İmparatoru II. Aleksander'in bir suikasta kurban gitmesi ile birlikte Rus İmparatorluğu'ndaki Yahudilerin durumları hızla bozuldu. Suikasttan sonra

¹⁶⁹ 19. yüzyılda Yahudilerin, 69.400'ü Ortodoksluğa, yaklaşık 12.000'i Katolikliğe ve 3.000'i Lüterciliğe geçmişlerdir. Feliks Kandel, *Oçerki Vremen i Sobitij iz İstoriy Rossiyskih Evreyev I*, Tarbut Yaymevi, Kudüs 1988, s. 453.

¹⁷⁰ Haskala, İbranice bilgelik anlamına gelmektedir. Yahudi aydınlanma hareketine atıf yapar. Aydınlanma Çağı teriminin genellikle 18. yüzyıl için kullanılmasına rağmen, Yahudi tarihçiler bu terimi, Mendelssohn ile başlayan ve 19. yüzyıl boyunca uzanan dönem için kullanmaktadırlar. Benjamin Blech, *Geçmişten Günümüze Yahudi Tarihi ve Kültürü*, çev. Seval E. Vali, Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın, İstanbul 2004, s. 226.

¹⁷¹ Benjamin Blech, *Geçmişten Günümüze Yahudi Tarihi ve Kültürü*, s. 226.

¹⁷² Pogromlar, Rusça her türlü toplu şiddet anlamına gelmektedir. Özellikle Yahudilere yönelik uygulanan büyük katliamlar anlamında kullanılmaktadır.

meydana gelen istikrarsız siyasi durum ve ekonomik sıkıntılar halkı şiddetli çatışmalara sürükledi. Bu dönemde Yahudi düşmanlığı artmış, Yahudiler Slav milliyetçilerin ana hedefleri haline gelmiştir.

29 Nisan 1881’de başlayan büyük katliamların çoğu ateşli bir Slav yandaşı olan İçişleri Bakanı İgnatiev’in teşvikiyle düzenlenerek gerçekleşmiştir. Katliamlar yüz kadar merkeze yayılarak, kalabalık bir halkın katılımıyla yaklaşık bir yıl sürmüştür¹⁷³.

Pogromlar, fiziksel saldırılar, soygun ve yağma olayları, hükümeti “Yahudi sorununa” yeni çareler aramasına itti. Sonuç olarak Çar Hükümeti, Mayıs 1882 tarihinde “Yahudiler Hakkında Muvakkat Nizam” ya da “Mayıs Yasaları” olarak bilinen Yahudilerin aleyhine düzenlenen sayısız kanunlar çıkardı. Daha önce yapılan reformların tersine, bu kanunlar Yahudilere belirli bölgelerin dışında yerleşmelerini bir kez daha yasaklamış oldu.

Ayrıca Çar II. Aleksander’in yerine geçen Çar III. Aleksander (1845-1894) döneminde yeni bir “Yüzdelik Oranı” da uygulanmaya başlandı. Buna göre yüksek okullarda ve üniversitelerde eğitim görmek isteyen Yahudiler sadece bulunan bölgenin nüfus oranına göre başvuruda bulunabileceklerdi. Yine “Yüzdelik Oranı”na göre, Moskova ve Petersburg gibi önemli merkezlerde Yahudi tüccar ve esnaflar artık nüfusun belirli yüzdeliği geçmemek şartıyla kalabiliyorlardı. Ayrıca daha önce kamu ve devlet alanlarında çalışan Yahudilere de kısıtlamalar getirildi. Bu durum Yahudi devlet memurlarının özel şirketlere yönelmelerine neden oldu. Tüm bu değişiklikler Yahudilerin maddi durumlarının ciddi ölçüde olumsuz yönde etkiledi.

Kötüleşen ekonomik durumun ve pogromların doğrudan bir sonucu olarak kalabalık kitle göçleri meydana geldi. Özellikle 1881-1882 yılında meydana gelen pogromlar on binlerce Yahudinin ülkeden ayrılmasına neden oldu. Bu dönemde göçmenlerin çoğu özellikle Avusturya’ya ya da Almanya’ya gidiyor, oradan da Amerika Birleşik Devletleri’ne göç ediyorlardı¹⁷⁴.

Diğer taraftan da Rusya İmparatorluğu’nda kalan Yahudiler kendilerini korumak ve yeni göçleri düzenlemek amacıyla “Hovevei Zion” (Sion Âşıkları) adlı ilk Siyonist bir örgüt kurdular. Bu örgüt Siyonizm’in ilk adımı olarak kabul edilmektedir. Çünkü örgütün

¹⁷³ Paul Johnson, *A History of the Jews*, s. 364.

¹⁷⁴ 1881-1914 yıllar arası Rusya İmparatorluğu’nu 1 milyon 980 bin Yahudi terk etmiştir. Bunlardan % 78,6’sı Amerika Birleşik Devletleri’ne göç etmiştir. Feliks Kandel, *Oçerki Vremen i Sobitij iz İstoriy Rossiyskih Evreyev 2*, Geşarim Yayınevi, Moskova 2002, s. 524.

amacı Yahudilerin Osmanlı İmparatorluğu'nun toprakları içerisinde bulunan Filistin ve Kudüs'e göçlerini teşvik ederek, yerleşmelerini sağlamaktı. 1882-1883'te Rusya ve Doğu Avrupa'da kurulan Siyon Aşıkları derneklerinin sayısı on iki iken, daha sonra hızla artarak 1889-1890 yıllarında 138'e ulaşmıştı¹⁷⁵.

Pogromlar ve ekonomik sıkıntılar beraberinde Yahudilerin siyasallaşmasını da getirmiştir. Daha önce Rus toplumuyla kaynaşmaya sıcak bakan genç Musevi nesil, milliyetçilik duygularının artmasıyla ve Rusya İmparatorluğu'ndaki Yahudilerin durumlarını daha iyiye değiştirebilme umutlarıyla beraber artık anarşist, komünist, sosyalist veya Siyonist hareketlerine katılmaya başlamışlardır. Örneğin dönemin en önde gelen Sosyal Demokratların ve Sosyalist Devrimci Partilerinin liderleri J. Martov ve L. Troçki gibi liderlerin çoğunun Yahudi kökenli olduğunu görmekteyiz.

Ayrıca 1897 yılında yapılan yasadışı kongrede Rusya İmparatorluğu'nda bulunan Yahudi işçilerin temsilcileri toplanarak “Bund¹⁷⁶” – Bağımsız Yahudi İşçiler Birliğini oluşturdu. Bu Yahudi işçilerin devrimci hareketine üye olabilmek için Yahudi cemaatlerinin birine mensup olmak şart idi¹⁷⁷. Bir yıl sonra 1898 yılında *Bund* özerk bir hareket olarak, Lenin'in önderliğinde devrimi gerçekleştirecek olan Rus Sosyal Demokrat Partisi'ne katıldı. Bunun yanı sıra *Bund*, Yahudi işçilerin arasında komünist düşüncüyü yaymak için Rusya'da çeşitli organizasyonları kurarak komünizmin gelişmesinde önemli rol oynamıştır¹⁷⁸.

Çar III. Alexander ölünce, yerine Romanovların sonuncusu olan Çar II. Nikolay (1868-1918) geçti. Yeni Çar babasının geride bıraktığı karışıklıkla baş etmek zorunda kalarak “Yahudi Sorununa” farklı yaklaşımları getirmeye başladı. Ancak saltanatı sırasında en ünlü pogromlardan olan Kişinev pogromu gerçekleşince pek çok yabancı devletin şiddetli eleştirilerine ve tepkilerine maruz kalmıştır. Tüm bu dış ve iç baskılar nedeniyle “Yahudi Sorununun” çözülmesine hız katarak yeni değişikliklerin yapılmasına gidilmiştir. Bunlardan bazıları; “Sınırlandırılmış Yerleşim Bölgesi”nin sınırlarını gevşeterek, kasaba ve köylerde gayrimenkul sahibi olmaksızın yeni Yahudi yerleşim

¹⁷⁵ Ali Arslan, *Avrupa'dan Türkiye'ye İkinci Yahudi Göçü*, Truva, İstanbul 2006, s. 38

¹⁷⁶ Bund, Rusya'da kurulan bir sosyalist Yahudi cemiyetidir. Bu teşkilat Filistin meselesi ile uğraşmaktan ziyade Rusya'daki Komünist İhtilali hazırlama görevini yapmıştır. Ayrıca Siyonizme şiddetle karşı çıkan birlik zamanla Yahudi İşçi Partisine dönüşmüştür. Dikiy Andrey, *Evrei v Rossiy i v SSSR. İstoriçeskiy Oçerk*, 2. Baskı, Blagosvet Yayınevi, Novosibirsk 1994, s. 189.

¹⁷⁷ Andrey Dikiy, *Evrei v Rossiy i v SSSR. İstoriçeskiy Oçerk*, 2. Baskı, s. 189.

¹⁷⁸ General Netchelodon, *Rus İhtilali ve Yahudiler*, çev. Vecdi Bürün, Sebil Yayınevi, İstanbul 1975, s. 15.

yerleri oluşturmalarına müsaade edilmesi ve yüksek öğrenim tamamlamış olanların eş ve çocuklarına özel olanakların sunulması olmuştur.

Diğer yandan 20. Yüzyılın başında birçok Yahudinin Rusya İmparatorluğu'nda ortaya çıkan iki büyük devrimci partinin (Sosyal Devrim Partisi ve Rus Sosyal Demokrat İşçi Partisi) saflarına katıldığını görmekteyiz. Özellikle Rus Sosyal Demokrat İşçi Partisi yoğun bir Yahudi nüfusundan oluşmaktaydı. 1903 yılında düzenlenen Rusya Sosyal Demokrat İşçi Partisi'nin İkinci Kongresi'nde Vladimir Lenin (1870-1924) ve Julius Martov (1873-1923) arasında kurulmakta olan partinin üyelik tanımı üzerine başlayan görüş ayrılığı sonucu parti Bolşevik ve Menşevik isimli iki gruba ayrılmıştır. Böylece başlayan görüş ayrılığı sonucu yaşanan ayrışmadaki tarafların çoğunluğunu sağlayan Lenin yanlısı grup Bolşevik'ler, azınlıkta kalan Martov yanlıları ise Menşevik olarak adlandırılmışlardır. Ancak Menşevik kanadın gücü kısa sürede azalarak önemini yitirmiştir.

1905-1907 yıllarında yaşanan devrim girişimleri sırasında Yahudilerin oldukça önemli ve aktif devrimci etkinliklere katıldıkları bilinmektedir¹⁷⁹. Ancak yaşanan istikrarsızlık ve Yahudilerin devrimci faaliyetlere katılması Rus halkının bazı kesimleri tarafından olumsuz karşılanarak Yahudi düşmanlığının artmasına sebep oluyordu. Böylece bazı bölgelerde zaman zaman yeniden pogrom dalgaları başlayarak yüzlerce can kaybına yol açmaktaydı.

Birinci Dünya Savaşı sırasında, 1915 yılında Alman birlikleri Batı Rusya'ya hücum ederek doğuya doğru ilerlemeye başladıklarında, Rus İmparatorluğu emriyle o bölgede bulunan tüm Yahudi cemaatleri, daha güvenli olan devletin orta bölgelerine, tren yoluyla nakledilmeye çalışılmıştır. Bunun nedeni sadece Yahudilerin canlarını kurtarmak değil, ayrıca tüm İmparatorluğu kurtarmak anlamına geliyordu¹⁸⁰. Çünkü o dönemde Çar, Yahudilerin çoğunun Alman birliklerine sempati duyduklarına ve onların adına casusluk yaptıklarına dair bilgiler ediniyordu. Edinen bu bilgilerin doğrultusunda Çar, Yahudileri ihanetle suçlayarak, İbraniceyi devrimcilerin dili olarak ilan etti ve kullanımını katiyetle yasakladı. İbranice yazanlar takibata uğrayarak, çalışma kamplarına gönderildi. Ayrıca İbranice yazanların çoğu, çareyi Rusya'dan ayrılmakta buldu. Böylece, 1920'lerin başında İbrani edebiyatının merkezi, Odessa ve diğer Rus şehirlerinden Filistin'e kaymıştır.

¹⁷⁹ Andrey Dikiy, *Evrei v Rossii i v SSSR. İstoričeskiy Očerok*, 2. Baskı, s. 208.

¹⁸⁰ Andrey Dikiy, *Evrei v Rossii i v SSSR. İstoričeskiy Očerok*, 2. Baskı, s. 253.

Birinci Dünya Savaşı'nın sonunda binlerce aile yaşam yerlerini terk etmek zorunda bırakılmış ve ordunun baskısı ile devletin belirlediği alanlara yerleşmek zorunda kalmışlardır. Yahudiler ve Almanlar gibi Slav olmayan milletler, bu zorunlu göçlerden en çok zarar gören azınlıklar olmuştur. Yaklaşık 350 bin Yahudi mülteci durumuna düşmüştür¹⁸¹. Yahudilerin yüz binlercesi Polonya'dan, Beyaz Rusya'dan, Litvanya'dan ve Batı Ukrayna'dan kaçarak daha önce kendilerine yasak olan bölgelere yerleşmeye başladılar. Böylece daha önce var olan "Sınırlandırılmış Yerleşim Bölgesi" bir daha fiilen varlığını yitirmiş oldu. Ancak Moskova, Petrograd ve kraliyet ailesinin dinlenme tesisleri hala Yahudilerin yerleşimi için yasak bölgelerin içerisindeydi.

3.1.3. 1917-1922 Dönemi

1917 yılında meydana gelen Şubat devriminin sonunda Çarlık rejiminin yıkılması Yahudiler tarafından sevinçle karşılandı¹⁸². Geçici hükümetin ilk icraatlarından biri dini ve etnik sınırlamaların kaldırılması oldu. Bu şekilde, Yahudiler kendilerini daha kolay ifade etme özgürlüğüne kavuştular. Yahudilerin çoğu askeri ve yüksek okullara, üniversitelere akın ederek hızlandırılmış programlar sayesinde kısa zamanda mezun olabileme şansını yakalamış oldular.

Kerensky önderliğinde kurulan bir sosyalist geçiş hükümetinin iktidarda kaldığı süre boyunca Rusya'nın dört bir yanında güçlenen komünist işçi birlikleri, 1917 Ekimi'nde Bolşevik İhtilalini gerçekleştirdiler. Özellikle laik Yahudilerin, Bolşevizm'in yaratılmasında ve Rus İhtilalinin gerçekleştirmesinde etkileri oldukça büyüktü. Yahudilerin Bolşevik Partisi'nin üst kademelerinde ve teşkilatın yönetiminde çok ünlü oldukları bir gerçektir. Öyle ki Lenin haricinde, ihtilalin liderliğini yapan ana karakterlerin çoğu Yahudi idi¹⁸³.

Komünizm'in propagandası yapmak, parti politikasını yürütmek ve İhtilal karşıtlığı ile mücadele etmek için kurulan sıra dışı komisyonların liderliği Yahudi erkekler ve hatta bazı durumlarda Yahudi kadınlar tarafından üstlenilmiştir¹⁸⁴. Ayrıca birçok Bolşevik Yahudi "Cheka" da (gizli polis) komiser, vergi müfettişi ve bürokrat olarak görev yapıyorlar, Lenin'le Trotsky'nin organize ettikleri ve köylünün tahılına el

¹⁸¹ Feliks Kandel, *Oçerki Vremen i Sobitij iz İstoriy Rossiyskih Evreyev 2*, Geşarim Yayınevi, Moskova 2002, s. 806.

¹⁸² Andrey Dikiy, *Evrei v Rossiy i v SSSR. İstoriçeskiy Oçerk*, 2. Baskı, s. 300.

¹⁸³ General Netcheolodon, *Rus İhtilali ve Yahudiler*, s. 11.

¹⁸⁴ Paul Johnson, *A History of the Jews*, s. 452.

koydukları baskınlara katılıyorlardı¹⁸⁵. Bu faaliyetlerinden dolayı halkın nefretini kazanmışlardı. Böylece pek çok köylü nazarında Sovyet rejimi ile Yahudi komisyoncuları aynı anlama gelmekteydi.

Köylüler pek de haksız sayılmazdı. Çünkü Ekim Devrim'i sonrasında Yahudiler Rusya tarihinde ilk defa merkezi ve yerel yönetimlerde yüksek mevkilere gelebilmişlerdi. Ayrıca bu dönemde Yahudiler tüm işçi ve askeri konseylerin çalışmalarında aktif rol üstlenerek pek çok yerlerde başkanlıklara seçilmişlerdi. Örneğin Petrograd Konseyi'nin başkanlığına Odessalı Yahudi Leon Trostsky (1879-1940) getirilmişti.

Yahudilerin etkin çalışmaları başka örgüt ve kuruluşlarda da gözlemleniyordu. Öyle ki devrimle beraber kültür, eğitim, sağlık ve basın gibi pek çok önemli kuruluş Yahudi aydınlar tarafından yönetilmeye başlanmıştır¹⁸⁶.

Bu dönemde yeniden canlanan Yahudi ulusal siyasi örgütlerin arasında en etkili siyasi güç Siyonist hareketi olmuştur. Balfour Deklarasyonu'nun haberi Rusya'ya ulaşınca Siyonist hareketleri ile beraber bu dönemde Yahudi kültür ve geleneklerine daha büyük önem atfedilmeye başlandı. Siyonist topluluğu olan "Tarbut" yurt dışından gelen yardımlarla 250'den fazla eğitim kurumu açtı¹⁸⁷. Dünyanın ilk İbranice profesyonel tiyatrosu olan "Habima" bu dönemde Moskova'da açıldı. Ayrıca bir savunma örgütü olan "Yahudi Askerler Birliği" de bu sırada kuruldu.

Ülke çapında yüzlerce yerel Siyonist kuruluş faaliyete geçti ve 1915 yılında üye sayısı 18 bini geçmezken, 1917 yılında bu sayı 140 bine ulaştı. Kuruluşlardan biri olan "He-Halutsa", gençleri İsrail'de çalışma hayatına hazırlamak amacıyla endüstriyel ve tarımsal kooperatifleri kuruyordu. Bu hareketin binlerce üyesi üçüncü Aliyah'a yardım ederek etkili bir rol üstlenmişlerdi. 1920 yılında 120 kişi ülkeyi terk etmişti¹⁸⁸.

26 Ekim 1917 yılında kurulan ilk hükümetinin kabinesi yani Halk Komiserler Konseyi'nde sadece bir Yahudiye yer verilirken (Trostsky - Dışişleri Komiseri) sonraki oluşturulan kabinelerde Rus Yahudilerinin sayıları gittikçe artıyordu. Konsey'in en kilit Komiserlikleri (Dışişleri, Askeriye ve Maliye) Yahudilere verilmişti¹⁸⁹.

¹⁸⁵ Paul Johnson, *A History of the Jews*, s. 452.

¹⁸⁶ Andrey Burovskiy, *Pravda i Vimsel o Sovetskih Evreyah*, Yauza Press, Moskova 2009, s. 183.

¹⁸⁷ İtshak Maor, *Sionistskoye Dvijenie v Rossiy*, Biblioteka Aliya, Kudüs 1977, s. 261.

¹⁸⁸ Paul Johnson, *A History of the Jews*, s. 453.

¹⁸⁹ Andrey Dikiy, *Evrei v Rossiy i v SSSR. İstoriçeskiy Oçerk*, 2. Baskı, s. 326.

27 Temmuz 1918 yılında Halkın Komiserleri Konseyi tarafından yayınlanan bir bildiriye “Bütün Sovyet işçilerin, köylülerin ve askerlerin delegelerinin Yahudi düşmanlığı hareketini kökünden yok edecek tedbirleri almaları” emrediliyordu. Hükümet Lenin’in Yahudi düşmanlığını suçlayan nutkunu gramofonla yayınlıyordu¹⁹⁰.

Ancak diğer taraftan bu dönemde Siyonizm, Bolşevik komünist sistemi ile Yahudiler konusunda rekabet eden bir güç konumunda idi. Çünkü Trotsky ve ateist Yahudilerin zihinlerinde, Yahudi liderliğinde kurulacak dünya çapındaki komünist bir devletin Siyonistler tarafından engelleneceği korkusu vardı¹⁹¹. Bolşevik ve Siyonist Yahudiler arasında başlayan mücadele sonucunda Siyonist dernekleri de yasaklanan kuruluşlar listesinde yerlerini almışlardı. Bundan sonra Siyonistler yasa dışı olarak kabul edilen tüm faaliyetlerini “yer altından” devam ettirmeye başladılar¹⁹².

Buna bir ek olarak 1919 yılının Ağustosunda, din ve devleti ayıran kanunun çıkartılması üzerine, dini Yahudi toplumlarının tümü tasfiye edildi, mallarına el kondu ve sinagogların büyük çoğunluğu kapatıldı. İbranice eğitim kitaplarının ve laik eserlerin İbranice yayınlanması tekrar yasaklanarak (İbranice daha önce, yani Çarlık Rusya döneminde devrimcilerin dili olarak kabul edildiğinden yasaklanmıştı.) eğitim dili olarak Rusçanın yanı sıra İdiş dili de kabul edildi. Museviliğe karşı propagandalarında yer alan Yahudi komünistlere rağmen Yahudi inanç mekânlarının bazıları Bolşevikler tarafından korundu¹⁹³.

Bolşevik Yahudilerin ilk kongresi 1918 yılında gerçekleşmiştir. 5 ay önce (20 Ocak 1918) Halk Komiserliğinin bünyesinde Yahudi Ulusal İşler Komiserliği (Yevkom) kurulmasına rağmen kongrede Yahudilerin Merkezi Bürosu ve yönetim kurulu da oluşturuldu. Büronun temel görevleri sık sık Yahudi Komiserliğinin görevleri ile çakışıyordu. Sonuç olarak her iki kurumun benzer görevleri nedeniyle Yahudilerin

¹⁹⁰ Paul Johnson, *A History of the Jews*, s. 452.

¹⁹¹ <http://www.salom.com.tr/news/detail/15200-Siyonizm-Bolsevizme-karsi-Yahudi-halkinin-ruhuna-iliskin-bir-mucadele.aspx>, erişim tarihi: 13.06.2010.

¹⁹² SSCB dönemi boyunca Siyonist faaliyetlerinden dolayı yakalanıp, büyük baskılar sonucunda sürgün ya da hapisaneye gönderilenler, ilerleyen dönemlerde hem İsrail hem de bugünkü Rusya’da “Siyon Mahkûmları” olarak bilineceklerdir. İşte bu SSCB’nin aktif “Siyon Mahkûmları”, genellikle 70’lerde İsrail’e göç ederek bugünkü devletin siyasal sisteminde önemli rolleri üstlenen kesimini oluşturmuşlardır.

¹⁹³ <http://www.salom.com.tr/news/detail/15200-Siyonizm-Bolsevizme-karsi-Yahudi-halkinin-ruhuna-iliskin-bir-mucadele.aspx>, erişim tarihi: 13.06.2010.

Merkezi Bürosu kapatıldı, Yahudi Komiserliği ise 1920 yılında Milliyetler Komitesinin bir departmanı oldu¹⁹⁴.

Bunun yanı sıra Komünist Partisi'nin içinde kurulan Yevsektsiya, çok sayıda Bolşevik Yahudiyi istihdam ederek Yahudi işçiler arasında parti politikasını yürütmeye başladı. Zamanla Yevsektsiya komünist Yahudilerin yönetimindeki Cheka birimleriyle köylülerin yanı sıra Siyonistlere de açıkça saldırmaya başladılar¹⁹⁵.

Bu dönemde en önemli çekişmelerden bir diğeri de Sovyet iktidarını benimsemeyi reddeden Beyaz orduyla, Trotsky tarafından kurulan Kızıl Ordu arasında yaşanıyor. "Yahudi Gücü" olarak algılanan Komiserlikler ve onun Yahudi taraftarları Beyaz ordu için en önemli rakip haline gelmişlerdir. Böylece Beyaz Ordu tarafından gerçekleştirilen 296 pogrom sekiz bin kişinin ölümüne ve 267 yerleşim yerinin talan edilmesine yol açtı. Bunların büyük çoğunluğu Ukrayna topraklarında meydana geldi. Pogromlardan kaçan Yahudiler genelde büyük şehirlere sığınarak, bu şehirlerin nüfus yapısını derinden etkilemeye başladılar. Bu bağlamda, bu dönemde (1920-1923) Moskova'daki Yahudi nüfusu 28 binden 86 bine, Petrograd'da ise 25 binden 52 bine ulaştı¹⁹⁶.

Beyaz ordu tarafından gerçekleştirilen pogromların sonucunda Yahudi cemaatlerinin geniş kesimleri bu sefer Sovyet rejimini daha çok desteklemeye yönelmiş ve birçok genç Yahudi Kızıl Ordu'nun saflarına katılmıştır. Kızıl Ordu'da tamamen Yahudilerden oluşan birlikler oluşturulmuştur, örneğin Birinci Yahudi Alayı gibi.

3.1.4. Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği Dönemi

1922 yılında eski Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği kurulduktan sonra, Yahudilerin çoğunluğu neredeyse otuz yıl boyunca hükümet konseyinde ve devletin sanayileşmesinde önemli görevleri üstlenmekteydiler. Her ne kadar halk arasında Yahudilere karşı antipati devam etse de Yahudilerin en önemli düşmanı olan Beyaz Ordu tamamıyla yok edildi.

İsrail Devleti kurulana kadar Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği döneminde Yahudilerin hayatlarında en önemli dönüm noktası Yahudi Otonom Oblastı'nın¹⁹⁷ oluşturulması olmuştur.

¹⁹⁴ Ro'i Yaacov, *Jews and Jewish Life in Russia and the Soviet Union*, Frank Cass & Co. Ltd., Essex 1995, s. 151.

¹⁹⁵ Paul Johnson, *A History of the Jews*, s. 453.

¹⁹⁶ Andrey Dikiy, *Evrei v Rossii i v SSSR. İstoriçeskiy Oçerk*, 2. Baskı, s. 412.

¹⁹⁷ Yahudi Otonom Oblastı, Rusçada Yahudi Özerk Bölgesi anlamına gelmektedir.

“Marksizm ve Ulusal Soru” adlı çalışmasında Stalin, Yahudilerin diri ve aktif olmayan ancak mistik ve doğaüstü “bir şeyler” olduklarını belirtmiştir¹⁹⁸. Ona göre dünyanın farklı yerlerinde bulunan, ortak bir dili, kültürü ve devleti olmayan Yahudileri bir ulus olarak nitelendirmek zordur. Yani bir etnik grubun millet statüsüne kavuşabilmesi için Stalin’e göre en önemli husus bu etnik grubun kendine ait toprakların olmasıydı.

Böylece Stalin’in tanımlarına göre bir millet statüsüne kavuşabilmek için Yahudiler kendilerine ait ve sonradan “Yahudi Yurdu” olabilecek bir yer talep etmeye başladılar. Bu taleplerin ve Kozmet’in¹⁹⁹ çaba ve yardımlarının doğrultusunda eski SSCB’nin Çin sınırında, Amur Nehri’nin kıvrımı içinde yer alan dağlık bölge olan Birobican’da, “Yahudi yurdu”nu kurmaya karar verilmiştir.

Mayıs 1928 yılında bölgeye “Yahudi özerk rayon”u yani “Yahudi özerk ilçe”si statüsü verilmesinin hemen ardından ilk Yahudi yerleşimciler Birobican’a doğru yola çıktı. Genelde Ukrayna, Beyaz Rusya ve merkez Rusya’dan gelen ilk grup yerleşimciler; Birofeld, Amurzet, Valdgame, Danilovka gibi köylerde büyük kolektif çiftlikleri kurmuşlardır. Ayrıca böyle bir özerk devlet anavatanın kurulduğunu duyan Arjantinli, Litvanyalı, Letonyalı, Polonyalı, Fransız, Alman ve Belçikalı 700 kadar Yahudi bölgeye göç ederken, Yahudi diasporası da Birobican’a maddi yardımda bulunmuştur²⁰⁰.

Sovyet yönetimi, Birobican’ı daha cazip kılabilmek için, 7 Mayıs 1934’te ilçenin statüsünü “oblast” yani bölge düzeyine yükseltmiştir. Böylece 1934 yılında Birobican resmen “Yahudi otonom oblasti” olarak ilan edildiğinde, Kozmet üyesi olan Mihail Kalinin, bölgeye sadece 100.000 Yahudi yerleştiği halde, hükümetin bir Sovyet-Yahudi cumhuriyetini yaratmayı dikkate alabileceğini belirtmiştir. Ancak her ne kadar bundan sonra bir artış yaşansa da yerleşimci sayısı planlananın çok altında kalmaya devam etti ve Yahudilerin sayısı bölgede bulunan tüm nüfusun sadece %23’ünü oluşturan 14 bin kişiye düştü. Bu yüzde hiçbir zaman aşılamadı ve Sovyet-Yahudi cumhuriyeti de hiçbir zaman kurulamadı²⁰¹.

Uzakdoğu’da bir “Yahudi yurdu”nun kurulmasıyla birlikte taraflar arasında farklı görüşler ve amaçlar benimsendi. Hükümetin amacı, yurt dışında yaşayan Yahudilerin

¹⁹⁸ Stanislav Gribov, *Polubil Rossiyu...Stalin i Evreyi*, Radonej, Moskova 2001, s. 13.

¹⁹⁹ Kozmet, SSCB’de çalışan Yahudilerin İskâmi Kurumudur.

²⁰⁰ Fdor Mendis, *Evreyi v Sovremennom Mire*, Geşarim Yayınevi, Moskova 2006, s. 287.

²⁰¹ <http://www.salom.com.tr/news/detail/11244-Polonyadan-Ozbekistana-genis-bir-cografyada-Rusya-Yahudileri--1.aspx>, erişim tarihi: 10.07. 2010.

ekonomik katkılarının yardımıyla, fakirleşen Rus Yahudilerinin kötü ekonomik koşullarını rahatlatmak ve Siyonizm'den dikkatlerini uzaklaştırmaktı²⁰². Çünkü SSCB'nin benimsemiş olduğu "Sovyet halkını oluşturma" politikası, birçok Siyonist kuruluş ve dernekler tarafından Yahudi milli özdeşliğini koruyarak ve Filistin topraklarına göç etmeyi teşvik ederek engellenmekteydi.

Buna rağmen giderek yayılan Siyonist düşünceleriyle beraber Yahudiler arasında yükselen milli ve dini bilinçler nedeniyle Yahudi yurdunun SSCB'nin sınırları içerisinde değil, sadece Filistin topraklarında olması gerektiği savunulmaktaydı. Ayrıca bazı Siyonistler Yahudi otonom oblastına gerçekleştirilen tüm göçlere karşı çıkararak onları Filistin topraklarına yönlendirmeye çabalıyorlardı.

Siyonistlerin göçlere karşı takınmış oldukları olumsuz görüşlerinden ziyade, bölgenin olumsuz doğa koşulları, tarım alanlarının ve yerleşimcilerin tarım bilgilerinin azlığı göç eden Yahudilerin bölgede geçen günleri umut kırıcı kılmaya yetiyordu. Ayrıca İkinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla göçler neredeyse tamamen duraksamıştı ve 1948 yılında İsrail Devleti'nin kuruluşuyla beraber Yahudi otonom bölgesinde yaşayan Yahudilerin çoğu İsrail'e yönelmişlerdi.

Novosti Nedeli dergisinde 2005 yılında yayınlanan habere göre günümüzde Rusya'nın tek özerk bölgesi olan, Yahudi otonom oblastında sadece 2327 kadar Yahudi yaşamakta ve bu da toplam nüfusun %1,2'sini oluşturmaktadır. İsrail'de ise Yahudi otonom oblastından 15.000'den fazla Yahudi göç etmiş ve çoğunlukla İsrail'in Maalot şehrine yerleşmişlerdir²⁰³.

1948 yılında kurulan İsrail Devleti eski SSCB'de bulunan Yahudiler tarafından coşkuyla karşılanmıştır. Özellikle Siyonistler için yeni bir umut ve hayatlarının başlangıcı olarak değerlendirilmiştir.

1944-1948 yılları arasında anti-Siyonist tutumuyla tanınan Stalin²⁰⁴, 1948 yılında fiili bir Siyonist yanlısı dış politika benimseyerek, yeni kurulan İsrail Devleti'ni ABD'den sonra hemen tanımıştır. Görünüşe göre Stalin yeni kurulan devletin sosyalist

²⁰² <http://www.salom.com.tr/news/detail/11244-Polonyadan-Ozbekistana-genis-bir-cografyada-Rusya-Yahudileri--1.aspx>, erişim tarihi: 10.07.2010.

²⁰³ <http://www.languages-study.com/demography/birobijan.html>, erişim tarihi: 23.09.2010.

²⁰⁴ Stalin'in Yahudi karşıtı eylemlerinden en iyi bilinen biri Yahudi Antifaşist Komitesi'nin üyelerinin idam ettirilmesi olmuştur. 1946 yılında başlayan derin tartışmalar önce komite başkanının suçlanması akabinde ise komitenin dağıtılması ve üyelerinin tutuklanması gerçekleşti. Ayrıca çok sayıda kültürel ve siyasi Yahudi elitlerin göz altına alınması ve yargılanmasına emir verilmişti.

olacağını umarak, bölgedeki İngiliz etkisini hızla zayıflatacağına inanıyordu²⁰⁵. Böylece 1948 yılında SSCB ve İsrail Devleti arasındaki diplomatik ilişkilerin kurulmasından hemen sonra, İsrail'in ilk büyükelçisi, Golda Meir (1898-1978) Moskova'ya vardığında büyük bir sevinçle karşılanmıştır.

3.2. RUS YAHUDİLERİ'NİN İSRAİL'E GÖÇÜ

Rus Yahudilerinin neden İsrail'e göç ettiklerini anlayabilmek için, göçün yoğunlaştığı dönemlerde, genel olarak Çarlık Rusyası'nın sonradan da eski SSCB toplumunun ve bu toplumun bir parçası olan Rus Yahudilerinin içinde buldukları koşulları iyi tahlil etmek gerekmektedir. Göç sebepleri ve göçün evrelerinin incelenmesi, bu koşulların anlaşılmasında ve Rus Yahudilerinin ülkede ve toplumun genelinde değişen şartlara ne şekilde tepki verdiklerinin bilinmesi açısından önemlidir.

3.2.1. Göçün Temel Sebepleri

Her göçte olduğu gibi, İsrail'e yapılan göçte de birtakım “itici” ve “çekici” faktörler mevcuttur. Siyonizm ve İsrail Devleti'nin kurulması gibi bazı çekici faktörlerin yanı sıra Çarlık Rusya ve eski SSCB'de uygulanan bir takım devlet politikaları ve toplumsal hareketler gibi bazı itici faktörler de bu göçün nedenleri arasındadır. Rus Yahudilerinin İsrail'e neden kitlesel bir şekilde göç ettikleri sorusunun birden fazla cevabı mevcuttur. Ama temel göçün altında psikolojik, sosyolojik, siyasi ve ekonomik sebepler yatmaktadır.

3.2.1.1. Psikolojik Sebepler

Rus Yahudileri bir diaspora topluluğudur. Bir topluluğun diaspora olabilmesi için gereken bazı şartlar vardır. William Safran'ın belirlediği altı şarttan biri olan “Yerleştikleri yeni ülkenin ev sahipleri tarafından tam bir kabul görmediklerine olan inancın varlığı²⁰⁶” kriteri, göçmenlerde kimlik problemlerinin de ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Örneğin, Rusya İmparatorluğu döneminde Musevi cemaatlerini etnik Ruslardan ayıran ve Yahudileri yabancı unsuru olarak gösteren “Sınırlandırılmış Yerleşim Bölgesi”nin varlığı, Rus Yahudilerinin yaşadıkları toplumda kabul görmedikleri inancına ve Rus toplumuna “ait olmadıkları” hissine kapılmalarına neden olmuştur.

²⁰⁵ Paul Johnson, *A History of the Jews*, s. 527.

²⁰⁶ William Safran, “Diasporas in Modern Societies: Myths of Homeland and Return”, *Diaspora*, Haz. Tölölyan Khachig, University of Toronto Press, Toronto 1991, ss. 83-84.

Ayrıca her ne kadar SSCB anayasasında “...bütün vatandaşların haklarının eşitliğini, bu vatandaşların ırkını veya milliyetini gözetmeksizin güvence altına alır. Vatandaşları arasında bu temelde üstünlüklerin ve ayrıcalıkların oluşturulmasının veya anlayışla karşılanmasının veya ulusal azınlıklara karşı herhangi bir baskı uygulanmasının veya eşitlik hakkının kısıtlanmasının Cumhuriyetin temel yasalarının bir ihlali anlamına geleceğini kayıt altına alır²⁰⁷” şeklinde ifade ediliyorsa da, dindar ve rejime karşı olan Yahudiler, sistemin veya devletin “üvey çocukları” hatta “düşmanları” oldukları hissettiriliyordu.

3.2.1.2. Sosyolojik ve Siyasi Sebepler

Sosyolojik ve siyasi sebepler, uzun bir süredir Rusya İmparatorluğu’nda ve eski SSCB’de yaşayan Yahudilerin İsrail’e göç etmelerindeki temel bir takım faktörleri içinde barındırmaktadır. Bunlar dinsel faktör, Siyonizm faktörü ve toplumsal hareketler olarak sıralanabilir. Ancak sıralanan nedenlerin ikisi (dinsel faktör ve toplumsal hareketler) daha çok Rusya İmparatorluğu döneminde yer aldıysa da Siyonizm faktörü bugün İsrail’de yaşayan Rus Yahudilerinin İsrail’e göç etmelerindeki temel nedenlerden biri olmuştur.

3.2.1.2.1. Dinsel Faktör

Dinsel faktöre baktığımızda Ortodoks Hıristiyanlara göre Yahudiler İsa’yı Romalılara ihbar ederek, onun çarmıha gerilmesine neden olmuşlardır²⁰⁸. Bir başka deyişle, onlar Tanrının oğluna ihanet etmişlerdir. Bu nedenle özellikle Rusya İmparatorluğu döneminde Yahudileri sevmemek bir nevi dini vecibe gibi algılanmaktaydı. Bu yüzden Rus toplumuna entegrasyonun önündeki en önemli engellerden birinin “dini farklılık” olduğunu düşünen Yahudiler de mevcuttu. Ancak pek azı bu sebeple göç etmeyi tercih etmiştir.

Genel olarak Rus Yahudilerinin İsrail’e kitlesele göçlerinden bahsederken, gidenleri motive edecek kadar ateşli bir dindarlıktan söz etmek zordur. Aslında bölge Yahudileri dindarlıkla dinsizlik arasında garip bir noktada, özellikle Ekim Devrimi sonrasındaki dönemde Yahudi millet bilincinin dışı vuruşunun neredeyse tamamen bastırılması sonunda cemaat ne Yahudi tarihini, ne Tevrat’ı, ne de geleneksel dini eserleri pek tanımadan yaşamaktaydılar²⁰⁹.

²⁰⁷ http://www.kozonline.org/kitap_brosur/Sovyet_Anayasa.pdf erişim tarihi 12.10.2010.

²⁰⁸ Yaron Tzur, *Evreii v Epohu Peremen*, çev. Menahem Yaglom, Otkrıtyı Universitet İzrailya, İsrail 2008, s. 100.

²⁰⁹ Ro’i Yaacov, *Jews and Jewish Life in Russia and the Soviet Union*, s. 251.

Ancak buna rağmen böyle bir ortamda dahi bazı Siyonistlerin Yahudi milli özdeşliğini koruma çabaları sonucu Musevilik, bazı Rus Yahudilerinin milli ve etnik bilincinin bir yönünü oluşturmuştur. Özellikle İsrail'in Altı Gün Savaşları'nı kazanmasının ardından eski Sovyetler Birliği'nde yeniden yükselen yeraltı Yahudi milli hareketi çerçevesinde, dini akımın, bazı Rus Yahudileri için önemli bir rol oynamaya başladığını görmekteyiz.

Böylece 1970'lerin ortasında bu akımın çevresinde dini Siyonist bir öge ortaya çıkmış, bu ögenin temsilcilerinin aracılığı ile zamanla eski SSCB'nin çeşitli şehirlerindeki gayri resmi Siyonist gençlik topluluklarını kurmuştur. Bir çeşit "post ateizm" bilincine sahip olan bu Yahudi gençliği için Siyonizm, onların Museviliğe giden yolda ilk adımı olmuş ve birçoğunu "modern Ortodoksluğa" getirerek, nihai vatan olarak kendilerine Kutsal Toprakları'nı seçirmiştir²¹⁰.

3.2.1.2.2. Toplumsal Hareketler

Toplumsal Hareketler 1881 yılında Çar İkinci Aleksandr'ın öldürülmesi üzerine Rusya'daki Yahudi düşmanlığı iyice artarak Musevi cemaatlerini olumsuz bir şekilde etkilemeye başlamıştır. Daha sonra bu toplumsal hareketler şiddetlenerek dünya tarihinde pogromlar şeklinde yer almışlardır. Rusya'da yaşanan bu pogromlar genellikle bölgeler ve sebeplerin farklılığı ile üç ana döneme ayrılmıştır. Bu nedenle her pogrom ortaya çıktığı dönem ve koşullar göz önüne alınarak değerlendirilmelidir.

1881-1884 yılları arasında meydana gelen pogromlar, Çar İkinci Aleksandr'ın öldürülmesinden sonra genellikle İmparatorluğu'nun güney bölgelerinde başlamıştır. Suikasttan sonra meydana gelen istikrarsız siyasi durum ve ekonomik sıkıntılar halkı şiddetli çatışmalara sürüklemiştir. Bu dönemde Yahudi düşmanlığı artarak, Yahudiler Slav milliyetçilerin ana hedefleri haline gelmişlerdir. Bu dönemde yaşanan pogromlar sonunda "Siyon Âşıkları" tarafından başlatılan Birinci Aliyah ile Rusya'dan Filistin'e büyük kitleler halinde göçler gerçekleşmiştir²¹¹.

1905-1907 yılları arasındaki bir sonraki dönem, Rus Yahudilerinin tarihinde genelde en kanlı dönem olarak bilinmektedir²¹². 1904 yılında yaşanan Rus-Japon Savaşı'ndan mağlup çıkan Rusya İmparatorluğu maddi manevi yönden ciddi ölçülerde

²¹⁰ Vladimir Khanin, "Russkiye" i Vlast v Sovremennom İzraele, s. 65.

²¹¹ Semen Dubnov, *History of the Jews in Russia and Poland*, s. 480.

²¹² Viktoriya Hiterer, "Obzor İstočnikov po Evreyskoy İstoriy Tsentralnogo Gosudastvennogo Arhiva Ukrayini", *İstoriya Evreev v Rossii*, Haz. Elyaşeviç D.A., Maayan Yayınevi, Kiyev 1997, ss. 78-84.

hasara uğramıştır. Halkın temel ihtiyaçlarını karşılayamaz hale gelen Rusya İmparatorluğu geniş yankı bulan kitlesel siyasi eylemlere meydan olmuştur. Bazı halk eylemleri doğrudan hükümeti ve zengin etnik grupları hedef alarak bunların arasında en çok Yahudi yerleşim yerlerini talan etmişlerdir²¹³. Ayrıca hükümet bazı bölgelerde bağımsızlık yönünde yapılan silahlı ayaklanma girişimlerinde bulunan Yahudileri suçlamış ve çoğunu kanlı bir şekilde bastırmıştır.

Pogromların en şiddetli ve büyüğü Odessa ve Rostov-na-Donu bölgelerinde gerçekleşmiştir. Sadece Ekim 1905 yılında 102 farklı ilçede 690 pogrom meydana gelmiştir. Pogromların bir dizisi de 1906'da olmuş ve en son 1907 yılında durulma noktasına başlamıştır²¹⁴.

Rusya tarihinde meydana gelen en son şiddetli ve kanlı pogromlardan biri de, Rus İç Savaşı (1917-1922) döneminde yaşanmıştır. Rus İç Savaşı, Ekim Devrimi ile başa geçen Bolşeviklerin Kızıl Ordusu ile, komünizm karşıtlarının Çarlık Rusyası'na bağlı olan Beyaz Ordu arasında gerçekleşmiştir. Bu dönemde Yahudilerin çatışan her iki tarafta da yer alması ve medya tarafından savaştan Yahudilerin sayılarının çarpıtılarak verilmesi, karşı grupların Yahudilere karşı nefretlerini tetikliyordu²¹⁵. Her iki ordunun aldatılmışlık hissi ve büyüyen nefretler, yeni şiddetli Yahudi baskınlarına ve katliamlara yol açıyordu.

Pogromların çoğu Ukraynalı milliyetçiler, Beyaz Ordu ve Kızıl Ordu tarafından gerçekleştirilmiştir. Çeşitli kaynaklara göre sayıları 887 ile 1500 arasındadır²¹⁶.

3.2.1.2.3. Siyonizm Faktörü

Siyonizm, en geniş anlamı ile Yahudilerin kadim memleketi olan Filistin'de bir Yahudi ulus-devleti yaratılması ve bunun desteklenmesi amacını taşıyan Yahudi milliyetçi hareketi şeklinde tanımlanabilir.

Bugün Siyasi Siyonizm hareketinin kurucusu Theodor Herzl olarak bilinse de, ilk temelleri Rusya İmparatorluğu'nda atılmıştır. 19. Yüzyılda Rusya İmparatorluğu döneminde ülkenin güney bölgelerinde yaşanan pogromların bir sonucu olarak "Hovevei Zion" ya da "Siyon Âşıkları" gibi ilk Siyon hareketler ortaya çıkmıştır. Siyasi

²¹³ Andrey Dikiy, *Evrei v Rossii i v SSSR. İstoriçeskiy Oçerk*, 2. Baskı, s. 66.

²¹⁴ Paul Johnson, *A History of the Jews*, s. 365

²¹⁵ Andrey Dikiy, *Evrei v Rossii i v SSSR. İstoriçeskiy Oçerk*, 2. Baskı, s. 72.

²¹⁶ Feliks Kandel, *Oçerki Vremen i Sobitii iz İstoriy Rossiyskih Evreyev 2*, s. 709.

Siyonizm'in Theodor Herzl'in adıyla anılma nedeni ise onun bu konuyla ilgili ilk gerçek adımları atması ve Siyonistlerin davasını dünya kamuoyuna duyurmasıdır²¹⁷.

1881'de Çar'ın öldürülmesi ve ardından başlayan şiddetli pogromlar Yahudi reformunu destekleyen Yahudileri derinden etkilemiştir. Daha önce asimilasyonu destekleyen ve Yahudileri modern kültüre adapte olmaya çağırılan pogromlardan sonra farklı bir çözüme yöneldiler. Yahudileri diğer uluslarla denk bir statüye kavuşturacak bir devletin kurulması gereğini savunmaya başladılar²¹⁸.

Yahudilere karşı zulümlerin başlaması üzerine, Yahudi göçünün Siyon'a yani Filistin'e yönlendirmesinde etkili olan önderlerden biri Odessalı Doktor Yehuda Leib Pinsker (1821-1891) olmuştur.

1821'de Polonya'da Tomaszów'da doğan Pinsker, Odessa Üniversitesi'ne giden ilk Yahudilerden biridir. Başlangıçta hukuk eğitimini seçer. Ancak Yahudilerin avukat olma şansları olmadığını fark ederek tıp eğitimi için Moskova Üniversitesi'ne gider. 1849'da Odessa'ya geri döndükten sonra Rus Yahudilerinin haftalık gazetesi *Rasvet'in* (*Gündoğumu*) kurucularından biri olur. Yahudi okuyucuların Rus kültürü ve Rusça hakkında bilgilerini arttırmayı hedefleyen bu gazetede birçok makale kaleme alır. Yahudiler arasında Aydınlanma Hareketinin yayılmasını hedefleyen bir derneğin Odessa kolunda görev alır. Bu dönemde Pinsker dernek tarafından kurulan ve Rusça dilinde yazılan haftalık *Den* (*Gün*) gazetesinde katkılarda bulunarak, Yahudileri modern kültüre adapte olmaya çağırır²¹⁹.

Ancak Yahudiler pogromlarda katledilince Pinsker dernekten ayrılır ve Rus Yahudilerinin içinde bulunduğu kötü durumun çözülmesi için daha radikal bir çözümün gerektiğine inanır. 1882'de Yahudi ulusçuluğu hakkında Moses Hess'in yazılarındaki temalarla paralel konular içeren *Autoemancipatio'nu* (*Kendi Kendine Kurtuluş*) kitabını yayımlar. Daha sonra yeni "Hibbat Zion" (Sion Sevgisi) hareketinin lideri olur ve 6 Kasım 1884'te Katoviçe'de bir kuruluş konferansında, Filistin'deki kolonizatör Yahudilere yardım eli uzatılmasının yöntemlerini geliştirilmiş bir şekilde açıklar²²⁰.

Ayrıca Pinsker, Yahudilerin bağımsızlığının Avrupalı devletlerin girişimleri ile değil Yahudilerin kendi ortak çalışmaları sonunda gerçekleşmesi gerektiğini belirtmiştir.

²¹⁷ Selin Çağlayan, *İsrail Sözlüğü: Siyonistler, Muhalipler, Tarihçiler, Eylemciler, Yerleşimciler, İsraililer*, s. 381.

²¹⁸ İtshak Maor, *Sionistskoye Dvijenie v Rossiy*, s. 12.

²¹⁹ <http://jhistory.nfurman.com/zion/maor10.htm>, erişim tarihi: 15.10.2010.

²²⁰ Ali Arslan, *Avrupa'dan Türkiye'ye İkinci Yahudi Göçü*, s. 38.

Bu düşünceleri benimseyen Yahudi toplulukları, birçok yerde “Siyon Âşıkları” dernekleri kurmuşlardı. 1882-1883’te Rusya ve Doğu Avrupa’da kurulan Siyon Âşıkları derneklerinin sayısı on iki iken daha sonra hızla artarak 1889-1890 yıllarında 138’e ulaşmıştır²²¹.

Balfour Deklarasyonu’nun haberi Rusya’ya ulaşınca, Siyonist hareketleri ile beraber Rus Yahudiler bu dönemde Yahudi kültür ve geleneklerine daha fazla önem atfederek, Filistin’e dönmeyi ve İbraniceyi diriltmeyi hedef edinmişlerdir. Ülke çapında yüzlerce yerel Siyonist kuruluş faaliyete geçmiştir. 1915 yılında üye sayısı 18 bini geçmezken, 1917 yılında bu sayı 140 bine ulaşmıştır. Yahudilerin kuruluşlarından biri olan “He-Halutsa”, gençleri İsrail’deki çalışma hayatına hazırlamak amacıyla endüstriyel ve tarımsal kooperatifler kuruyordu. Bu hareketin binlerce üyesi Üçüncü Aliyah’a yardım ederek etkili bir rol üstlenmişlerdi²²².

Ekim Devrimi sonunda Bolşeviklerin iktidara gelmesiyle birlikte Siyonistlerin durumları değişmiştir. Çünkü Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği döneminde Bolşevikler, ulusal politikalarını “Sovyet halkını oluşturmak” temeli üzerine kurmuşlardır. “Tek Tip Sovyet” insanı modelini oluşturmayı amaçladıklarını dile getirmişlerdir. Bu modelin öngördüğü insanın dilinin “Rusça”, dininin “ateizm”, milliyetinin “Sovyet” olmasını devletin resmi politikası olarak ilan etmişlerdir²²³. Bu ulusal politikanın gerçekleşmesine engel olabilecek tüm dernek ve kuruluşlar yasaklanmış ve faaliyetlerine son verilmiştir.

Bu dönemde Siyonizm, Bolşevik komünist sistemi ile Yahudiler konusunda rekabet eden bir güç konumunda idi. Çünkü Trotsky ve ateist Yahudilerin zihinlerinde, Yahudi liderliğinde kurulacak dünya çapındaki komünist bir devletin Siyonistler tarafından engelleneceği kaygısı vardı²²⁴. Bu nedenle Bolşevik ve Siyonist Yahudiler arasında başlayan mücadele sonucunda Siyonist dernekleri de yasaklanan kuruluşlar listesinde yerlerini almışlardır. Bundan sonra Siyonistler yasa dışı olarak kabul edilen tüm faaliyetlerini “yer altından” devam ettirmeye çalışmışlardır.

²²¹ Ali Arslan, *Avrupa’dan Türkiye’ye İkinci Yahudi Göçü*, s. 38.

²²² Paul Johnson, *A History of the Jews*, s. 453.

²²³ Betül Aslan, “Sovyet Rusya Hakimiyetinde Yaşayan Türklerin Ortak Birleştirilmiş Türk Alfabesi’nden Rus Kiril Alfabesine Geçirilmesi”, *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Cilt 3, Sayı 40, Erzurum 2009, ss. 357-374.

²²⁴ <http://www.salom.com.tr/news/detail/15200-Siyonizm-Bolsevizm-karsi-Yahudi-halkinin-ruhuna-iliskin-bir-mucadele.aspx>, erişim tarihi:15.10.2010.

SSCB dönemi boyunca Siyonist faaliyetlerinden dolayı yakalanıp, büyük baskılar sonucunda sürgün ya da hapisaneye gönderilenler, ilerleyen dönemlerde hem İsrail ve hem de bugünkü Rusya’da “Siyon Mahkûmları” olarak bilineceklerdir. İşte bu SSCB’nin aktif “Siyon Mahkûmları”, genellikle 70’lerde İsrail’e göç ederek bugünkü devletin siyasal sisteminde önemli rolleri üstlenen kesimi oluşturmuşlardır.

3.2.1.3. Ekonomik Sebepler

SSCB’de 1980’li yıllardan itibaren siyasi sistemi yeniden yapılandırma, ekonomi ve reform hareketleri gerçekleştirilmiştir. Ancak buna rağmen her ne kadar ekonomiyi biraz serbestleştirerek devletin bütünlüğü korunmaya çalışıldıysa da devletin parçalanması ve ekonominin zayıflaması engellenememiştir. İşte bu ekonomik sebeplerin, özellikle 1990’lı yıllarda meydana gelen göçlerde, ana etken olduğu görülmektedir. SSCB’den İsrail’e göç edenlerin profiline bakıldığında, büyük çoğunlukla iyi eğitilmiş mühendis, bilim adamları, doktor ve öğretmen olduklarını görmekteyiz. Ancak SSCB’nin dağılımıyla birlikte meydana gelen ekonomik istikrarsızlık ve işsizlik oranlarının yükselmesi göç edenlerin sayılarını giderek arttırmıştır. SSCB’nin dağılma döneminde göç edenler, Yahudi tarihinde en büyük göç dalgasını oluşturmuşlardır. Nedeni ise daha iyi koşullarda, daha fazla iş imkânına sahip olmaktı.

3.2.2. Göçün Evreleri

Rus Yahudilerinin bugünkü İsrail topraklarına göçü, 19. Yüzyılın son çeyreğinde başlamıştır. Genellikle, ilk göçler Rusya’daki toplumsal hareketlerden yani pogromlardan kaynaklanmıştır. Ancak, az oranda olsa da devlet politikaları ve ekonomik zorluklar da birer neden olarak görülmüştür. İsrail Devleti henüz kurulmadan, Filistin’e yapılan ilk göç dalgalarını, özellikle ilk üç Aliyah’ı çoğunlukla Rus Yahudileri oluşturmaktaydı. Rusya İmparatorluğu ve eski SSCB’den İsrail’e göç dönemlerini, göçün artış sebeplerini göz önüne alarak, iki ana evrede incelemek mümkündür. Bu evreler sırasıyla, İsrail Devleti’nin kuruluş tarihi olan 1948 yılı öncesi ve Rus Yahudilerinin en yoğun göç dalgalarının yaşandığı İsrail’in kuruluşundan sonraki dönem olarak ayrılabilir.

3.2.2.1. 1948 Öncesi Dönem

1948 yılından önce Filistin topraklarına yapılan tüm göçlerde olduğu gibi, Rusya İmparatorluğu ve eski SSCB’den meydana gelen ilk göçler de illegaldır. Ayrıca, daha önce belirtildiği gibi göçlerin nedenleri hem itici hem de çekici olabilmektedir. Bu çok uzun bir dönem içerisinde (1881-1948), Rus Yahudileri Filistin topraklarına yönlendiren

nedenlerden, Siyonizm ve İsrail Devleti'nin kurulması gibi çekici faktörlerin yanı sıra özellikle Rusya İmparatorluğu'nda yaşanan pogromlar gibi itici faktörler de olmuştur.

Ayrıca bugünkü İsrail Devleti'nin siyasal sistem yapısının temel taşlarının bu dönemde Rusya İmparatorluğu'ndan göç eden Rus Yahudiler tarafından oturtulduğunu görmekteyiz. Öyle ki ileride Yahudilerin yürütme ve yasama işlevini görecek olan kuruluşların temelleri bu dönemde atılmıştır. Ayrıca İsrail'de bugün mevcut köklü politik partilerin büyük çoğunluğu işte bu Rus Yahudi göçmenlerin İngiliz Mandası sırasında Filistin'e gelerek teşkilatlanmasıyla kurulmuştur. Öyle ki İsrail Devleti'nin Cumhurbaşkanı'nın 3'ü ve Başbakanların 4'ü Rus kökenlidir. İsrail'in ilk Cumhurbaşkanı Chaim Weizmann ve ilk Başbakanı David Ben Gurion Rusya İmparatorluğu'nda doğan birer Yahudiydi. Bunun yanı sıra Dünya Yahudi Kongresi'nin eski genel başkanı Nahum Goldmann da Minsk yakınlarındaki Voloshin'de doğmuştur. İsrail'in dördüncü başbakanı Golda Meir (Maboviç) Kiev'de, bugünkü cumhurbaşkanı Şimon Peres (Perskiy) ise Beyaz Rusya'daki Vişnevo köyünde doğmuştur.

Bu dönemde yaşanan ve İsrail devletinin temelini oluşturan, Rus Yahudilerinin en önemli göçleri 1882 yılında başlayarak yoğun göçmen oranlarıyla 1924 yılına kadar devam etmiştir. Ancak kurulan SSCB'nin ilk dönemlerinde Yahudilere karşı benimsenen "koruyucu" politikalar nedeniyle Rus Yahudilerinin Filistin'e olan göçleri, İsrail Devleti kurulana kadar bir düşüş sergilemiştir.

Yahudilerin dini ve milli amaçla yaptıkları göçlerin hedefi her zaman Filistin idi. 19. Yüzyılın başlangıcından beri dini maksatlarla Rus Yahudilerin bazıları gelip kutsal şehirlere yerleşmeye başlamışlardı. Ancak, dini ve ticari alan dışında kolonizasyon için ilk zirai Yahudi göçü 1882 yazında başlamış ve 3 bin kadar Yahudi Hayfa'ya ayak basarak yeni bir süreç başlatmışlardır. Doğu Avrupa ve Rusya İmparatorluğu'nda yaşanan baskılar sırasında, Yahudiler bir yandan hayatlarını kurtarmak için mücadele ederlerken, diğer yandan da Filistin'de Yahudi önderlerinin etkisiyle bir devlet kurma düşüncelerini olgunlaştırmaya başlamışlardır²²⁵.

1890'da Rusya'dan Filistin'e bir göç dalgası ile binlerce kişi kutsal topraklarına ulaştı. Bir kısmı Rehavat Hadera ve Mishmar gibi yeni yerleşim birimlerine yerleşirken, çoğu da Hayfa ve Kudüs'e yerleşmiştir. Bunun yanı sıra 1882 yılında Rusya İmparatorluğu'nda kurulan Bilu grubu Filistin topraklarında da şubesini açarak aynı

²²⁵ Ali Arslan, *Avrupa'dan Türkiye'ye İkinci Yahudi Göçü*, s. 40.

program çerçevesinde (tarımsal yerleşim birimlerin kurulması) faaliyetlerine başlamıştır. Grup üyeleri ve yeni gelen göçmenler Baron de Rothschild gibi zengin Yahudiler tarafından mali açıdan desteklenerek, himaye altına alınmışlardır²²⁶. Ayrıca Siyon Âşıkları topluluğunun yaptığı maddi katkılar da Filistin'e olan göçlerin ayriyeten kolaylaşmasına ve hızlanmasına yol açmıştır. Filistin'e varan Rus Yahudilerin bir kısmı Gedera'da bulunan Bilu tarım kolonilerine yerleşmişlerdir²²⁷. Zamanla bu kolonilerin bir kısmının ortadan kalkmasına karşın bazıları hala yeni göçmenler için vazgeçilmez yerleşim yerleri olarak gösterilmektedir.

Filistin'e ulaşan bu ilk göç dalgalarının sonucunda, buradaki Yahudi yerleşmelerinin ilk çekirdekleri oluşturulmuştu. Göç eden Rus Yahudilerinin temel amacı, Filistin'de Yahudi halkının milli, siyasi ve manevi dirilişini gerçekleştirmek idi. Böylece tarım kolonilerinin yanı sıra eğitim ve kültürel kuruluşların temelleri de atılmıştı. Bu Aliyah'da yer alanların çoğu deneyimsiz idealistler olmasına rağmen, 1948 yılında kurulacak olan İsrail'in önemli temellerini atmışlardır.

1905 yılında Rusya İmparatorluğu'nda meydana gelen devrim ve ikinci pogrom dalgalarından dolayı artan anti-semitizm, Yahudilere karşı şiddet eylemlerini de arttırmıştır. Bu yaşananlar, Rus Yahudilerinin çok daha geniş kapsamlı Aliyah'ı gerçekleştirmelerine yol açtı. Bu ikinci göç dalgasında çoğunlukla işçi Siyonistler ve Rusya'da yaşanan 1905 yılındaki sosyal reform hareketlerinde aktif rolleri üstlenen gençler yer aldı. Bu gençler sosyalist ve milliyetçi duygulara sahip olup, Filistin'de işçi tarım örgütleri, sendikalar ve sosyal kuruluşlar kurarak ilk işçi hareketlerinin ve siyasi partilerin temellerini atmaya başlamışlardır. İkinci Aliyah, kurulacak İsrail Devleti'nin bir nevi ön hazırlıklarını oluşturmuştur.

Bu dönemde Filistin'de, Rus Yahudileri tarafından İbranice dili tekrar canlandırılmaya çalışılmış, ilk İbranice eğitim veren lise açılmıştır²²⁸. Ayrıca Yahudi idarecilerinin kiraladıkları Arap işgücü ile çalıştırılan çiftlikler skandalına son vermek için, özellikle gençlerden oluşan yeni yerleşimciler Deganya'da ilk (kolektif) kibbutz'u kurdular. Gönüllülerden oluşan kolektif çiftlikler "kibutizm" Siyonistlerin sponsorluğunda kurulmuştu ve sayıları 200'den fazlaydı²²⁹. Rus Yahudi yerleşimcilerin

²²⁶ Paul Johnson, *A History of the Jews*, s. 432.

²²⁷ İtshak Maor, *Sionistskoye Dvijenie v Rossiy*, s. 22.

²²⁸ Mihail Şterenşis, *İstoria Gosudartva İsrail: 1896-2002*, s. 27.

²²⁹ Paul Johnson, *A History of the Jews*, s. 432.

elde etmiş oldukları başarılar sayesinde bazı bataklık alanları tarım alanlarına dönüştürülmüştür.

Bu arada Avrupalı Yahudilerin de desteği ile açılan Filistin Ofisi bölgede toprak alımları yaparak Yahudi yerleşim birimlerini genişletiyordu. Yahudi fonu 1914 yılına kadar satın alınan topraklarının 420 bin dönüme (38 bin hektar) ulaştığını açıkladı. Oysa 1882 yılında Yahudilerin sahip olduğu topraklar 25 bin dönümdü. Yaklaşık 30 yıl içinde Filistin'deki Yahudi yerleşimlerinin sayısı da 5'ten 47'ye yükseldi²³⁰.

Zamanla dünyada gerçekleşen büyük değişiklikler Birinci Dünya Savaşı (1914-1918), Rusya'da yaşanan Ekim Devrimi ve Balfour Deklarasyonu bazı Rus Yahudiler tarafından Siyonist idealinin gerçekleşmesi için yeni bir başlangıç olarak yorumlanmıştır. İşte bu dönemde Rus Yahudilerinin ağırlıklı olarak yer aldığı üçüncü Aliyah gerçekleşmiştir.

Bu dönemde her ne kadar Rus Yahudilerinin çoğu ABD'ye göç etmiş olsa da, Filistin'e göç edenlerin toplam sayısının %53'ünü Rusya İmparatorluğu'ndan gelen Rus Yahudiler oluşturmaktaydı. Bu Aliyah'da yer alan Rus Yahudilerinin çoğu iyi eğitilmiş aydınlardı. Filistin'de ilk endüstriyel işletmeler, tarım, yol yapımı ve konut inşaatı üzerinde büyük başarı sağlamışlardı. Ayrıca bu göçmenler tarafından Yahudi yerleşim haritası da oldukça önemli ölçülerde genişletilmişti.

Rus Yahudileri tarafından Filistin topraklarında gerçekleştirilmiş olan bir diğer önemli gelişme ise "Shomerin" veya "Nöbetçi" olarak bilinen güvenlik birliklerinin kurulmasıdır. Bu birliklerde yer alan göçmenler, özellikle Rusya İmparatorluğu'ndaki pogromlarda Yahudi direniş gruplarına katılan gençlerdi. "Shomerin" ve benzer birlikler, Filistin topraklarındaki Yahudi yerleşim birimlerinin korunmasını üstleniyordu.

Bunun yanı sıra Odessalı olan Vladimir Jabotinsky²³¹ (1880-1940), Yahudileri bir araya getirerek kötü muameleye karşı onları baş eğmekten kurtarmak için bir ordunun

²³⁰ Pamela Ann Smith, *Palestine and the Palestinians 1876-1983*, CroomHelm Ltd., Sydney 2001, s.33.

²³¹ Vladimir Zeev Jabotinsky, Herzl gibi yazardı ve drama meraklıydı. Yahudi kentlerinin en romantığı olan Odessa'dan geliyordu. Olağanüstü yetenekli konuşmacıydı ve karakteristik olarak birçok yabancı dil bilgisine sahip idi. Jabotinsky'i birçok Rus Yahudisini olduğu gibi Siyonizm düşüncesine Rusya'da yaşanan pogromlar itmiştir. Bu pogromlar onu Siyonizm'in önemli düşünürlerinden yapar. Theodor Herzl ile ilk karşılaşması 1904'te Bazal'deki 6. Siyonist Kongre'de gerçekleşir. Jabotinsky o zaman 24 yaşındadır ve Rusya Siyonist hareketlerinin başta gelen konuşmacılarından. 1914 yılında Birinci Dünya Savaşı patlak verince Jabotinsky bir Moskova gazetesinin gezici muhabiri olarak İskenderiye'ye gitti ve orada Yosef Trumpeldor ile tanışarak Yahudi Lejyonu için çalışmalara başladı. 1921 yılında ise WZE (World Zionst Executive) üyelerinden biri olmuştu. ZM (Zionist Movement)'ta bir sürü karşı görüşler ve fikirler çıkınca 1925'te bu üyeliğinden ayrıldı ve İsrail devletinin kuruluşunu acilen ilan etmek için Hatzohar'ı (Union of Zionists Revisionists) kurdu. Bunun yanı sıra 1923'te bir gençlik örgütü olan Betar'ı, 1935'te ise

gerekli olduğuna karar vermiş ve bu kararın doğrultusunda, ileride çok kudretli bir ordu haline gelecek olan savunma örgütü, *Haganah*'i kurmuştur²³².

Sert politikanın taraftarı olan Jabotinsky, Weizmann'ın İngilizlere karşı benimsediği ılımlı politikaya ve Ben Gurion'un sosyalist fikirlerine karşı çıkmıştır. Ona göre, İngiltere üzerinde kesin bir baskı kurulmalı, Filistin'de Yahudi nüfusu arttırılmalı ve en önemlisi gençlere yoğun silahlı eğitim verilmeliydi. Bu nedenle Jabotinsky, Theodor Herzl'in Siyasi Siyonizmi'nde bir takım reformlar yaparak, Revizyonist Siyonizm'i benimsemiştir. Aynı zamanda bugünkü Likud Partisi'nin temelini oluşturan ana hareketlerden biri olan Revizyonist Siyonist İttifak Partisi'ni de kurmuştur.

3.2.2.2. 1948 Sonrası Dönem

Daha önceki İsrail'in göçle ilgili resmi politikası Bağımsızlık Deklarasyonu'nda her ne kadar, "İsrail Devleti, Yahudi göçüne ve sürgündekilerin toplanmasına açıktır" şeklinde bir açıklama yapılmışsa da, devletin göç politikasındaki önemli dönüm noktası 5 Temmuz 1950 yılında kabul edilen "Geri Dönüş Yasası" olmuştur. Bu yasa ile, sağlık ve güvenlikle ilgili küçük istisnalar dışında dünyadaki her Yahudiye İsrail'e göç etme ve yerleşme hakkı verilmiştir²³³. Ayrıca göç yasalarının vatandaşlık için anne, baba, büyükanne ve büyükbabalardan yalnızca bir tanesinin Yahudi olmasını yeterli sayması nedeniyle eski SSCB'den Rus Yahudilerinin yanı sıra karışık evliliklerin çocukları ve torunları da büyük kitlesel göçlerle İsrail'e akın etmişlerdir.

İsrail Devleti'nin Yahudi Ajansı olan "Sohnut"un tespitlerine göre 20. Yüzyıl, devletin tarihinde Rus Yahudi Aliyah'ın yüzyılı olarak nitelendirilmektedir. Bu yüzyılın içerisinde eski SSCB'den İsrail'e tam 1 091 545 kişi göç etmiştir²³⁴.

NZO (New Zionist Organization)'ı kurdu. 1937'de Irgun Tzvai Leumi Jabotinsky'nin yönettiği hareketin ordusu kendisi ise onun komutanı oldu. Böylece Jabotinsky üç harekete sahipti. NZO, Betar ve Irgun Tzvai Leumi. Bu üç grupta aynı amacın farklı açılardan yapılması farklı jenerasyonlardı. http://www.zionismisrael.com/bio/biography_jabotinsky.htm, erişim tarihi: 17.10.2010.

²³² Paul Johnson, *A History of the Jews*, s. 434.

²³³ Calvin Goldscheider, "Demographic Transformations in Israel: Emerging Themes in Comparative Context", *Population and Social Change in Israel*, Haz. Calvin Goldscheider, Westview Press, San Francisco 1992, ss. 49-63.

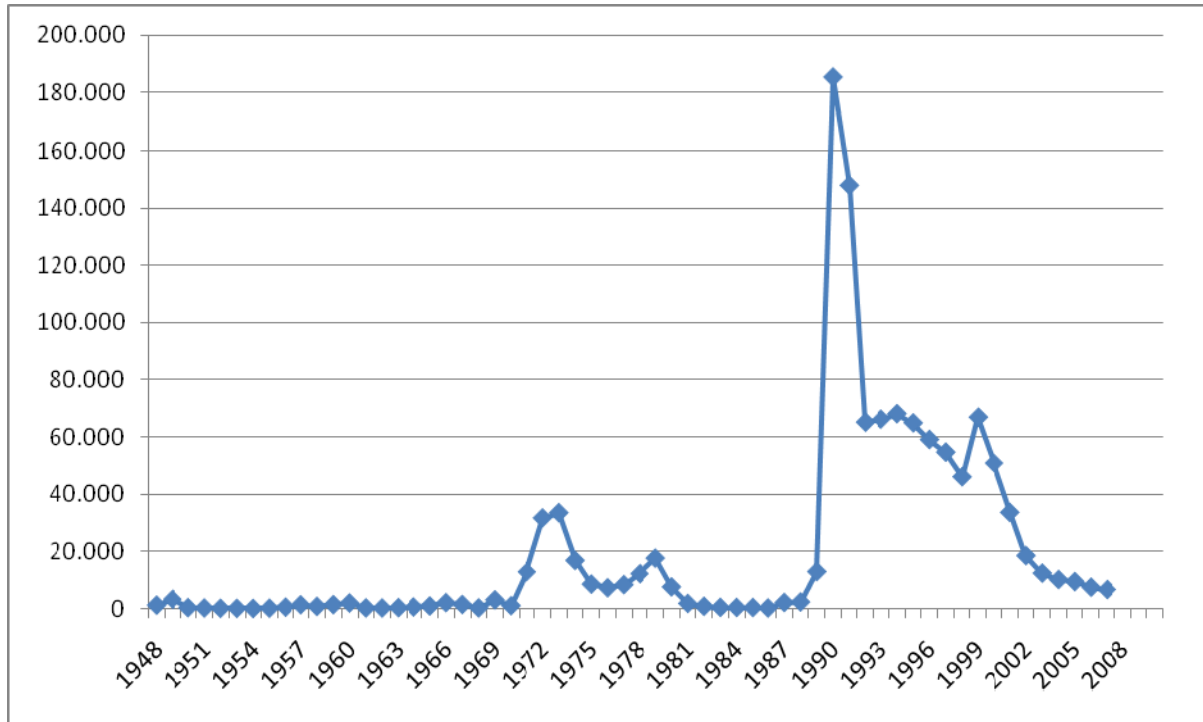
²³⁴ R. Rivkina, "Russkiye Evrei i İzrail – Kuda Vedet Emigratsionny Most", *İnostranets Dergisi*, Cilt 317, Sayı 10, s. 34.

Tablo 8: 1948-2007 Yılları Arası Rus Yahudilerinin İsrail'e Göçleri²³⁵

Yıllar	Göçmen Sayısı	Yıllar	Göçmen Sayısı	Yıllar	Göçmen Sayısı
1948	1.175	1968	224	1989	12.932
1949	3.255	1969	3.019	1990	185.227
1950	290	1970	992	1991	147.839
1951	196	1971	12.839	1992	65.093
1952	74	1972	31.652	1993	66.145
1953	45	1973	31.979	1994	68.079
1954	30	1974	16.816	1995	64.848
1955	139	1975	8.531	1996	59.048
1956	470	1976	7.279	1997	54.621
1957	1.324	1977	8.348	1998	46.032
1958	729	1978	12.192	1999	66.848
1959	1.362	1979	17.614	2000	50.817
1960	1.923	1980	7.570	2001	33.106
1961	224	1981	1.770	2002	18.508
1962	194	1982	782	2003	12.383
1963	314	1983	399	2004	10.130
1964	541	1984	367	2005	9.431
1965	895	1985	362	2006	7.469
1966	2.054	1986	202	2007	6.643
1967	1.403	1987	2.096	2008	-

²³⁵ <http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Immigration/FSU.html>, erişim tarihi: 22.12.2010.

Tablo 9: 1948-2007 Yılları Arası Rus Yahudilerinin İsrail'e Göç Dalgalarının Dağılımı

Yukarıda verilen tablodaki veriler grafiğe aktarıldığında Rus Yahudilerinin hangi dönemlerde daha fazla göç ettikleri net olarak görülebilmektedir. Grafiğe göre 1948-2007 yılları arasında meydana gelen kitlesel göçlerin en büyük oranları, genel göçlerde olduğu gibi farklı dönemlerde ancak yine iki ana dönemde ortaya çıkmıştır. Bunları İsrail’de de Rus Yahudilerin arasında tanımlandığı gibi 1970 ve 1990’lar göçleri olarak ayırmak mümkündür.

14 Mayıs 1948 tarihinde İsrail’in yani “dünyadaki tek Yahudi devletinin” bağımsızlığını ilan etmesi, tüm dünya Yahudilerini olduğu kadar Rus Yahudilerini de heyecanlandırmıştır. Ayrıca eski SSCB tarafından İsrail’in tanınması ve ardından Moskova’ya İsrail hükümetinin ilk resmi temsilcinin (Golda Meir) gelmesi, Rus Yahudilerinin arasında Yahudi kültürünün yeniden canlandırılmasına ve yasal göçler için büyük umutlara neden olmuştur.

Ancak iki ülke arasındaki tüm karşılıklı gelişmelere rağmen eski Sovyetler Birliği kendi “Sovyet” vatandaşlarını özellikle de seçkin ve nitelikli azınlık gruplarından biri

olan Rus Yahudilerini gerçekleştirebilecek göçlerle kaybetmek istemiyordu²³⁶. Rus Yahudilerinin çoğu nitelikli ve başarılı bilim adamları, doktor ve akademisyen olmaları nedeniyle SSCB için bu göçler aynı zamanda büyük “beyin göçü” anlamına da geldiğinden göçlerin önüne geçebilmek amacıyla göç politikalarında her türlü zorluk ve engelleri çıkartıyordu. Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi 1948 ile 1967 yılları arasındaki dönemde sadece 16.637 Rus Yahudi İsrail’e göç etmiştir. Bu rakam İsrail Devleti’nin kuruluşundan 2007 yılına kadar gerçekleşen tüm Rus Yahudilerin göçlerinin %1,43’ü oluşturmaktadır.

1967 yılında yaşanan üçüncü Arap-İsrail Savaşı’nın (Altı Gün Savaşı) başlaması ve eski SSCB’nin bu savaşta Arap devletlerini desteklemesinin ardından, SSCB İsrail Devleti ile tüm diplomatik ilişkilerini keserek yoğun bir anti-İsrail propagandasına başlamıştır. Arap-İsrail Savaşının tüm gelişmelerini “Kol İsrail” radyosundan takip eden Rus Yahudiler inanılmaz bir milliyetçilik duygusuna kapılmışlardır. Savaş, Rus Yahudileri için güç, gurur ve dayanışma sembolü olmuştur. “Kol İsrail” radyosu aynı zamanda Rus Yahudilerinin kendi Yahudi kimliğinin şekillenmesinde de önemli bir rol oynamıştır. Çünkü İsrail Devleti’nin radyosu tüm dünyadaki Yahudileri birbirleriyle temasta bulunmaları için teşvik ediyordu²³⁷.

Altı Gün Savaşı birçok Rus Yahudisinin Siyonizm’e olan ilgisini arttırmış ve İsrail’e göç etme arzusu uyandırmıştır. Bunun bir etkisi olarak savaştan sonra Rus Yahudilerinin, özellikle SSCB’de yasa dışı sayılan Siyonist örgütlerine üye olanların bazıları İsrail’e göç talebinde bulunmak amacıyla SSCB ve Batılı devletlerin yetkililerine mektup göndermeye başlamışlardır²³⁸. Sonuç olarak, daha önce SSCB İsrail’e gerçekleştirebilecek toplu göçleri engellediyse de savaştan sonra 1968 yılında uluslararası arenada imajını düzeltmek amacıyla Yahudi göçlerine sınırlı dahi olsa izin vermiştir²³⁹. Böylece göç kısıtlamalarında meydana gelen geçici gevşeme dönemi ile birlikte 1970’li yıllardan 1980’li yıllara kadar Rus Yahudilerinin İsrail’e olan göçleri büyük bir hız kazanmıştır.

²³⁶ Larissa I. Remennick, *Russian Jews on Three Continents: Identity, Integration and Conflict*, Transaction Publishers, New Jersey 2007, s. 3.

²³⁷ Dina Siegel, *The Great Immigration: Russian Jews in Israel*, Berghahn Books, Oxford 1998, s. 4.

²³⁸ İtshak Maor, *Sionistskoye Dvijenie v Rossiy*, s. 36.

²³⁹ 20 Ağustos 1968 yılında SSCB ve Varşova Paktı müttefikleri (Romanya hariç) Çekoslovakya’yı işgal etmiştir. Bu olay SSCB imajının uluslararası arenada büyük ölçüde olumsuz yönde etkilenmesine neden olmuştur.

Sovyetler Birliği'nin büyük bir oranda göçlere müsaade etmesiyle birlikte, bu on yıl içinde SSCB'den 375.000'den fazla Rus Yahudisi İsrail'e göç etmiştir. Bu rakam o dönemde İsrail'e gerçekleşen tüm Yahudi göçlerinin toplam rakamının neredeyse %50'sini oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra, aynı zaman dilimi içinde, SSCB'den göç eden Rus Yahudilerinin neredeyse %30'u da ABD'ye ve Batı Avrupa ülkelerine göç etmiştir²⁴⁰.

Tüm bu yoğun kitlesel göçler SSCB'nin hiç de “mutlu bir ülke” olmadığını ortaya çıkartarak uluslararası arenada imajını iyice sarsmıştır. Ayrıca yaşanmakta olan Soğuk Savaş sırasındaki rekabeti de düşüncecek olursak, SSCB bu “mutlu ülke” imajının olumsuz yönden etkilenmesinden korunmak amacıyla kısıtlayıcı göç politikalarına geri dönmüşlerdir.

Böylece tüm yoğun göçlerin önüne geçilmiş ve 1970'li yıllar öncesinde olduğu gibi göç kotaları yeniden azaltılmıştır. 1979 yılından itibaren İsrail'e çıkış vizelerinin prosedürleri zorlaştırılınca göçmenlerin sayısı düşmeye başlamıştır. Bu süreç *Glasnost ve Perestroyka* politikaları uygulanana kadar böylece devam etmiştir.

SSCB'de, Gorbaçov liderliğinde, 1980'li yılların sonuna doğru gerçekleştirilen ekonomik ve siyasi sistemini yeniden yapılandırma ve reform hareketleri (*Glasnost ve Perestroyka*) çerçevesinde, Ortadoğu'daki Sovyet politikalarında büyük değişiklikler olmuştur. Bunların içinde en fazla dikkat çeken Moskova'nın İsrail politikasıdır. Gorbaçov İsrail ile yeniden diplomatik ilişkiler kurmakla yetinmemiş, aynı zamanda artan Arap eleştirilerine rağmen binlerce Rus Yahudisinin İsrail'e göç etmesine izin vermiştir²⁴¹. Zamanla kitlesel göç üzerindeki tüm kısıtlamaları da kaldırmıştır. Bunun sonucunda yukarıdaki grafikte de görüldüğü gibi SSCB'den İsrail'e gelen büyük göç dalgası 1987 yılında başlayarak Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla birlikte 1990-1992 yılları arasında zirveye ulaşmıştır.

Böyle kısa bir süre içinde yaşanan bu kadar büyük bir kitlesel göç İsrail tarihinde bir ilkti. Bu dönemde (sadece 1990'larda) 850.000'e yakın Yahudi SSCB'den İsrail'e göç ederek 1970'lerde göç eden 375.000 Rus Yahudilerine katılmışlardır. 2000 yılına gelindiğinde ise Rus Yahudiler İsrail Devleti'nin toplam Yahudi nüfusunun yaklaşık %20'sini oluşturmuşlardır. İsrail'in yanı sıra ABD ve Almanya'ya göç eden Rus

²⁴⁰ Larissa I. Remennick, *Russian Jews on Three Continents: Identity, Integration and Conflict*, s. 15.

²⁴¹ Robert O. Freedman, *The Middle East After Iraq's Invasion of Kuwait*, University Press of Florida, Gainesville 1993, ss. 74-75.

Yahudileri de sayarsak, bu göçlerle, Sovyetler Birliği'nin Yahudi nüfusunun neredeyse %50'si ülkeyi terk etmiştir²⁴².

Bugünlerde ise Rus Yahudilerinin göçleri sürekli bir akışı devam ettirmelerine rağmen 2007 yılı başlarında önde gelen İsrail gazetelerinden biri olan Haaretz, Rus Aliyah'ın rakamlarının 2002 yılından itibaren gün geçtikçe düştüğünü yazmıştır²⁴³. Bu durumu ayrıca yukarıdaki Tablo 8 ve Tablo 9'da yer alan veriler de destekler niteliktedir.

3.3. RUS YAHUDİLERİ'NİN İSRAİL'E ENTEGRASYONU

İsrail'deki Rus Yahudilere baktığımızda, onların son on beş yıl boyunca ülkenin siyasi güçler dengesini etkilediklerini ve devletin grupları üzerinde derin bir etki oluşturmaya başladıklarını görmekteyiz. Bu da büyük ölçüde Rus Yahudilerin kurumsal, sosyal ve ekonomik altyapısının gelişmesinden kaynaklanmıştır. Ancak bu sonuçlara ulaşmadan evvel bu cemaatin bu konularda azımsanamayacak derecede zorluklarla karşılaştığı da bir gerçektir. İlk başta sorunların bazıları İsrail ve diğer göçmen gruplarla entegrasyon sağlamak açısından zorluklar oluşturduysa da, Rus Yahudi göçmen sayısının fazla oluşu, onların çeşitli mesleki niteliklere sahip olması ve zengin entelektüel kaynakların çokluğu bu zorlukların hızlı bir şekilde atlatılmasına yardımcı olmuştur. Rus Yahudilerinin başarılı siyasi seferberliği ve sosyal faaliyetlerinin her alanda şaşırtıcı derecede hızlı entegrasyon sağlamaları, İsrail Devleti'ni yeni bir yöne yöneltmiştir. Ayrıca Rus Yahudiler devletin çabalarına dayanmaksızın kültürel olarak kendilerini topluma bu kadar kısa bir sürede bağdaştıran ilk göçmen grubu olmuştur.

Rus Yahudilerinin bugünkü İsrail Devleti'nin siyasal sistemindeki önemli rollerini ve etkilerini anlamak açısından bu grubun İsrail ve toplumuna sağladıkları entegrasyonuna bakmamız önemlidir. İsrail'e olan entegrasyonlarını ekonomik, kültürel ve siyasi olarak, üç temel ögeye ayırmak mümkündür.

3.3.1. Ekonomik Entegrasyon

Sovyetler Birliği'nden göç eden Rus Yahudilerin çoğu İsrail'e mühendis, bilim adamı, doktor ve öğretmen olarak gelmişlerdir. Göç edenlerin birçoğu, geldikleri ülkelerde yüksek ve önemli mevkilerde buldukları için İsrail'de de aynı seviyede olmayı ummuşlardır. Ancak durum öyle olmayınca Rus Yahudileri gelişmekte olan bir toplumun ekonomik güçlükleri ile baş etmek zorunda kalmışlardır. Bunun yanı sıra Rus

²⁴² Larissa I. Remennick, *Russian Jews on Three Continents: Identity, Integration and Conflict*, s. 15.

²⁴³ <http://www.haaretz.com/print-edition/news/aliyah-sees-9-dip-from-2005-1.213647> erişim tarihi: 25.12.2010.

Yahudi göçmenlerin birçoğunun diploması yüksek öğretim kurumları tarafından kabul görmüşken, İsraili işverenler tarafından tanınmaması iş bulmalarında zorluk oluşturmuştur²⁴⁴. Ayrıca nispeten küçük olan İsrail'in işgücü piyasası da bu kadar çok sayıda uzman için iş olanaklarını sunma kapasitesinde değildi.

Tüm bu nedenler, alanında uzman olan pek çok Rus Yahudisini kendi alanı dışında iş bulmak zorunda bırakmıştır. Eski SSCB göçmenleri arasında çeşitli sebeplerden ötürü, göç ettikleri ülkelerde çalıştıkları meslekleri İsrail'de devam ettiremeyen göçmenlerden biri de Stanislav'dır. Stanislav, İsrail'de alanıyla ilgili eğitim alamadığı için mesleğini yapamadığını ve güvenlik olarak çalıştığını belirtmiştir²⁴⁵.

Sovyetler Birliği'nden giden Yahudiler için ilk ayların hatta kimileri için ilk yılların biraz sıkıntılı geçmesine rağmen zamanla İsrail'in post-endüstriyel bir toplum olması, hizmet sektörünün ve bilgi teknolojilerinin gelişmesi özellikle çeşitli bilim dallarında ve ileri teknolojide uzman olan Rus Yahudilerine yeni iş imkânları sunarak onların ekonomik entegrasyonlarını kolaylaştırmıştır. Ayrıca göçmenlerin çoğu daha iyi meskenlere geçerek yavaş yavaş İsrail ekonomisine entegrasyon sağlayarak hem maddi zorlukları aşmışlar hem de kazançlarını yükseltmişlerdir.

Bugün ise Rus Yahudileri İsrail ekonomisine ve ekonominin farklı dallarına başarıyla uyum sağlayan ve İsrail'in iş piyasasında en yüksek katılım oranlarına sahip bir grup olarak karakterize edilmektedir. Ayrıca Rus Yahudi bilim adamları ve mühendisleri, İsrail'in son yıllarda "high-tech" yani ileri teknoloji alanına sağlamış oldukları katkılar sayesinde bu dalın hızla gelişmesine neden olmuştur. Bunun yanı sıra İsrail'deki inşaat sektörünün büyük bir bölümü Rus Yahudi inşaat mühendisleri tarafından yönetilmektedir.

3.3.2. Kültürel Entegrasyon

Göçmenlerin İsrail'e entegrasyonlarında, resmi dil İbranice'nin kullanılması, Musevilik dininin uygulanması ve çeşitli göçmen grupları ile olan ilişkiler büyük rol oynamaktadır. Bu yüzden tüm göçmen gruplarda olduğu gibi Rus Yahudi göçmenlerinin entegrasyonunda da dil, din ve gruplar arası ilişkiler önem taşımaktadır.

²⁴⁴ Alek Epşteyin, "Neispolzuyemyı Çeloveçeskiy Kapital: Professionalnaya İntegratsiya Repatriantov Aliy 90-h na İzraïlskom Rinke Truda", *Blijniy Vostok i Sovremennost*, Haz. Aleksandr Filonik, İBV, Moskova 2006, ss. 233-252.

²⁴⁵ Robert F. Barsky, *Arguing and Justifying: Assessing the Convention Refugees' Choice of Moment, Motive and Host Country*, Aldershot Press, Ashgate 2000, s. 129.

Bugün İsrail'in milli dili olan İbranice, dünyanın en eski dillerinden biridir. 3300 yıllık bir geçmişi vardır. Tevrat ve İncil bu dil ile yazılmıştır. 1882 yılında Rus Yahudisi olan Eliezer Ben Yehuda (1858-1922) bu kutsal kitapların dilinden yeni bir milli dil yaratmıştır²⁴⁶.

Bu süreçte İbranicenin canlandırılması ve gelecekteki Yahudi devletinin resmi dili statüsüne ulaşabilmesi için Rus Yahudiler önemli çalışmalarda bulunmuşlardır. 1933'te çıkarılan bir kanunla kurulan ve İbrani Dil Akademisi adını alan bir dil kurumu, İbranice konusunda çalışmalar yapmış, yeni teknik kelimeleri bulmak ve günlük hayatta kullanılan yeni kelimeler yaratmak gibi problemleri halletmiştir²⁴⁷.

İbranice, farklı dillerden gelen Yahudi grupların milli entegrasyonunu sağlayan en önemli etkendir²⁴⁸. Ancak Sovyetler Birliği'nden göç eden Rus Yahudilerinin birçoğunun kendilerini "Sovyet insanı" olarak tanımlamaları ve Rus dilini kendi anadilinden saymaları, uzun bir süre için İbranice öğrenmelerini engellemiş ve kültürel entegrasyonlarını yavaşlatmıştır²⁴⁹.

Bunun yanı sıra göç edenlerin çoğunun Rusça'dan başka dil bilmemesi, Rusça'nın, İsrail'de İbranice, Arapça ve İngilizce ile birlikte 4 yaygın dilden birisi haline gelmesine neden olmuştur. Bugün İsrail'de Rus Yahudi göçmenlerin yoğun istekleri üzerine çok sayıda Rusça günlük gazete ve dergi çıkmıştır. Bunun yanı sıra çeşitli televizyon ve radyo kanalları da faaliyet göstermektedir. Rusya'daki İsrail Büyükelçiliği'nin sözcüsüne göre, bugün İsrail'de Rus dilinde faaliyet gösteren medya sayısı neredeyse İbranice medya sayısına ulaşmış durumdadır²⁵⁰.

Tüm bu gelişmeler her ne kadar Rus Yahudilerinin arasında İbranicenin gelişmesine engel teşkil ediyorsa da göçmenlerin neredeyse tamamı, *Ulpan* adı verilen dil okullarına devam etmektedir²⁵¹. Bunun yanı sıra İbranice'yi günlük yaşam içinde de kullanarak geliştirmektedirler²⁵². Öğrenilen ve geliştirilen İbranice bilgisinin sayesinde Rus Yahudiler genellikle yeni alanlara yönelerek, özellikle çeşitli sanat dallarında standartlarını yükseltmişlerdir. Bunun yanı sıra orkestralar, tiyatrolar ve hatta Rus

²⁴⁶ Francois Massoulie, *Crisis In The Middle East: A Century In Focus*, The Windrush Press, Gloucestershire 1999, s. 56.

²⁴⁷ Amil Artus, *İsrail'de Gördüklerim*, Yeni Desen Matbaası, Ankara 1963, s. 32.

²⁴⁸ Calvin Goldscheider, *Israel's Changing Society: Population, Ethnicity and Development*, s. 56.

²⁴⁹ Larissa I. Remennick, *Russian Jews on the three continents: identity, integration, and conflict*, s. 7.

²⁵⁰ <http://moscow.mfa.gov.il/mfm/web/main/document.asp?SubjectID=3050&MissionID=78&LanguageID=370&StatusID=0&DocumentID=-1>, erişim tarihi: 06.03.2011.

²⁵¹ Larissa I. Remennick, *Russian Jews on the three continents: identity, integration, and conflict*, s. 64.

²⁵² Larissa I. Remennick, *Russian Jews on the three continents: identity, integration, and conflict*, s. 64.

Yahudileri için İbranice dil kursları gibi çok sayıda kültür kurumlarını kurarak yeni teşebbüslerde bulunmuşlardır.

Dinin etkisine baktığımızda, Altı Gün Savaşı'ndan sonra göç eden Rus Yahudileri ile 1990'larda göç edenler arasında önemli bir fark olduğu görülmektedir. 1970'lerde göç edenler, tüm dünyadaki Yahudiler arasında, Sovyetler Birliği'nde Siyonizm ve Yahudi dini için mücadele eden kahramanlar olarak biliniyorlardı. Ancak 1990'larda büyük kitlesel göçle İsrail'e gelen Rus Yahudiler aynı "dindarlığa" sahip değillerdi ve Siyonizm aşkıyla aynı ölçüde yanıp tutuşmuyorlardı. Birçoğu kendilerini Yahudiliğe sıkıca bağlı, ancak dini kurallara çok fazla uymayan bir cemaat olarak tanımlamışlardır. Bunun yanı sıra bazıları kendilerini laik Yahudi olarak tanımlayarak *mitzvot* (tekili *mitzva*) olarak bilinen dini kanunlara sadece toplumsal baskı nedeniyle uymakta olduklarını da belirtmişlerdir²⁵³.

1990'lı yıllarda meydana gelen göç dalgalarında yer alan Rus Yahudilerin dinsel kurallara diğer Yahudi topluluklar kadar bağlı olmamalarının ve eski SSCB'deki yeme alışkanlıklarının bir sonucu olarak da İsrail'de Rus Yahudilerinin damak tadına uygun lokantalar açılmıştır. Ancak satışa sunulan ürünlerin çoğu *koşer* (helal) değildi²⁵⁴. Her ne kadar domuz etinin İsrail'de satılmasına izin veriliyorsa da, dindar veya gelenekçi nüfus oranı yüksek olan şehirlerde bu tür lokantalar laik-dindar çatışmasına neden olmaktadır. Çoğu zaman uzlaşma domuz eti sunan lokantaların şehirlerin sanayi bölgelerine taşınmasıyla sağlanmıştır.

Günümüzde bile Rus Yahudilerinin aşırı "Ruslaşmış" olduklarını savunan bazı İsraililer (özellikle aşırı dinci), bu grubun "Yahudiliklerini" çoğu zaman sorgulamaktadırlar. Çünkü Yahudi *halacha*'ya ya da başka bir deyişle Yahudi şeriatına göre, annesi Yahudi olmayan birey Yahudi olarak kabul edilemez²⁵⁵. Bu durumda eski SSCB'den gelenlerin çoğunun karışık evliliklerden geldiklerini de düşünürsek, bu konu İsrail'de daha çok tartışılacak gibi görünmektedir. 2007 yılında *Evreyskiye Novosti* dergisinde yayınlanan karikatür bu konuda İsrail'deki Rus Yahudilerinin bugünkü durumlarını çok iyi izah etmektedir (bkz. Resim 1).

Rus Yahudilerinin İsrail'de yaşayan diğer göçmen grupları ile olan ilişkilerine baktığımızda ise, özellikle Etiyopya'dan aynı dönemde (1990'larda) İsrail'e kitlesel göç

²⁵³ Dina Siegel, *The Great Immigration: Russian Jews in Israel*, s. 57.

²⁵⁴ Dina Siegel, *The Great Immigration: Russian Jews in Israel*, s. 32.

²⁵⁵ Dina Siegel, *The Great Immigration: Russian Jews in Israel*, s. 53.

dalgalarıyla gelen Yahudiler ile sosyal ve ekonomik alanlarda sürtüşmeler yaşadıklarını görmekteyiz. Çünkü eski SSCB’den gelen göçmenlerin büyük bir kesimi eğitilmiş ve her biri kendi alanında üniversite bitirmiş elemanlar olduğundan, düşük gelirli Doğulu Yahudiler için devletin işgücü piyasasında önemli bir rekabet ortamı oluşmuştur. Ayrıca gruplar arasında yaşanan sürtüşmelerde ara sıra sözlü saldırılar da meydana gelebilmektedir²⁵⁶.

Bunun yanı sıra Rus Yahudilerin Aşkenaz kökenli olmalarına karşın kendilerini genellikle ayrı bir topluluk olarak değerlendirmeleri de İsrail’deki diğer topluluklarla, özellikle de Sefarad ve Oryantal Yahudi topluluklarıyla bütünleşme sorunlarını ortaya çıkarmıştır. Çünkü bazı Rus Yahudilerin İsrail’deki Sefarad ya da Oryantal Yahudi olan komşusu ile değil de Rusya’da bulunan etnik Rus arkadaşlarıyla daha yakın temas kurmaları aralarındaki “buzların” erimesini ve bu topluluklarla bütünleşme sürecini son derece yavaşlatmaktadır²⁵⁷.

3.3.3. Siyasi Entegrasyon

Rus Yahudilerinin kurumsal, sosyal ve ekonomik altyapısının gelişmesi bu cemaatin siyasi entegrasyonunu büyük ölçüde hızlandırmıştır. Ancak kendi altyapısını oluşturmadan evvel Rus Yahudiler genellikle kendileri için İsraili kurumlar (bunların çoğu devlet organları, Yahudi Ajansı, sendikalar ve ulusal partiler) tarafından kurulan örgütlere ve kendileri için geliştirilen projelere katılmışlardır.

Bu unsurun özellikle 1970’lerde oldukça baskın olduğunu gözlemlemek mümkündür. Bu dönemde göç eden Rus Yahudilerinin çoğu, kendi aralarında entegrasyonlarını sağlamak için bağımsız cemaat yapılarını oluşturmak yerine yerel kurumların kurmuş oldukları çeşitli örgütlerle birleşme eğilimi göstermişlerdir²⁵⁸.

Bu tür yapıların ve örgütlerin en önemlilerinden biri, 1970’lerin başında dönemin başbakanı Golda Meir’in girişimleriyle kurulan “SSCB Göçmenleri Birliği”dir. O dönemden günümüze kadar bu birlik İşçi Partisi’nin kontrolü altında işlevini görmeye devam etmektedir. Öte yandan, 1980’lerin başında Likud Partisi de eski SSCB’de yer alan Siyonist hareketlerin desteği ile İşçi Partisi tarafından oluşturulan “SSCB

²⁵⁶ Dina Siegel, *The Great Immigration: Russian Jews in Israel*, s. 161.

²⁵⁷ Rafael B. Eliezer ve Sternberg Yitzak, *Transnationalism: Diasporas and the Advent of New (Dis)order*, Brill Publishment, Hollanda 2009, s. 280.

²⁵⁸ Eliezer Leshem ve Moshe Lissak, “Development and Consolidation of the Russian Community in Israel”, *Roots and Routes: Ethnicity and Migration in Global Perspective*, Haz. Weil Shalva, Magnes Press, Kudüs 1999, ss. 75-111.

Göçmenleri Birliği”ne rakip olabilecek, “Zemlyaçestv” (hemşehrilik) hareketlerini başlatmışlardır²⁵⁹.

Ancak zamanla Rus Yahudilerinin kendi sosyo-politik, toplumsal ve kültürel girişimleri 1990’lı yıllarda yerel yapıların ve kurumların kaynaklarının büyük etkisi ile (Entegrasyon ve Aliyah Bakanlığı, Yahudi ajansı ve belediyeler) belirgin rol oynamaya başlamıştır. Bu örgütlerin bütçesinin önemli bir kısmını bazı devlet kurumları tarafından ayrılan kaynaklar oluşturduysa da Rus Yahudilerin örgütlerinin artık daha “özerk” ve daha güçlü bir “Rus aksanlı” sivil toplum kurumlarından biri olduğunu fark etmemek mümkün değildir²⁶⁰. Bununla birlikte, ulusal partilerin kendi uyduları olarak 1990’larda kurdukları Rus Yahudilerinin örgütleri ve siyasi temsilcileri, 1970’lerde olduğu gibi ulusal partilerden ayrılmaz ve bölünmez de değillerdi.

Bunun yanı sıra Rus Yahudilerin kendi girişimlerinin ve siyasallaşmalarının bir diğer önemli etkeni ise eski SSCB’den gelen Aliyah’a “doğrudan entegrasyon” politikasının uygulanması olmuştur. Bunun sayesinde Aliyah’ın kendi bünyesindeki entelektüel, ekonomik ve sosyal kaynakları tespit edilerek Rus Yahudi cemaatinin gelişmesine katkılar sağlanmıştır²⁶¹. Sonuç olarak kültür, eğitim, mesleki oryantasyon ve sosyal güvence alanlarında geniş çaplı “kendi kendine yardım” altyapısının gelişmesi Rus Yahudilerin geniş iş çevresinin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bu alanlar; gıda, sağlık, inşaat ve reklamcılık gibi yüzlerce sektörü içererek Rus Yahudilerin neredeyse %25’inden fazlasına istihdam sağlamaya başlamıştır²⁶².

Böylece Rus Yahudilerinin kendi girişimleri, siyasi görüşlerinin ve siyasi tutumlarının “özerkleşmesini” tetikleyerek, “Rus” cemaatinin örgütlenmesinde ve siyasi yönden kurumsallaşmasında önemli rol oynamıştır.

Ayrıca göçlerle birlikte her geçen gün gittikçe artan Rus Yahudilerinin sayıları ve siyasi nitelikleri, İsrail Devleti’nin siyaset arenasında söz sahibi olmalarını sağlamıştır. Rusya’dan gelen göçmenlerin büyük bir kesiminin eğitilmiş ve ekonomik güce sahip kişilerden oluşması geliştirilen politikalar üzerinde söz sahibi olmalarını kaçınılmaz kılmıştır.

²⁵⁹ Vladimir Khanin, “*Russkiye*” i *Vlast v Sovremennom İzraele*, s. 27.

²⁶⁰ David Vardimon, *Vzaimootnoşeniya Tsentralnih i Mestnih Organov Vlasti v İzraile v Sfere Absorbtsiy Novih Repatriantov*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ramat-Gan 2003, s. 36.

²⁶¹ David Hakohen, *Sistema Pryamoy Absorbtsiy i Eye Sledstviya: Sotsialno-Kulturnaya İntegratsiya İmmigrantov iz SNG v Naçale 90-h gg*, İstitut izuçeniya İzrailya, Kudüs 1994, s. 16.

²⁶² <http://www.newsru.co.il/finance/19may2001/business210.html>, erişim tarihi: 08.03.2011.

Burada belirtilmesi gereken bir diğerk nokta ise Rus Yahudilerin İsrail’de kurumsal, sosyal ve ekonomik altyapılarının gelişmesinde ve siyasal olarak kurumsallaşmasında azımsanmayacak derecede ABD’de bulunan Rus Yahudi diasporasının²⁶³ önemli rolü olmasıdır. ABD’deki Rus Yahudilerinin kuruluşlarından bazıları olan, “UJA-New York” (Birleşik Yahudi Temyiz) ve “Russian American Jews for Israel” (İsrail için Rus Yahudi Amerikalılar), İsrail’deki “Rus” projeleri desteklemek amacıyla İsrail’e her sene önemli miktarda parasal yardım aktarmaktadır²⁶⁴.

²⁶³ Bugünlerde bile Rusya’dan göç etmeye devam eden Rus Yahudiler özellikle ABD, Almanya, Kanada ve Avustralya’ya yerleşmekte. Rus Yahudilerin İsrail’den sonra en yoğun oranda buldukları yer her ne kadar tuhaf olsa da Rusya değil ABD’dir. Amerikan Yahudi Komite üyesi olan Sam Kliger’in 2004 yılında Bar Ilan Üniversitesi’ndeki sunumunda belirttiğine göre, ABD’de yaklaşık 700 bin Rus Yahudi yaşamaktadır. Bunların yarısı kadar New York şehrinde. http://www.kintera.org/atf/cf/%7B93cdf11d-9aeb-4518-8a00-25c7c531756b%7D/russian_jews_in_america.pdf, erişim tarihi: 08.03.2011.

²⁶⁴ http://www.economist.com/node/8516489?story_id=8516489, erişim tarihi: 16.04.2011.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

RUS YAHUDİLERİ'NİN İSRAİL'İN SİYASİ YAPISINDAKİ KONUMU VE ETKİLERİ

Rus Yahudilerinin cemaati için bugün en uygun zemin, her ne kadar çelişkili görünse de, İsrail'de oluşmuştur. Daha önce belirtildiği gibi eski SSCB ve BDT'den İsrail'e göç edenler, İsrail ekonomisini (öncelikli olarak ileri teknoloji sanayisinde), kültürünü ve sosyal alandaki gelişmelerini büyük ölçüde etkilemiştir. Ancak bunun yanı sıra hem “olim” (yeni göçmen) hem de “vatikim”leri (eski göçmen) içeren Rus Yahudi cemaatinin ülke siyasi hayatındaki rolü de azımsanamayacak dereceye ulaşmıştır. Her ne kadar etnik grupların varlığı, İsrail toplumu için sıradışı bir durum olmazsa da²⁶⁵, İsrail toplumunda etnik faktörün güçlenme olgusunu özellikle eski SSCB ve BDT göçmenlerin siyasi etkilerinin ve faaliyetlerinin büyük ölçüde artmasına bağlamak mümkündür.

1948'de İsrail Devleti'nin kurulmasının ardından, onlarca cemaat, etnik azınlık veya etnik listelerin varlığı devletin siyasi sistemini farklı kılmıştır. Ancak buna rağmen bunların sadece bir kısmı seçim barajını aşabilmiştir. Bunların arasında 1949-1955 yılları arasındaki Tüm İsrail Sefarad Yahudileri'nin listesi, 1981-1988 yılları arasındaki TAMİ (“Yahudi Mirası Hareketi” – Asya ve Afrika ülkelerinden gelen göçmen Yahudiler ve torunları), Şas Partisi (siyasi arenaya ilk 1984 yılında çıkmıştır), Aşkenazi Degel Hatorah Partisi (“Torah'ın Bayrağı”, siyasi arenaya ilk 1988 yılında çıkmıştır) gibi geleneksel etnik ve dini partiler vardı. Ayrıca bunların yanı sıra birçok Arap partileri de varlığını göstermekteydi²⁶⁶.

²⁶⁵ Daha Filistin'deki İngiliz mandası döneminde etnik azınlıkları temsil eden hareketler ve meclis listeleri belirlenmişti, örneğin Sefarad Yahudileri Federasyonu “Eretz İsrail”, “Yemen Birliği” (Yemen kökenlilerin birliği), “Aliya Hadaş” (Almanca konuşan ülkelerden göç edenler) ve diğerleri.

²⁶⁶ Hanna Herzog, “Political Factionalism: The Case of Ethnic Lists in Israel”, *The Wester Political Quarterly*, Cilt 12, Sayı 39, University of Utah Press, Utah 1983, s. 61.

Ancak İsrail'deki etnik faktör 1990'lı yıllarda daha da belirginleşerek farklı yapılandırmalara yol açmıştır. İsraili tarihçi Saul Friedlander'in Ekim 1998 yılında *Vesti* gazetesinde belirttiği gibi, "İsraili kabile" yapıları bir çeşit "ters" evrimi göstermektedir. Daha ılımlı olmak ve ulusal hareketlerin içinde erimek yerine onlar daha savaşçı ve saldırgan hale gelmekte ve kendi iç prensiplerine göre hareket etmektedirler.

1999 seçimleri, Saul Friedlander'in belirtmekte olduğu noktayı destekler biçimdedir. Knesset'te koltuk kapmak için uğraşan 51 parti arasından 12'si – yani üçte birinden fazlası – etnik kabile, etnik millet veya etnik din topluluklarını temsil eden partilerdi. Bunun yanı sıra başarısız olan ve oy pusulalarına bile dahil edilmeyen iki etnik hareket oluşturma çabası da vardı. Bunlar, Kafkasya ve Faslı Yahudilerin hareketleriydi.

Sektörel partilerin güçlenmesine engel olabilmek için İsrail seçim sisteminde yapılan değişikliklere rağmen 2003'te yapılan seçimde yer alan partilerin 4'te biri yine etnik azınlık ve etnik listelerden oluşmaktaydı.

Ancak Rus Yahudilerinin partilerine baktığımızda İsrail siyasetinde nispeten yeni bir olgunun oluştuğunu görmekteyiz. Bunun daha önce ortaya çıkmama sebeplerinden birisi, birçok tarihi İsrail partisinin zaten Rus kökenli olmasıdır. Bu tarihi partilerin temelleri, Rus İmparatorluğu topraklarında (günümüz Polonya, Ukrayna, Beyaz Rusya, Baltık ülkeleri ve Rusya'nın bazı batı bölgeleri) 20. Yüzyılın başında çeşitli Siyonist akımlar tarafından atılmıştır. İşte bu bölgelerden İsrail'e ilk Aliyah ile birlikte göç edenler birçok açıdan günümüzün İsrail'inin görünüşünü şekillendirmiş ve o dönemdeki nüfusunun en büyük bölümünü oluşturmuşlardır.

20. Yüzyılda Rusya İmparatorluğu, eski SSCB ve sonradan BDT ülkelerinden İsrail'e göç eden Rus Yahudileri değişik dönemlerde geldiğinden, içsel olarak homojen değildi. Yani, Rus Yahudilerinin tarihçesinde de değindiğimiz gibi SSCB'de Bolşevik rejiminin kurulmasından sonra Rus Yahudileri, yarım yüzyıl kadar bir süre temelleri kendi içlerinde atılan Siyonist partilerden, aynı şekilde İsrail'den ve genel olarak dünya Yahudiliğinden bir şekilde uzak kalmışlardı. Bu nedenle 1970'li yıllarda uzun bir aradan sonra eski SSCB'den İsrail'e akın akın gelmeye başlayan Rus Yahudilerinin çok farklı olduklarını söyleyebiliriz. Bu farklılık sadece Asya, Afrika ya da Batı Avrupa kökenli İsraili Yahudileri'nin arasında değil özellikle dil, kültür, en önemlisi de bilinç bakımından farklılık gösteren Rusya İmparatorluğu'ndan ilk Aliyah ile Filistin topraklarına göç eden Yahudiler arasında da söz konusuydu.

Böylece, İsrail devletinin kurulmasından önceki dönemde ve sonrasındaki on yıllar boyunca “Rus” kökenlilik siyasetin “temel akımları” ile özdeşleştirilirken, 1970’li ve özellikle 1990’lı yılların Rus Yahudi göçmenleri daha farklı değerler ve siyasi eğilimler ve özerk çıkarlarıyla kendi kültürel birikimleri olan bir grup olarak ortaya çıkmışlardır. Dolayısıyla, 1970’li ve 1990’lı yıllarda gelen göçmenler İsrail devletinin siyasi yapısındaki bağımsız bir nişi doldurarak, ülkede siyasi güçler dengesini büyük ölçüde etkilemişlerdir.

Ünlü İsrailli sosyolog Peres’in belirttiğine göre Rus Yahudilerinden oluşan büyük göçmen dalgası “İsrail’e, ülkedeki mevcut siyasi kampların hiçbirisinin on yıldır meclis seçimlerinde belirgin bir zafer kazanamadığı bir dönemde gelmişti. Siyasi yapının çoklu zincirleri siyasi kampların birine bağlıydı. Ya sağ ya da sol. Sonuç itibariyle birbirlerini dengeliyordu.” Ancak Rus Yahudilerinin büyük sayılarda göç etmeleri kullanacakları oyların önemini de arttırmış ve var olan dengenin derinden etkilenmesine neden olmuştur²⁶⁷.

Her ne kadar İsrail’de seçmenlerin oyları gizli tutuluyorsa da çeşitli araştırma şirketleri tarafından yapılan seçim öncesi ve sonrası kamuoyu araştırmaları Rus Yahudilerinin tercihlerini tespit edebilmektedir. Böylece *ISPR-Mutagim Enstitüsü* tarafından yapılan anketlere göre, Rus Yahudilerinin destekleri İsrail İşçi Partisi’nin 1992 seçimlerinde başarılı olmasında oldukça belirleyici rol oynamıştır²⁶⁸. Bunun yanı sıra “Rusların” oyları 1996 yılındaki başbakanlık seçimlerinde Likud Partisi lideri Netanyahu’nun galibiyetinde belirleyici olduğu gibi aynı şekilde de 1999 seçimlerinde onun mağlubiyetini tayin etmişlerdir²⁶⁹. 1999 yılındaki başbakanlık seçimlerinde Binyamin Netanyahu koltuğunu İşçi Partisi adayı Ehud Barak’a bırakmak zorunda kalmıştır.

Yine anketlerin sonuçlarına göre, Rus Yahudilerinin oylama davranışları Barak’ın 2001 başbakanlık seçimlerinde yıkıcı bir darbe almasının ve milliyetçi kanadın temsilcisi Ariel Şaron’un ezici galibiyeti sağlamasının ana unsuru olmuştur²⁷⁰. 2003 seçimlerinde ise Şaron’un liderliğindeki Likud, “Rus” göçmenlerin destekleri ile son yıllarda pek

²⁶⁷ Sabina Lisitsa ve Yohanan Peretz, “Problemi Samoidentifikatsiy Vihodtsev iz SSSR/SNG v İzraile”, *Migratsionnye Protsessi i ih Vliyaniye na İzraïlskoye Obşestvo*, Haz. Epşteyin Alek, Otkritiy Universitet İzrailya, Kudüs 2000, ss. 244-279.

²⁶⁸ Vladimir Morozov, “Repatrianti iz SSSR/Rossiy - SNG i İh Vliyaniye na Politiceskuyu, Sotsialno-Ekonomiceskuyu Jizn Gosudarstva İzrail”, *Blijniy Vostok i Sovremennost*, Haz. Filonik Aleksandr, İnstitut Blijnego Vostoka, Moskova 2006, ss. 76-86.

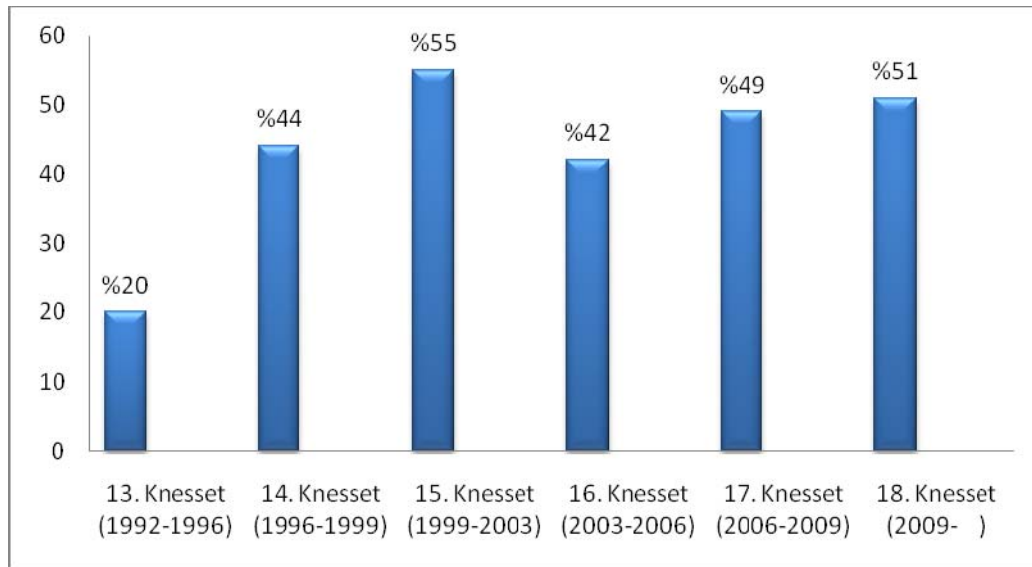
²⁶⁹ Vladimir Khanin, “*Ruskiye*” i *Vlast v Sovremennom İzraile*, s. 18.

²⁷⁰ Vladimir Khanin, “*Ruskiye*” i *Vlast v Sovremennom İzraile*, s. 18.

görülmeleyen bir zafer kazanmıştır²⁷¹. 2003 yılındaki genel seçimlerde Likud toplam oyların %29,4'ünü elde ederek Knesset'te 38 koltuk kazanmıştır.

Ancak bir sonraki seçimlerle (2006 Knesset seçimleri) beraber aşağıdaki grafikte görüldüğü gibi Rus Yahudilerin çoğu siyasi tutumlarını değiştirmiş, kendi “bağımsız” politikalarının canlandırılmasına ve yürütülmesine yönelerek daha çok “Rus” partilerine ve “Rus” siyasi liderlerine oy vererek onları desteklemeye başlamışlardır.

Tablo 10: 1992-2009 Yılları Arası Rus Yahudilerinin “Rus” Partilerini Destekleme Oranı²⁷²

4.1. RUS YAHUDİLERİ'NİN SİYASİ AĞIRLIKLARINI BELİRLEYEN FAKTÖRLER

Yukarıda belirtmiş olduğumuz İsrail'deki Rus Yahudilerinin gün geçtikçe artan siyasi ağırlıkları, ülkedeki siyasi güçler dengesini büyük ölçüde etkilemeye başlamıştır. Rus Yahudilerinin siyasi ağırlıklarını belirleyen etkenlere baktığımızda ise dört önemli faktör öne çıkmaktadır.

²⁷¹ Vladimir Morozov, “Repatriantı iz SSSR/Rossiy - SNG i İh Vliyaniye na Politiçeskuyu, Sotsialno-Ekonomiçeskuyu Jızn Gosudarstva İzrail”, ss. 76-86.

²⁷² Grafikte yer alan 1992-2003 yılları arasında dair bilgiler Vladimir Khanin'in, “*Ruskiye*” i *Vlast v Sovremennom İzraile* adlı kitabından, 2003-2006 yılları arasında dair bilgiler Vladimir Khanin'in, “*Ruskiye*” Partiy v İzraile – *Vtoroye İzdaniye* adlı makalesinden, 2006-2009 yılları arasında dair bilgiler Alek Epşteyın'in, *Ot Pravitelstva Şarona k Pravitelstvu Olmerta* adlı makalesinden ve en son olarak 2009 yılına dair bilgiler <http://www.isra.com/poll/> (erişim tarihi: 23.04.2010) adresli web siteden alınmıştır.

4.1.1. Nüfus Faktörü

İsrail'deki Rus Yahudilerinin siyasi ağırlığı, yukarıda da sözü edilen eski SSCB ve BDT ülkelerinden İsrail'e göç edenlerin sayısının artması sonucunda artmıştır. İsrail Göçmenlik Bakanlığı ve Yahudi Ajansı'nın verilerine göre son 36 yılda (1971'den 2007'e kadar) eski SSCB ve BDT ülkelerinden İsrail'e yaklaşık 1.146.000 kişi göç etmiştir. Eski SSCB ve BDT'den göç edenler 1995'de İsrail nüfusunun %10'unu geçmiş durumdayken bugün Rus Yahudiler İsrail Yahudi nüfusunun %20'sini oluşturmaktadırlar²⁷³. Bu da ülkede bağımsız bir göçmen politikasının oluşmasında “kritik kitle” olarak yer almasını sağlamıştır. Günümüzde Rus Yahudilerin İsrail'in potansiyel seçmenlerinin %16'sına, yani 120 koltuklu İsrail meclisi Knesset'te 20 koltuğa tekabül etmesi, nüfus faktörünün öneminin gittikçe artmasını açıklamaktadır²⁷⁴.

4.1.2. Çoklu Kültürel Aidiyet Faktörü

En önemli faktörlerden bir diğeri ise İsraililerin toplumsal ve siyasi bilincinde “çoklu kültür” mefkûresinin yerel Yahudi toplumunun gelişmesinin doğal safhası olarak yer almasıdır. Görünüşe göre, bu mefkûrenin tamamen meşrulaşması 1990'lı yıllarda eski SSCB ve BDT'den gelen toplu göçlerle aynı zamana denk gelmiş ve “Rus-Yahudi-İsrail” toplumunun özdeşliğini ve kurumlarının yasallaşmasını kolaylaştırmıştır.

Böylece, İsrail toplumu ve onun kültürel ve siyasi kurumları ülkede 1990'lı yılların başından beri oluşmakta olan “Rus” göçmen alt kimliğinin ortaya çıkmasını nispeten sakin karşılamıştır. Yeni göçmenler, yerel nüfusun %25'inden %50'sine kadar oluşturdukları Aşdod, Aşkelon, Hayfa, Bat Yam, Beerşeva, Hadera, Nasıra ve Ariel gibi şehirlerde yoğunlaşmışlardır²⁷⁵. Bunun sonucunda, “kültürel açıdan kendi kendine yeterlilik” etkisi ortaya çıkmış ve yeni göçmenlerin çok yoğun olduğu bölgelerde alışkın oldukları sosyal, kültürel, mesleki ve tüketim davranışları standartlarının korunması ve yeniden oluşturulması için psikolojik olarak rahat ortam sağlanmıştır.

Aynı faktörün bir başka boyutu ise, 1990'larda göç eden büyük göçmenler kitlesinin bir önceki dönemden (“vatikim”) farklı olarak, “çıkış ülkesi” olan eski SSCB ve BDT'nin ülkeleri ile geniş bağların korunması ve bu bağların devam ettirilmesi için

²⁷³ Alek Epşteyin, “Neispolzuyemiy Çeloveçeskiy Kapital: Professionalnaya İntegratsiya Repatriantov Aliy 90-h na İzrailskom Rinke Truda”, *Blijniy Vostok i Sovremennost*, Haz. Aleksandr Filonik, İBV, Moskova 2006, ss. 233-252.

²⁷⁴ Bu sayı, genellikle, 70'li ve 80'lerin başında İsrail vatandaşlığına geçen eski Sovyet Yahudilerini de dahil etmektedir. Bu insanların çoğunluğu kendilerini “Rus” olarak görmese de, bazı koşullarda kendilerini Rus Yahudi cemaatinin bir parçası olarak görmekte ve cemaatin kurumlarına olumlu yaklaşmaktadırlar.

²⁷⁵ Vladimir Khanin, “*Ruskiye*” i *Vlast v Sovremennom İzraile*, s. 21.

olanaklar bulunmasıdır. Ayrıca bu alt kimliğin en önemli sayılabilecek yönü ise Rus dilinin, cemaat içi iletişimde ve kimlik belirlemede canlı ve yasal araç olarak korunması ve bu dilin “İsrail versiyonunun²⁷⁶” oluşturulmasıdır.

Ancak burada belirtmemiz gereken nokta ise, Rus Yahudilerinin İsrail’de bir “Rus” alt kimliği oluşturmaları her ne kadar başarılı olsa da, bu alt kimlik kökeni itibariyle homojen değildi ve bütün Rus Yahudi göçmen topluluğunu kapsamıyordu. Öyle ki, Rus Yahudilerinin bir kısmı oluşturulan “Rus” alt kimliğinin dışında kalmayı tercih etmişlerdi²⁷⁷.

Fakat buna rağmen İsrail’deki Rus Yahudilerine genel olarak bakacak olursak bu olgunun (alt kimlik) varlığının kendisi bile göçmenlerin toplumsal ağırlıklarının farkına varmasına ve potansiyelini sadece “Rus cemaati” içinde kullanımına değil, toplumun tamamının kullanımına ve tanımına sunma çabalarına yol açmıştır.

4.1.3. Dış Etkenler Faktörü

Rus Yahudilerinin toplumsal ağırlığını siyasi potansiyele dönüştürmesindeki büyük rol “dış etken” faktörüne aittir yani “Rus cemaati” içindeki değil de İsrail Devleti’nde uygulanan siyasal sistemin ve unsurlarının değişiklikleridir. 1996 yılında ilk defa uygulamaya konan başbakan adayları ve parti listeleri için ayrı ayrı oylama sisteminin kabul edilmesi buna örnek olarak gösterilebilir. Bu sistem, başbakanlık için yarışan adayı, “Rus” elitlerinin de dahil olduğu “sektörel” oyların desteğini alabilmek için birçok farklı girişimlere başvurma hususunda zorluyordu. Ancak çoğu zaman adayların tüm seçim faaliyetleri “Rus cemaati” içindeki tekel otoriteye veya etkiye sahip Rus Yahudi liderlerin etrafında gerçekleşmektedir (müttefik çalışmaları).

1996-1999 yılları arasında İsrail Başbakanının Aliyah ve Göçmenlik konularında müsteşarı olan Zeev Geyzel, o dönemde oluşan durumu, 2000 yılında Vesti gazetesine vermiş olduğu röportajında şöyle resmetmiştir. Dediğine göre, 1999 yılında gerçekleşen seçim kampanyasının en başında Likud’un “Rus mahallesini” kaybediyor imalarına yönelik, Benyamin Netanyahu: “Ben “Ruslar” arasında hiçbir faaliyet istemiyorum. Şaranskiy ve Lieberman (göçmen partilerinin liderleri ve aynı zamanda Likud’un o

²⁷⁶ İsrail’de Rus Yahudilerinin kullandıkları Rus dili, bugünlerde “İsrail versiyonlu Rusça” ya da “Rusit” olarak da adlandırılmaktadır. Bunun en önemli nedeni ise kullanılan diyalekte İbranice bazen ise İngilizce de kelimelerinin kullanılmasından kaynaklanmaktadır.

²⁷⁷ <http://www.israelshamir.net/ru/ruart114.htm>, erişim tarihi: 20.03.2011.

dönemin müttelikleri) bana “Rus” oylarını getireceklerdir ve bu oyların ne kadarının Likud’un kendisinin alacağı hiç önemli değildir,” diye cevap vermiştir²⁷⁸.

Bir diğere benzer gelişme 2000 yılı sonu 2001 yılının başındaki yeni seçim kampanyası sırasında da yaşanmıştır. Öyle ki başbakanlık için aday olan Ehud Barak (İşçi Partisi) ve Ariel Şaron (Likud)’un her ikisi de aynı şekilde Rus Yahudi göçmenler arasındaki faaliyetleri kendi “Rus” mütteliklerine kaptırmışlardır²⁷⁹. Ancak bu durum adayları rahatsız etmek yerine özellikle Likud Partisi’ni umutlandırmıştır. Çünkü bilindiği üzere o dönemde “Rus Sokağı”nda en aktif ve başarılı Rus Yahudi liderleri Likud Partisi’nin önemli müttelikleri idi. Ayrıca Şaron’un seçim kampanyasını yöneten Meir Şitrit, Şaron’un çevresi, Yisrael BaAliyah ve Yisrael Beiteinu müttelik olan partilerine güvendiğini ve parti yöneticilerini sıradan “taşeron” değil, kendi eşitleri gibi görece kadar saygı duyduğunu belirtmiştir²⁸⁰.

2001 yılında başbakanın doğrudan seçilmesinin iptali ve “asıl” meclis sistemine geri dönülmesi ile birlikte her ne kadar İsrail’deki mevcut olan sektörel siyasi yapılandırma kısıtlanmak istendiyse de Rus Yahudilerinin sektörel faaliyetlerini durdurmak pek mümkün olamamıştır. Hatta bunun aksine Rus Yahudilerinin hareketleri, aynı Sefarad ve aşırı muhafazakâr akımlarında olduğu gibi, 2003’teki seçimlerden sonra meclisteki temsillerinin azalmasına rağmen geçmiş senelere nazaran kendi alt kimliklerdeki cemaatlerinin isteklerini yerine getirmek için daha ciddi, güçlü ve etkin çalışmalara yönelmiştir.

4.1.4. Temel Altyapıların Gelişme Faktörü

İsrail’deki Rus Yahudilerinin gün geçtikçe siyasi ağırlıklarının artması ve ülkedeki siyasi güçler dengesini etkilemeye başlaması, büyük ölçüde dördüncü faktörden yani bu cemaatin kurumsal, sosyal ve ekonomik altyapısının gelişmesinden kaynaklanmıştır. Tüm bu altyapılarının gelişimi ayrıntılı olarak daha önce siyasi entegrasyon alt başlığı altında incelenmiştir.

Bütün bu belirleyici faktörleri ve gittikçe artan siyasi ağırlıklarını göz önünde bulunduran Rus Yahudileri en sonunda “Rus Yahudi lobisi” oluşturma stratejisinin geliştirilmesi ve uygulanması gerektiğini vurgulamaya başlamışlardır.

²⁷⁸ Vladimir Khanin, “*Russkiye*” i *Vlast v Sovremennom İzraile*, s. 27.

²⁷⁹ Vladimir Khanin, “Russian-Jewish Ethnicity: Israel and Russia Compared”, *Contemporary Jewries: Convergence and Divergence*, Haz. Ro’i ve Gorny, Brill Academic Publishers, Boston 2003, ss. 216-234.

²⁸⁰ <http://www.newswe.com/Israel/israel1.htm>, erişim tarihi: 20.03.2011.

Böylece 1994 yılında *Vesti* gazetesinde yayınlanan resmî bir habere göre Rus Yahudi göçmenlerin örgütlerinin potansiyel yöneticileri ile Rus Yahudilerinin kamuoyundaki yetkili temsilcileri arasındaki yoğun görüşmeler 10-11 Kasım 1994 yılında Kudüs'te ortak seminerde gerçekleştirilmiştir. Seminerde çeşitli Rus Yahudileri göçmen birliklerinin liderleri, gazeteciler, İsraili partilerin Rus Yahudi aktivistleri, aydınlar ve yayıncılar bir araya gelmişlerdir. Katılımcılar arasında; Natan Tşaranskiy, Yuli ve Tatyana Edelstein, Yuli Koşarovski, Zeyev Geyzel, Pinhas Polonski, Boris Devyatov, Eduard Kuznetsov, Larisa Gerstein, Yuri Stern, Betsalel Shif ve İsrail'deki Rus Yahudi cemaatinin diğer önde gelen isimleri yer almıştır. Bunların bazıları yukarıda belirtmiş olduğumuz etken ve gelişmelerden sonra İsrail siyasi kurumlarının belirgin simaları haline gelmişlerdir.

1994 yılında Kudüs'te yapılan ortak seminerin asıl amacı, İsrail siyasetinde “Rus Yahudi lobisi” oluşturma stratejinin geliştirilmesi ve çalıştırılmasıydı. Ancak belirli bir strateji seçilirken katılımcılar arasında fikir ayrılığı yaşanarak iki ayrı görüş ortaya çıkmıştır. Böylece katılımcıların bir bölümü, ulusal İsrail partilerinin daha güçlü Rus Yahudi şubelerinin kurulmasını, onların mekanizmalarının ve olanaklarının Rus Yahudi cemaati çıkarlarının gözetilmesi için kullanılması gerektiğini düşünürken, katılımcıların çoğunluğu bu modelin etkinliğinden şüphe duymuşlardır. Ayrıca geçmiş tecrübelerine dayanarak Rus Yahudilerin siyasi potansiyelinin mevcut İsrail partileri çerçevesinde kullanılamayacağından da emindiler. Dolayısıyla ikinci görüşü savunanlara göre, oluşturulacak yeni Rus Yahudi partisi sayesinde sadece cemaat gücünün dağılması ve cemaat içinde yeni göçmenlerin cepheleşmesi önlenemez, ayrıca önünde belirlenen siyasi amaçlara da ulaşılabilirdi²⁸¹.

Seminerin sonunda, İsrail'deki Rus Yahudiler cemaati ilk defa resmi olarak iki ana cepheye ayrılmışlardır. Buna göre birinci cephenin liderliğini üstlenen Mendeleviç, Geyzel ve Gerstein Rus Yahudilerin ulusal partilerle entegrasyonunda ısrar ederken, ikinci cephenin liderleri olan Bronfman, Koşarovski ve Frenkel tam tersine Rus Yahudi siyasi özerkliğin gelişiminin gerekliliğini savunuyorlardı.

Her iki cephe de 1995-1996 seçim kampanyaları sırasında görüşlerini savunmak zorunda kalmışlardır.

²⁸¹ <http://izrus.co.il/rusjseminar/article/1994-12-11/3697.html>, erişim tarihi: 20.03.2011.

4.2. RUS YAHUDİLERİ VE İSRAİLLİ ULUSAL SİYASİ PARTİLER

Günümüzde İsrail'in toplum yapısının karmaşıklığına tepki olarak ortaya çıkan tarihi (erken Siyonist hareketlerin ideolojik akımlarına kadar giden) ve “yeni nesil” partilerini içeren siyasi hareketler ve partiler, ülkenin siyasi sistem yapısının taşıyıcı unsurları olarak görülmektedir. Daha önce belirtmiş olduğumuz gibi İsrail siyasetinde boy gösteren ve genel anlamda dört ana kategoride incelenen partiler; sağ, sol, dini ve “Rus” partiler olarak ayrılmaktadır. İşte 1994 yılında Kudüs'te Rus Yahudi göçmenlerin örgütlerinin potansiyel yöneticileri ile Rus Yahudilerin kamuoyundaki yetkili temsilcileri arasındaki yapılan ortak seminerin sonucunda iki ana cepheye ayrılan Rus Yahudilerin bir kısmı ve destekçileri (neredeyse “Rus” camiasının yarısı kadar) İsrailli ulusal partilere katılmayı benimsemişler ve onlarla olabilecek entegrasyon üzerinde durmuşlardır.

Rus Yahudilerin İsrailli ulusal partilerdeki alacakları yerler ve bu partilere verecekleri destekler, genel olarak dört temel beklentiye ya da görüşe yaklaşımları sonucunda oluşmaktadır²⁸².

- I. Sosyal ve ekonomik altyapısının gelişmesi
- II. Göçmen işleri ve entegrasyon sorumlulukları
- III. İsrail-Arap sorununa ve güvenlik meselelerine bakış açıları
- IV. Devlet ve din ilişkisi

Böylece Rus Yahudilerin beklentilerine ve bu konularda şu ya da bu partinin tutumuna bağlı olarak, ayrıca partinin kökeni, kadrosu ve açıklanan amaçlarından yola çıkarak Rus Yahudiler İsrailli ulusal sağ, sol veya dini partilerine katılmaktadırlar.

4.2.1. Rus Yahudileri ve İsrailli Ulusal Sol Partiler

İsrailli ulusal partileri, eski SSCB ve BDT'den yeni ve eski göçmenleri kendi aralarına katabilmek için tarih boyunca sürekli bir çaba içerisindeydiler. Bu yüzden önde gelen partiler gibi daha marjinal partiler de bu grupların entegrasyonu için çeşitli örgütsel modelleri öne sürmüşlerdir.

Ancak Rus Yahudilerin özellikle büyük Aliyah ile gelenler, siyasi entegrasyonlarını sağlamaya başladıkları ilk dönemde yani 1992-1996 yıllarında, yeni göçmenlerin parti içinde en güçlü örgütlenmesine İşçi Partisi sahip idi. Parti çatısı altında bu yapının oluşması süreci çoğunlukla eski SSCB/BDT göçmenlerin desteği ile 1992

²⁸² Vladimir Khanin, “*Russkiye*” i *Vlast v Sovremennom İzraile*, s. 38.

seçimlerinde kazanılan etkileyici bir zaferden sonra başlamıştır (1992 seçimlerinde İşçi Partisi Knesset'te 44 koltuk elde ederek birinci olmuştu). 1993-1994 yıllarında İşçi Partisi'nin "Rus kurmayları" Rus Yahudi göçmenlerin kendi aralarına katılmaları için geniş bir kampanya yürütmüşlerdir. Böylece 7 Ocak 1995 yılında meydana gelen konferans sonucunda İşçi Partisi İsrail'in modern tarihinde ilk defa parti içinde göçmen örgütlenmesi yapmış ve bu örgütlenme diğer partiler için bir örnek olmuştur. Konferansın açılış konuşmasını dönemin Başbakanı İshak Rabin yapmış ve Rus Yahudi üyelerinden olan Sergey Mihael'i örgütün başkanlığına getirmiştir²⁸³.

İşçi Partisi'nin bünyesinde olan örgütün başkanı Mihaeli'nin verdiği bilgilere göre 1995-1996 yıllarında ülkenin çeşitli şehir ve bölgelerindeki 34 şubede toplam yaklaşık 20 bin Rus Yahudi göçmen örgüte dâhil olmuştur²⁸⁴.

Ancak 1996 yılında hem bağımsız "Rus" partisi Yisrael BaAliyah'ın kurulması ve hem de İşçi Partisi yönetiminin iktidar döneminde olduğu gibi, 1996 seçim kampanyası sırasında da yeni göçmenlere ilişkin politikalarındaki işlenen hatalar İşçi Partisi'ndeki Rus Yahudilerin örgütlenme düzeyinin hızla düşmesine neden olmuştur.

1999 yılında *Vesti* gazetesinde yayınlanan resmî bir habere göre İşçi Partisi'nde sadece altı-yedi bine yakın Rus Yahudi üye kalmıştı, ancak bunların birçoğu da 1999 seçim kampanyalarının başlamasından sonra partiyi terk etmişlerdi. Partiyi terk edenlerin en büyük şikâyetleri, İşçi Partisi'nin Rus Yahudi üyelerinin parti seçim listelerinde en alt yani Knesset'e geçemeyecek sıralara yerleştirilmiş olmasıydı.

Ayrıca 1999 seçimlerindeki Ehud Barak'ın galibiyetini sağlayan Rus Yahudiler, iktidara gelen İşçi Partisi'nin Camp David görüşmelerine ilişkin sunmuş olduğu çözüm planlarını desteklememiş ve buna büyük tepki göstermiştir. Arkasından başlayan El-Aksa İntifadası²⁸⁵ Barak hükümetinin çöküşünü beraberinde getirmiştir. Ehud Barak'ın 2001 seçimlerindeki yenilgisi İşçi Partisi'nin koalisyondan ayrılmasına sebep olmadıysa da partinin göçmenler nezdindeki son nüfuzunu kaybetmesine yol açmıştır.

²⁸³ Vladimir Khanin, "Russkiye" i Vlast v Sovremennom İzraile, s. 39.

²⁸⁴ Vladimir Khanin, "Russkiye" i Vlast v Sovremennom İzraile, s. 40.

²⁸⁵ İntifada, Arapça silkinmek, ayağa kalkmak, baş kaldırmak anlamına gelmektedir. Genelde Filistinlilerin İsrail işgaline karşı başlattıkları direnişin adı olarak kullanılmaktadır. İkinci İntifada (Filistinliler tarafından El-Aksa İntifadası olarak da adlandırılmaktadır), Ariel Şaron'un Mescid-i Aksa'yı ziyaretini neden olarak gösteren Filistinliler tarafından 2000 Eylülünde başlatılmıştır.

Dolayısıyla, 2003 seçimlerinde parti “Rus mahallesinde” etkisiz kalmış, Ehud Barak’ın 1999’da başardığı gibi seçim listelerine ünlü Rus Yahudi adayları dâhil etmeyi başaramamıştır.

İşçi Partisi üyelerinden geriye kalmış olan Rus Yahudi destekçilerini kaybettiren bir diğer olay da 2005 yılında Ariel Şaron liderliğinde Kadima Partisi’nin kurulmasıdır. Çünkü Likud Partisi’nden ayrılan Şaron, sağ kanat Likud ile soldaki İşçi Partisi’nin ılımlı üyelerini bir çatı altında toplayarak pek çok İşçi Partisi’ne üye olan Rus Yahudilerini de yeni partisine çekmeyi başarmıştır.

Son 2009 seçimlerinde ise İşçi Partisi “Rus mahallesinde” sadece geleneksel “Rus” seçmenlerinden (çoğunlukla Akdeniz kıyısı boyunca Tel Aviv’in kuzeyinde yaşayanlar) oy alabilmiştir²⁸⁶. İşçi Partisi’ne oy veren Rus Yahudilerinin çoğu “Rus” yapılandırmalara karşı çıkararak, 2001 yılında neredeyse tamamen yok olmaya yüz tutan parti içindeki örgütlenmelerini yeniden canlandırmayı amaçlamışlardır. Ancak 2011 yılının başlarında Savunma Bakanı Ehud Barak’ın lideri olduğu İşçi Partisi’nden istifa etmesi ve parti içindeki yaşanan bölünmenin sonucunda bu partideki “Rus” seçmenlerin oyları bir daha bölünmüştür.

İsrail’in siyasi sol arenasında Rus Yahudilerin oylarının ve üyeliklerinin sayılarını kısa bir dönem için olsa dahi arttırmayı başaran bir diğer parti, radikal sol Meretz olmuştur. Ancak burada belirtilmesi gereken nokta ise, her ne kadar Rus Yahudilerinin bir kısmı bu partinin din-devlet ilişkilerine ve ekonomi politikalarına sosyal açıdan yaklaşan “liberal” tutumuna sempati duyuyor olsa da partinin Arap-İsrail sorununa ilişkin benimsemiş olduğu tutumunu paylaşmıyorlardı. Bunun yanı sıra 2003 yılında, dinin siyasete karışmasına karşı çıkan Roman Bronfman’ın liderliğindeki “Rus” sol Demokratik Seçim Partisi’nin Meretz ile ittifak kurmasına rağmen Rus Yahudi göçmenlerin destek ve oy sayıları değişmemiştir. 2003 seçimlerinin sonucunda Bronfman’ın kendisi meclise girebilmişse de, “Rus mahallesinin” 2003’ten itibaren meclisteki temsilci sayısı yarı yarıya azalmış ve artık eski gücüne geri dönebilmesine şüphe ile bakılmağa başlanmıştır. Bugünkü Knesset’te Yeni Hareket Meretz’i temsil eden tek Rus Yahudi milletvekili, Zahava Gal-on’dır.

²⁸⁶ <http://www.haaretz.com/news/how-they-voted-see-israel-election-results-by-city-sector-1.269923>, erişim tarihi: 24.03.2011.

4.2.2. Rus Yahudileri ve İsraili Ulusal Sağ Partiler

Yukarıda da belirtildiği gibi Rus Yahudilerinin belirli bir bloğa oylarını verme oranları belli başlı konularda sahip oldukları görüşleri doğrultusunda meydana gelmektedir. 1992-1999 yılları arası Rus Yahudi seçmenlerin tercihlerini, genellikle sosyal ve ekonomik düşünceler, dini cemaatler ve devlet arasındaki ilişkilerin sorunları belirlemişse de özellikle son üç genel seçimlerdeki tercihlerini dış politika ve güvenlik meseleleri belirlemiştir.

Özellikle 2000 yılında Hizbullah²⁸⁷ tarafından İsraili askerlerin kaçırlması ve ardından meydana gelen Camp David görüşmeleri sonucunda İsrail'in sol cephesinin (İsrail adına görüşmeleri sürdüren İşçi Partisi'nin lideri ve dönemin başbakanı Ehud Barak idi) dış politika ve güvenlik meselelerinde sergilemiş olduğu tutumu, Rus Yahudi seçmenler tarafından zayıf ve kabul edilemez bulunmuştur. Bu nedenle "Rus Mahallesi"nin önde gelen figüranları ile birlikte büyük bir Rus Yahudi seçmen kitlesi yavaş yavaş sağ cepheye geçmeye başlamıştır.

1994 yılından itibaren İsraili ulusal partilere katılmayı düşünen ve onlarla olabilecek entegrasyon üzerinde durmayı hedefleyen Rus Yahudilerin çoğu İsrail'in önde gelen sağ partisi Likud'a üye olmuşlardır. 1990'ların ortasında 170 bin parti üyesi içinde yaklaşık 27.000 Rus Yahudi göçmen vardı. Bu da İsrail'in o dönem için tüm ulusal partiler arasında Likud'u en çok Rus Yahudi üye sayısına sahip parti konumuna getirmiştir²⁸⁸.

Likud Partisi Rus Yahudilerinin iki fraksiyonundan oluşmaktaydı. Birinci grubu sağ görüşlü, 6 Gün Savaşı sonrası göç eden ilk dalga ile eski SSCB'den İsrail'e 1970-1980'li yıllarında gelen Rus Yahudi göçmenler oluşturmuştu. Bu grubun birçoğu aynı zamanda Lieberman'ın kurduğu Likud yanlısı "Rus" örgütlenmelerine de üye idiler. Grubun önde gelen üyeleri arasında Şimon Katzenelson, Akiva Yosepov, Eli Griman, Alex Klyuç, Daliya Naor ve diğerleri vardı.

²⁸⁷ Hizbullah, Arapça Allah'ın partisi anlamına gelen, Lübnan'da bulunan, hem sivil hem de askeri kanadı olan Şii inançlı siyasi bir partidir. 1982 yılında İsrail'in Lübnan'ı işgal etmesinin ardından oluşturulan hareket 2000 yılına kadar İsrail işgaline direnerek (İsrail Lübnan'dan 2000 yılında tamamen çekilmişti), ülke güvenliği açısından hayati bir işlev üstlenmekteydi.

²⁸⁸ Vladimir Khanin, "Israeli Russian Parties and the New Immigrant Vote", *Israel at the Polls 1999*, Haz. Daniel J. Elazar ve Ben Mollov, Frank Cass Publishers, London 2001, ss. 101-134.

Partinin içindeki diğer bir grup da, genellikle siyasi kariyerine Aliyah- Eretz İsrail²⁸⁹ hareketiyle başlayan ve 1990'larda İsrail'e göç eden Rus Yahudi göçmenlerinden oluşmaktaydı. 1996 seçimlerinin arifesinde, Aliyah-Eretz İsrail hareketi aktivistlerinin çoğunluğu, daha çok hareketin başkanı Zeyev Geyzel'in parti içi ön seçimlerde Likud Partisi'nin aday listesinde Rus Yahudilerine ayrılan 45. sıra mücadelesini desteklemek amacıyla Likud'a üye olmuşlardır. Geyzel'in aldığı önemli sayıdaki oy onu "Rus Likud"un tartışılmaz lideri, Netanyahu'nun seçimdeki zaferi ise Aliyah ve entegrasyondan sorumlu müsteşarı yapmıştır.

Likud Partisi'nin Rus Yahudi üyelerinin ikinci grubunda, çeşitli zamanlarda, hem parti içinde hem çevresinde Geyzel'in yanı sıra partiyi yönetebilecek birçok "Rus siyasi yıldız" da öne çıkmaktaydı. Rus Yahudi cemaatinin içinde en popüler olanları: Stern, Tşaranski, Avigdor Lieberman, Koşarovski, Edelstein ve Kuznetsov'du.

Likud için başarılı geçen 1996 seçimlerinden sonra Lieberman – başbakanlık müsteşarı, Geyzel – Aliyah ve entegrasyon müsteşarı olmuş, Likud'un diğer birçok tecrübeli Rus Yahudi aktivistleri siyasette ve yönetimde önemli görevler üstlenmişlerdir. Ancak Netanyahu'nun Yaser Arafat ile Wye Memorandumu Anlaşmasını²⁹⁰ imzalaması Likud Partisi'nin birçok sağ eğilimli Rus Yahudi üyenin uzaklaşmasına ve parti içindeki "Rus" fraksiyonunun zayıflamasına neden olmuştur. Likud Partisi'nden ayrılan sağ eğilimli Rus Yahudiler genellikle "Rus" partisi olan Yisrael Beiteinu'ya geçmiştir.

Bunun yanı sıra 1996 yılında Rus Yahudilerinden yüksek oranında oy alan Likud Partisi, bundan sonra da "Rus" aktivistlerin kendilerini her türlü destekleyeceklerinden emin olarak partideki bu fraksiyonlara daha fazla ilgi ayırmanın gerek kalmadığını düşünmüştür. Ancak Netanyahu'nun Rus Yahudilerine karşı olan ilgisizliği önce memnuniyetsizliğe, daha sonra da parti içinde şiddetli anlaşmazlıklara yol açmıştır. Bu anlaşmazlıklar yüzünden 1997 yılında Likud'dan ayrılan Lieberman 1999 yılında kendi bağımsız "Rus" partisini Yisrael Beiteinu'yu yani Evimiz İsrail'i kurmuştur. Ayrıca bazı kaynaklara göre Lieberman partiden ayrılırken sadece "Rus" liderleri ve kalifiye

²⁸⁹ "Aliyah-Eretz İsrail" hareketi 1993 yılında Rus Yahudi cemaatin sağ görüşlü aktivistlerinin girişimiyle başlamıştı. Hareketin ortaya çıkışının en temel sebebi, 1992 seçimlerinde yenilen sağ cepheye ve "barış sürecinin" başlamasına olan bir tepkidir.

²⁹⁰ Netanyahu ve Arafat 15 Ekim'de ABD'nin Maryland eyaletindeki Wye plantasyonunda başlayan ve bir hafta süren görüşmeler sonunda 23 Ekim 1998'de Wye Memorandumu adıyla anılan anlaşmayı imzalamışlardır. Wye Anlaşmasına göre, İsrail, tamamen kendi denetiminde olan bölgenin (C bölgesi) %13'ünden daha çekilirken bunun %1'i A bölgesine (Filistin Özerk Yönetiminin tam denetimindeki bölge), %12'si ise B bölgesine (Filistin Yönetiminin sivil denetimi, İsrail hükümetininse askeri denetiminin söz konusu olduğu bölge) dönüşecektir. Tayyar Arı, *Geçmişten Günümüze Orta Doğu: Siyaset, Savaş ve Diplomasi*, Alfa Yayınevi, İstanbul, 2007, s. 713

elemanları değil, aynı zamanda aktivistlerin listesinin tutulduğu arşiv ve bilgisayar disklerini de beraberinde götürmüştür²⁹¹. Bütün bu gelişmeler, seçimlerin arifesinde partideki Rus Yahudi örgütlerinin fiilen dağılmasına neden olmuştur.

Doğal bir sonuç olarak, 1999 seçimleri “Rus Mahallesinde” Likud için başarısız geçmiştir. Likud Partisi’nin Rus Yahudilerinden ancak 25 bin oy alabilmesi göçmenler arasında oldukça popüler olan bir partinin, o dönem için 18 “Rus” koltuğundan birini bile almasına yetmemiş ve meclisteki koltuk sayısının 19’a kadar düşmesine neden olmuştur²⁹².

1999 seçimlerindeki yenilgiden ve Netanyahu’nun istifasından sonra partinin yeniden düzenlenmesi için başlatılan kampanya çerçevesinde 2000 yazında, parti yöneticileri “Rus” Likud’un yeniden yapılandırılmasıyla ilgilendiler. Partinin başına geçen Ariel Şaron, 1999 yılında partiden ayrılan ve Lieberman’ın yeni hareketine gidenlerle çok zayıflayan Likud’un “Rus” uzman ve aktivistler ağını onarma çabasına girmiş ve “Rus” aparatının çalışmasını yeniden düzenleme ve partiye yeni Rus Yahudi göçmenlerini çekme planlarını açıklamıştır²⁹³.

Şaronlu Likud’un yeni “Rus altyapısı” unsurları genellikle 1970’lerin Rus Yahudi göçmenlerinden oluşturulmuştu. Şaron’un yeni Aliyah ve entegrasyon müsteşarı olan Tatyana Babuşkina’nın yönetimindeki Likud’un “Rus” sektörü, parti ile bağlantılı olan çok sayıda kulüp ve grupları, ayrıca Likud Merkez yürütme kurulunun 35 üyesini ihtiva eden Rus Yahudi Forumunu da oluşturmuştur. Şaron’un 2001 seçimlerindeki zaferi ise, aralarında birçok Aliyah Eretz İsrail hareketi üyelerinin de bulunduğu aşırı sağ hareket “Zo Artzeynu”nun (Bu bizim ülkemiz) aktivistlerinin de Likud’a geçmelerini sağlamıştır. Bu hareketler parti içinde yeni bir “Rus” fraksiyonu oluşturarak, daha önce oluşturulan “Rus” Likud’un Merkez yürütme kuruluna 15 daimi üyeyi dâhil etmeyi başarmıştır²⁹⁴.

Bunun yanı sıra özellikle 1990’larda Oslo süreci krizine paralel olarak artan parti etkinliğinin arkasından 2000 yılında başlatılan İkinci İntifada ve Şaron’un partisinin 2001’deki başbakanlık seçimlerindeki zaferi, Likud’un “Rus mahallesinde” yeniden inanılmaz bir yükselişe geçmesini sağlamıştır. Öyle ki o döneme ait istatistiklere

²⁹¹ Vladimir Khanin, “Israeli Russian Parties and the New Immigrant Vote”, ss. 101-134.

²⁹² Vladimir Khanin, “*Russkiye*” i *Vlast v Sovremennom İzraile*, s. 50.

²⁹³ <http://www.haaretz.com/news/ariel-sharon-1.24691>, erişim tarihi: 25.03.2011.

²⁹⁴ Asya Entova, “Rukovodstvo na Podyeme”, *Programma Fraksiy “Manhigut-Ba-aliya”*, Haz. Şomron Ginot, İzdatelstvo Manhigut Yehudit, Tel Aviv 2002, ss. 12-24.

baktığımızda, Ocak 2003 seçimlerinin arifesinde Rus Yahudilerinin 300 bin kişilik Likud üyesinin yaklaşık %10'unu oluşturduğunu görmekteyiz²⁹⁵.

Ancak Ariel Şaron'un 2004 ve 2005 yıllarında düzenlemiş olduğu Gazze'den tek taraflı çekilme süreci, Rus Yahudi Likud taraftarlarını iki ayrı gruba bölerek partinin "Rus" fraksiyonunun dengesini yeniden sarsmıştır. Böylece parti içindeki sert muhalefet karşısında kalan Şaron, 2005 yılında Likud'dan ayrılarak yeni kurmuş olduğu Kadima Partisi'ne "Rus Şaronistler"i de beraberinde götürmüştür. Buna rağmen geride kalan çoğunluk yani "Rus" Likud'un taraftarları, Gazze'den çekilmeyi sert dille eleştirerek tepkilerini ortaya koymuşlardır.

Şubat 2009 seçimlerinde, İsraili ulusal partileri destekleyen Rus Yahudilerinin arasında büyük bir prestije sahip olan Benyamin Netanyahu'nun liderlik yaptığı Likud Partisi önemli bir başarı elde etmiştir. Bunun yanı sıra en son seçimlerde İsrail'deki tüm Rus Yahudilerinin % 25-30 desteğini (Knesset'te 4,5-5 koltuk sayısına denk gelmektedir) kazanan Likud bir önceki 2006 seçimleriyle karşılaştırıldığında Rus Yahudilerinin partiye olan oylarını iki katına çıkardığı görülmüştür²⁹⁶. Bu başarının bu kadar etkili olmasının en önemli nedenlerinden biri ise Şaron sonrası Kadima Partisi'nde yönetim kesimi ile Rus Yahudi fraksiyonunun arasındaki yaşanan derin kriz olmuştur.

Likud Partisi'nin dışında Rus Yahudilerinin diğer sağ partilerle ilişkileri pek de kolay olmamıştır. Ancak buna rağmen Rus Yahudileri aşırı sağ kesiminin memnuniyetsizliklerini gösterebilmek açısından seçim barajını aşamayan sağ radikal Herut Partisi'ne (Özgürlük, "tarihi Likud"un parçasıdır) bir kaç defa geçmiştir. Bir diğer parti ise aşırı sağ görüşleriyle tanınan Molodet Partisi idi. Molodet Partisi'nin göçmen çalışmaları koordinatörü Zoriy Dudkin'in belirttiğine göre, daha 1999 yılına kadar Molodet Partisi'nin üyelerinin %40'nı Rus Yahudiler oluşturmaktaydı²⁹⁷. Ayrıca o dönemde Molodet, devletin siyasal sisteminin sağ cephesinde "Rus" aktivistleri en fazla içeren partilerden biri idi. Partinin ülke çapında 50 tane şubesi vardı. Neredeyse herkesin Rusça konuştuğu Molodet'in şubelerinin her birinde birer göçmen çalışmaları koordinatörü mevcuttu. Ayrıca 65 bin tirajlı Rusça versiyonu basılan Molodet gazetesinde ve diğer yapılarda kendi Rus Yahudi temsilcileri de vardı.

²⁹⁵ Eranin Feldman, *Potensial "Russkoy Ulitsy"*, Resmi Vesti Gazetesi, 12.12.2002.

²⁹⁶ <http://www.zman.com/news/2010/04/28/73283-print.html>, erişim tarihi: 26.03.2011.

²⁹⁷ Vladimir Khanin, *"Russkiye" i Vlast v Sovremennom İzraile*, s. 54.

Ancak 1999 seçimleri öncesinde Molodet Partisi'nin önde gelen aşırı sağ cephesi ile Rus Yahudi üyeleri arasında anlaşmazlıklar çıkmasından sonra Molodet'in "Rus" aktivistlerinin büyük bir kısmı Lieberman'ın partisini desteklemeye başlamışlardır²⁹⁸.

Yaşanan tüm bu gelişmeler, Molodet Partisi'nin yöneticilerinin diğer iki aşırı sağcı parti Herut ve Tkum (dindar yerleşimciler hareketi) ile Ulusal Birlik İttifakına katılmasına neden olmuştur. Bunun ötesinde, Rus Yahudilerinin çoğu için nispeten yeni ve bilinmeyen bir olgu olan bu ittifak, büyük bir kısım tarafından dini parti ile özdeşleştirilmiştir. Ayrıca o dönemde yaşanan yoğun din devlet ilişkisi tartışmalarının çerçevesinde bu birleşme Rus Yahudilerini önceden desteklemekte oldukları partilerine ve yeni kurulan ittifaka mesafeli davranmak zorunda bırakmıştır.

1999 seçimlerinde Rus Yahudilerinden büyük bir destek göremeyen Ulusal Birlik, Molodet yöneticilerini farklı stratejilere başvurma hususunda cesaretlendirmiştir. Yöneticiler bu tarihten itibaren ilgilerini, Rus Yahudilerinden çekerek, daha çok dindar nüfusa yöneltmişlerdir²⁹⁹.

2003 yılında Yisrael Beiteinu, Molodet ve Tkuma Partileri Lieberman liderliğinde birleşik koalisyon oluşturunca, Rus Yahudilerinin bu birliğe karşı olan tutumları da büyük ölçüde değişmiştir. Hatta seçim öncesi Aralık 2002 yılında yapılan anketlere göre, bu koalisyon "Ruslar" arasında çok popüler olmuş ve o zaman İsrail'deki Rus Yahudilerin %18'i oylarını ona vermeye hazır olduklarını belirtmişlerdir³⁰⁰. Sonuç olarak, 2003 seçimlerinde Ulusal Birliğin elde ettiği Knesset'teki 7 koltuktan en az 5'ini onlara Rus Yahudiler kazandırmıştır. Lieberman liderliğindeki hükümet koalisyonuna girmeyi başaran Ulusal Birlik iki bakanlık koltuğunu da elde etmiştir. Lieberman ise 30ncu hükümetin ulaştırma bakanı olmuştur. Ancak Şaron'un Gazze'den çekilme planına karşı çıkan Lieberman 2004 yılında Ariel Şaron tarafından bakanlık görevinden alınmış ve partisiyle birlikte Ulusal Birlik'ten ayrılmıştır.

4.2.3. Rus Yahudileri ve İsraili Ulusal Dinci Partiler

İsrail, laik bir devlet olsa da, meclisteki dindar partiler ülkedeki dini statükonun korunması için çok fazla çaba harcar. Bu yüzden de hahamlığın elindeki güçler ve yetkiler azaltılmak yerine, bu partilerce korunmaktadır. Din, her ne kadar politikanın dışında tutulmaya çalışılsa da, aşırı dindar partiler bunu zorlaştırmaktadır. Dini

²⁹⁸ Vladimir Khanin, "Russkiye" i Vlast v Sovremennom İzraile, s. 55.

²⁹⁹ <http://www.zman.com/news/2000/04/01/7629.html>, erişim tarihi: 02.04.2011.

³⁰⁰ <http://izrus.co.il/obshina/article/2002-12-11/3697.html>, erişim tarihi: 04.04.2011.

inançlarını sinagog, dindar gençlik hareketleri, gazeteler, dergiler, verilen dersler, dindar kurumlarca yönetilen özel okullar ve daha pek çok yolu kullanarak yaymaya ve hatta laik siyasi partilere nüfuz etmeye de çalışmaktadırlar. Bununla birlikte en radikal sol partilerde bile dindar partilerdekiler kadar olmazsa bile koyu dindarlar bulunabilmektedir.

İsrail'in laik bir hükümet tarafından yönetilmesine en çok inananlardan biri olan Ben Gurion (Rus İmparatorluğu'nun bir parçası olan Polonya'nın Plonsk şehrinde doğmuştur) bu konu ile ilgili anılarından birini şöyle aktarmıştır:

“Neturei Karta³⁰¹, en radikal dinci gruplardan biri olabilir. Ama bence saygıyı hak ediyorlar. Kurtuluşun Mesih'in gelmesiyle olacağına ve bunun Tanrı'nın bir emri olduğuna inanıyorlar. Onlar alıştığımız suçlular gibi değil. Başka bir açıdan; bizim de geldiğimiz bir dünyayı temsil ediyorlar. Büyükbabalarımızın dünyasını... Aynı inançlar, aynı görünüş, aynı elbiseler ve aynı sakal; Büyükbabalarımız gibi görünüyorlar. Size taş atmış olsa bile büyükbabanızı nasıl hapse atabilirsiniz³⁰²?”

İsrail kamuoyunda Rus Yahudileri hakkında kök salan neredeyse tamamının dine karşı olduğu inancının var olması ve bu göçmenlerin dini Siyonist çevre ile ilişkilerinin göz ardı edilmesi nedeniyle Rus Yahudilerinin dini cephedeki partiler arasındaki ilişkileri belirgin değilmiş gibi görünebilmektedir.

Ancak Rus Yahudilerle 1999 seçimlerinin arifesinde yapılan anketlerde, katılanların %10'undan azı dine tamamen karşı olduklarını, hemen hemen aynı sayıda da kendilerinin dinle bir bütün olduklarını ve yaklaşık 2/3'si (yani ankete katılanların yarısından fazlası) kendilerini “laik, dine karşı olumlu bakanlar” olarak tanımlarken, 1/3'i ise kendilerini *masoratim* yani şu ya da bu şekilde Yahudi geleneklerine uyanlar olarak tanımlamışlardır³⁰³.

İşte yukarıdaki anket sonuçlarına dayanarak 1999 yılında Rus Yahudi nüfusunu oluşturan %10'luk bölüm seçim zamanlarında İsraili dini partilere destek vermiştir.

³⁰¹ Neturei Karta, Aramice Şehrinin muhafızları anlamına gelen bir tamlama olup, siyonizm karşıtı bir Ortodoks Yahudi cemaatidir. Mesih gelmeden kurulmuş olan İsrail Devleti'nin geçerli bir devlet olamayacağını savunurlar. Bu nedenle cemaatin üyeleri her türlü resmi yazışmalarını İsrail Devleti ile değil Ürdün Krallığı ile yapmaktadır. Siyonizmin Musevi dinine ters olduğu ve İsrail'in bir an önce Filistin'i işgal etmeyi bırakması gerektiği şeklindeki görüşlerini kutsal kitap Talmud'dan ayetleri kanıt göstererek desteklemeye çalışmaktadırlar. Kudüs'te halen İsrail'i tanımayan ve cemaate bağlı 500 Naturei Karta ailesi yaşamaktadır. <http://www.nkusa.org/aboutus/index.cfm>, erişim tarihi: 04.04. 2011.

³⁰² http://www.nkusa.org/Historical_Documents/Herzl_quotes.cfm, erişim tarihi: 06.04. 2011.

³⁰³ Eliezer Feldman, “*Russkiye*” v *İzraile*, Russkiy İzraitinin Dergisi, 13-19.07.1999, s. 9.

İsrail'in milliyetçi Ulusal Dinci Partisi (Mafdal) bu anlamda Rus Yahudilerinin en doğal ortaklarından birisidir. Gerçekten de anket sonuçlarına dayanarak birçok "Rus" dini Siyonist akımı temsilcilerinin bu partiye üye oldukları söylenebilmektedir. Mafdal, diğer İsrail partilerinden farklı olarak, parti içinde göçmen yapısı oluşturmamıştır. Bunun nedeni, Ulusal Dinci Partisi'nin Rus Yahudi aktivistlerine göre, teknik karakter taşıması ve ideolojik olmamasıydı yani başka bir deyişle söz konusu zaman ve kaynakların eksikliği idi.

Burada dikkat edilmesi gereken nokta yeni göçmen parti üyeleri arasında ABD ve Avrupa'lı göçmenlerin çoğunlukta olması nedeniyle Rus Yahudi parti üyelerinin istatistikleri mevcut değildir. Ancak 1999 seçimlerinde yürütülen anket çalışmalarının sonucunda partiye yaklaşık 10 bin Rus Yahudisinin oy verdiği tespit edilmiştir³⁰⁴.

Ancak zamanla parti yönetiminin genel olarak "Rus" sektörünü faydalı ortak olarak görmemesi ve bu yüzden partinin "Rus Mahallesi" yoğun varlığını hissettirmekten kendilerini uzak tutması, Rus Yahudi kanadının mevcudiyetinin süratle azalmasına neden olmuştur. Ayrıca 2006 seçimlerde Ulusal Dinci Partisi'nin sergilemiş olduğu başarısızlığı ve meclisteki temsilinin yaklaşık yarı yarıya düşmesi, 2008 yılında birçok üyesinin ayrılmasına ve sonunda da devletin siyasi meydanından tamamen çekilmesine yol açmıştır.

Aşırı Ortodoks partilere gelince, Rus Yahudileri her sene düzenli olarak mecliste 5 koltuk alan ve İsrail'in ultra-Ortodoks cemaatini temsil eden Aşkenazi Birleşik Tevrat Yahudiliği koalisyonunun başarılarında hiçbir rol oynamamıştır (Rus Yahudilerinin oylarına bakıldığında). Ancak buna rağmen Rus Yahudi göçmenleri arasında, İsrail'de bir dizi kurumları olan (en belirginleri Merkaz Gutnik okulu ve Şamir yayınevi) ve ultra-Ortodoks Yahudi hareketlerini destekleyen küçük bir taraftar grubu bulunmaktadır. Fakat yine de seçimlerde onların çoğunluğu aşırı milliyetçi Ortodoks cepheye oy vermektense daha çok diğer önemli bloklardan biri olan İsrail'in sağ cephesini desteklemektedirler.

³⁰⁴ Vladimir Khanin, "Russkiye" i Vlast v Sovremennom İzraile, s. 49.

4.2.4. Rus Yahudileri ve Diğer İsraili Ulusal Partiler

İsrail siyasetinin 1960'lardan sonraki olgularından biri de, zaman zaman İsrail siyasi arenasında topluma hem sol sosyalist hem sağ muhafazakâr koalisyonlara alternatif oluşturmak için ortaya çıkan merkez partilerdir. Ancak onlar da uzun bir süre boyunca Rus Yahudileri için önemli olan noktalarda, özellikle de devlet ve din ilişkisinde, İsrail-Arap sorununda ve güvenlik meselelerinde orta yolu takip etmek hususunda zorlanmaktadırlar. Bunun yanı sıra İsrail'in her cephesinin ağır eleştirilerine de maruz kalmaktadırlar.

İsrail'in siyasi arenasında yer alan bu tür partilerin sonuncusu olan Kadima, pek çok Rus Yahudisinin desteğini kazanmayı başarmıştır. 2005 yılında Şaron tarafından kurulan Kadima daha çok bu liderin karizmatik özellikleri ve Likud Partisi'ndeyken Rus Yahudi fraksiyonuna yapmış olduğu yatırımlarından dolayı çok fazla Rus Yahudi taraftarını yeni partisine çekmiştir³⁰⁵. Bunun yanı sıra o dönemde destekçileri gittikçe kaybetmeye başlayan İşçi Partisi'nde umduklarını bulamayan "Rus" göçmenler de Kadima'ya geçerek partinin "Rus Mahallesi"nde prestijini arttırmışlardır.

Şaron'un 4 Ocak 2006 yılında geçirdiği beyin kanamasından bu yana komada olmasına ve partinin İsrail-Arap sorununda "Barışa karşı toprak" prensibini sahiplenmesine rağmen Kadima bugün halen büyük oranda Rus Yahudi destekçilerine sahiptir.

Bu arada, Eylül 2008'de yapılan anketlerin sonuçları, 2006'da bu partiye Knesset'te 4-5 koltuk kazandıran Rus Yahudilerinin, bu sefer Kadima'ya olan desteklerinin bir koltuk bile elde edemeyecek kadar azaldığını göstermiştir³⁰⁶. Ancak 2009 seçimlerinin arifesinde Kadima Partisi'nin Rus Yahudilerine yönelik yapmış olduğu önemli reklam (seçim kampanyası) yatırımı ve kadınsı bir oy kartını kullanması (sadece Rus Yahudilerini değil tüm İsrail seçmenlerini etkilemişti) kısa bir süre içinde anketlerin sonuçlarının tersine, başarılı bir tablo ortaya çıkartmıştır. Seçimlerin sonucunda lideri kadın olan Kadima, Rus Yahudilerinden Knesset'te 1.5-2.5 arasında koltuğa denk gelecek sayıda oy kazanmıştır. Bu rakam 2006 seçimlerinde elde etmiş oldukları koltuk sayısının yaklaşık yarısı kadardır.

³⁰⁵ Rus Yahudileri'nin bir kısmı Şaron'un "Rus" kökenlerine olan sempati ve onun "Rus" cemaatine yapmış olduğu desteklerinden ötürü kendilerini kamuoyuna "Şaronist" olarak tanıtmışlardır.

³⁰⁶ http://www.newsru.co.il/israel/20sep2008/kadima_111.html, erişim tarihi: 11.04.2011.

Yukarıdaki nedenler, Rus Yahudileri için cazibeli olan partiler arasında Arap cephesinin olmamasını anlaşılır kılmaktadır. Bu durumun tek bir istisnası; BDT ülkelerinden gelen ama Yahudi olmayan kesimin 2003 seçimlerinde çoğunlukla İsrail Arap Komünist Partisi'ne (Hadaş) oy vermesidir³⁰⁷. Bunun yanı sıra Rus Yahudileri neredeyse İsrail'in hemen hemen bütün Yahudi partilerinde temsil edilmiş durumdadır. Bunların arasında çoğu zaman oy barajını geçemeyen küçük partiler ve İsrail'de "hafif" uyuşturucuların serbest bırakılması için mücadele eden "egzotik" hareketler de vardır.

4.3. RUS YAHUDİLERİ'NİN SİYASİ PARTİLERİ VE LİDERLERİ

İsrail'deki Rus Yahudilerinin siyasi partilerinin oluşumunu 1988'de kurulup 2001'de dağılan bir kuruluş olan Siyonist Forum hızlandırmıştır. Rus Yahudi yöneticileri tarafından "Aliyah Bakanlığı" olarak adlandırılan forum önce siyaset dışı bir organizasyon olarak tanıtılmıştır. Tek amacının göçmenlerin entegrasyonu sorunuyla karşı karşıya kalan Entegrasyon Bakanlığı'na mukabil Rus Yahudi göçmenlere yardımlarını sunabilmek olduğu iddia edilmiştir³⁰⁸. Ancak zamanla Siyonist Forum, Rus Yahudilerinin ilk siyasi partilerinin temelini oluşturarak, İsrail'in siyasal sistem yapısına dâhil olmasını hızlandırmıştır.

Böylece 1990'lı yılların ortasında ortaya çıkmaya başlayan Rus Yahudilerinin siyasi partileri, devletin siyasi kurumları arasında merkezi bir konuma yerleşerek birçok açıdan ülkedeki parti politikalarının tablosunu değiştirmiştir.

Her ne kadar "Rus" partilerinin oluşturulma düşünceleri, özellikle 1970'li yıllardan itibaren, zaman zaman Knesset seçimi öncesindeki dönemlerde gündeme geldiyse de, Rus Yahudi göçmenlerinin parti listeleri 1990'lara dek güçlü destekçilerinden yoksundu. Örneğin, 1981 yılında oluşturulan ve göçmenlerin iltihakı meselelerinin başköşeye yerleştirilmesini talep eden Rus Yahudilerinin parti listesi, seçimlerde tüm oyların %1'den azını almış ve Knesset'e girememiştir³⁰⁹. Bunun yanı sıra 1992 yılında yapılan ve Rus Yahudi göçmenlerinin tutumunu araştıran ankete göre, katılan Rus Yahudilerin sadece %11'i o an kurulabilecek yeni "Rus" partisine oy

³⁰⁷ Nataşa Mozgovaya, "Slavanski soyuz" v Ramalle, Resmi Vesti Gazetesi, 20.02.2003.

³⁰⁸ Bagno Alena ve Magen Tvi, "Vliyaniye Russkoyazıçnih İzraelskih Partiy na Vneşnyuyu Politiku İzrailya", *Russie Nei Visions Dergisi*, Cilt 2, Sayı 56, IFRI, Paris 2010, ss. 7-24.

³⁰⁹ Bernard Reich ve Meyrav Wurmser, "Playing Politics in Moscow and Jerusalem: Soviet Jewish Immigrants and the 1992 Knesset Elections", *Israel at Polls, 1992*, Haz. Elazar Daniel ve Sandler Shmuel, Rowman & Littlefield Publishers, Lanham 1995, ss. 127-154.

vermeye hazırdı³¹⁰. O dönemde İsrail'in "Rus" medyası da kurulabilecek her hangi bir "Rus" partisine aynı şekilde eleştirel bakıyordu. Bundan dolayı 1992 seçimlerine katılan Rus Yahudilerinin siyasi partisi "DA" (Demokrasi ve Aliyah Partisi) ve "Tali" seçim barajını geçemedi.

Ancak 1990'ların ortasına gelince durum oldukça değişti. Öyle ki 1995 yılında yapılan anketlerin sonuçları, Rus Yahudilerin yarıdan fazlasının kendi siyasi kuruluşlarını desteklemeye hazır olduklarını gösteriyordu³¹¹. Ayrıca Siyonist Forumu'nun talebiyle yapılan anket, kendi partilerinin kurulmasından yana olan Rus Yahudi göçmen sayısının 1994 yılına kıyasla 3,5 kat arttığını, bununla birlikte mevcut partilerle entegrasyon taraftarının yaklaşık 2 kat azaldığını göstermiştir³¹².

Kamuoyundaki bu dramatik dönüşüme üç önemli etken neden olmuştur. İlki, daha çok psikolojik temelli olup, devlet kurumlarının onayıyla 1992-1996 yıllarında İsrail gazete ve dijital medyada yer alan ve eşi görülmemiş geniş çaplı Rus Yahudilerini karalama kampanyasıdır³¹³.

Bu karalama kampanyasının sonucunda oluşan yaygın önyargı birçok İsrailli siyasetçi tarafından da kullanıldı. Örneğin, 1992-1996 yılları arasında İşçi Partisi'nden Emek ve Sosyal Güvenlik Bakanı olan Ora Namir Ekim 1994'te yaptığı konuşmasında, Rus Yahudi kadınların 1/3'ünün hayat kadını, 1/3'ünün "sosyal vaka" ve kalan 1/3'ünün ise tek-ebeveyn olduklarını belirterek bu açıklamasıyla İsrail'de epey "ünlenmiştir"³¹⁴.

"Rus" hareketlerinin ortaya çıkma etkenlerinden ikincisi ise ulusal İsrailli partilerin yöneticilerinden beklenen ilgi ve desteğin görülmemesidir. Özellikle 1989-1992 yıllarında göç eden Rus Yahudilerinin sosyal ve ekonomik durumlarının iyileşmesinden dolayı yükselen kültürel, eğitim ve siyasi potansiyellerine rağmen Likud Partisi'nde olduğu gibi 1992'de yönetimi devralan İşçi Partisi'nde de Rus Yahudilerine karşı küçümseyici tutumların olması memnuniyetsizliğe neden olmuştur. Ayrıca Rus

³¹⁰ Eliezer Leshem ve Moshe Lissak, "Development and Consolidation of the Russian Community in Israel", ss. 75-111.

³¹¹ Aharon Fein, "Voting Trends of Recent Immigrants from Former Soviet Union", *The Elections in Israel*, Haz. Arian Alan ve Shamir Michal, SUNYP, Albany 1995, ss. 161-174.

³¹² Elkin Feldman, "Russkiy" İsrail: *Mejdu Dvumya Polusami. Tel-Aviv-Moskva*, City College, New York 2003, s.139.

³¹³ Eliezer Leshem, "Israel's Public Attitudes Towards the New Immigrants of the 1990", *Immigration to Israel: Sociological Perspectives*, Haz. Leshem Eliezer ve Shuval John, Transaction Publishment, London 2001, ss. 306-326.

³¹⁴ <http://www.haaretz.com/print-edition/news/treasury-official-under-fire-after-attack-on-russian-speaking-immigrants-1.333122?localLinksEnabled=false>, erişim tarihi: 14.04.2011.

Yahudilerinin çoğunluğu 1992 yılında İşçi Partisi tarafından oluşturulan hükümetin, göçmenlerinin sorunlarını çözmede oldukça yetersiz kaldığını belirtmiştir³¹⁵.

Son ve en önemli etkenlerinden birisi de İsrail'e 1990-1994'lerde gelen ve 1970-1980'li yıllarda gelen "Rus" seleflerinden birçok konuda oldukça farklı olan yeni nesil göçmen liderlerin ortaya çıkması olmuştur. 1990'larda göç eden Rus Yahudilerinin farklılıklardan bir tanesi, ideolojik konulara daha pragmatik yaklaşımlarının olmasıdır. Ancak yine de değerler arasında İsrail vatanseverliği ve Yahudi milliyetçiliği hala önemli bir yere sahipti. Ayrıca bu dönemde göç edenlerin çoğunda yapıcı kurumsal ve siyasi faaliyet tecrübeleri de vardı. Bu tecrübelere sahip siyasetçiler özelliklerini kullanarak yerel Rus Yahudi cemaatinin çıkarlarını dile getirmeye ve siyasi organizasyonları kurmaya hazırды.

Genel olarak İsrail devletinin parlamentosunda üyelerine koltuk kazandırabilen Rus Yahudilerinin siyasi partilerine baktığımızda önümüze üç önde gelen parti çıkmaktadır. Bunlar: Yisrael BaAliyah (İsrail Yükselişte), Demvıbor (Demokratik Seçim) ve Yisrael Beiteinu (Evimiz İsrail)'dur.

4.3.1. Yisrael BaAliyah (İsrail Yükselişte)

Rus Yahudilerinin, çoğunlukla, yeni bir "Rus" partisinin kurularak seçimlere katılma isteklerine rağmen Siyonist Forum'un başkanı olan Şaranski ve taraftarları yine de kendi hareketlerini siyasi partiye dönüştürmek konusunda çok tereddüt etmişlerdir. Ancak 1995 başında oluşan siyasi boşluğu doldurmayı hedefleyen ve tereddütteki "Şaranski grubunun" inisiyatifini ele geçirmeye çalışan Feinblum başkanlığındaki rakip Aliyah Partisi'nin ortaya çıkması, Natan Şaranski ve taraftarlarına başka seçenek bırakmamıştır. Böylece Siyonist Forum'un başkanı olan Natan Şaranski 1995 yılında, milli önceliklerin değişmesini destekleyen toplumsal bir siyasi hareket olan Yisrael BaAliyah'ı kurmuştur. Kuruluşla birlikte Yisrael BaAliyah kendini bütün "Ruslar" adına konuşan tek parti olarak tanıtmıştır³¹⁶.

Rus Yahudilerinin yeni Yisrael BaAliyah Partisi'nin kuruluş konferansı Kudüs Kongre Merkezi'nde 17 Mart 1996 tarihinde gerçekleşmiştir. Bu kuruluş konferansı esnasında parti tüzüğü ve programı gibi temel belgeler imzalanmıştır. Ayrıca Natan

³¹⁵ Elkin Feldman, "Russkiy" İsrail: Mejdı Dvumya Polusami. Tel-Aviv-Moskva, s.139.

³¹⁶ <http://www.newsru.com/world/29mar1997/sharansky.html>, erişim tarihi: 21.04.2011.

Şaranski parti başkanı olarak seçilmiş ve Knesset seçimleri için parti listesi de onaylanmıştır³¹⁷.

Parti 1996 seçimlerinde oldukça başarılı bir çıkış yaparak, 175 bin oyla (tüm oyların %5,7'yi oluşturmaktadır) Knesset'e 7 milletvekili çıkartmıştır ve Knesset'in en çok oy alan altıncı partisi konumuna gelmiştir. Bunun yanı sıra Şaranski ve parti merkezinin yöneticisi Edelstein 1996-1999 yılları arasında Benyamin Netanyahu hükümetinde sırasıyla Sanayi ve Ticaret Bakanı ile İltihak Bakanı görevine getirilmiştir.

Ancak görünürdeki başarısına rağmen Yisrael BaAliyah, Rus Yahudilerinin ne tek ve ne de baskın bir siyasi gücü olabildi. Öyle ki partinin kurulmasından hemen sonra parti içindeki üç grup arasında kıyasıya mücadele başladı – parti aparatını kontrol eden Bakanlar Şaranski ve Edelstein, “sağ” ideolojik nişe yerleşen Knesset milletvekilleri Stern ve Nudelman ve Yisrael BaAliyah Partisi'nin meclis grubunun “sol” kanat lideri Bronfman. Bu bölünme her zaman olmasa da sık sık ideolojik çelişkilerle kesişen kişisel çelişkilerle de büyümüştür.

Parti elitlerinin düzeyinde daha 1996 seçimlerinden önce ortaya çıkan bu çatışmalar, Nudelman ve Stern kanadının Şaranski ve Edelstein yönetimine muhalefet halini aldı. Fakat Şaranski partinin meclis grubunun “sol” kanat lideri Bronfman ile birlik olmayı tercih edince Stern ve Nudelman'ın Yisrael BaAliyah Partisi'nden ayrılmaları artık kaçınılmaz olmuştur³¹⁸. Onlarla birlikte 1999 seçimlerinin öncesinde Yisrael BaAliyah'dan çok sayıda parti yöneticisi ve sıradan üyeleri de ayrılmıştır. Bunun en önemli nedenleri, Yisrael BaAliyah yönetiminin Filistinlilerle Wye Memorandumu Anlaşmasının imzalanmasına katılması ve ayrıca ayrılanların görüşlerine göre, temel iktidar araçlarının, parti yöneticisi Şaranski ve parti merkez komitesi başkanı Edelstein taraftarları olan parti aparatının ellerinde toplanması olmuştur.

Aynı yıl içinde Yisrael BaAliyah Partisi'nden ayrılan Yuri Stern ve Mihail Nudelman “Aliyah” hareketini oluşturmuşlardır. Ancak 1999 seçimlerine çok az zaman kala Stern ve Nudelman, bundan bir süre önce Avigdor Lieberman tarafından kurulan Yisrael Beiteinu hareketiyle birleşmeye karar vererek tüm üyeleri ve destekçileriyle birlikte bu partiye katılmışlardır.

³¹⁷ <http://www.newsru.com/world/29mar1997/sharansky.html>, erişim tarihi: 21.04.2011.

³¹⁸ Geyzal Zeev, *Politiçeskiye Strukturi Gosudarstva İzrail*, İBV, Moskova 1999, s. 156.

Parti içinde yaşanan anlaşmazlıklara ve bunun sonucunda bazı üyelerinin ayrılmalarına rağmen Yisrael BaAliyah Partisi 1999 seçimlerinde başarısını tekrarlayarak 6 meclis koltuğu elde etmiştir. Bunun yanı sıra bu sefer Yisrael BaAliyah Knesset'in en çok oy alan beşinci partisi konumuna gelerek İsrail'in sol kanadının hükümetinde (Barak'ın hükümeti) yer almıştır. Aynı zamanda Şaranski İç İşleri Bakanı, Solodkina ise Entegrasyon Bakanının yardımcısı olmuştur.

Ancak Yisrael BaAliyah Partisi'nin liderleri, Şaranski ile Edelstein arasındaki çekişmeler ve parti üyelerinin görüş farklılıkları bununla sona ermemiştir. Sonuç olarak Mayıs 1999 seçimlerinden hemen sonra, Yisrael BaAliyah'ının meclis grubunun "sol" kanat lideri Bronfman ve Tsinker de taraftarlarıyla birlikte partiden ayrılarak 7 Temmuz 1999 yılında yeni meclis grubu "Mahar"ın (Yarın) kurulduğunu ilan etmişlerdir (daha sonra Mahar Partisi ismini değiştirerek Demokratik Seçim Partisi olarak bilinecektir)³¹⁹.

Bunun yanı sıra 2000 yılının yazında Barak'ın yürütmüş olduğu Arafat'a taviz verme politikasına (bu tavizlerin sonucunda Kudüs'ün bölünmesine yol açabileceğini düşünülüyordu) karşı çıkan Yisrael BaAliyah'ın yöneticileri hükümet koalisyonundan ayrılarak muhalefete geçmişlerdir. Ancak Barak'ın istifası sonucunda 2001 seçimlerindeki zaferinden galip çıkan Ariel Şaron'un kurduğu hükümete tekrar dönerek yeni kurulan koalisyonda yer almışlardır. Yeni kabinede Natan Şaranski Başbakan yardımcılığına ve İnşaat Bakanlığına getirilirken, Edelstein Bakan yardımcısı sıfatıyla Entegrasyon Bakanlığı'nı üstlenmiştir.

İsrail'in herhangi bir siyasi partisi için kritik olan dış politika alanında Yisrael BaAliyah Partisi'nin merkezîyetçi tutumu başlangıçta İsrail-Filistin barış görüşmelerini desteklemeye ve aynı zamanda Yahudi milletinin İsrail toprakları üzerindeki tarihi hakkını ilan etmeye yönelikti. Bu "merkezîyetçi" ideoloji sonucunda parti 1996 ve 1999 yıllarında hem Knesset hem de doğrudan başbakan seçimlerinde "tarafsızlık" ilan ederek kabineyi kim kurarsa (genellikle bu Likud ya da İşçi Partisi oluyordu) ona katılmaya hazır olduklarını belirtmişlerdir.

Ancak İkinci İntifada ve Arap saldırılarının yeniden başlamasıyla birlikte meydana gelen kamuoyunun siyasi tutumlarındaki değişiklikler Yisrael BaAliyah Partisi'nin de benimsemiş oldukları görüşü değişime uğratmıştır. Böylece 2001 yılındaki doğrudan başbakan seçimlerinde Yisrael BaAliyah ve taraftarları açıkça Likud lideri

³¹⁹ <https://www.7kanal.com/news.php3?id=98797>, erişim tarihi: 22.04.2011.

Şaron’u destekleyerek 2003 seçimlerinde kendilerini dış politika konularında “ılımlı sağ” parti olarak tanımlamaya başlamışlardır. Ancak buna rağmen Yisrael BaAliyah’ın tam net olmayan ideolojisi ve ulusal konuların zararı pahasına olsa dahi genel olarak sadece Rus Yahudilerinin sorunlarına yoğunlaşması, partinin öneminin gitgide azalmasına neden olmuştur.

Böylece 2003 seçimlerinin sonucunda büyük bir düşüş yaşayan Yisrael BaAliyah Partisi Knesset’te sadece iki sandalye elde edebilmiştir. Yaşanan bu beklenmedik iniş nedeniyle parti lideri Natan Şaranski istifa etmiştir. Ancak parti içi oylamanın sonucunda onun yerine geçen Yuliy Edelstein partinin yeni genel başkanı olarak Likud Partisi ile birleşmeye karar vermiştir³²⁰.

Sonuç olarak Yisrael BaAliyah’ın uzun bir süre boyunca “Rus mahallesini” “tekeline” alacağı düşünülürken Yisrael BaAliyah Partisi Likud’un içinde erimiştir³²¹.

4.3.2. Demvıbor (Demokratik Seçim)

İsrail’deki Rus Yahudileri arasında meydana gelen siyasi güçlerin yeniden gruplandırılması sonucunda 1999 yılında Yisrael BaAliyah’ının meclis grubunun “sol” kanat liderleri Roman Bronfman ve Aleksander Tsinker partilerinden ayrılmışlar ve belirli bir isim vermeksizin yeni bir parti kurma çalışmalarına başlamışlardır. Çalışmaları 7 Temmuz 1999 günü 15. Knesset tarafından onaylanmış ve yeni meclis grubu yarın anlamına gelen “Mahar” Partisi’nin kurulduğunu ilan etmişlerdir³²². Üç ay sonra Bronfman ve Tsinker partinin ismini değiştirerek hem Barak’ın sol hükümetine hem de sağ hükümete muhalif olabilecek Demokratik Seçim Partisi adı altında siyasete katılmaya devam etmişlerdir.

Demokratik Seçim Partisi’nin resmi web sitesinde yer aldığı bilgilere göre partinin savunmakta olduğu en önemli tutumu, dinin hiçbir şekilde siyasete karıştırılmamasıdır. Parti geleneksel olarak, İsrail Devleti’nin kurulmasının ilk yıllarından beri var olan laik-dini statükonun dindar olmayan nüfus lehine yeniden düzenlenmesi gerektiği üzerinde duruyor ve dinin devletten ayrılmasını talep ediyordu. Bu bağlamda, parti liderleri resmi nikâhın yasallaştırılmasında (İsrail’de medeni durumun kaydı dini

³²⁰ <http://www.echo.msk.ru/blog/dgrizzly/676404-echo.phtml>, erişim tarihi: 22.04.2011.

³²¹ Parti liderleri kendileri de, böyle olacağından emindiler çünkü ofislerinden çıkan belgelere bakılırsa partinin 2020’ye kadarki faaliyet programları bile çizilmiş bulunuyordu.

³²² <https://www.7kanal.com/news.php3?id=98797>, erişim tarihi: 24.04.2011.

kuruluşların fonksiyonları arasındadır), eğitim sisteminin laikleştirilmesinde ve İsrail nüfus kimliklerinde millet kaydının iptal edilmesinde ısrar ediyorlardı.

2003 seçimlerinin arifesinde Roman Bronfman, Meretz ve Yossi Beilin'in Şahar hareketiyle birleşmiş ve oluşturulacak listede garantili beşinci sırayı elde ederek seçimlere katılmaya karar vermiştir. Ancak Tsinker, Bronfman'ın sosyal-demokrat ideolojisini desteklemeyerek partiden ayrılma kararı almış ve hemen ardından bağımsız "Vatandaş ve Devlet" Partisi'ni kurmuştur (2003 seçimlerinde parti belli bir oy oranına ulaşamayınca seçim barajını aşamayıp dağılmıştır). Bu durum çok büyük bir etki yaratmadıysa da Rus Yahudi seçmenlerinin oyların ayrılmasına neden olmuştur.

2003 seçimlerinde Demokratik Seçim Partisi Meretz-Şahar birliğine katılarak bu birlik içinde "Rus" kanadın temsilcisi olmuştur. Bu seçimlerin sonucunda oluşturulan birlik Knesset'te altı sandalye elde etmiş ve bunların ikisini Rus Yahudilerinin oyları sayesinde kazanmıştır. Ayrıca Demokratik Seçim Partisi Haifa gibi önemli şehirlerin belediye meclislerinde de sandalyeler elde etmiştir³²³.

2006 seçimlerinin arifesine gelindiğinde ise Bronfman, partisinin Meretz-Şahar ittifakında yer alması nedeniyle büyük ölçüde Rus Yahudi seçmen oylarının kaybolduğunu ileri sürerek Demokratik Seçim Partisi'nin seçimlere bağımsız olarak katılacağını açıklamıştır. Ancak seçimlere iki ay kala Roman Bronfman, partisinin 2006 seçimlerinde aday olmayacağını belirterek adaylığını geri çekmiştir. En son gerçekleşen 2009 seçimlerinde de Roman Bronfman lideri olduğu Demokratik Seçim Partisi'nden aday olmamıştır. Parti kuruluşundan bu yana Knesset'te en fazla iki, en az ise bir sandalye elde etmiştir.

4.3.3. Yisrael Beiteinu (Evimiz İsrail)

İsrail'in bugünkü siyasi yelpazesinde yer alan partilerin içinde Rus Yahudilerinin en etkin partisi olarak Yisrael Beiteinu öne çıkmaktadır. Yisrael Beiteinu Partisi özellikle Filistin Yönetimi ile yapılan görüşmelerde sert bir politika destekleyen Rus Yahudileri için bir platform oluşturmak amacıyla Avigdor Lieberman tarafından kurulmuştur. Lieberman'ın yeni parti kurma eylemlerini 1997 yılında Netanyahu'nun Yaser Arafat ile Wye Memorandumu Anlaşmasını imzalaması ve Filistin Yönetimine belli tavizlerin verilmesi motive etmiştir. Böylece Netanyahu'nun hükümetinden ayrılan Lieberman 1999 yılında kendi bağımsız ve ilk başlarda geleneksel

³²³ Vladimir Khanin, "Russkiye" i Vlast v Sovremennom İzraile, s. 74.

olarak çoğunlukla Rus Yahudilerine hitap eden “Rus” partisini kurmuştur. Zamanla parti İsrail’de daha geniş bir kitleye hitap edebilmek için ilgili konu alanlarını genişleterek etkin bir çaba sarf etmeye başlamıştır. Bugünlerde parti daha çok İsrail aksanlı “Rus” partisi olarak bilinmektedir.

1999 seçimlerinin öncesinde Yisrael BaAliyah’dan ayrılan ve “Aliyah” hareketini oluşturan Yuri Stern ve Mihail Nudelman, seçimlere çok az bir zaman kala Avigdor Lieberman’ın Yisrael Beiteinu Partisi ile birleşerek seçimlere katılmışlardır. Bunun yanı sıra partinin temelini, Likud lideri Netanyahu başkanlığındaki hükümetin yürüttüğü Filistinlilere taviz verme politikasından memnun kalmayan ve aynı şekilde parti yönetiminin “Rus” üyelerinin çıkarlarını umursamadığından partiden ayrılan “Rus Likud’un” eski aktivistleri oluşturmuştur. Ancak bu durum birçok gözlemci tarafından, Yisrael Beiteinu Likud’un bir tür “Rus uydusu” olarak tanımlanmasına yol açmıştır³²⁴.

Likud’un “Rus” kanadı ve Aliyah hareketinin destekçilerinin yanı sıra Yisrael Beiteinu Partisi’ni, Yisrael BaAliyah’da oluşan İsraili “Rus politikasındaki marjinalleşme” ve “Sovyetlerden kalma demokratik merkezîyetçilik” ruhundan dolayı hayal kırıklığına uğrayan eski “Siyonist savaşçılar” da desteklemiştir³²⁵.

Bir diğer önemli unsur ise, Lieberman’ın 3 Ocak 1999 yılında başlatmış olduğu seçim kampanyası çerçevesinde İsrail’in devlet kuruluşlarına eşi benzeri olmayan atakla başlamış olmasıdır. Lieberman’a göre, onun “oligark” diye isimlendirdiği devlet savcılığı, emniyetin sorgu birimleri, mahkemeler ve diğer birçok siyasi ve ekonomik yapıları içeren bu devlet kuruluşları yüzünden İsrail’in “imtiyazsız” kitleleri iktidar ve varlıktan yoksun kalmıştır³²⁶.

İşte bu adım sadece Rus Yahudilerine değil İsrail’de daha geniş bir kitleye yönelik atılmış, “Rus olmayan” İsraililerin arasında hem Lieberman’ın popülaritesini hem de ona olan desteği büyük ölçüde arttırmıştır.

Bunun ötesinde de bu adım, Lieberman’ın partisini İsrail’e büyük göç döneminde gelen Rus Yahudilerinin hem sonuna kadar Siyonist ve entegrasyon taraftarı olanlarına hem de Yisrael BaAliyah gibi “etnik” partiye açıkça oy vermeye hazır olmayanlarına cazip kılmıştır.

³²⁴ Yisrael BaAliyah Partisi’nin başkanı olan Lieberman dahi kendisi bir çok defa “biz yani Yisrael Beiteinu da Likuduz, fakat taktik meselelerinden dolayı seçimlerde ayrı bir liste olarak katılmamız gerekmektedir” demiştir.

³²⁵ Vladimir Khanin, “*Russkiye i Vlast v Sovremennom İzraile*, s. 79.

³²⁶ <http://www.lenta.ru/lib/14163396/>, erişim tarihi: 25.04.2011.

Sonuç olarak, Lieberman'ın liderliğindeki Yisrael Beiteinu Partisi 1999 seçimlerinde Knesset'te dört sandalye kazanmıştır. Fakat 1 Şubat 2000 yılında Yisrael Beiteinu İsrail'in sağ partilerinin ittifakına katılarak oluşturulan Milli Birlik'le birlikte Knesset'te baş muhalefet partisinden birisi olmuştur. Lieberman ise Milli Birlik'in baş destekçisi olan Molodet Partisi Başkanı Zeevi'nin ölümünden sonra bu fraksiyonun lideri konumuna gelmiştir.

Ancak 2000 yılındaki İşçi Partisi'nin Arap-İsrail sorunu konusunda sunmuş olduğu çözüm planları ve arkasında başlayan El-Aksa İntifadası Barak'ın istifasına, hükümetinin ise çöküşüne neden olmuştur. Böylece 2001 yılında gerçekleştirilen başbakan seçimlerinin sonucunda milliyetçi kanadın temsilcisi Şaron'un kazanmasıyla birlikte, seçimlerden hemen sonra Yisrael Beiteinu Partisi Milli Birliğin İttifakıyla iktidar koalisyonuna katılmış ve 2002 yılının ilkbaharına kadar orada kalmıştır. Oluşturulan yeni koalisyon hükümetinde ise Lieberman Milli Altyapı Bakanı olmuştur.

Yukarıda değindiğimiz gibi 2002 yılında Yisrael Beiteinu Partisi'ni temsil eden her iki bakan da, Filistin saldırıları karşısındaki “ılımlı” tutumunu protesto ederek hükümeti terk etmiştir. Bu adım hükümetin düşmesinde, Knesset'in dağılmasında ve 2003 seçimlerine gidilmesinde büyük bir rol oynamıştır.

2003 yılında Lieberman Milli Birlik İttifakının lideri olarak seçimlere katılmıştır. İttifak en az 5'inin Yisrael Beiteinu'nun geleneksel taraftarlarının sağladığı 7 Knesset koltuğunu koruyarak Şaron'un yeni “sağ merkez” hükümetine girmeyi başarmışlardır. Bu sefer de bakanlık koltuğunu elde eden parti, Lieberman'ı ulaştırma bakanlığına bakan olarak yerleştirmiştir.

Buna rağmen Ariel Şaron'un 2004 yılında düzenlemiş olduğu Gazze'den tek taraflı çekilme sürecine karşı çıkan Yisrael Beiteinu Partisi'nin yöneticileri aynı yıl içerisinde bir kere daha hükümetten, bir yıl sonra da Milli Birlik İttifakından ayrılmışlardır.

2006 yılında gerçekleştirilen seçimlere Yisrael Beiteinu Partisi bağımsız bir parti olarak katılmıştır. Bu seçimlerde başarılı ve büyük bir artış sergileyen parti Knesset'teki koltuk sayısını neredeyse ikiye katlayarak 11'e çıkartmıştır. Seçimlerden önce yapılan anketler Rus Yahudilerinin neredeyse %50'sinin oylarını Yisrael Beiteinu Partisi'ne vereceklerini göstermiştir³²⁷. Elde edilen bu neticeler doğrultusunda partinin kazandığı

³²⁷ <http://www.newsru.co.il/arch/israel/20mar2006/liberman.html>, erişim tarihi: 25.04.2011.

koltukların 9'unun bu seçmenler tarafından sağlandığı söylenebilir. Ancak buna rağmen Yisrael Beiteinu, seçimlerin sonucunda, Mayıs ayında kurulan Ehud Olmert'in hükümetinde yer alamamıştır.

2006 yılında meydana gelen Lübnan savaşı ile birlikte dağılma eşiğine gelen hükümet Ehud Olmert'i farklı adımlara yöneltmiştir. Başbakan Olmert, hükümetini sağlamlaştırmak açısından çareyi Rus Yahudilerinin partisi olan Yisrael Beiteinu liderleriyle koalisyon anlaşmasını imzalamakta bulmuştur. Parti başkanı Avigdor Lieberman ise Başbakan Yardımcısı ve yeni oluşturulan Stratejik İşler Bakanlığında³²⁸ sorumlu bakan olmuştur.

İsrail'in 17. Knesset ve 31. Hükümetinde yer alan Yisrael Beiteinu Partisi'nin üyeleri bazen ciddi tartışmalara girmişlerdir. Bunların en büyüğü Ocak 2007 yılında yaşanmıştır. Bu dönemde devletin ilk Müslüman Arap bakanı unvanına kavuşacak olan Raleb Majadele'nin İşçi Partisi'nin lideri Amir Peretz tarafından Bilim ve Teknoloji Bakanı pozisyonu için aday olarak gösterilmesi, Yisrael Beiteinu Partisi'nin şiddetli eleştirilerine ve sözlü saldırılarına neden olmuştur. Yisrael Beiteinu Partisi'nin üyeleri öncelikle adaylığı kınayarak, durumu “Siyonizm için öldürücü bir darbe” olarak değerlendirmişlerdir. Bunun yanı sıra Peretz'in, bir Yahudi devleti olarak İsrail'in güvenliğine ve karakterine zarar vermekle suçlayarak, onu istifaya çağırılmışlardır³²⁹.

Meydana gelen bu büyük tartışmalardan tam bir yıl sonra Ocak 2008 yılında Yisrael Beiteinu Partisi kuruluşundan bu yana üçüncü kez, Filistin Ulusal Yönetimi ile gerçekleştirilen görüşmeleri protesto etmek amacıyla koalisyondan ayrılmıştır. Lieberman ise hakkında görüşülen konuları “tahammül edilemez” diye nitelendirerek Stratejik İşlerin Bakanlık görevini sona erdirmiştir.

İsrail'de yer alan en son 2009 Knesset seçimlerine “Sadakat yoksa, vatandaşlık da yok” sloganıyla katılan Yisrael Beiteinu bu zamana kadar parti tarihinde görülmedik bir zafer elde etmiştir. Öyle ki seçimlerin sonucunda İsrail'in en çok oy (toplam oyların %11,7) alan üçüncü parti konumuna gelerek Knesset'te 15 koltuk kazanmıştır. Seçimlerden bir ay sonra, 16 Mart 2009 yılında Yisrael Beiteinu Likud'un lideri ve bugünkü İsrail başbakanı Benyamin Netanyahu ile koalisyon anlaşmasını imzalamıştır. Bunun neticesinde Avigdor Lieberman Başbakan Yardımcısı ve Dışişleri Bakanı, partinin

³²⁸ Stratejik İşler Bakanlığı, genel itibarıyla İran'dan gelebilecek her türlü stratejik tehditlere odaklanan ve buna yönelik çalışmalarda bulunan bir birimdir.

³²⁹ <http://www.newsru.co.il/arch/israel/26jan2007/avoda.html>, erişim tarihi: 26.04.2011.

önde gelen Rus Yahudi üyelerinden Sofa Landver Entegrasyon Bakanı, Stas Miseznikov ise Turizm Bakanı olmuştur. Bugünkü İsrail Devletinin Hükümetinde Yisrael Beiteinu Partisi'ni toplam beş bakan ve bir bakan vekili temsil etmektedir.

Böylece geriye dönüp baktığımızda daha 16. Knesset döneminde İsrail'in siyasi sistem yapısında Rus Yahudilerinin çıkarlarını temsil edecek konsolide bir parti yokken, 17. ve 18. Knesset'te Yisrael Beiteinu Partisi sırasıyla 11 ve 15 koltuk elde ederek (bunların 2/3'ü Rus Yahudi göçmenlerin sayesinde elde edilmiştir) İsrail'in geniş bir kamuoyununun beklentilerine cevap vermeye çalışan parti konumuna gelmiştir.

İsrail'de aşırı sağcı ve milliyetçi olarak bilinen Yisrael Beiteinu Partisi kendilerini, “Vladimir Jabotinsky'nin cesur yolunu takip eden ulusal bir hareket” olarak tanımlamaktadır³³⁰. Her ne kadar parti Rus Yahudileri için yeni sosyo-ekonomik fırsatları geliştirerek yeni göçleri teşvik ediyorsa da platformunu geniş kamuoyununun beklentilerine uygun hale getirerek partinin uzun süre var olmasını sağlamıştır. Özellikle 2006 ve 2009 yıllarında partinin siyasi kampanyaları etnik meselelerden ziyade ülkenin iç ve dış politikalarına ilişkin konulara odaklanmıştı. Belirtmek gerekir ki, etnik partilere özgü son strateji Yisrael Beiteinu'nun kampanyalarında tamamen yoktu. 2009 yılındaki seçim kampanyalarına parti üç en önemli sloganla katılmıştı. Bunlar: “Lieberman – ona güveniyorum”, “Sadakat yoksa vatandaşlık da yok” ve “Sadece Lieberman Arapça anlıyor.”

Yisrael Beiteinu'nun resmi web sitesinde yer alan partinin genel vizyonuna baktığımızda önermekte ve savunmakta olduğu görüşleri iç ve dış politika olarak ikiye ayırmak mümkündür.

Devletin iç politikalarına ilişkin parti vizyonunu şu şekilde sıralanabilir:

- I. Polis gücünün artırılması (hem sayı hem de yetki anlamında)
- II. Musevilik'e dönüşümün kolaylaştırılması (özellikle Rus Yahudileri kastetmektedir)
- III. Dini olmayan laik resmi nikâhın yürürlüğe girmesi
- IV. Resmi Anayasa'nın kabul edilmesi

³³⁰ <http://www.ndi.org.il/>, erişim tarihi: 26.04.2011.

- V. Sadakat yemini (İsrail'in Yahudi olmayan yeni vatandaşların devlete bağlılık ve sadakat yemini etmesini öngörmektedir)³³¹
- VI. Nakba³³² vesilesiyle yapılan faaliyetlere katılımın suç olarak görülmesi

Partinin İsrail'in dış politikalarına ve özellikle Filistin-İsrail sorununa olan yaklaşımı aşırı radikal ve sert olarak bilinmektedir. Partinin web sitesinde de yer aldığı dış politikalara ilişkin vizyonu bunu destekler biçimdedir. Örneğin, Yisrael Beiteinu Partisi, Filistin-İsrail sorununu Batı dünyası ile radikal İslam arasındaki çatışmanın bir parçası olarak görmektedir. Ayrıca parti liderlerine göre Filistinlilerin direnişi ve terörü, İsrail'in Batı Şeria ve Gazze Şeridi'nin işgali nedeniyle olmayıp tamamen ulusal ve dinsel boyutlara dayanmaktadır. Filistin Devleti'nin kurulması ve Filistinli mültecilerin dönüş hakkı talepleri ise parti tarafından İsrail'in yıkımını getirecek birer hile olarak algılanmaktadır. Parti ayrıca zamanında “Yol Haritası³³³” ve Gazze'den tek taraflı çekilme planlarına da karşı çıkmıştır.

Bunun yanı sıra Yisrael Beiteinu Partisi, İsrail'i roket saldırısına mahkûm bırakan ve terörist grupları barındıran Gazze'ye İsrail'in elektrik temin etmesini yanlış bularak bunun tam tersine tüm terör saldırılarına ağır bedel ödettirecek şekilde cevap verilmesi gerektiğini savunmaktadır. Ayrıca Gazze'ye her türlü mal ve hizmetin verilmesini durdurarak 1979 yılında Mısır'a geri verilen Sina Yarımadası'na yapılan muamelenin aynen uygulanılmasını istemektedir.

Parti programında, Gazze Şeridi ve Batı Şeria ile yürütülen müzakerelerin birbirinden ayrı olması ve mümkün olan ölçüde bu iki bölgenin birbirinden izole edilmesi gerektiği belirtilmiştir.

Ancak buna rağmen partinin önermekte olduğu planlarından biri de belirli şartlar çerçevesinde Filistin devletinin kurulmasını öngörmektedir. Bu şartlar gelecekte oluşabilecek Filistin Devleti ile İsrail arasındaki toprak ve nüfus değişimine

³³¹ İsrail kabinesi, Yahudi olmayan yeni vatandaşların “demokratik Yahudi devleti”ne bağlılık yemini etmesini öngören tartışmalı yasayı 10 Ekim 2010 yılındaki oturumda kabul etti. Büyük tepkilere neden olan “sadakat yemini” yasası, 8'e karşı 22 oyla kabul edilmişti. <http://www.haaretz.com/print-edition/news/no-knesset-majority-for-loyalty-oath-for-jews-and-non-jews-1.320116>, erişim tarihi: 26.04.2011.

³³² Filistinlilerin İsrail'in kuruluş yıldönümünü “felaket günü” olarak tanımladıkları sözcük. Aynı zamanda o günü anmak amacıyla İsrail'de de olmak üzere her yıl 15 Mayıs'ta Filistinliler tarafından gösteriler yapılmaktadır.

³³³ ABD, Rusya, Avrupa Birliği ve Birleşmiş Milletlerden oluşan ve kendilerine “Dörtlü” (Quartet) diyen Orta Doğu grubu tarafından, 2002 Eylülünden itibaren kamuoyunda tartışmaya açılan ve Filistin ve İsrail Başbakanları ile gerçekleştirilen görüşmelerde nihai şekli verilmiş olan “Yol Haritası” 2003 Nisanının sonunda taraflara sunulmuştur.

dayanmaktadır. Yani İsrail'in sınırları içerisinde büyük ölçüde Arapların yaşadığı bölgelerle Batı Şeria'nın sınırları içerisinde büyük ölçüde Yahudilerin yaşadığı bölgelerin değişimidir. Bununla birlikte Doğu Kudüs'ün İsrail'in bir parçası olma şartı da mevcuttur. Böyle bir planın gerçekleşmesi durumunda İsrail'de yaşayan ve İsrail vatandaşı olan Arapların nüfusu önemli ölçüde azalacaktır. Bu plan aynı zamanda Lieberman planı olarak da bilinmektedir.

Yisrael Beiteinu Partisi ayrıca İsrail'in Avrupa Birliği ve NATO'ya girmesini desteklemektedir.

Bu üç ana parti dışında İsrail'de zaman zaman diğer Rus Yahudilerinin siyasi hareketleri ve listeleri de ortaya çıkmıştır. Bunların çoğu eski SSCB ülkelerinden farklı zamanlarda İsrail'e göç edenler tarafından kurulmuştur. Ancak etkili liderler olmaması ve finansmanın eksikliklerinden dolayı çoğu oy barajını geçememiştir.

4.3.4. Rus Yahudi Cemaatinin Elit Tabakası ve Liderleri

“Rus” cemaatinin güçlü seçmen ve siyasi potansiyeli ve kurumsal altyapısının gelişmesi 1990'ların ikinci yarısında Rus Yahudi elit tabakasının öne çıkmasını ve İsrail devletinin devlet, siyasi ve yönetim kurumlarına girmesini sağlamıştır.

Yapısal planda oluşmakta olan modern İsrail'in Rus Yahudi elit tabakası bir dizi fonksiyonel katmanlardan oluşmaktadır. İsrail statükosuna entegre olan en üst katman, İsrail'in Aliyah ve Entegrasyon Bakanlığının eski Müsteşarı Zeev Heyzel'in hesaplamalarına göre 1990'ların sonunda yaklaşık 200 kişiden oluşmaktaydı³³⁴. Bu rakamın her geçen gün artış sergilediği de bir gerçektir. En üst katmanda yer alanların arasında özellikle ulusal ve kısmen bölgesel düzeydeki siyasetçileri belirtmek mümkündür. Bunlardan 3'ü bugünkü hükümetin üyeleri ve 14'ü Knesset milletvekilidir.

Bunun yanı sıra bu gruba, henüz tek “Rus” olan Bney-Aişa'nın Belediye Başkanı ve İsrail'in Aşdod, Aşkelon, Netaniya, Beer Şeva, Hayfa ve Kudüs gibi birçok büyük şehir yöneticilerinin yardımcılarını da dâhil etmek mümkündür.

Rus Yahudi siyasi elit tabakasının katmanına yakın olan bir diğer kategori ise önde gelen ulusal İsrail partilerinin “Rus” cemaatlerle ilgilenen müsteşarlarından oluşmaktadır. Ayrıca bu kategoriye seçim teknolojileri alanındaki uzman Boris Krasny (Barak'ın “Rus mahallesindeki” 1999 zaferinin mimarı) ve Saşa Klayin (Yisrael

³³⁴ Geyzal Zeev, *Politiçeskiye Strukturi Gosudarstva İsrail*, s. 171.

BaAliyah'ın 1999 seçim başarısına büyük katkı sağlamıştır, şu an Rusça yayın yapan “İsrail +” kanalının genel yöneticisi) gibi “partisiz” analistler ve imaj tasarımcıları da eklenebilir.

İsrail'in Rus Yahudi elit tabakasının bir sonraki fonksiyonel katmanını, İsrail devlet ve özel sektör kuruluşlarının yönetiminde bulunan yüksek düzey Rus Yahudi bürokratlar oluşturmaktadır. Bu kuruluşlardan olan Lişkat ha-Keşer (Doğu Avrupa Yahudileri ile bağlantı devlet bürosu), ŞABAK (Genel Güvenlik Servisi), Sohnut (Yahudi Ajansı), entegrasyon bakanlığı (göçmenlerden sorumlu) ve diplomatik servisler toplam yaklaşık 80-100 Rus Yahudi çalışanları bulundurmaktadır³³⁵.

Tüm bu gelişmelere rağmen bugünkü İsrail askeri elit tabakasında neredeyse yok denecek kadar az Rus Yahudi göçmen yer almaktadır. Fakat İsrail Savunma Ordusunun askeri birliklerinin ve subay okullarının büyük bir kısmını gittikçe Rus Yahudi gençlerinin oluşturmaya başladığı gerçeğini hesaba katarsak, yakın zamanda onların da devletin askeri elit tabakasında yer almaları kuvvetle muhtemeldir.

İsrail'deki Rus Yahudi cemaatinin liderlerine baktığımızda ise Natan Şaranski ve Avigdor Lieberman, özellikle ulusal düzeyde tanınmış ve devletin hem dış ve hem de güvenlik politikalarında belirli bir etkiye sahip en etkili “Rus” göçmen siyasetçileri olarak öne çıkmaktadır. Her ikisi de İsrail'in çeşitli hükümetlerinde önemli görevleri üstlenmişlerdir.

Natan Şaranski, yukarıda da değindiğimiz gibi Knesset'te ilk defa bir Rus Yahudi partisi olarak koltuk elde edebilen Yisrael BaAliyah Partisi'nin kurucularındandır. Şaranski daha SSCB'de iken Siyonist faaliyetlerinden dolayı yakalanıp, büyük baskılar sonucunda hapisaneye gönderilen aktif Siyon mahkûmlarındandır. Önce insan hakları “Refusinik” hareketinin kurucusu ve aktivisti olan Şaranski daha sonra Helsinki grubunun Moskova temsilcisi olmuştur. Yürütmüş olduğu faaliyetlerinden dolayı 9 yıl boyunca Siyon mahkûmu olarak kaldığı Sovyet toplama kampından serbest bırakılınca 1986 yılında İsrail'e göç etmiştir. İsrail'e geldiğinden bu yana, Natan Şaranski dört defa Knesset'e seçilmiştir. Ariel Şaron'un kurduğu 2001-2003 hükümetinde Başbakan Yardımcılığı, Sanayi ve Ticaret Bakanı, İç İşleri Bakanı, Konut ve İnşaat Bakanı ve Kudüs İşleri Bakanı görevlerinde bulunmuştur. Bunun yanı sıra Şaranski ve taraftarlarına göre, onların sahip olduğu Arap devletlerinin demokratikleşmesine siyasi bakış açıları

³³⁵ Geyzal Zeev, *Politiçeskiye Strukturi Gosudarstva İsrail*, s. 172.

dönemin ABD başkanı olan George W. Bush'un Ortadoğu'daki *neokonservatif* siyasetini büyük ölçüde etkilemiştir³³⁶.

Bunun yanı sıra 1988'de kurulup 2001'de dağılan ve İsrail'deki Rus Yahudilerinin siyasi partilerinin oluşumunu hızlandıran Siyonist Forum'unun kurucusu ve başkanı olan Şaranski'nin Washington ile yakın ilişkileri oldukça dikkat çekicidir. Öyle ki 2006 yılında dönemin ABD Başkanı George W. Bush tarafından Başkanlık Özgürlük Madalyası ile ödüllendirilen Şaranski, 2008 yılında Ronald Reagan Vakfı tarafından Ronald Reagan Özgürlük Ödülü'ne layık görülmüştür. Ayrıca bugün Rus Yahudilerin İsrail'den sonra en yoğun oranda buldukları yer olan ABD'nin İsrail üzerindeki var olan etkisini düşünürsek, Şaranski'nin geliştirmiş olduğu bu sıcak ilişkilerin İsrail'deki Rus Yahudilerinin konumu için ne derecede önemli olduğunu anlaşılır kılmaktadır.

Natan Şaranski gibi siyasi yaşamının büyük bir bölümünü İsrail'de geçiren Avigdor Lieberman, İsrail'e Moldova'dan (eski SSCB topraklarında bulunuyordu) ailesi ile birlikte 1978 yılında göç etmiştir. Lieberman o zaman 20 yaşındaydı. Askerlik görevini tamamladıktan sonra Kudüs'teki İbrani Üniversitesini kazanmış ve orada kendisine siyasi kariyer ilgisini aşlayan Tsahi Hanegbi ile birlikte okumuştur. Lieberman daha üniversitedeyken, Likud ile bağlantılı olan Kastel öğrenci grubuna katılarak üniversitenin siyasi hayatında aktif bir rol üstlenmiştir. Ayrıca bir dönem sendikacılık ve gazetecilik ile de uğraşmıştır.

1986 yılında Kudüs Ekonomik Şirketi'nin yönetim kuruluna katılarak başkenti geliştirme ve kalkındırma projelerinde çalışmıştır. 1993 yılında Lieberman Likud Partisi'nin genel müdürü olarak atanmış ve 1996'dan itibaren bir yıl Başbakan Benyamin Netanyahu'nun Başbakanlık Müsteşarlığını yapmıştır. 1999 yılında Yisrael Beiteinu Partisi'ni kurunca aynı yıl gerçekleştirilen seçimlerde Knesset'e seçilerek İsrail-Moldova Dostluk Grubu'nun başkanlığını yapmıştır. Bu tarihten itibaren siyasi kariyerinde oldukça yükselen Avigdor Lieberman, bugünün İsrail'inde en popüler "Rus" siyasetçilerden biri olarak gösterilmektedir. Bu popüleriteyi üç önemli nedene bağlamak mümkündür. İlk önce sorunların çözümüne ve İsraili Araplara olan milliyetçi, "Sovyet" tarzı totaliter yaklaşımı, post-Sovyet alanda yani BDT ülkeleri ile aktif olarak siyasi ve ticari görüşmeleri gerçekleştiriyor olması ve son olarak öncelikle Rus Yahudi seçmenler için

³³⁶ Bagno Alena ve Magen Tvi, "Vliyaniye Russkoyazıçnih İzraelskih Partiy na Vneşnyu Politiku İzrailya", *Russie Nei Visions Dergisi*, Cilt 2, Sayı 56, IFRI, Paris 2010, ss. 7-24.

önemli olan, Lieberman'ın da onlar gibi eski SSCB topraklarından gelmesidir. Ancak Lieberman'ın “Rus” politikacı imajı muhalifleri tarafından genellikle onun dış politika yaklaşımını itibardan düşürmek maksadıyla zaman zaman dile getirilmektedir.

Şaranski'nin tersine Lieberman İsrail'in Rusya'ya ve BDT ülkelerine yönelik dış politikasına önem vererek, İsrail'in siyasi elit tabakasına Rusya'yı ve BDT ülkelerini önemli birer ortak olarak göstermeye çalışmaktadır. Bununla birlikte Moskova'da Lieberman'ı Dış İşleri Bakanı sıfatıyla Washington'dan çok daha sıcak kabul etmişlerdir. Devlet Başkanı Dmitri Medvedev ve Dış İşleri Bakanı Sergey Lavrov'la görüştüğü Moskova ziyaretinden sonra Lieberman ABD'ye ilk ziyaretini Haziran 2009'da gerçekleştirmiştir. Washington'da Lieberman Dış İşleri Bakanı Hillary Clinton ile buluşmuş, fakat Devlet Başkanı'na takdim edilmemiştir. Bunun yanı sıra birçok AB ülkesinde de radikal görüşleri ve İsrail siyasi elit tabakasındaki sahip olduğu sınırlı olanakları nedeniyle henüz sıcak karşılanmamaktadır.

Ayrıca Lieberman Dışişleri bakanlığı görevindeyken Türkiye hükümetinin İsrail konusundaki politikasına sert eleştiriler yönelterek, Türk televizyonu TRT'de ve ATV'de yer alan *Ayrılık ve Kurtlar Vadisi* isimli dizilerdeki İsrail aleyhtarı sahneler nedeniyle Türkiye'ye tepki göstermiştir. Bunun yanı sıra, 31 Mayıs 2010 tarihinde *Mavi Marmara* gemisine yapılan baskın ve 9 Türk'ün ölmesi nedeniyle Türkiye'nin İsrail'den talep ettiği özür için Lieberman “*Zaten her zaman duyduğumuz yalanları kabul etmiyorum*” şeklindeki açıklaması Türkiye-İsrail ilişkilerinde yeni bir krize yol açmıştır³³⁷.

Lieberman, Ekim 2010'da Bakanlar Kurulu'na İsrail'e sadakat konusundaki Vatandaşlık Kanunu'nda değişiklik yapmayı teklif ederek “*Belli ki bu, sadakat ve vatandaşlık konusundaki son söz olarak kalmayacak, ama bu yöndeki önemli bir adım olacaktır*” dedi³³⁸. Sonuç olarak kurul, vatandaşlığa yeni geçen Yahudi olmayanlardan İsrail'e “Yahudi ve demokratik bir devlet” olarak sadakat yemini etmelerini şart koşan yasa tasarısını destekledi. Netanyahu da kendi koalisyon hükümetinin içindeki sağ partilerin yerleşim inşaatlarının dondurulmasının devam etmesini desteklemeleri karşılığında önerilen yasa tasarısını desteklemiştir³³⁹. Pratik uygulanabilirliğinden ziyade sembolik bir anlam taşıyan bu yasa değişikliği yine de İsrail kamuoyunda artan milliyetçi eğilimlerini büyük ölçüde yansıtmaktadır.

³³⁷ <http://www.jpost.com/Opinion/Op-EdContributors/Article.aspx?id=202380>, erişim tarihi: 26.04.2011.

³³⁸ <http://www.guardian.co.uk/world/2010/oct/10/israel-jewish-oath-new-citizens>, erişim tarihi: 27.04.2011.

³³⁹ <http://www.reuters.com/article/2010/10/07/us-israel-netanyahu-oath-idUSTRE6955MC20101007>, erişim tarihi: 27.04.2011.

Böylece, 2011’de Yisrael Beiteinu lideri, partisini ulusal güvenlik meseleleriyle ilgilenen ve kendisinin açıkça “Rus” sektörle bir bağı olduğunu veya parti gündemini dar gruba yönelik olarak gösterecek herhangi bir davranış veya söylemden kaçınan bir parti olarak lanse etmeye devam etmektedir.

Rus Yahudi siyasetçilerin yanı sıra, İsrail’e göç eden Rus Yahudi oligarkların İsrail siyasetine herhangi bir şekilde etki edip etmedikleri sorusu da son zamanlarda çok tartışılan konulardan biri haline gelmiştir. Çünkü özellikle son dönemlerde Yahudi oligarkların, çoğu zaman yerel siyasi arenayı hem doğrudan hem dolaylı olarak etkilemeye çalıştıkları konusunda şüphe uyandıran faaliyetler tespit edilmiştir. Örneğin, Hapoel Jerusalem ve Beitar Jerusalem futbol kulüplerinin sahibi ve zengin bir “Rus” iş adamı olan Arkadi Gaydamak, 2006 yılındaki Lübnan savaşı sırasında İsrail’in kuzey şehirlerinden binlerce kişiyi tahliye ederek ülkenin ortasında kurduğu çadır kente yerleştirmesi ve ayrıca birçok yardım projesi uygulamasıyla kamuoyunun dikkatini çekmiştir. Böylece ülkede büyük üne kavuşmuş ve belirli çevrelerde popüler olmuştu. Bu yüzden onun bu aşamadan sonra popülaritesini siyasi nüfuza dönüştürmek istemesi kimseye garip gelmiştir³⁴⁰.

Aslında, bir tane daha “Rus aksanlı ulusal İsrail Partisi”ni kurma düşüncesi Gaydamak tarafından 2006 Knesset seçimlerin çok öncesinde dile getirilmişti. Fakat seçimlerin hemen arifesinde Gaydamak, zamanın Başbakanı Ariel Şaron tarafından kurulan Kadima Partisi’ni destekleyeceğini açıklamış, fakat Şaron’dan her hangi bir teklif gelmeyince Gaydamak parti ve siyasi planlarını belli bir süre için kenara koymuştu³⁴¹.

Bunun yanı sıra medyadaki verilere göre 2007 yılı içerisinde Likud lideri Benyamin Netanyahu birçok kez Gaydamak’la buluşmuş (örneğin, Netanyahu o sene Gaydamak’ın organize ettiği kalabalık Hanuka gecesinde yer almıştı) ve bu buluşmaların birisinde Rus Yahudi iş adamına kendi partisini kurmasını ve bu şekilde Yisrael Beiteinu oylarının bir kısmını çekmesini teklif etmişti. Netanyahu böyle bir teklif yaptığını kesinlikle reddetse de İsrail’in önde gelen gazetelerinden biri olan Haaretz’in iddialarına göre Arkadi Gaydamak, yeni parti kurma planlarını, başbakanlık adaylığını aktif bir şekilde desteklemekte olduğu Likud lideriyle koordine etmiştir³⁴².

³⁴⁰ <http://news.bbc.co.uk/2/hi/6897688.stm>, erişim tarihi: 27.04.2011.

³⁴¹ <http://www.gazeta.rjews.net/hanin39.shtml>, erişim tarihi: 27.04.2011.

³⁴² <http://www.haaretz.com/news/billionaire-and-netanyahu-ally-gaydamak-to-start-his-own-party-1.213548>, erişim tarihi: 27.04.2011.

2007 yılında “Sosyal Adalet” Partisi’ni kuran milyarder Arkadi Gaydamak, mevcut hükümetin acil olarak değişmesi gerektiğini belirterek, partisinin İsrail’in en büyük partisi olacağını ve gelecek seçimlerde 120 üyeli Knesset’te kolayca 30-40 sandalye kazanabileceğini iddia etmişti³⁴³. O dönemde yapılan anketlerin sonuçları ise partinin şubat ayında 14, aynı yılın mart ayında ise 9 koltuk elde edebileceğini göstermekteydi³⁴⁴.

Fakat çok geçmeden, olaylar başka yönde gelişti ve Gaydamak ile Netanyahu arasındaki ilişkiler soğumaya başladı. Dahası, 2008 yılının Haziran aylarında Gaydamak’ın daha 2007 yılında “siyasi bir hiç” olarak isimlendirdiği eski İsrail Başbakanı Ehud Barakla “gayri resmi kanallardan gizli görüşmeler” yaptığı yönünde haberler çıktı. Ayrıca medyadaki haberlere göre, daha önce birbirlerine Lübnan savaşı nedeniyle sataşmaktan vazgeçen iki lider ciddi bir şekilde 2008 yılının Kasım ayındaki belediye seçimlerinde işbirliği imkânlarını görüşmüşler, hatta Olmert, Haretz gazetesine verdiği röportajda milyarder Arkadi Gaydamak’ın Kudüs Belediye Başkanlığı’na adaylığını destekleme düşüncesini reddetmediğini ifade etmiştir.

Kasım 2008 yılında Kudüs Belediye Başkanlığı için mücadele eden Arkadi Gaydamak seçimlerde sadece %3,6 oy elde ederek başarısız olmuştur. Ayrıca en son 2009 Knesset seçimlerine büyük bir coşkuyla hazırlanan Gaydamak’ın Sosyal Adalet Partisi, açıklanmayan nedenlerden dolayı katılım için başvuruda bulunmamıştır.

³⁴³ <http://www.gazeta.rjews.net/hanin39.shtml>, erişim tarihi: 27.04.2011.

³⁴⁴ <http://www.newsru.co.il/israel/23sep2007/gaid303.html>, erişim tarihi: 27.04.2011.

SONUÇ

İsrail, genel kanaatin aksine gerek toplumsal gerekse siyasi yapısı itibariyle çok karmaşık ve girift meselelerle uğraşan bir ülkedir. Değişik dil ve kültüre sahip olan yaklaşık 80 dünya ülkesinden gelen göçmenler topluluğundan oluşan İsrail Devleti, dışarıdan görüldüğü gibi homojen ve uyum içinde çalışan bir yapıya sahip değildir. Bu yüzden her ne kadar İsrail etnik ve mezhep temeline bağlı olarak kurulmuş olsa da pratikte etnik, dil ve mezhep boyutları açısından bir birlik sağlanamamıştır.

Buna bağlı olarak 1970’li ve özellikle 1990’lı yıllarda eski SSCB’den İsrail’e psikolojik, sosyolojik, siyasi ve ekonomik sebepler nedeniyle göç eden Rus Yahudiler kendi kültürel birikimleri, farklı siyasi eğilimleri ve özerk çıkarları olan bir grup olarak ortaya çıkmışlardır. Ayrıca Rus Yahudilerden oluşan büyük göçmen dalgasının, ülkeye, mevcut siyasi kampların hiçbirisinin on yıldır meclis seçimlerinde belirgin bir zafer kazanamadığı bir dönemde gelmesi, kullanacağı oyun önemini arttırarak ülkedeki var olan güçler dengesinin derinden etkilenmesine neden olmuştur. Bu sebeple Rus Yahudi seçmenlerin oylarını kazanabilmek adına İsrailli ulusal parti yöneticileri, kendi parti programlarını ve vizyonlarını göçmenlerin beklentilerine ve görüşlerine göre geliştirmeye ve yapılandırmaya başlamışlardır.

Tüm bu gelişmeler sonucunda İsrail Devleti’nin Yahudi nüfusunun %20’sini oluşturan Rus Yahudi seçmenlerin oyları İsrail’deki siyasi partilerin iktidar mücadelesindeki başarısını belirleyen unsur olmuştur. Böylece Rus Yahudilerinin seçimlerdeki tercihleri, siyasi gücün dağılımı ve iktidarın şekillenmesi üzerinde doğrudan etkili olmakla birlikte, İsrail’in iç siyasi gündeminin yönünü de değiştirmeye muktedir olmuştur.

Bunun yanı sıra İsrail, Rus Yahudilerin siyasi entegrasyonu açısından dünya demokrasisinde iki etkenden dolayı eşsiz bir örnek olarak karşımıza çıkmıştır. Bu etkenlerden birincisi; Dönüş Kanunu Rus Yahudilere anında vatandaşlık garanti etmesidir. İkincisi ise; %2'lik seçim barajının el verdiği ölçüde göçmenlerin siyasi parti kurmalarına imkân tanınmasıdır.

Bunun sonucunda günümüzde İsrail'in en büyük "etnik" grubunu oluşturan Rus Yahudiler, sahip oldukları belirleyici oy potansiyeli ve zamanla gelişen kurumsal, sosyal ve ekonomik altyapıları ile beraber bağımsız Rus Yahudi partilerinin oluşmasını da sağlamıştır. Böylece Rus Yahudilerinin partileri İsrail'in siyasi yelpazesine yeni bir blok daha katarak ülkedeki siyasal sistem yapısını derinden etkilemiştir. Araştırmamızda görüldüğü gibi 1990'lı yılların ortasında kurulmaya başlayan Rus Yahudilerinin siyasi partileri, devletin siyasi kurumları arasında merkezi bir konuma yerleşerek son on beş yıl boyunca birçok açıdan ülkedeki parti politikalarının tablosunu ve İsrail'in siyasi manzarasını değiştirmiştir. Bunun en güzel örneği olarak Rus göçmenlerin 1996 genel seçimlerinden sadece birkaç ay önce kurdukları Yisrael BaAliyah Partisi'nin Knesset'de 7 koltuk kazanması ve koalisyon hükümetinde kilit bir rol oynaması gösterilebilir.

İsrail'deki küçük partiler gibi olan Rus Yahudilerinin siyasi partileri, 2006 yılına kadar ikinci derece bakanlıklar ve sınırlı mali desteklerle ikna edilebilmişse de, bu tarihten itibaren köklü değişikliğe uğrayan İsrail siyasi yelpazesi ve parti oyları neticesinde küçük partilerin neden olduğu parçalı siyasi yelpaze daha karmaşık bir hal almıştır. Rus Yahudilerinin partileri, hükümetlerin gözündeki kritik rollerinin değerini daha iyi anlamışlar ve koalisyon desteği kapsamında gerçekleştirdikleri taleplerde artış göstermişlerdir. Bugün olduğu gibi Yisrael Beiteinu Partisi'nin Rus Yahudi liderlerinin daha önemli ve yüksek mevkili bakanlık talepleri karşısında iktidar partileri bakanlar kurulunun üye sayısını arttırmış ve zaman zaman bu partiye tavizler vererek önemli bakanlıkları koalisyon ortaklarına bırakmışlardır. Kısacası araştırmamız "Rus" partilerin koalisyon hükümetlerinde esas gövdeyi oluşturan partiyi ya da partileri istedikleri istikamete sokabilme potansiyeline sahip olduklarını göstermiştir.

Ancak İsrail'in bugünkü siyasi yelpazesinde yer alan partilerin içinde Rus Yahudilerinin en etkin partisi olarak Yisrael Beiteinu Partisi'nin 2009 seçimlerindeki başarısı, lideri Avigdor Lieberman'ın konumunu güçlendirerek bu dönemden itibaren partinin hükümette daha etkili makamlar için mücadele etmesine imkân sağlamıştır.

Bunun sonucunda araştırmamızda da belirtildiği gibi daha önce Rus Yahudilerinin sosyo-ekonomik ve göç politikalarıyla sınırlı kalan Yisrael Beiteinu Partisi, bu tarihten itibaren İsrail'in güvenlik ve dış politikalarının gündem maddelerini etkileme gücünü arttırmıştır.

Bugün özellikle Filistin Yönetimi ile görüşmelerde sert bir politikayı destekleyen, İsrail'in Yahudi özelliğini ön plana çıkarmak ve ülkedeki Arapların oy hakkının geri alınmasını isteyen Dış İşleri Bakanı Rus Yahudisi Avigdor Lieberman ve partisi, Filistin-İsrail barış görüşmelerini tıkayan en önemli engel olarak görölmektedir. Bu bağlamda, Rus Yahudilerinin İsrail'deki hayatın çeşitli alanlarına etkisinin günümüzde devletin sadece iç değil, aynı zamanda dış politikasının da yönünü kısmen de olsa değiştirmeye yönelik olduğu görölmektedir.

Ancak buna rağmen araştırmamızın giriş bölümünde belirtildiği gibi BM 65. Genel Kurul Çalışmaları'ndaki Dış İşleri Bakanı Avigdor Lieberman'ın konuşmasının ardından Başbakanlık ofisi, İsrail güvenlik ve dış politikalarının en önemli meseleleri söz konusu olduğunda Dış İşleri Bakanı'nın merkezi bir figür olmadığını açıklamayı, Rus Yahudilerinin ve bizzat Lieberman'ın İsrail dış politikasını tam anlamıyla değiştirebilme gücünden şimdilik yoksun olduğunu göstermektedir.

Sonuç olarak bugün Rus Yahudilerinin İsrail dış politikasını etkileme gibi yüksek potansiyellerinin henüz tam anlamıyla ortaya çıkmamasına rağmen, Rus Yahudilerinin İsrail'in iç siyasi gündeminin yönünü değiştirebilme gücü artmıştır.

Bunun yanı sıra Rus Yahudilerinin ileride İsrail Devleti'ne etkisini öngörmeye çalışacak olursak; ilk önce bu cemaatin İsrail Devleti'nin siyasi arenasında “özerk” bir yapıyla devam edebilmesi için kendi “Rus” kültürel ve dil özelliklerini koruması ve tam asimilasyondan uzak durması gerekecektir. Ancak Rus Yahudi göçmenler arasında siyasi süreçlerin gelişme perspektiflerinin çok planlı ve çok olasılıklı olmasına rağmen zamanla organize bir “Rus” cemaatinin ülkenin siyasi ve toplumsal arenasından çekileceği kuvvetle muhtemeldir. Bununla birlikte Rus Yahudiler hem yerel topluma dâhil olarak hem de ondan ayrılarak daha uzun bir süre kültürel ve siyasi birlik şeklinde devam edebilecektir.

Ayrıca eğer Yisrael Beiteinu Partisi, göçmen olmayan taraftarı çekerek, bununla birlikte siyasi gücünün göçmen tabanını koruyarak ülke içi siyasi pozisyonunu

güçlendirmeye devam ederse, zamanla seçimlerde elde edeceği başarıları ülkenin güvenlik ve dış politikalarına da etkisinin artmasını sağlayacaktır.

Dolayısıyla Ortadoğu'da ayaklanmalar yaşanırken ve Filistin ile barış görüşmelerine adım atılırken Yisrael Beiteinu Partisi'nin lideri Avigdor Lieberman kendisini sağ kanadın lideri olarak konumlandırmaya çalışacaktır. Ve büyük ihtimalle, gelecek seçimlerde onun partisi, siyasi gündeminin "ulusal" ögesini güçlendirmeye ve bunu başarmak için Rus Yahudilerine ve sağcı seçmenlere yönelik çeşitli seçim stratejileri kullanmaya çalışacaktır. Bu bağlamda Rus Yahudilerinin potansiyel siyasi güçlerinin artma olasılığı, bölgesel dengeleri etkileyebilecek ve farklı doğrultularda yeni politikaların uygulanmasına neden olabilecek sonuçlar doğurabilecektir.

BİBLİYOGRAFYA

- Akzin, Benjamin, “The Role of the Parties in Israeli Democracy”, *The Journal of Politics* Volume 17, Issue 04, Cambridge 2009, ss. 515-520.
- Angel, Marc, *Exploring Sephardic Customs and Traditions*, Ktav Publishing House, New Jersey 2000.
- Arı, Tayyar, “ABD-İsrail İlişkileri ve Ortadoğu Barış Süreci”, *Avrasya Dosyası*, Cilt 5, Sayı 1, İlkbahar 1999, ss. 225-247.
- Arı, Tayyar, *Geçmişten Günümüze Ortadoğu, Siyaset, Savaş, Diplomasi*, Alfa Yayınevi, İstanbul 2007.
- Armaoğlu, Fahir, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi* (Cilt 1-2: 1914-1995), Genişletilmiş 15. Baskı, Alkım Yayınevi, İstanbul 2005.
- Armaoğlu, Fahir, *Filistin Meselesi ve Arap-İsrail Savaşları (1948-1988)*, Türkiye İş Bankası Yayınevi, İstanbul 1989.
- Arslan, Ali, *Avrupa'dan Türkiye'ye İkinci Yahudi Göçü*, Truva, İstanbul 2006.
- Artus, Amil, *İsrail'de Gördüklerim*, Yeni Desen Matbaası, Ankara 1963.
- Asher, Arien, *The Second Republic: Politics in Israel*, Chatnam House Publisher, New Jersey, 1998.
- Aslan, Betül, “Sovyet Rusya Hakimiyetinde Yaşayan Türklerin Ortak Birleştirilmiş Türk Alfabeti'nden Rus Kiril Alfabetine Geçirilmesi”, *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Cilt 3, Sayı 40, Erzurum 2009, ss. 357-374.
- Bagno Alena ve Magen Tvi, “Vliyaniye Russkoyazıçnıh İzraelskih Partiy na Vneşnyu Politiku İzrailya”, *Russie Nei Visions Dergisi*, Cilt 2, Sayı 56, IFRI, Paris 2010, ss. 7-24.
- Barsky, F. Robert, *Arguing and Justifying: Assessing the Convention Refugees' Choice of Moment, Motive and Host Country*, Aldershot Press, Ashgate 2000.
- Blech, Benjamin, *Geçmişten Günümüze Yahudi Tarihi ve Kültürü*, çev. Seval E. Vali, Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın, İstanbul 2004.
- Budintskiy, Oleg, *İstoriya i Kultura Rossiyskogo i Vostoçnoevropeyskogo Evreystva, Dom Evreyskoy Knigi*, Moskova 2004.
- Bunzl, John, *Öteki İsrail (Barış Hareketleriyle Konuşmalar)*, Metis Yayınları, İstanbul 1988.
- Burovskiy, Andrey, *Pravda i Vımsel o Sovetskih Evreyah*, Yauza Press, Moskova 2009.

- Cafoğlu, Nur, "Tel Aviv Cephesinde Yeni Bir Şey Yok: İsrail'de Partiler ve Hükümet", *21. Yüzyıl Dergisi*, Cilt 9, Sayı 24, Aralık 2010, ss. 1-3.
- Collins Larry ve Lapierre Dominique, *O Jerusalem*, Touchstone Books Publishment, Florida, 1998.
- Çağlayan, Selin, *İsrail Sözlüğü: Siyonistler, Muhalifler, Tarihçiler, Eylemciler, Yerleşimciler, İsraililer*, İletişim Yayınları, İstanbul 2004.
- DellaPergola, Sergio, "Sephardic Jewry and Mizrahi Jews", *Sephardic and Oriental Jews in Israel and Western Countries: Migration, Social Change and Identification*, Haz. Avraham Harman, Indiana University Press, New York 2007, ss. 3-11.
- Dikiy, Andrey, *Evrei v Rossiy i v SSSR. İstoriçeskiy Oçerk*, 2. Baskı, Blagosvet Yayınevi, Novosibirsk 1994.
- Don-Yehiya Eliezer ve Liebman S. Charles, *Religion and Politics in Israel*, Indiana University Press, Bloomington 1984.
- Dubnov, Semen, *Kratkaya İstoriya Evreyev*, Feniks Yayınevi, Rastov-na-Donu 2000.
- Elazar Daniel ve Sandler Shmuel, "The Battle over Jewishness and Zionizm in the Post Modern Era", *Israel at the Polls*, 1996, Haz. Elazar Daniel ve Sandler Shmuel, Frank Cass & Co. Ltd Publication, London 1998, ss. 1-34.
- Eliezer B. Rafael ve Yitzak Sternberg, *Transnationalism: Diasporas and the Advent of New (Dis)order*, Brill Publishment, Hollanda 2009.
- Entova, Asya, "Rukovodstvo na Podyeme", *Programma Fraksiy "Manhigut-Ba-aliya"*, Haz. Şomron Ginot, İzdatelstvo Manhigut Yehudit, Tel Aviv 2002, ss. 12-24.
- Epşteyin, Alek, "Neispolzuyemyy Çeloveçeskiy Kapital: Professionalnaya İntegratsiya Repatriantov Aliy 90-h na İzrailskom Rınke Truda", *Blijniy Vostok i Sovremennost*, Haz. Aleksandr Filonik, İBV, Moskova 2006, ss. 233-252.
- Erdoğdu, Hikmet, *Büyük İsrail Stratejisi*, IQ Yayıncılık, İstanbul 2005.
- Evsal, Vedii, *Ortadoğu'da Savaş*, Yağmur Yayınları, Ankara 1995.
- Fein, Aharon, "Voting Trends of Recent Immigrants from Former Soviet Union", *The Elections in Israel*, Haz. Arian Alan ve Shamir Michal, SUNYP, Albany 1995, ss. 161-174.
- Feldman, Eliezer, "Russkiye" v İzraile, *Russkiy İzrailtanin Dergisi*, 13-19.07.1999.
- Feldman, Elkin, "Russkiy" İsrail: *Mejdu Dvumya Polusami, Tel-Aviv-Moskva*, City College, New York 2003.

- Feldman, Eranin, *Potensial "Russkoy Ulitsy"*, Resmi Vesti Gazetesi, 12.12.2002.
- Freedman, O. Robert, *The Middle East After Iraq's Invasion of Kuwait*, University Press of Florida, Gainesville 1993.
- Fromkin, David, *Barişa Son Veren Bariş: Modern Ortadoğu Nasıl Yaratıldı*, çev. Mehmet Harmancı, Epsilon Yayınevi, İstanbul 2004.
- Garfinkle, Adam, *Politics and Society in Modern Israel: Myths and Realities*, M.E. Sharpe, INC., New York 2000.
- General, Netcheolodon, *Rus İhtilali ve Yahudiler*, çev. Vecdi Bürün, Sebil Yayınevi, İstanbul, 1975.
- Goldscheider, Calvin, "Demographic Transformations in Israel: Emerging Themes in Comparative Context", *Population and Social Change in Israel*, Haz. Calvin Goldscheider, Westview Press, San Francisco 1992, ss. 49-63.
- Goldscheider, Calvin, *Israel's Changing Society: Population, Ethnicity and Development*, Westview Press, San Francisco 1996.
- Gordon, Haim, *Israel Today*, Peter Lang Publishing, New York 2007.
- Gribanov, Stanislav, *Polubil Rossiyu...Stalin i Evreyi*, Radonej, Moskova 2001.
- Hakohen, Devid, *Sistema Pryamoy Absorbtsiy i Eye Sledstviya: Sotsialno-Kulturnaya İntegratsiya İmmigrantov iz SNG v Naçale 90-h gg*, İstitut İzuçeniya İzrailya, Kudüs 1994.
- Hazon, Yoram, *The Struggle for Israel's Soul*, Basic Books Publishment, New York 2001.
- Herzog, Hanna, "Political Factionalism: The Case of Ethnic Lists in Israel", *The Wester Political Quarterly*, Cilt 12, Sayı 39, University of Utah Press, Utah 1983.
- Hiterer, Viktoriya, "Obzor İstoçnikov po Evreyskoy İstoriy Tsentralnogo Goosudastvennogo Arhiva Ukrayını", *İstoriya Evreev v Rossii*, Haz. Elyşeviç D.A., Maayan Yayınevi, Kiyev 1997, ss. 78-84.
- Johnson, Paul, *A History of the Jews*, Harper Collins Publishers, London 1988.
- Kandel, Feliks, *Oçerki Vremen i Sobitiy iz İstoriy Rossiyskih Evreyev I*, Oçerk 1, Tarbut Yayınevi, Kudüs 1988.
- Karaman, M. Lütfullah, *Uluslararası İlişkiler Çıkmazında Filistin Sorunu*, İz Yayıncılık, İstanbul 1992.
- Khanin, Vladimir, "Israeli Russian Parties and the New Immigrant Vote", *Israel at the Polls 1999*, Haz. Daniel J. Elazar ve Ben Mollov, Frank Cass Publishers, London 2001, ss. 101-134.

- Khanin, Vladimir, "Israeli Russian Voting Trends in the 2009 Knesset Elections", *Israeli Domestic Policy*, Haz. Friedrich Ebert Stiftung Vakfı, FES Publication, Herzliya Pituach 2009, ss. 2-9.
- Khanin, Vladimir, "Russian-Jewish Ethnicity: Israel and Russia Compared", *Contemporary Jewries: Convergence and Divergence*, Haz. Ro'i ve Gorny, Brill Academic Publishers, Boston 2003, ss. 216-234.
- Khanin, Vladimir, "*Ruskiye*" i *Vlast v Sovremennom İzraele*, İstitut izuçeniya İzrailya i Blijnego Vostoka, Mokova 2003.
- Kocabaş, Süleyman, *Vaat Edilmiş Toprak – Filistin İçin Mücadele – Türkiye ve Siyonizm*, Vatan Yayınları, İstanbul 1994.
- Lefkowitz, Daniel, *Negotiated and Mediated Meanings: Ethnicity and Politics in Israeli Newspapers*, Haz. Anthropological Quarterly, Cilt 6, Sayı 73, Published by The George Washington University Institute for Ethnographic Research, Washington 2001, ss. 179-189.
- Leshem, Eliezer, "Israel's Public Attitudes Towards the New Immigrants of the 1990", *Immigration to Israel: Sociological Perspectives*, Haz. Leshem Elazar ve Shuval John, Transaction Publishment, London 2001, ss. 306-326.
- Leshem Eliezer ve Lissak Moshe, "Development and Consolidation of the Russian Community in Israel", *Roots and Routes: Ethnicity and Migration in Global Perspective*, Haz. Weil Shalva, Magnes Press, Kudüs 1999, ss. 75-111.
- Lipshitz, Gabriel, *About the Country on the Move: Migration to and within Israel, 1948-1995*, Springer Publisher, New York 1998.
- Lisitsa Sabina ve Peretz Yohanan, "Problemı Samoidentifikatsiy Vihodtsev iz SSSR/SNG v İzraile", *Migratsionniye Protsessı i ih Vliyaniye na İzrailskoye Obşestvo*, Haz. Epşteyin Alek, Otkrıtyı Universitet İzrailya, Kudüs 2000, ss. 244-279.
- Mahler, Gregory, *Politics and Government in İsrail*, Rowman & Littlefield Publishes, USA 2004.
- Maor, İtshak, *Sionistskoye Dvijenie v Rossiy*, Biblioteka Aliya, Kudüs 1977.
- Mardor, M. Munya, *Haganah*, New American Library, New York 1966.
- Massoulie, Francois, *Crisis In The Middle East: A Century In Focus*, The Windrush Press, Gloucestershire 1999.

- Mazlum, İbrahim, “İsrail Siyasal Yaşamının Temel Dinamikleri”, *Değişen Toplumlar, Değişmeyen Siyaset: Ortadoğu*, Haz. Fulya Atacan, Bağlam Yayınları, İstanbul 2004.
- Mendis, Fdor, *Evreyi v Sovremennom Mire*, Geşarim Yayinevi, Moskova 2006.
- Metz, C. Helen, *Israel: A Country Study*, US Government Printing Office, Washington 1991.
- Morozov, Vladimir, “Repatriantı iz SSSR/Rossiy - SNG i İh Vliyaniye na Poliçeskuyu, Sotsialno-Ekonomiçeskuyu Jizn Gosudarstva İzrail”, *Blijniy Vostok i Sovremennost*, Haz. Filonik Aleksandr, İstitut Blijnego Vostoka, Moskova 2006, ss. 76-86.
- Mortimer, R. Louis, *Israel a Country Study*, Kessinger Publishing, Washington 2004.
- Mozgovaya, Nataşa, “Slavanski soyuz” v Ramalle, Resmi Vesti Gazetesi, 20.02.2003.
- Oral, Sander, *Siyasi Tarih*, 8. Baskı, İmge Kitabevi, Ankara 2000.
- Özey, Ramazan, *Dünya Denkleminde Orta Doğu*, Öz Eğitim Kitap Evi, İstanbul 1997.
- Özmen, Süleyman, *İsrail ve Etnik Dini Çatışmalar*, IQ Kültür-Sanat Yayıncılık, İstanbul 2006.
- Peretz Don ve Doron Gideon, *The Government and Politics of Israel*, Westview Press, Boulder 1997.
- Rabin, C., “Palestine, a Study of Jewish, Arab and British Policies”, *Jewish Social Studies*, Volume 11, Issue 27, Indiana University Press, Bloomington 1949, ss. 89-91.
- Reich, Bernard, *A Brief History of Israel*, An Imprint of Infobase Publishing, New York 2008.
- Reich, Bernard, “State of Israel”, *World Encyclopedia of Political Systems and Parties*, Haz. Delury E. George, Facts on File Publications, New York 1983, ss. 512-525.
- Reich Bernard ve Kieval R. Gershon, *Land of Tradition and Conflict*, Westview Press, San Francisco 1993.
- Reich Bernard ve Wurmser Meyrav, “Playing Politics in Moscow and Jerusalem: Soviet Jewish Immigrants and the 1992 Knesset Elections”, *Israel at Polls, 1992*, Haz. Elazar Daniel ve Sandler Shmuel, Rowman & Littlefield Publishers, Lanham 1995, ss. 127-154.
- Remennick, I. Larissa, *Russian Jews on Three Continents: Identity, İntegration and Conflict*, Transaction Publishers, New Jersey 2007.

- Rıvkina, R., “Russkiye Evrei i İzrail – Kuda Vedet Emigratsionniy Most”, *İnostranets Dergisi*, Cilt 317, Sayı 10, s. 34.
- Ro’i, Yaacov, *Jews and Jewish Life in Russia and the Soviet Union*, Frank Cass & Co. Ltd., Essex 1995.
- Rolef, Susan Hattis, *Political Dictionary of the State of Israel*, Macmillan Publishing Company, New York 1993.
- Safran, William, “Diasporas in Modern Societies: Myths of Homeland and Return”, *Diaspora*, Haz. Tölölyan Khachig, University of Toronto Press, Toronto 1991, ss. 83-84.
- Samih K. Farsoun ve Zacharia E. Christina, *Palestine and the Palestinians*, Westview Press, Colorado 1997.
- Smith, Pamela Ann, *Palestine and the Palestinians 1876-1983*, CroomHelm Ltd., Sydney 2001.
- Shahak Israel ve Mezvinsky Norton, *İsrail’de Yahudi Fundamentalizmi*, çev. Dağ Ahmet Emin, Anka Yayınları, İstanbul 2002.
- Sharon, Ariel, *Warrior*, Simon & Shuster Paperbacks, New York 2001.
- Siegel, Dina, *The Great Immigration: Russian Jews in Israel*, Berghahn Books, Oxford 1998.
- Smith, D. Charles, *Palestine and the Arab-Israeli Conflict*, 6th Edition, Palgrave Macmillan Pub., New York 1996.
- Solcenitsın, Aleksandr İsayeviç, *Dvesti Let Vmeste (1795-1995)*, Russkiy Put, Moskova 2001.
- Şterenşis, Mihail, *İstoria Gosudartva İsrail: 1896-2002*, Izdatelstvo IsraDon, Moskva 2005.
- Taft, Renee, “Ethnic Divisions in Israel”, *Israel Faces The Future*, Haz. Reich Bernard ve Kieval R. Gershon, Preager Publishers, New York 1986, ss. 81-97.
- Taylor, R. Alan, *İsrail’in Doğuşu 1897-1947 Siyonist Diplomasinin Analizi*, 3. Baskı, çev. Mesut Karaşahan, Pınar Yayınları, İstanbul, 2000.
- Türkkaya, Ataöv, *Siyonizm ve Irkçılık*, 2. Baskı, İleri Yayınları, İstanbul 2006.
- Tzur, Yaron, *Evreii v Epohu Peremen*, çev. Yaglom Menahem, Otkrıtyı Universitet İzrailya, İsrail 2008.
- Vardimon, Devid, *Vzaimootnoşeniya Tsentralnih i Mestnih Organov Vlasti v İzraile v Sfere Absorbtsiy Novih Repatriantov*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ramat-Gan 2003.

Zeev, Geyzal, *Politiçeskiye Strukturi Gosudarstva İzrail*, İBV, Moskova 1999.

Web Site Adresleri

http://www.mfa.gov.il/MFA/Government/Speeches+by+Israeli+leaders/2010/FM_Lieberman_Addresses_UN_General_Assembly_28-Sep-2010, erişim tarihi: 29.04.2011.

<http://inform.com/politics/lieberman-speech-doesnt-reflect-israel-view-talks-pm-1575546a>, erişim tarihi: 29.04.2011.

http://thecable.foreignpolicy.com/posts/2010/09/21/bill_clinton_russian_immigrants_and_settlers_obacles_to_mideast_peace, erişim tarihi: 29.04.2011.

<http://slovari.yandex.ru/~книги/БСЭ/Русские/>, erişim tarihi: 30.04.2011.

<http://www.ajcrussian.org/site/apps/nlnet/content2.aspx?c=chLMK3PKLsF&b=1309715&ct=1459381>, erişim tarihi: 30.04.2011.

<http://www.musavirlikler.gov.tr/upload/IL/Rapor%202008.doc>, erişim tarihi: 30.04.2011.

http://www1.cbs.gov.il/reader/shnaton/templ_shnaton_e.html?num_tab=st02_07x&CYear=2010, erişim tarihi: 30.04.2011.

<http://jhistory.nfurman.com/zion/maor10.htm>, erişim tarihi: 21.12.2009.

<http://www.mfa.gov.il/MFA/Facts+About+Israel/People/SOCIETY.htm>, erişim tarihi: 21.12.2010.

http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Society_&_Culture/Christian_communities.html#Rec, erişim tarihi: 21.12.2010.

<http://www.haaretz.com/hasen/spages/1046220.html>, erişim tarihi: 22.12.2010.

<http://www.jewishencyclopedia.com/view.jsp?letter=F&artid=13>, erişim tarihi: 21.12.2010.

http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Society_&_Culture/druze.html, erişim tarihi: 20.12.2010.

http://knesset.gov.il/president/eng/law_frame_eng.htm, erişim tarihi: 20.01.2011.

- <http://jhistory.nfurman.com/lessons10/geizel/02.htm>, erişim tarihi: 20.01.2011.
- <http://www.pmo.gov.il/PMOEng/Government/Policy/>, erişim tarihi: 20.01.2011.
- <http://elyon1.court.gov.il/eng/system/index.html>, erişim tarihi: 23.01.2011.
- <http://www.kadima.org.il/>, erişim tarihi: 04.02.2011.
- <http://www.mfa.gov.il/MFA/Facts+About+Israel/State/Benjamin+Netanyahu.htm>, erişim tarihi: 04.02.2011.
- http://knesset.gov.il/govt/eng/GovtByNumber_eng.asp, erişim tarihi: 07.02.2011.
- <http://www.havoda.org.il/>, erişim tarihi: 07.02.2011.
- <http://www.haaretz.com/print-edition/news/left-behind-by-ehud-barak-labor-mks-to-choose-new-faction-leadership-1.337850>, erişim tarihi: 07.02.2011.
- <http://www.newsru.co.il/arch/israel/18jan2011/azmaut301.html>, erişim tarihi: 07.02.2011.
- <http://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-3119885,00.html>, erişim tarihi: 08.02.2011.
- <http://www.newmeretz.org.il/asp/default.aspx>, erişim tarihi: 08.02.2011.
- <http://www.salom.com.tr/news/detail/15200-Siyonizm-Bolsevizme-karsi-Yahudi-halkinin-ruhuna-iliskin-bir-mucadele.aspx>, erişim tarihi: 13.06.2010.
- <http://www.languages-study.com/demography/birobijan.html>, erişim tarihi: 23.09.2010.
- http://www.kozonline.org/kitap_brosur/Sovyet_Anayasa.pdf erişim tarihi 12.10.2010.
- <http://jhistory.nfurman.com/zion/maor10.htm>, erişim tarihi: 15.10.2010.
- <http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Immigration/FSU.html>, erişim tarihi: 22.12.2010.
- <http://www.haaretz.com/print-edition/news/aliyah-sees-9-dip-from-2005-1.213647>, erişim tarihi: 25.12.2010.
- <http://moscow.mfa.gov.il/mfm/web/main/document.asp?SubjectID=3050&MissionID=78&LanguageD=370&StatusID=0&DocumentID=-1>, erişim tarihi: 06.03.2011.

<http://www.newsru.co.il/finance/19may2001/business210.html>, erişim tarihi: 08.03.2011.

http://www.economist.com/node/8516489?story_id=8516489, erişim tarihi: 16.04.2011.

<http://www.israelshamir.net/ru/ruart114.htm>, erişim tarihi: 20.03.2011.

<http://www.newswe.com/Israel/israel1.htm>, erişim tarihi: 20.03.2011.

<http://izrus.co.il/rusjseminar/article/1994-12-11/3697.html>, erişim tarihi: 20.03.2011.

<http://www.haaretz.com/news/how-they-voted-see-israel-election-results-by-city-sector-1.269923>, erişim tarihi: 24.03.2011.

<http://www.haaretz.com/news/ariel-sharon-1.24691>, erişim tarihi: 25.03.2011.

<http://www.zman.com/news/2010/04/28/73283-print.html>, erişim tarihi: 26.03.2011.

<http://www.zman.com/news/2000/04/01/7629.html>, erişim tarihi: 02.04.2011.

<http://izrus.co.il/obshina/article/2002-12-11/3697.html>, erişim tarihi: 04.04.2011.

http://www.nkusa.org/Historical_Documents/Herzl_quotes.cfm, erişim tarihi: 06.04.2011.

http://www.newsru.co.il/israel/20sep2008/kadima_111.html, erişim tarihi: 11.04.2011.

<http://www.haaretz.com/print-edition/news/treasury-official-under-fire-after-attack-on-russian-speaking-immigrants-1.333122?localLinksEnabled=false>, erişim tarihi: 14.04.2011.

<http://www.newsru.com/world/29mar1997/sharansky.html>, erişim tarihi: 21.04.2011.

<http://www.newsru.com/world/29mar1997/sharansky.html>, erişim tarihi: 21.04.2011.

<https://www.7kanal.com/news.php3?id=98797>, erişim tarihi: 22.04.2011.

<http://www.echo.msk.ru/blog/dgrizzly/676404-echo.phtml>, erişim tarihi: 22.04.2011.

<https://www.7kanal.com/news.php3?id=98797>, erişim tarihi: 24.04.2011.

<http://www.lenta.ru/lib/14163396/>, erişim tarihi: 25.04.2011.

<http://www.newsru.co.il/arch/israel/20mar2006/liberman.html>, erişim tarihi: 25.04.2011.

<http://www.newsru.co.il/arch/israel/26jan2007/avoda.html>, erişim tarihi: 26.04.2011.

<http://www.ndi.org.il/>, erişim tarihi: 26.04.2011.

<http://www.jpost.com/Opinion/Op-EdContributors/Article.aspx?id=202380>, erişim tarihi: 26.04.2011.

<http://www.guardian.co.uk/world/2010/oct/10/israel-jewish-oath-new-citizens>, erişim tarihi: 27.04.2011.

<http://www.reuters.com/article/2010/10/07/us-israel-netanyahu-oath-idUSTRE6955MC20101007>, erişim tarihi: 27.04.2011.

<http://news.bbc.co.uk/2/hi/6897688.stm>, erişim tarihi: 27.04.2011.

<http://www.gazeta.rjews.net/hanin39.shtml>, erişim tarihi: 27.04.2011.

<http://www.haaretz.com/news/billionaire-and-netanyahu-ally-gaydamak-to-start-his-own-party-1.213548>, erişim tarihi: 27.04.2011.

<http://www.gazeta.rjews.net/hanin39.shtml>, erişim tarihi: 27.04.2011.

<http://www.newsru.co.il/israel/23sep2007/gaid303.html>, erişim tarihi: 27.04.2011.

EKLER

1. Haritalar

Harita 1

Rusya İmparatorluğu'ndaki Sınırlandırılmış Yerleşim Bölgesi

Herman Rosenthal; J.G. Lipman; Vasili Rosenthal; L. Wygodsky; M. Mysh; Abraham Galante (1905). "Russia", The Jewish Encyclopedia: Vol. 10, Philipson-Samoscz, Funk & Wagnalls, New York, s. 531.

2. Resimler

Resim 1

1. Resim: Eh şu Yahudiler var ya!
2. Resim: Eh şu "Ruslar" var ya!

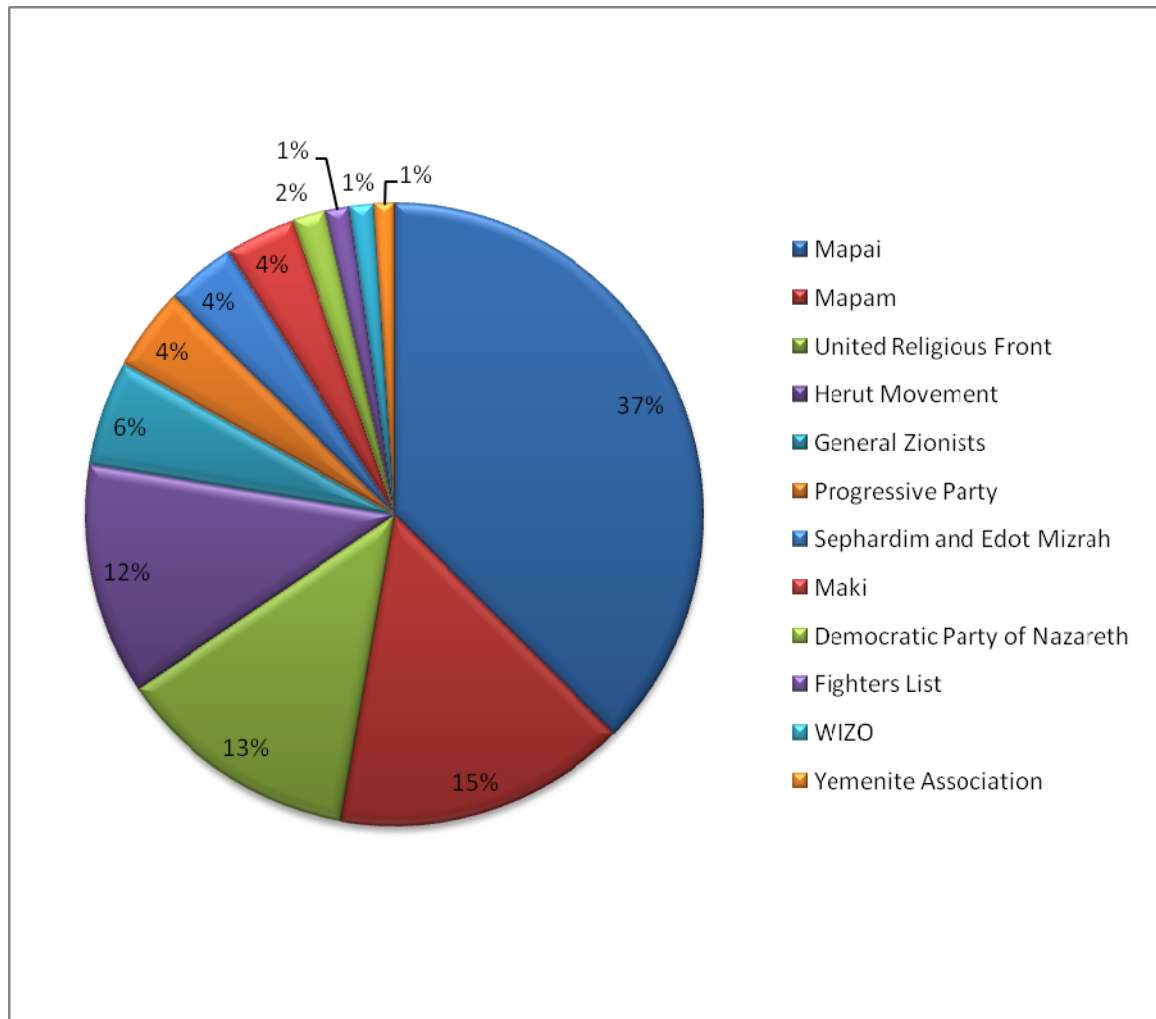
<http://www.vestnik.com/issues/1999/0119/win/balan.htm> erişim tarihi 04.12.2010.

3. Tablolar

Tablo 11³⁴⁵

1. Knesset Seçim Sonuçları (25 Ocak 1949)

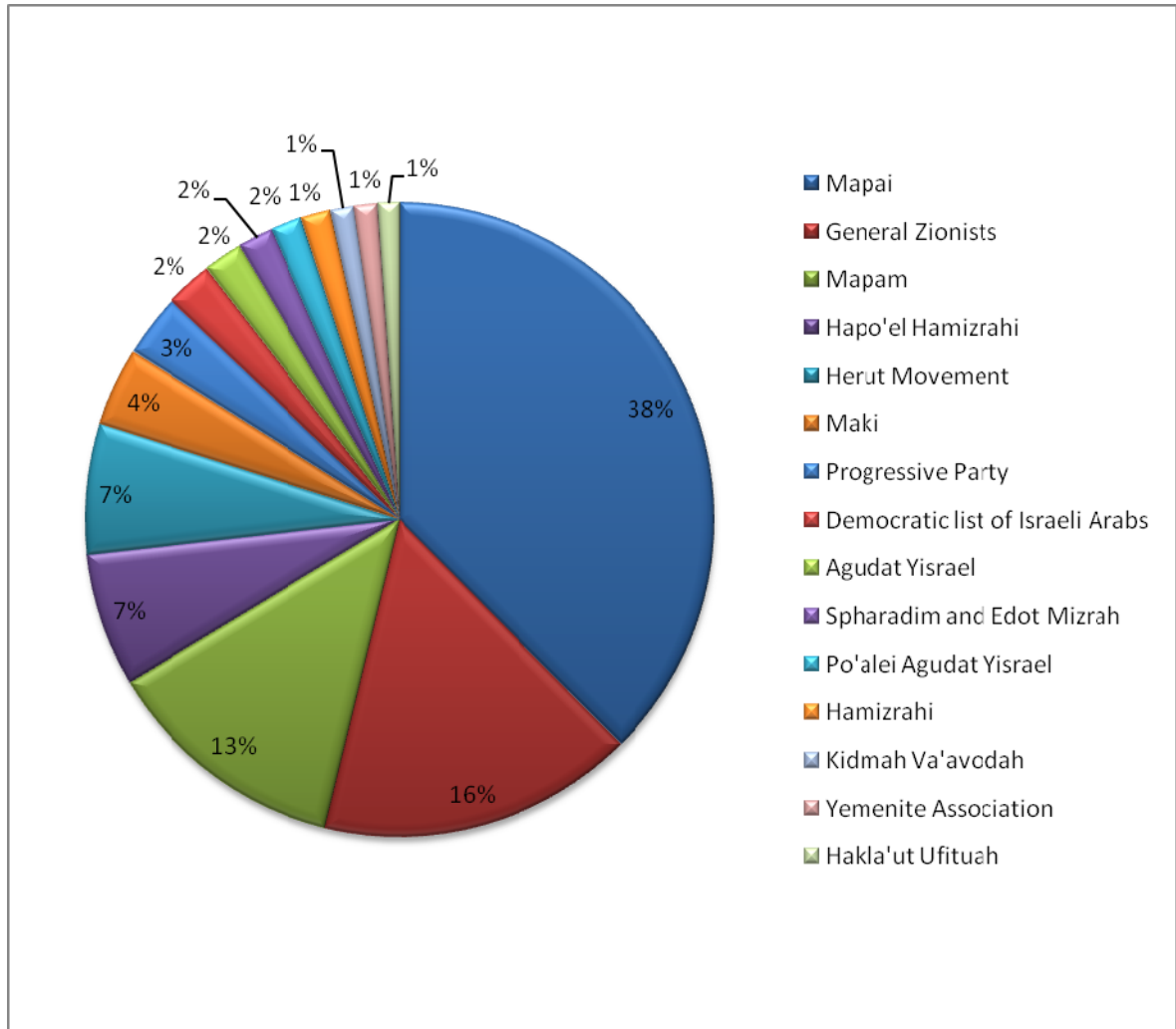
Seçmen Sayısı	506.57
Geçerli Oy Sayısı	434.68
Seçim Barajı (%1)	4.346
Bir Koltuk İçin Gereken Oy	3.592

³⁴⁵ Tabloya esas teşkil eden bilgiler Knesset Resmi İnternet Sitesinden alınmıştır. http://knesset.gov.il/description/eng/eng_mimshal_res.htm, erişim tarihi: 21.03.2011.

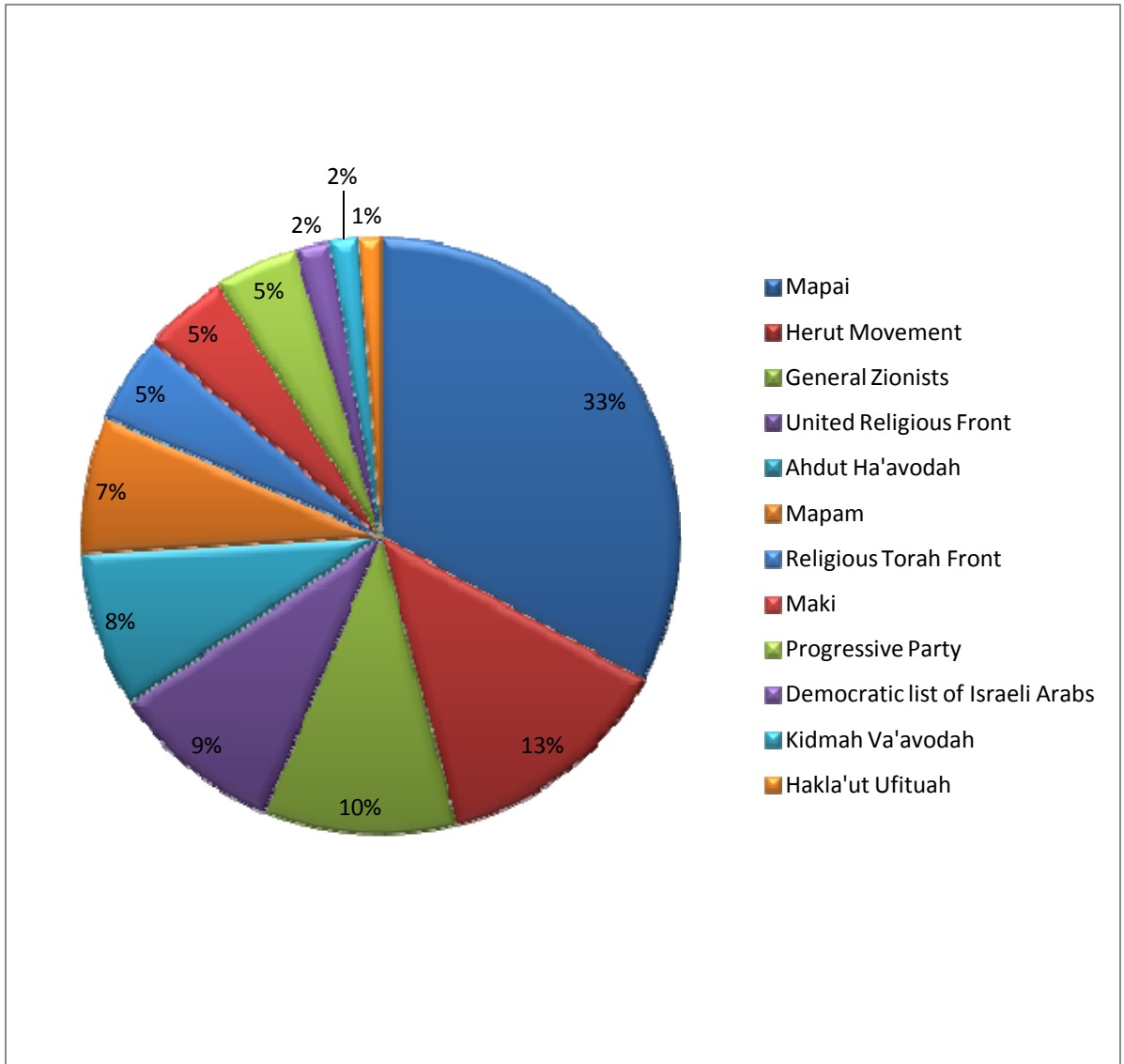
2. Knesset Seçim Sonuçları (30 Temmuz 1951)

Seçmen Sayısı	924.89
Geçerli Oy Sayısı	687.5
Seçim Barajı (%1)	6.874
Bir Koltuk İçin Gereken Oy	5.692

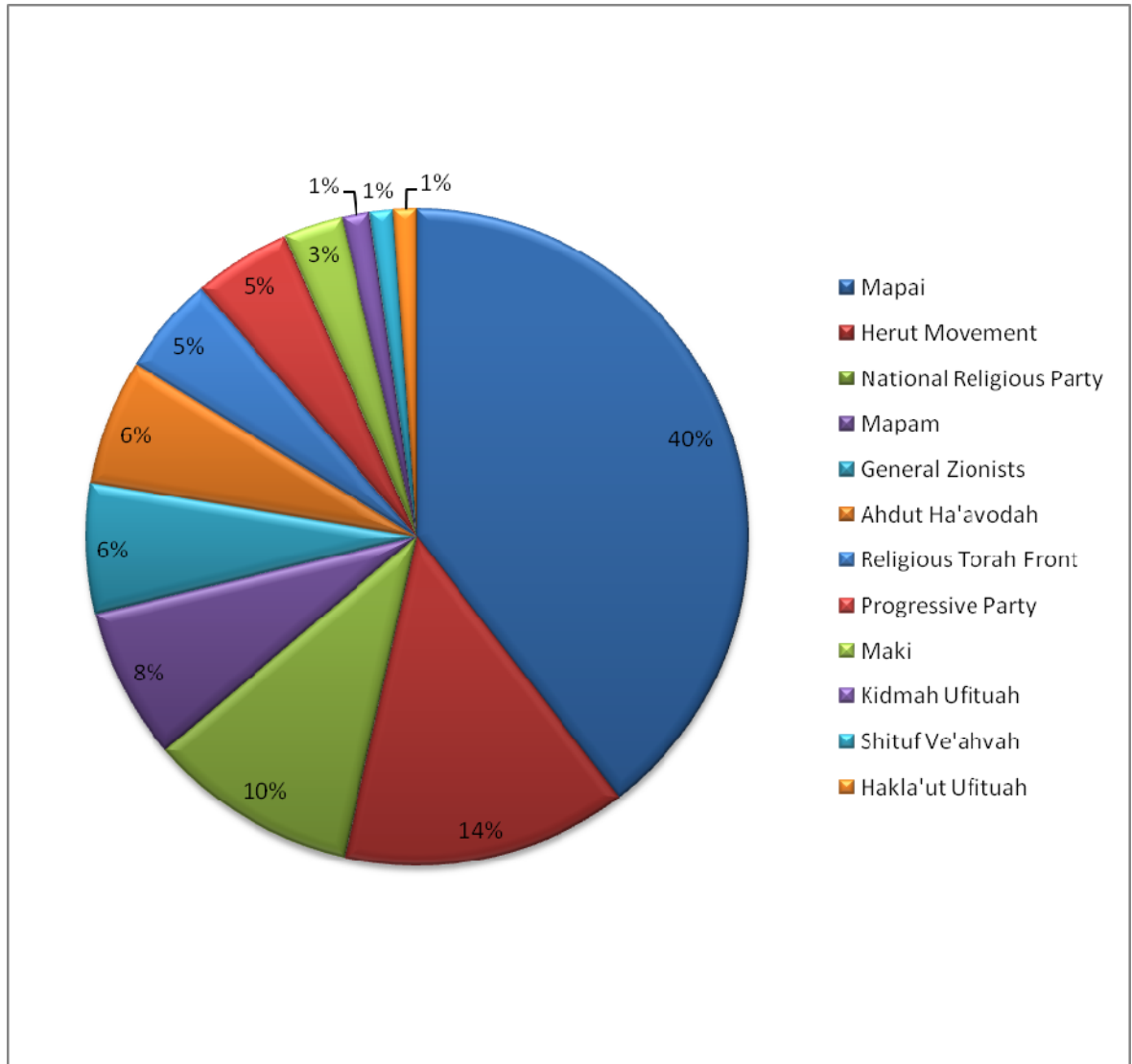
3. Knesset Seçim Sonuçları (26 Temmuz 1955)

Seçmen Sayısı	1.057.609
Geçerli Oy Sayısı	853.219
Seçim Barajı (%1)	8.532
Bir Koltuk İçin Gereken Oy	6.938

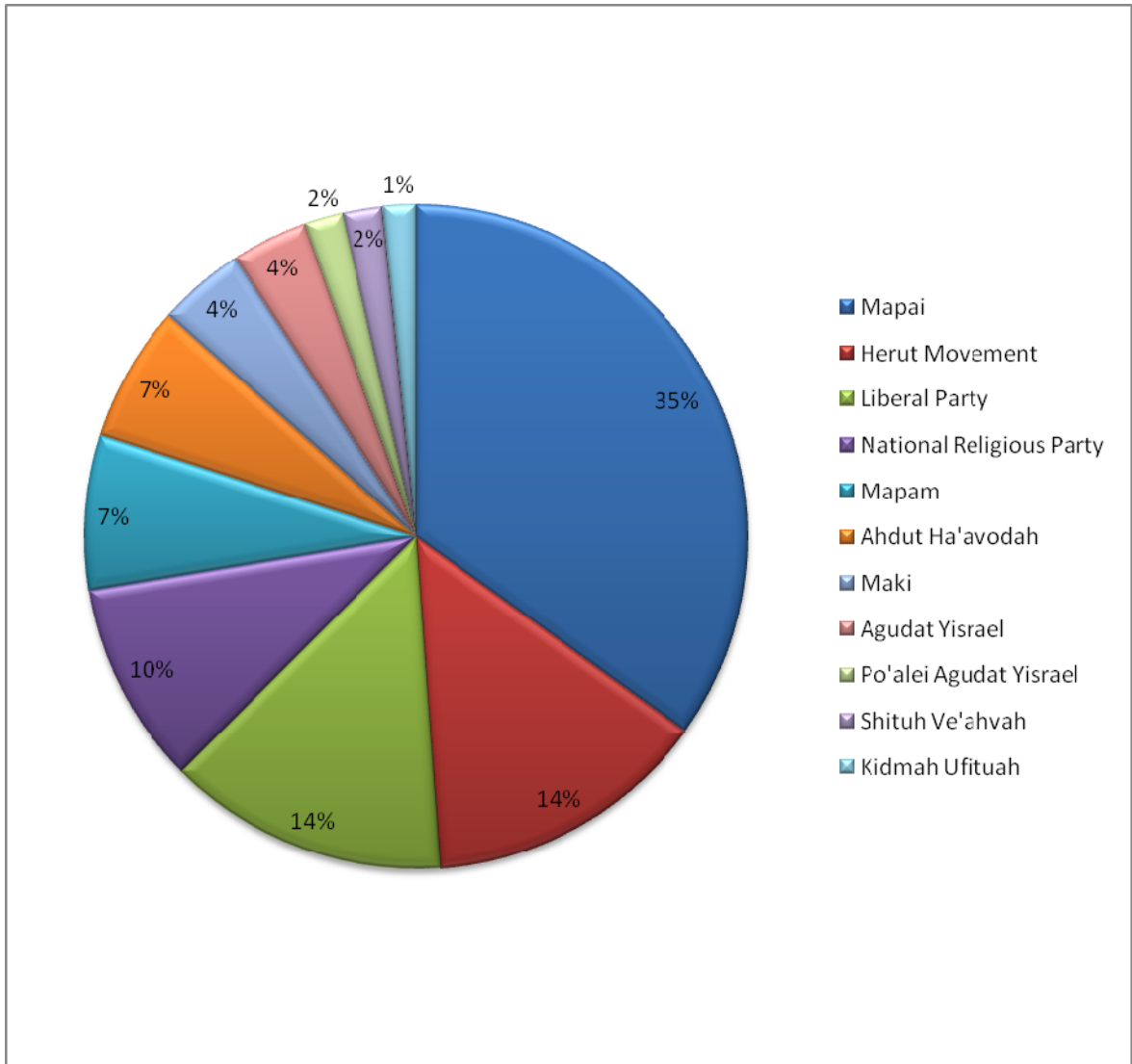
4. Knesset Seçim Sonuçları (3 Kasım 1959)

Seçmen Sayısı	1.218.724
Geçerli Oy Sayısı	969.337
Seçim Barajı (%1)	9.693
Bir Koltuk İçin Gereken Oy	7.800

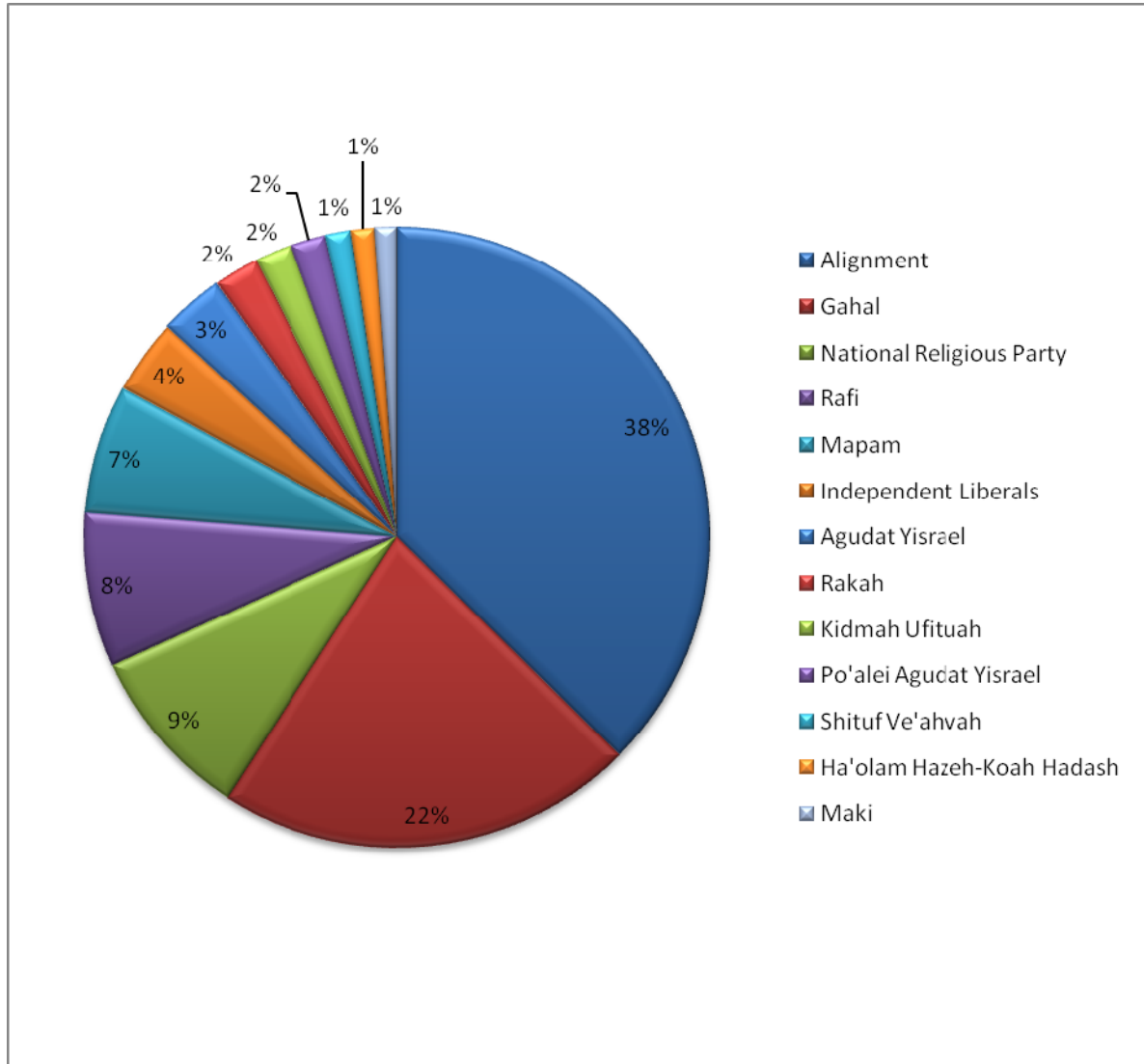
5. Knesset Seçim Sonuçları (5 Ağustos 1961)

Seçmen Sayısı	1.274.280
Geçerli Oy Sayısı	1.006.964
Seçim Barajı (%1)	10.070
Bir Koltuk İçin Gereken Oy	8.332

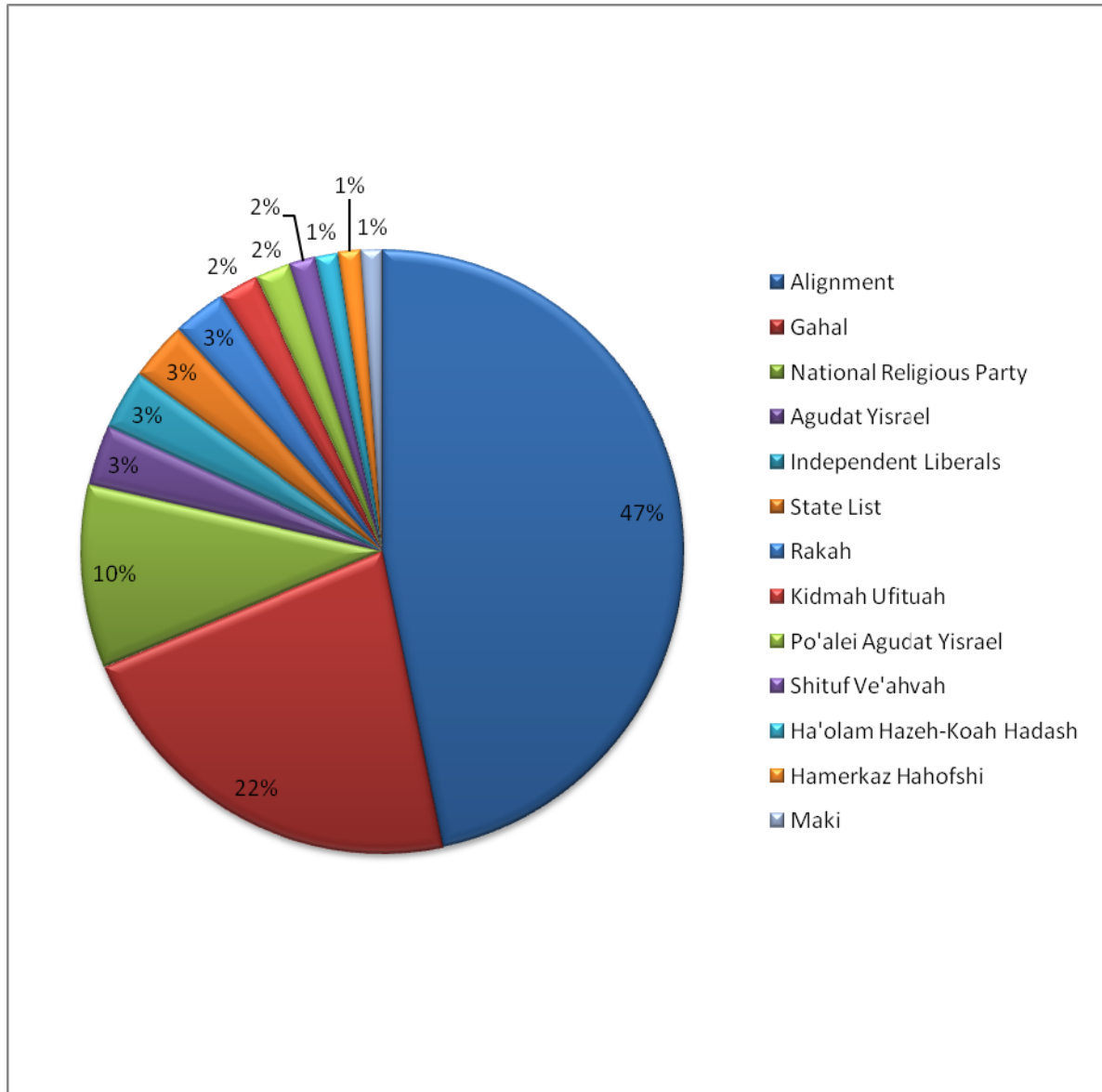
6. Knesset Seçim Sonuçları (1 Kasım 1965)

Seçmen Sayısı	1.499.988
Geçerli Oy Sayısı	1.206.728
Seçim Barajı (%1)	12.067
Bir Koltuk İçin Gereken Oy	9.881

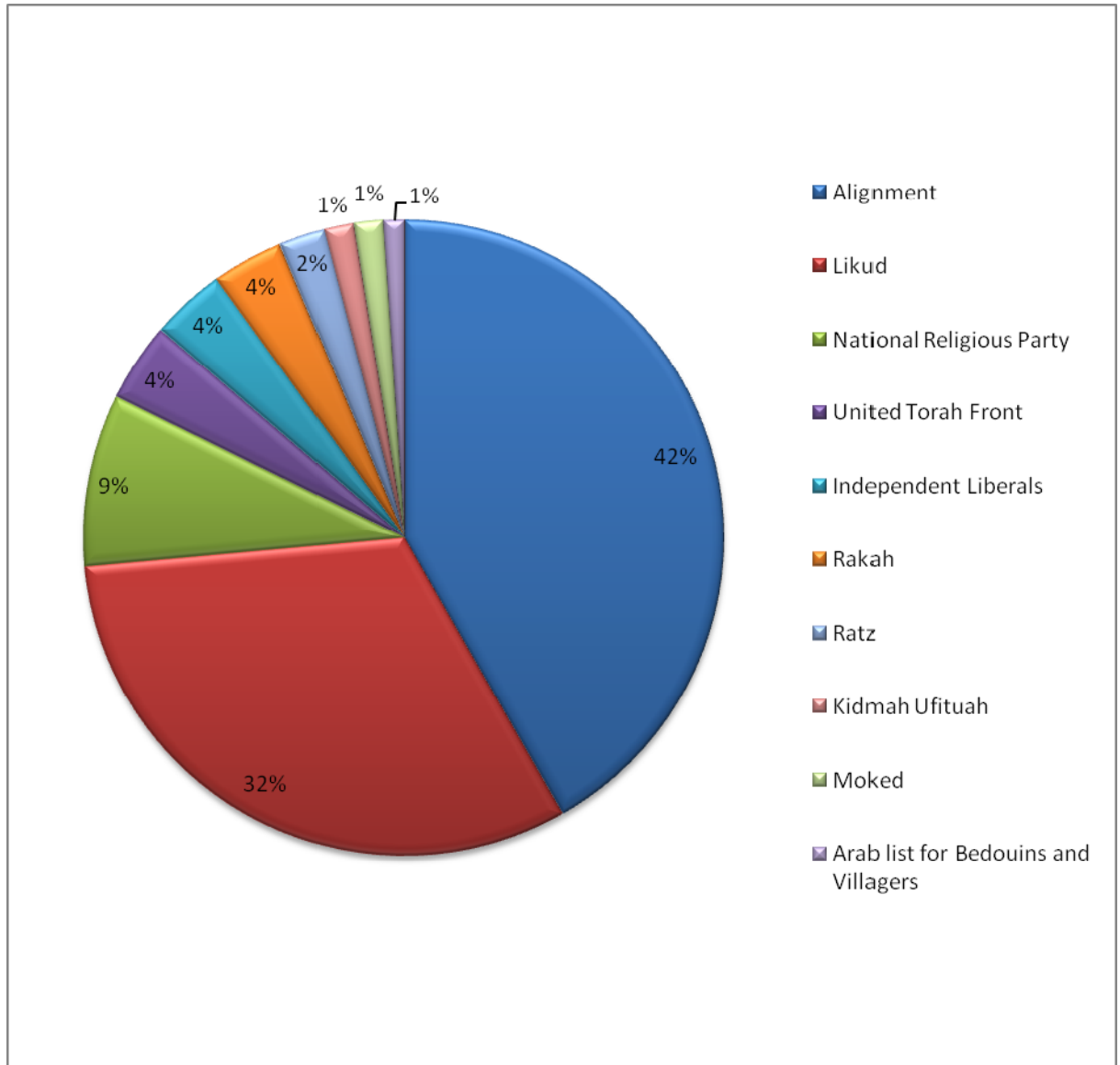
7. Knesset Seçim Sonuçları (28 Ekim 1969)

Seçmen Sayısı	1.758.685
Geçerli Oy Sayısı	1.367.743
Seçim Barajı (%1)	13.677
Bir Koltuk İçin Gereken Oy	11.274

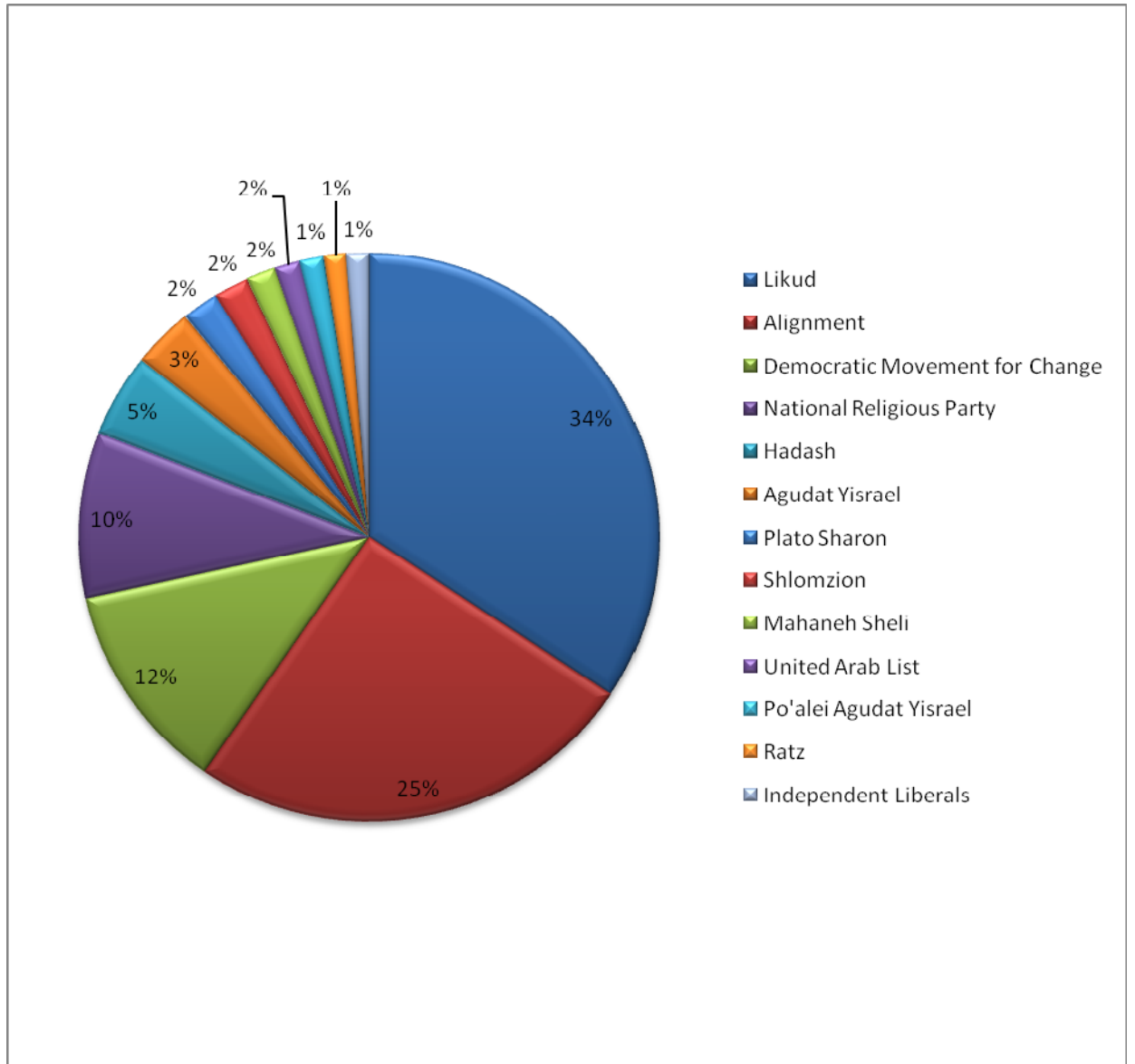
8. Knesset Seçim Sonuçları (31 Aralık 1973)

Seçmen Sayısı	2.037.478
Geçerli Oy Sayısı	1.566.855
Seçim Barajı (%1)	15.668
Bir Koltuk İçin Gereken Oy	12.424

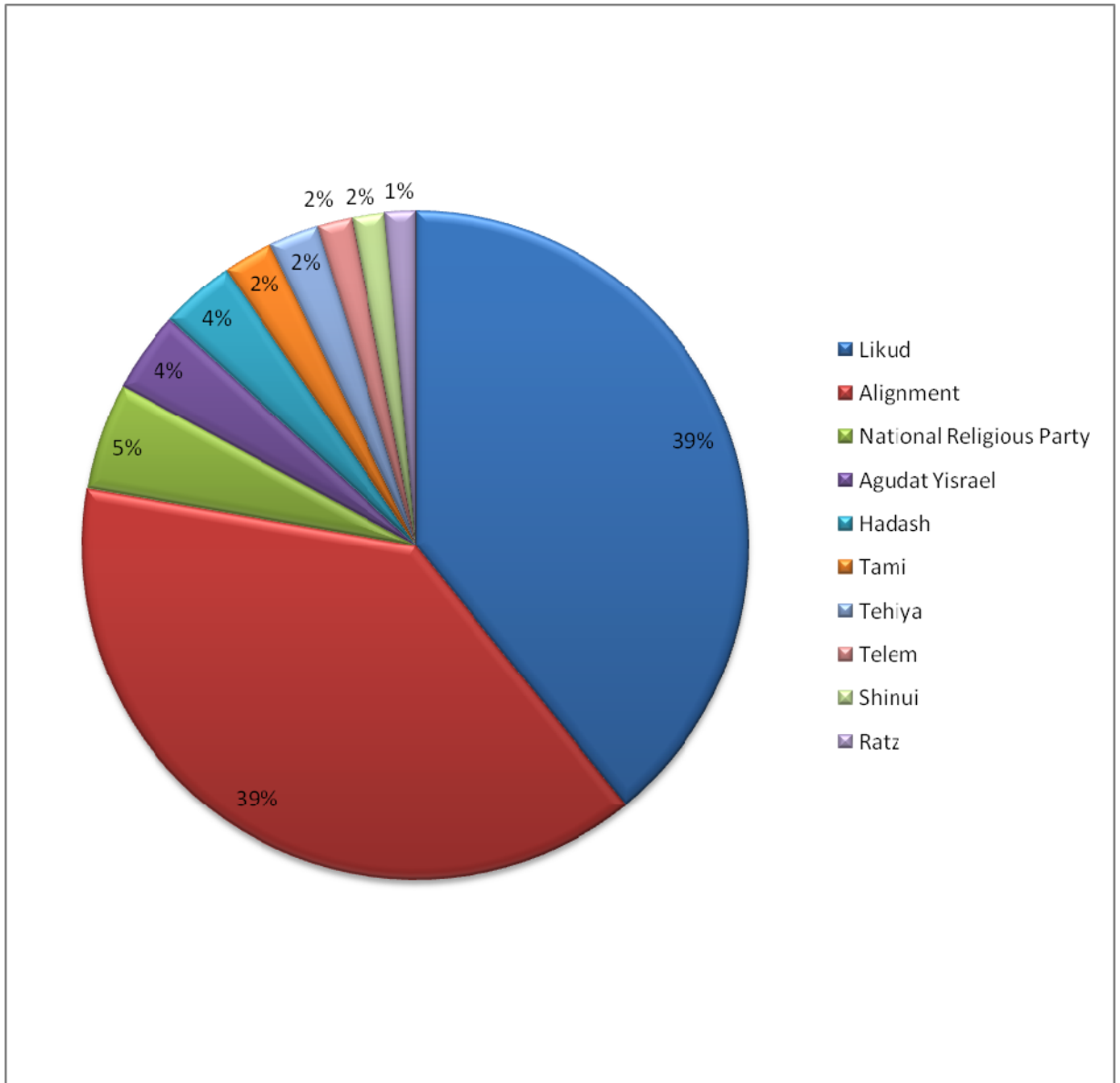
9. Knesset Seçim Sonuçları (17 Mayıs 1977)

Seçmen Sayısı	2.236.293
Geçerli Oy Sayısı	1.747.820
Seçim Barajı (%1)	17.478
Bir Koltuk İçin Gereken Oy	14.173

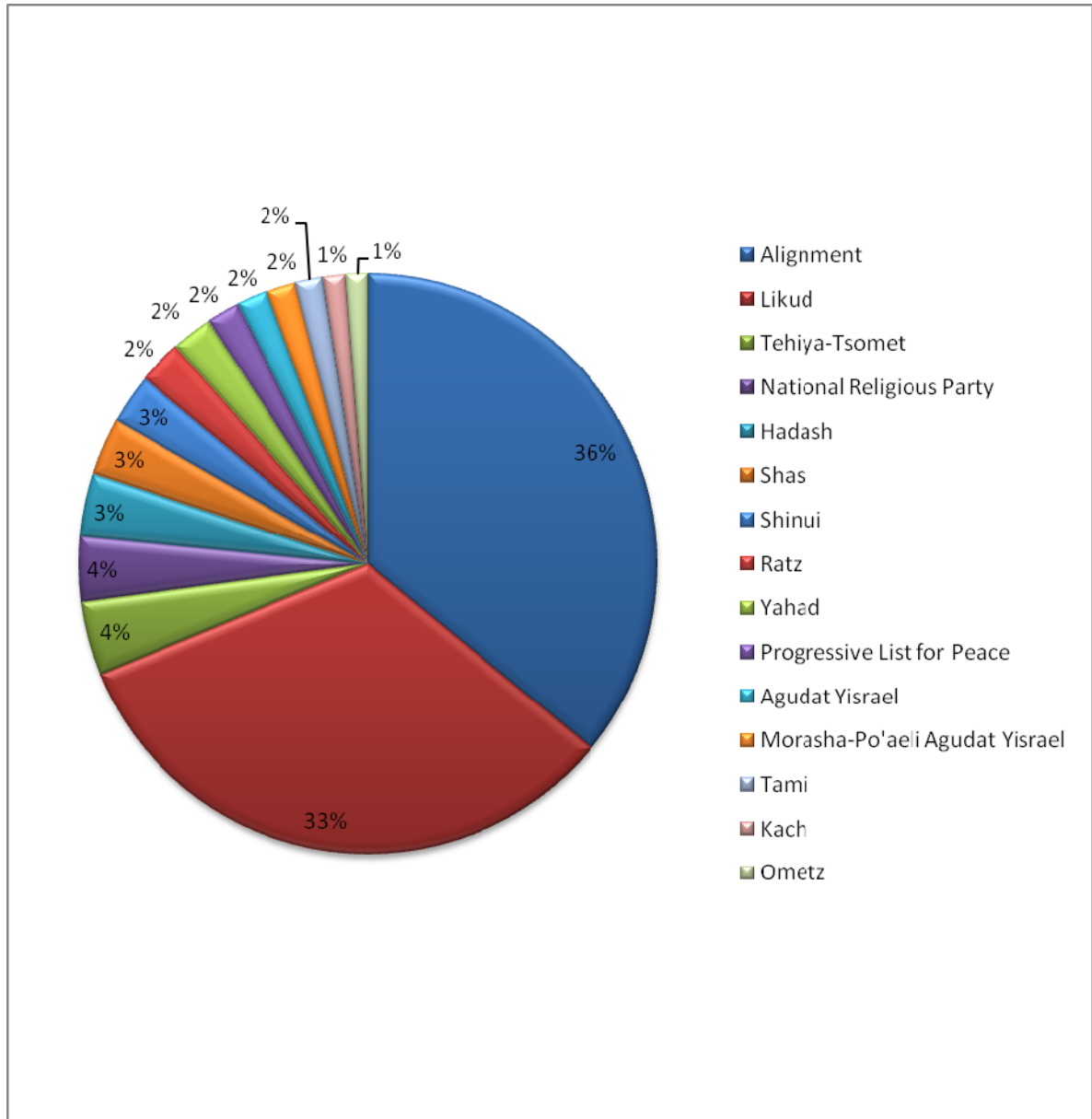
10. Knesset Seçim Sonuçları (30 Haziran 1981)

Seçmen Sayısı	2.490.014
Geçerli Oy Sayısı	1.937.366
Seçim Barajı (%1)	19.373
Bir Koltuk İçin Gereken Oy	15.312

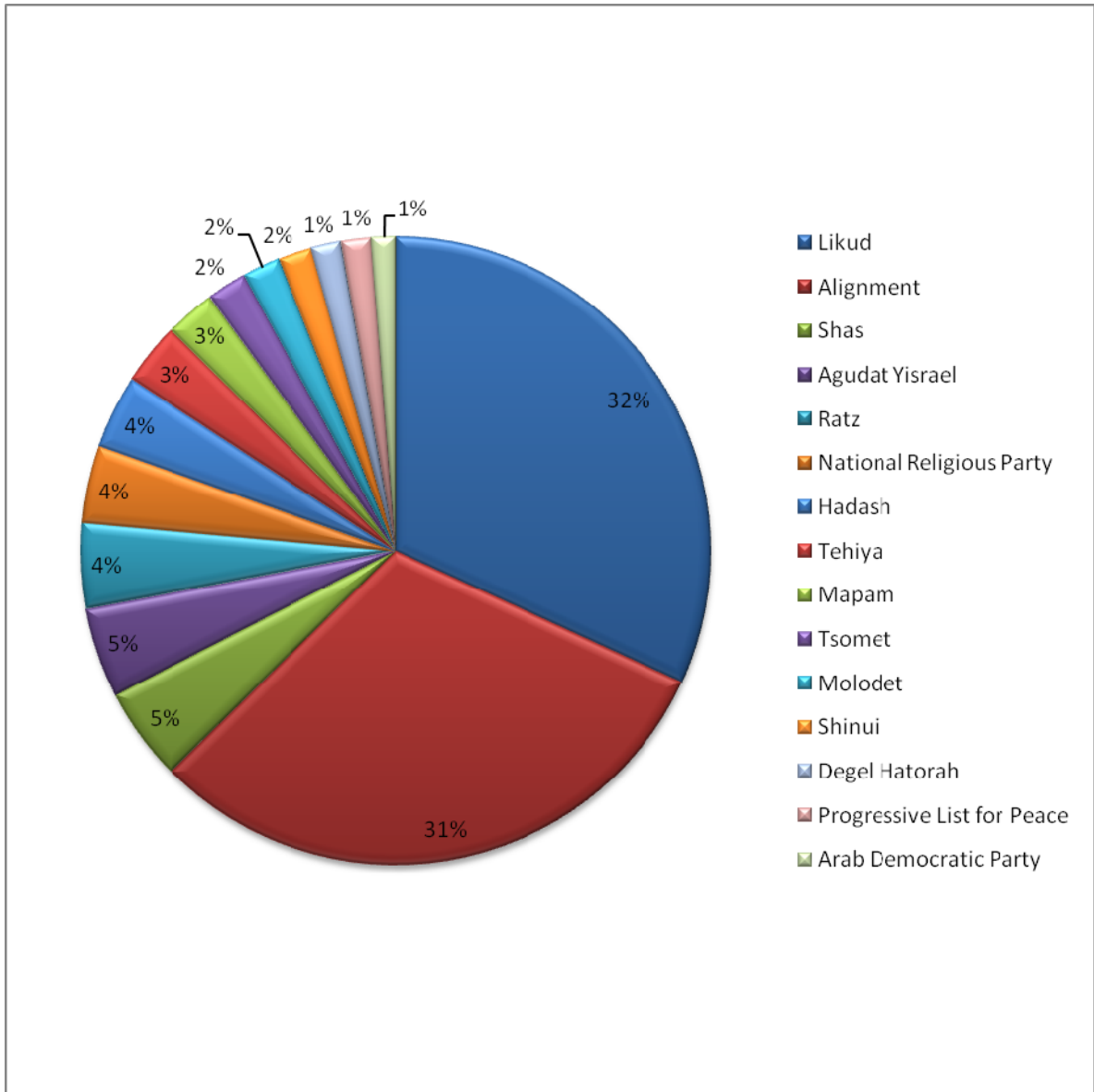
11. Knesset Seçim Sonuçları (23 Temmuz 1984)

Seçmen Sayısı	2.654.613
Geçerli Oy Sayısı	2.073.321
Seçim Barajı (%1)	20.773
Bir Koltuk İçin Gereken Oy	16.786

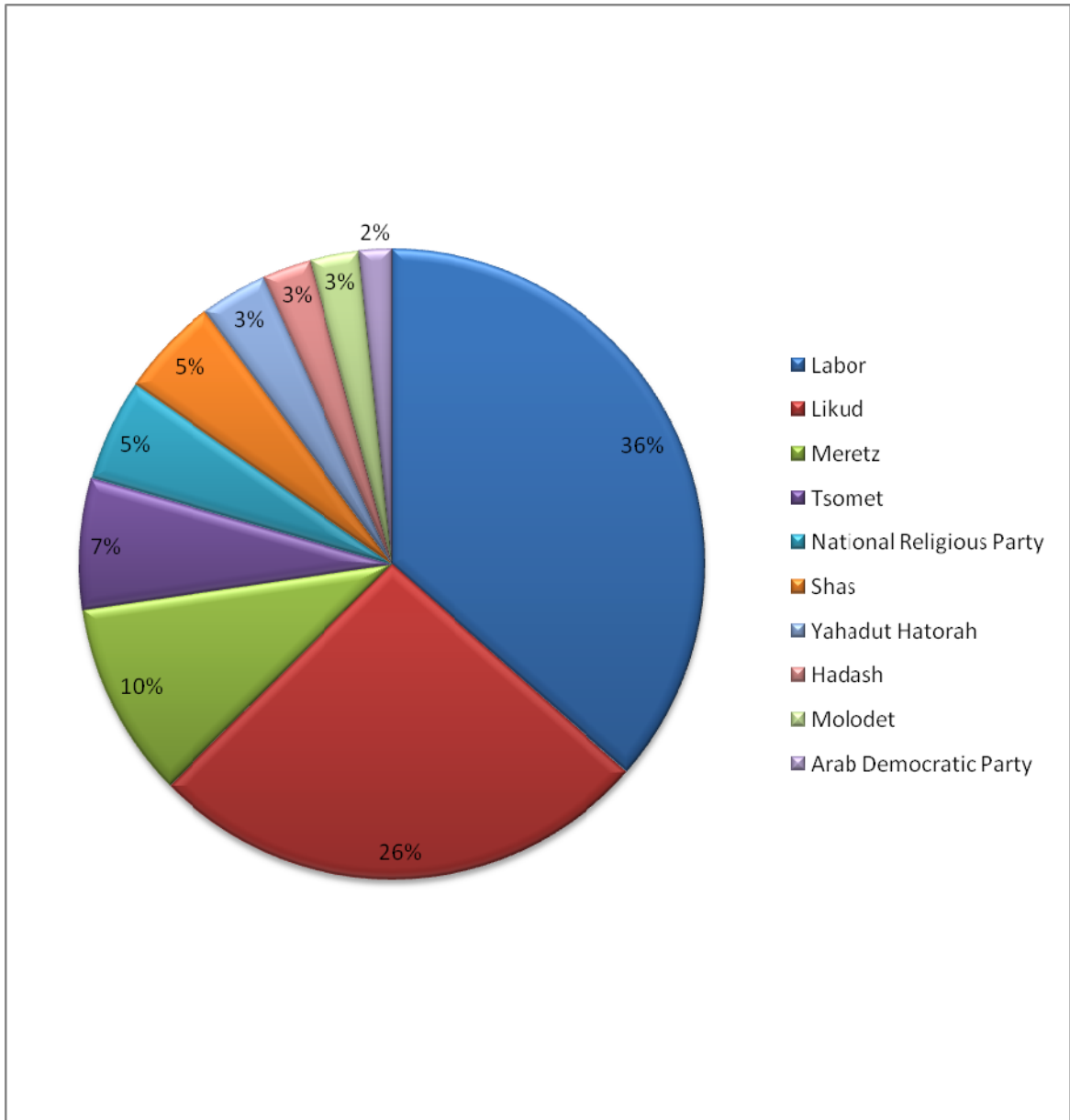
12. Knesset Seçim Sonuçları (1 Kasım 1988)

Seçmen Sayısı	2.894.267
Geçerli Oy Sayısı	2.283.123
Seçim Barajı (%1)	22.831
Bir Koltuk İçin Gereken Oy	18.563

13. Knesset Seçim Sonuçları (23 Haziran 1992)

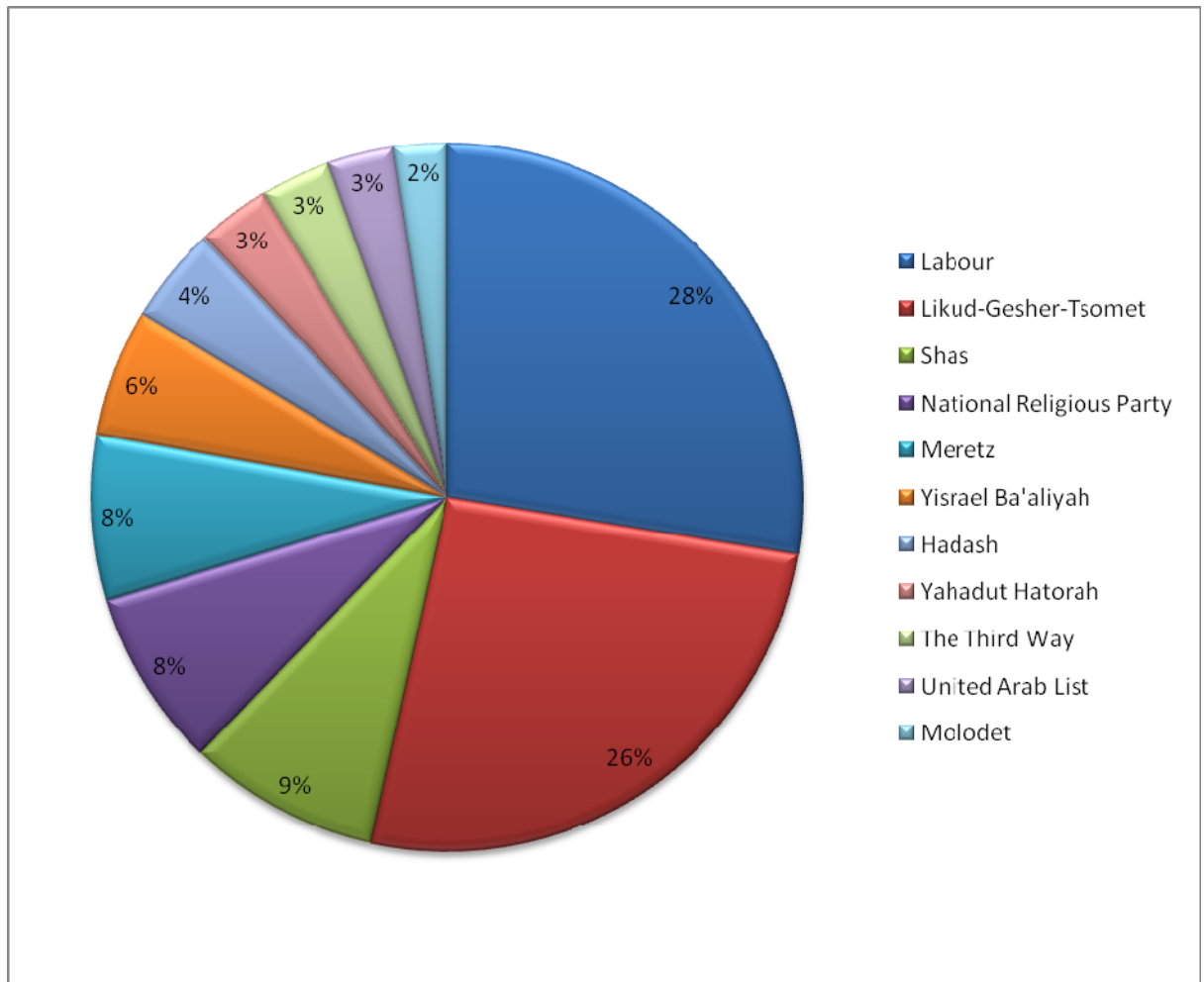
Seçmen Sayısı	3.409.015
Geçerli Oy Sayısı	2.616.841
Seçim Barajı (%1,5)	39.253
Bir Koltuk İçin Gereken Oy	20.715

14. Knesset Seçim Sonuçları (29 Mayıs 1996)

Seçmen Sayısı	3.933.250
Geçerli Oy Sayısı	2.973.580
Seçim Barajı (%1,5)	44.604
Bir Koltuk İçin Gereken Oy	24.779

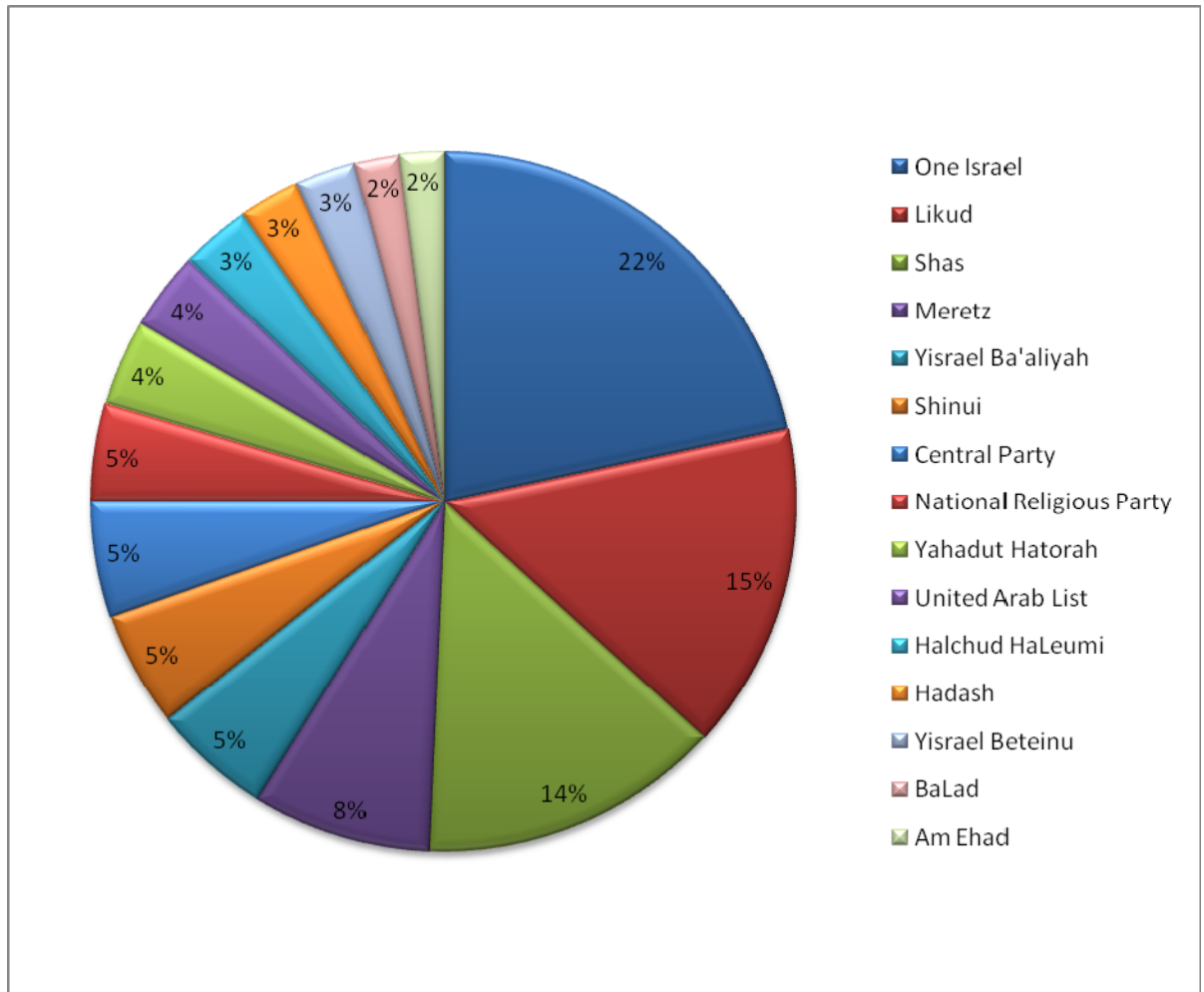
Doğrudan Başbakan Seçimi Oylama Sonuçları : Benyamin NETANYAHU (%50,5)
Shimon PERES (%49,5)

15. Knesset Seçim Sonuçları (17 Mayıs 1999)

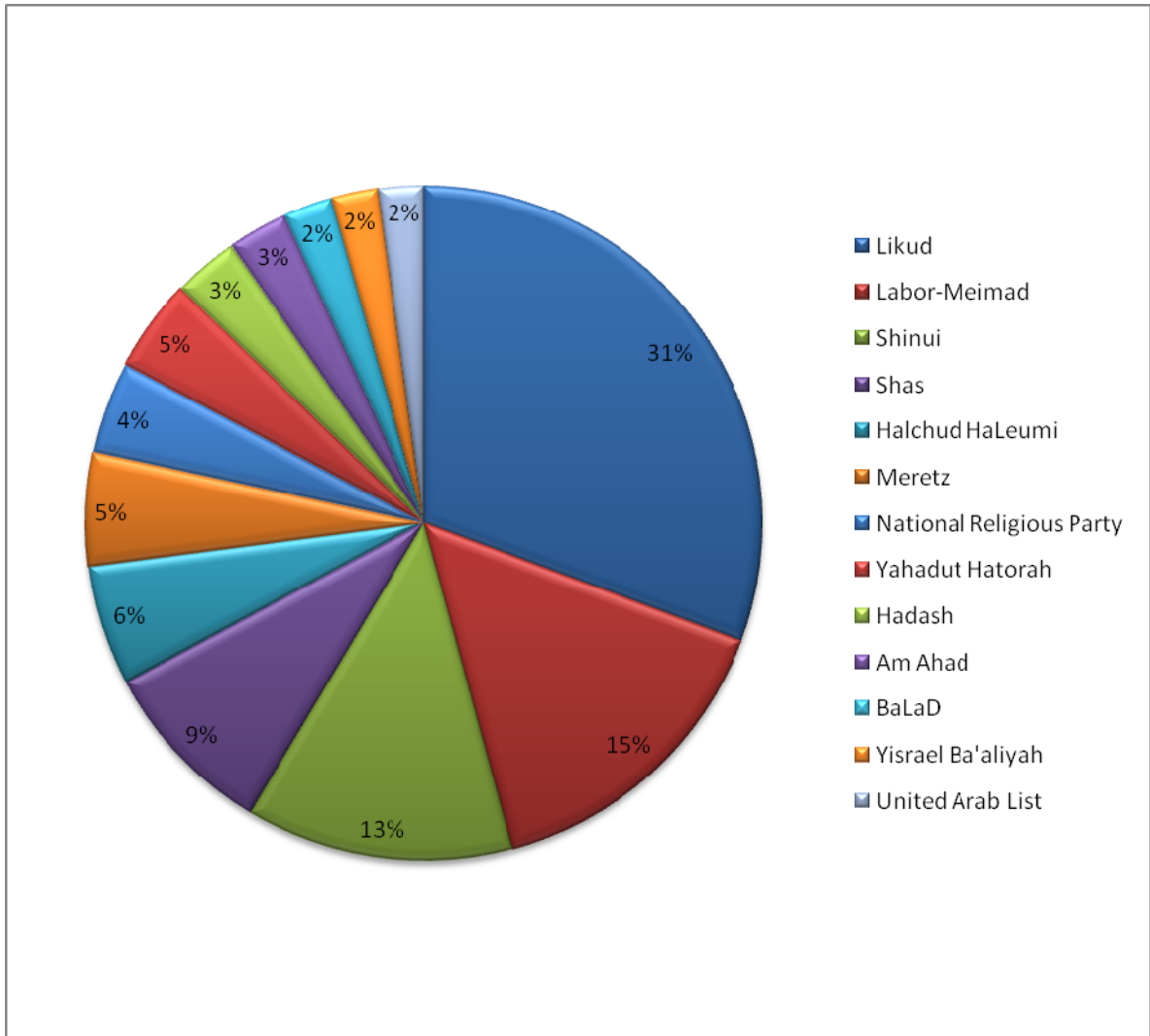
Seçmen Sayısı	4.285.428
Geçerli Oy Sayısı	3.309.416
Seçim Barajı (%1,5)	49.672
Bir Koltuk İçin Gereken Oy	25.936

Doğrudan Başbakan Seçimi Oylama Sonuçları : Ehud BARAK (%56,08)
Benyamin NETANYAHU (%43,92)

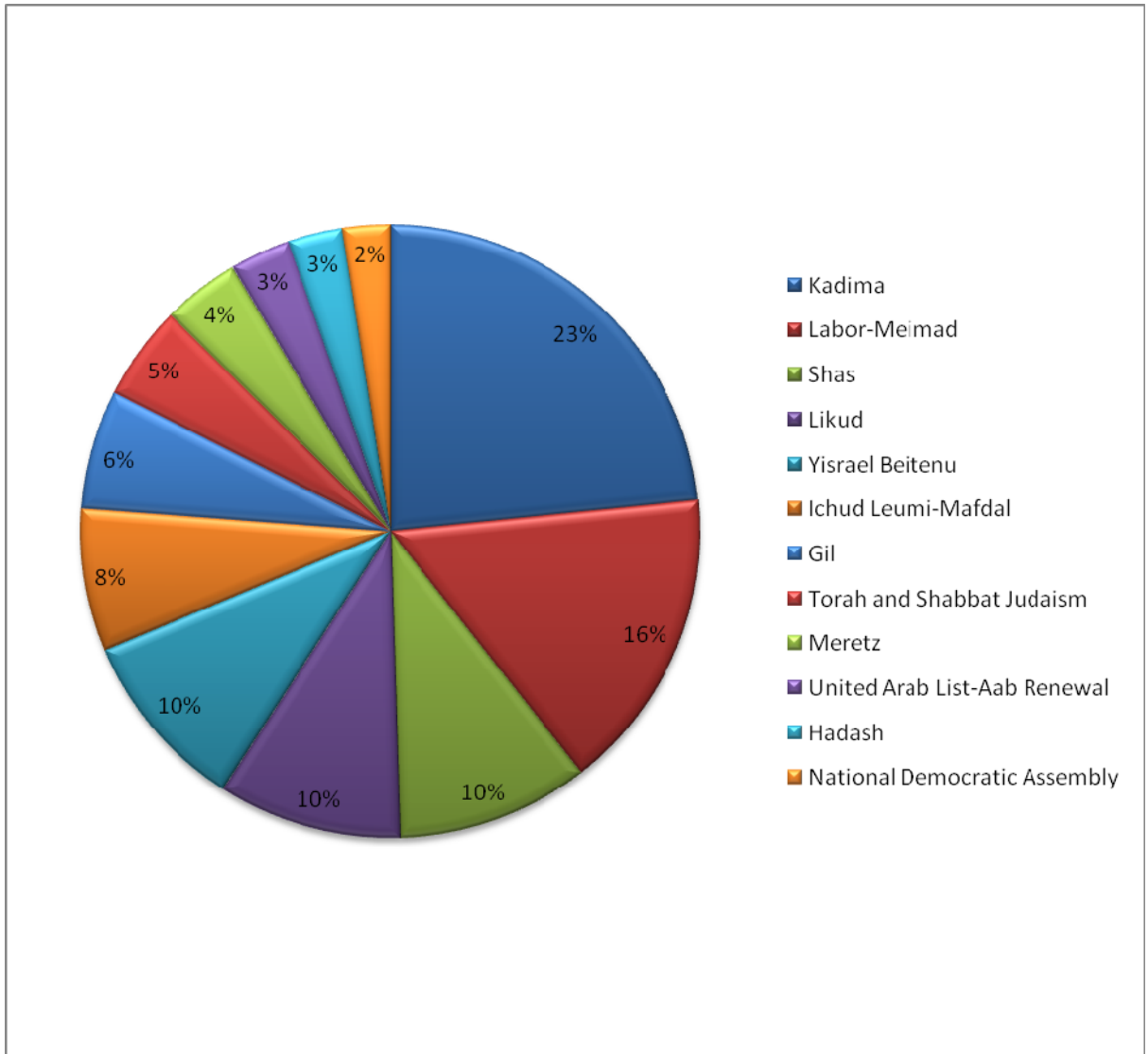
16. Knesset Seçim Sonuçları (28 Ocak 2003)

Seçmen Sayısı	4.720.075
Geçerli Oy Sayısı	3.148.364
Seçim Barajı (%1,5)	47.226
Bir Koltuk İçin Gereken Oy	25.138

17. Knesset Seçim Sonuçları (28 Mart 2006)

Seçmen Sayısı	5.014.622
Geçerli Oy Sayısı	3.137.064
Seçim Barajı (%2)	62.742
Bir Koltuk İçin Gereken Oy	24.619

18. Knesset Seçim Sonuçları (10 Şubat Mart 2009)

Seçmen Sayısı	5.278.985
Geçerli Oy Sayısı	3.373.490
Seçim Barajı (%2)	67.470
Bir Koltuk İçin Gereken Oy	27.246

